

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Praktični vodič kroz uvjete prihvatljivosti

Ažuriran 28. februara 2025. godine

Pripremio Sekretarijat. Ne obavezuje Sud.

Izdavači ili organizacije koje žele prevesti i/ili reproducirati cijeli ili dio ovog izvještaja u obliku štampane ili elektronske publikacije pozivaju se da popune kontakt obrazac: [zahtjev za reproduciranje ili ponovno objavljivanje prijevoda](#) radi informacija o postupku davanja odobrenja.

Ako želite saznati koji su prijevodi Vodiča o sudskoj praksi trenutno u izradi, molimo pogledajte listu [prijevoda u toku](#).

Ovaj vodič izvorno je sastavljen na engleskom jeziku. Redovno se ažurira, a posljednji put je ažuriran 28. februara 2025. godine. Vodič podliježe uredničkim izmjenama.

Vodiči kroz sudsku praksu mogu se preuzeti na adresi <https://ks.echr.coe.int>. Za najnovije podatke o publikacijama pratite nalog Suda na X-u na adresi https://x.com/ECHR_CEDH.

Ovaj prijevod je objavljen u skladu sa uslovima i dozvolom Vijeća Evrope i Evropskog suda za ljudska prava, a isključivu odgovornost za njega snosi prevodilac/prevodilačka agencija Obrtnička prevodilačka djelatnost „Babilon“ Sarajevo.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2025.

Sadržaj

Predgovor	6
Uvod.....	7
A. Pojedinačna predstavka	9
1. Svrha odredbe	9
2. Kategorije podnositelja predstavke	9
a. Fizičke osobe	9
b. Pravne osobe.....	9
c. Bilo koja grupa lica	11
3. Status žrtve.....	11
a. Pojam „žrtve“	11
b. Direktna žrtva.....	11
c. Indirektna žrtva.....	12
d. Potencijalne žrtve i <i>actio popularis</i>	15
e. Gubitak statusa žrtve	17
f. Smrt podnositelja predstavke.....	20
4. Zastupanje	20
B. Sloboda ostvarivanja prava na pojedinačnu predstavku	24
1. Principi i primjeri	24
2. Obaveze tužene države.....	26
a. Pravilo 39. Pravila Suda.....	26
b. Utvrđivanje činjenica	27
c. Istrage.....	28
I. Procesni osnovi za neprihvatljivost.....	28
A. Neiscrpljivanje domaćih pravnih lijekova	29
1. Svrha pravila	29
2. Primjena pravila.....	30
a. Fleksibilnost.....	30
b. Poštivanje domaćih pravila i ograničenja.....	31
c. Postojanje više pravnih lijekova	31
d. Pritužba istaknuta u suštini.....	32
e. Postojanje i prikladnost	33
f. Dostupnost i djelotvornost.....	34
3. Granice primjene pravila	37
4. Raspodjela tereta dokazivanja	38
5. Procesni aspekti.....	40
6. Stvaranje novih pravnih lijekova	41
B. Nepoštovanje roka od četiri mjeseca.....	43
1. Svrha pravila	43
2. Datum od kojeg počinje teći četvoromjesečni rok	44
a. Konačna odluka	44
b. Početak toka roka.....	45

i. Saznanje o odluci	46
ii. Dostava odluke	46
iii. Nema dostave odluka	46
iv. Nema dostupnog pravnog lijeka	46
v. Trajno stanje	47
3. Istek četvoromjesečnog roka	47
4. Datum podnošenja predstavke	48
a. Popunjeni obrazac predstavke	48
b. Datum slanja	48
c. Slanje telefaksom	49
d. Određivanje pritužbe	49
e. Naknadne pritužbe	50
5. Posebne situacije	50
a. Primjenjivost vremenskih ograničenja na trajna stanja koja se odnose na pravo na život, dom i imovinu	50
b. Primjenjivost vremenskog ograničenja u vezi sa neprovođenjem djelotvorne istrage smrti i zlostavljanja	51
c. Primjena četvoromjesečnog pravila u vezi sa uslovima pritvora	52
d. Primjena četvoromjesečnog pravila u slučajevima višestrukih perioda pritvora prema članu 5. stav 3. Konvencije	53
C. Anonimna predstavka	53
1. Anonimna predstavka	53
2. Neanonimna predstavka	54
D. U suštini istovjetna	54
1. U suštini istovjetna s pitanjem koje je Sud već razmatrao	54
2. U suštini istovjetna s pitanjem koje je već podneseno drugoj međunarodnoj instanci radi istrage ili rješavanja	55
a. Procjena istovjetnosti predmeta	56
b. Pojam „druge međunarodne instance kojoj je pitanje već podneseno radi ispitivanja ili rješavanja“	56
E. Zloupotreba prava na podnošenje predstavke	57
1. Opća definicija	57
2. Navođenje Suda na pogrešan zaključak	58
3. Korištenje uvredljivih izraza	59
4. Kršenje principa povjerljivosti postupka prijateljskog poravnanja	60
5. Predstavka koja je očigledno zlonamjerna ili lišena bilo kakve stvarne svrhe	61
6. Zloupotreba unutrašnjih pravnih lijekova ili drugi neprimjereni postupci na domaćem nivou	61
7. Pristup tužene države	62
II. Osnove neprihvatljivosti koje se odnose na nadležnost suda	62
A. Nespojivost <i>ratione personae</i>	63
1. Principi	63
2. Nadležnost	64
3. Odgovornost i pripisivost	66
4. Pitanja koja se tiču moguće odgovornosti država strana Konvencije za radnje ili propuste povezane sa njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji	67
B. Nespojivost <i>ratione loci</i>	69
1. Principi	69
2. Konkretni predmeti	70

C. Nespojivost <i>ratione temporis</i>	70
1. Opći principi	70
2. Primjena ovih principa	71
a. Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvatanje nadležnosti institucija Konvencije	71
b. Trenutne činjenice prije ili nakon stupanja na snagu ili izjave	71
3. Konkretno situacije	73
a. Trajne povrede	73
b. „Trajna” procesna obaveza da se istraže nestanci koji su se desili prije ključnog datuma	73
c. Procesna obaveza na osnovu člana 2. da se istraži smrt: postupak koji se odnosi na činjenice izvan vremenske nadležnosti Suda	74
d. Razmatranje prethodnih činjenica	75
e. Postupak koji je u toku ili pritvor	75
f. Pravo na naknadu zbog neopravdane osude	75
g. Pravo da se nekome ne sudi ili da ga se ne kazni dva puta zbog iste stvari	75
D. Nespojivost <i>ratione materiae</i>	75
 III. Neprihvatljivost zasnovana na meritumu	 79
A. Očigledna neosnovanost	79
1. Opći uvod	79
2. „Četvrta instanca”	80
3. Jasno ili očigledno nepostojanje povrede	81
a. Naizgled nema proizvoljnosti ili nepravdičnosti	82
b. Naizgled nema nesrazmjernosti između ciljeva i sredstava	82
c. Ostala relativno jasna materijalna pitanja	83
4. Nepotkrijepljene pritužbe: nedostatak dokaza	83
5. Nejasne ili nerealne pritužbe	84
B. Nema značajne štete	85
1. Historijat novog uvjeta	85
2. Opseg	85
3. Da li je podnositelj predstavke pretrpio značajnu štetu	87
a. Nedostatak značajne finansijske štete	87
b. Značajna finansijska šteta	89
c. Nedostatak značajne nefinansijske štete	89
d. Značajna nefinansijska šteta	91
4. Zaštitna odredba: da li poštivanje ljudskih prava zahtijeva ispitivanje merituma predmeta.	93
 Lista citiranih predmeta	 96

Predgovor

Ovaj Praktični vodič dio je serije Vodiča o Konvenciji koje je objavio Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: „Sud“, „Evropski sud“ ili „Sud u Strazburu“) kako bi o uvjetima prihvatljivosti pojedinačnih predstavki upoznao pravne praktičare, posebno advokate, koji bi mogli biti pozvani da zastupaju podnositelje predstavke pred Sudom. Vodič je osmišljen da pruži jasniji i detaljniji prikaz uvjeta prihvatljivosti, s ciljem da se, prvo, što je više moguće smanji broj predstavki koje nemaju izgleda da će rezultirati odlukom o meritumu, i drugo, da se osigura da one predstavke čiji meritum treba ispitati prethodno prođu test prihvatljivosti.

Vodič, dakle, nije iscrpan, već obrađuje najčešće scenarije. Citirana sudska praksa predstavlja izbor vodećih, važnih i/ili nedavnih presuda i odluka.*

Presude Suda ne služe samo za odlučivanje u predmetima koji su pred njim pokrenuti, već i općenito za pojašnjenje, zaštitu i razvoj pravila utvrđenih Konvencijom, čime se doprinosi poštivanju obaveza koje su države preuzele kao ugovorne strane (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1978, tačka 154, od 18. januara 1978. godine, Serija A br. 25, i, nedavno, *Jeronovičs protiv Latvije* [VV], br. 44898/10, tačka 109, od 5. jula 2016. godine).

Misija sistema uspostavljenog na osnovu Konvencije je stoga da određuje teme javnih politika od općeg interesa te na taj način podiže standarde zaštite ljudskih prava i proširuje sudske prakse u pogledu ljudskih prava diljem zajednice država obavezanih Konvencijom (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], tačka 89, br. 30078/06, ESLJP 2012). Doista, Sud je naglasio ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta evropskog javnog poretka“ u području ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, tačka 156, ESLJP 2005-VI, i, nedavno, *N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], br. 8675/15 i 8697/15, tačka 110, od 13. februara 2020. godine).

Nedavno je usvajanjem Protokola br. 15 uz Konvenciju u Preambulu Konvencije uvršten princip supsidijarnosti. Ovaj princip „nameće zajedničku odgovornost državama ugovornicama i Sudu“ u pogledu zaštite ljudskih prava, a domaće vlasti i sudovi dužni su tumačiti i primjenjivati domaće pravo na način koji osigurava punu primjenu prava i sloboda utvrđenih Konvencijom i njenim protokolima (*Grzęda protiv Poljske* [VV], tačka 324).

Ovaj vodič sadrži reference za ključne riječi za svaki citirani član Konvencije i dodatnih protokola. Pravna pitanja kojima se bavi svaki pojedini predmet sažeta su u Listi ključnih riječi ([List of keywords](#)), izabranih iz tezaurusa izraza koji su preuzeti (u većini slučajeva) izravno iz teksta Konvencije i Protokola.

[HUDOC baza podataka](#) sudske prakse Suda omogućava pretragu po ključnim riječima. Pretraživanje po ključnim riječima omogućava pronalaženje skupa dokumenata sličnog pravnog sadržaja (obrazloženja i zaključci Suda su u svakom predmetu sažeti u ključnim riječima). Ključne riječi za pojedini predmet mogu se pronaći klikom na polje Pojediniosti o predmetu [eng. Case details] u bazi podataka HUDOC. Za više informacija o bazi podataka HUDOC i ključnim riječima, molimo pogledajte uputstva za korisnike baze HUDOC ([HUDOC user manual](#)).

* Citirana sudska praksa može biti na jednom ili oba službena jezika Suda i Evropske komisije (engleski i francuski). Ako nije drugačije navedeno, sve reference odnose se na određenu presudu o meritumu koju je donijelo vijeće Suda. Skraćenica „(odl.)“ znači da se citira odluka Suda, a „[VV]“ da je predmet razmatralo Veliko vijeće. Presude vijeća koje u trenutku objavljivanja ove ažurirane verzije nisu bile konačne označene su zvjezdicom (*).

Uvod

1. Sistem zaštite osnovnih prava i sloboda uspostavljen Evropskom konvencijom o ljudskim pravima („Konvencija“) zasniva se na principu supsidijarnosti. Važnost ovog principa potvrđena je usvajanjem i stupanjem na snagu [Protokola br. 15](#) uz Konvenciju, kojim je uvedeno izričito pozivanje na taj princip u Preambulu Konvencije. Primarna odgovornost za osiguranje primjene Konvencije leži na državama ugovornicama, dok Evropski sud za ljudska prava („Sud“) treba intervenisati samo u slučajevima kada države ne ispune svoje obaveze.

2. Nadzor koji obavlja Strasbourg pokreće se uglavnom pojedinačnom predstavkom koju Sudu može podnijeti bilo koji pojedinac ili nevladin pravni subjekt koji se nalazi u okviru nadležnosti države stranke Konvencije. Zbog toga je broj potencijalnih podnositelja predstavke veoma velik: pored oko osamsto miliona stanovnika šireg područja Evrope, tu su i državljani trećih zemalja koji u tim državama žive ili se u njima privremeno nalaze, kao i milioni udruženja, fondacija, političkih stranaka, privrednih društava i sličnih subjekata (da i ne spominjemo one osobe koje, zbog eksteritorijalnih radnji počinjenih od strane država ugovornica Konvencije izvan svojih teritorija, potpadaju pod njihovu nadležnost).

3. Već duži niz godina i zbog raznih faktora Sud je preplavljen pojedinačnim predstavkama (na dan 31. januara 2021. godine bilo je 64.100 neriješenih predstavki). Velika većina tih predstavki bude odbačena bez ispitivanja merituma zbog toga što nije ispunjen jedan od uvjeta prihvatljivosti predviđenih Konvencijom. Na primjer, 2020. godine, od 39.190 predstavki koje je Sud riješio, 37.289 proglašeno je neprihvatljivim ili su brisane sa liste predmeta. Ova je situacija frustrirajuća iz dva razloga. Prvo, obzirom da Sud mora odgovoriti na svaku podnesenu predstavku, onemogućen je da u razumnom roku razmatra one slučajeve koji zaista iziskuju ispitivanje merituma, a da pri tome javnost od toga nema stvarne koristi. Drugo, predstavke na desetine hiljada podnositelja predstavki neizbježno bivaju odbačene.

4. Države stranke Konvencije, pa tako i Sud i njegov Sekretarijat, stalno traže načine da prevaziđu ovaj problem i osiguraju djelotvorno provođenje pravde. Jedna od najistaknutijih mjera bilo je donošenje [Protokola br. 14](#) uz Konvenciju. Njime se, između ostalog, predviđa da o predstavkama koje su očigledno neprihvatljive odlučuje sudija pojedinac, uz pomoć izvjestilaca koji nisu sudije, umjesto odbora kojeg čine tri sudije. Protokolom br. 14 koji je stupio na snagu 1. juna 2010. godine uveden je i novi uvjet prihvatljivosti koji se odnosi na nivo štete koju je pretrpio podnositelj predstavke, s ciljem odvratanja drugih od podnošenja predstavki ako nisu pretrpjeli značajniju štetu.

5. Dana 19. februara 2010. godine, predstavnici četrdeset sedam država članica Vijeća Evrope, koje obavezuje Konvencija, sastali su se u Interlakenu, Švicarska, kako bi raspravljali o budućnosti Suda, s posebnim osvrtom na veliki broj neriješenih predmeta koji je rezultat velikog broja neprihvatljivih predstavki. U [svečanoj deklaraciji](#), ponovno su potvrdili centralnu ulogu Suda u evropskom sistemu zaštite osnovnih prava i sloboda, te se obavezali da povećaju njegovu djelotvornost, uz istovremeno očuvanje principa pojedinačnih predstavki.

6. Potreba da se na kratkoročno, srednjoročno i dugoročno osigura održivost mehanizma Konvencije dodatno je naglašena u deklaracijama donesenim na naknadnim konferencijama u [İzmiru](#) 2011, [Brightonu](#) 2012, [Briselu](#) 2015. i [Kopenhagenu](#) 2018. godine. Konferencija u Brightonu dovela je do usvajanja [Protokola br. 15](#) uz Konvenciju, koji je, pored uvrštavanja principa supsidijarnosti i doktrine slobodne procjene u Preambulu Konvencije, skratio rok za podnošenje predstavki Sudu sa šest na četiri mjeseca nakon pravosnažnosti odluke na nacionalnom nivou.

7. Zamisao da se potencijalnim podnositeljima predstavke pruže sveobuhvatne i objektivne informacije o postupku podnošenja predstavke i uvjetima prihvatljivosti izričito je navedena u tački C-6 (a) i (b) [Deklaracije iz Interlakena](#). Ovaj praktični vodič kroz uvjete prihvatljivosti pojedinačnih predstavki treba promatrati u istom kontekstu. Vodič je osmišljen da pruži jasniji i detaljniji prikaz

uvjeta prihvatljivosti, s ciljem da se, prvo, što je više moguće smanji broj predstavki koje nemaju izgleda da će rezultirati odlukom o meritumu, i drugo, da se osigura da one predstavke čiji meritum treba ispitati prethodno prođu test prihvatljivosti. U ovom trenutku se u većini predmeta koji prođu taj test, meritum i prihvatljivosti ispituju istovremeno, što pojednostavljuje i ubrzava postupak.

8. Ovaj dokument namijenjen je prvenstveno pravnim praktičarima, posebno advokatima, koji bi mogli biti pozvani da zastupaju podnositelje predstavki pred Sudom.

9. Svi uvjeti prihvatljivosti navedeni u članu 34. (pojedinačne predstavke) i članu 35. (uvjeti prihvatljivosti) Konvencije ispitani su u svjetlu sudske prakse Suda. Naravno, neke pojmove, kao što je rok od četiri mjeseca i, donekle, iscrpljivanje unutrašnjih pravnih lijekova, lakše je definirati nego druge, kao što je pojam „očigledno neosnovan“, koji se može razlagati gotovo *ad infinitum*, ili nadležnost Suda *ratione materiae* odnosno *ratione personae*. Nadalje, na neke članove se podnositelji predstavki puno češće pozivaju u odnosu na druge, neke države nisu ratificirale sve dodatne Protokole uz Konvenciju, dok su druge izjavile rezerve u pogledu opsega određenih odredbi. Vodič, stoga, nije ni zamišljen da bude iscrpan i u njemu su obrađeni najčešći scenariji. Iako će se Vodič prvenstveno baviti predmetima koji proizlaze iz pojedinačnih predstavki (podnesenih prema članu 34. Konvencije), on će se, u mjeri u kojoj je to relevantno za pojedinačne predstavke, oslanjati i na određene presude i odluke donesene u međudržavnim predmetima (pokrenutim prema članu 33. Konvencije¹).

10. Vodič je pripremio Odjel pravnih savjetnika Suda, te njegovo tumačenje uvjeta prihvatljivosti ni na koji način ne obavezuje Sud. Vodič će se redovno ažurirati. Sastavljen je na francuskom i engleskom jeziku. Bit će preveden na neke druge jezike, pri čemu će se prvenstvo dati službenim jezicima zemalja s velikim brojem predmeta.

11. Nakon definisanja pojmova pojedinačne predstavke i statusa žrtve, Vodič će razmotriti procesne osnove za neprihvatljivost predstavke ([dio I](#)), osnove koje se odnose na nadležnost Suda ([dio II](#)) i osnove koje se odnose na meritum predmeta ([dio III](#))².

1. Nisu svi uvjeti prihvatljivosti utvrđeni članom 35. Konvencije primjenjivi na međudržavne predstavke podnesene prema članu 33. Konvencije (vidi [Slovenija protiv Hrvatske](#) [VV] (odl.), tačke 40-44). Međudržavne predstavke zahtijevaju drugačiji pristup kada je riječ o prihvatljivosti.

2. Za jasan pregled različitih faza postupka razmatranja predstavke pred Sudom, pogledajte stranicu Obrada predmeta ([Case processing](#)) na web stranici Suda (www.echr.coe.int – Sud – Kako Sud radi), te posebno grafički prikaz toka postupka Život predstavke ("[Life of an application](#)").

A. Pojedinačna predstavka

Član 34. Konvencije – Pojedinačne predstavke

„Sud može da prima predstavke od svake osobe, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju stvarno rješenje ovog prava.“

HUDOC ključne riječi

Predstavka (34) – Tužena država stranka (34) – Pojedinačna (34) – Nevladina organizacija (34) – Grupa lica (34) – Žrtva (34) – *Actio popularis* (34) – *Locus standi* (34)

1. Svrha odredbe

12. Član 34, koji garantuje pravo na pojedinačnu predstavku, pojedincima daje stvarno pravo da pokrenu pravni postupak na međunarodnom nivou. On je također jedna od osnovnih garancija djelotvornosti sistema Konvencije i jedan od „ključnih dijelova mehanizma“ za zaštitu ljudskih prava (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], 2005, tačke 100. i 122; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), 1995, tačka 70).

13. Konvencija se kao živi instrument mora tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta. Dobro utvrđena sudska praksa s tim učinkom primjenjuje se i na procesne odredbe, kao što je član 34. (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), 1995, tačka 71).

14. Kako bi se pozvao na član 34. Konvencije, podnositelj predstavke mora zadovoljiti dva uvjeta: on ili ona mora se ubrajati u jednu od kategorija podnosioca predstavke navedenih u članu 34. i mora biti u stanju da iznese tvrdnju da je žrtva povrede Konvencije (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], 2013, tačka 47).

2. Kategorije podnosioca predstavke

a. Fizičke osobe

15. Svaka osoba može se pozvati na zaštitu koju pruža Konvencija protiv države stranke kada se navodna povreda dogodila u nadležnosti dotične države u skladu s članom 1. Konvencije (*Van der Tang protiv Španije*, 1995, tačka 53), bez obzira na državljanstvo, prebivalište, građanski status, situaciju ili poslovnu sposobnost. Za majku lišenu roditeljskog prava, vidi *Scozzari i Giunta protiv Italije* [VV], 2000, tačka 138; za maloljetnika, vidi *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998; za osobu koja nema poslovnu sposobnost, bez saglasnosti njenog skrbnika, vidi *Zehentner protiv Austrije*, 2009, tačke 39. et seq.

16. Predstavke mogu podnijeti samo žive osobe ili one mogu biti podnesene u njihovo ime; preminula osoba ne može podnijeti predstavku (*Aizpurua Ortiz i drugi protiv Španije*, 2010, tačka 30; *Dvořáček i Dvořáčková protiv Slovačke*, 2009, tačka 41).

b. Pravne osobe

17. Pravna osoba koja tvrdi da je žrtva povrede zbog toga što joj je država članica povrijedila prava garantovana Konvencijom i Protokolima može biti stranka pred Sudom samo ako ima status „nevladine organizacije“ u smislu člana 34. Konvencije.

18. Pojam „vladine organizacije“, za razliku od pojma „nevladine organizacije“ u smislu člana 34, odnosi se ne samo na centralne organe države, već i na decentralizovane organe vlasti koji obavljaju

„javne funkcije“, bez obzira na njihovu autonomiju u odnosu na centralne organe; isto tako, primjenjuje se na lokalne i regionalne vlasti (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003, tačka 26), općinu (*Ayuntamiento de Mula protiv Španije* (odl.), 2001), ili dio općine koji učestvuje u vršenju javne vlasti (*Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odl.), 1999), od kojih niko nema pravo podnijeti predstavku na osnovu člana 34. (vidi također *Döşemealtı Belediyesi protiv Turske* (odl.), 2010). Država koja nije stranka Konvencije ne može se smatrati „nevladinom organizacijom“, te stoga nema pravo podnijeti predstavku Sudu na osnovu člana 34. (*Demokratska Republika Kongo protiv Belgije* (odl.), 2020, tačke 13-21).

19. Kategorija „vladine organizacije“ obuhvata pravne osobe koje učestvuju u vršenju javnih ovlaštenja ili obavljaju javnu službu pod nadzorom vlade (*JKP Vodovod Kraljevo protiv Srbije* (odl.), 2018, tačke 23-28, koja se odnosi na komunalno preduzeće za vodosnabdijevanje i kanalizaciju osnovano od strane opštine; *Ihsan Dođramacı Bilkent Üniversitesi protiv Turske* (odl.), 2020, tačke 35-47, koja se odnosi na univerzitet osnovan od strane fondacije). Privatni karakter osporavanog akta nije relevantan u tom pogledu (tačka 38).

20. Kako bi se utvrdilo da li određena pravna osoba, koja nije teritorijalni organ vlasti, spada u tu kategoriju, potrebno je uzeti u obzir njen pravni status i, prema potrebi, prava koja iz tog statusa proizlaze, prirodu djelatnosti kojom se bavi i kontekst u kojem se ta djelatnost obavlja, kao i stepen njene nezavisnosti od političkih vlasti (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003, tačka 26; *Kotov protiv Rusije* [VV], 2012, tačka 93; *Slovenija protiv Hrvatske* (odl.) [VV], 2020, tačka 61). Za javnopravne osobe koje ne vrše nikakva javna ovlaštenja, kao i za javne emitere, pogledajte *The Holy Monasteries protiv Grčke*, 1994, tačka 49; *Radio France i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003, tačke 24-26; *Österreichischer Rundfunk protiv Austrije*, 2004, tačke 46-53; *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft and publisuisse SA protiv Švicarske*, 2020, tačke 46-48; *Hrvatska radiotelevizija protiv Hrvatske*, 2023, tačke 98-121. Za privredna društva u državnom vlasništvu, koja uživaju dovoljnu institucionalnu i operativnu nezavisnost od države, vidi *Islamic Republic of Iran Shipping Lines protiv Turske*, 2007, tačke 80-81; *Ukraine-Tyumen protiv Ukrajine*, 2007, tačke 25-28; *Unédic protiv Francuske*, 2008, tačke 48-59; i, nasuprot tome, *Zastava It Turs protiv Srbije* (odl.), 2013; *State Holding Company Luganskvugillya protiv Ukrajine* (odl.), 2009; vidi također *Transpetrol, a.s. protiv Slovačke* (odl.), 2011. Kada su u pitanju privredna društva, Sud je smatrao da se privredno društvo može smatrati „nevladinim“ u smislu člana 34. kada je u osnovi uređeno pravilima zakona o privrednim društvima, ne uživa nikakva javna ni druga ovlaštenja izvan onih koja proizlaze iz običnog privatnog prava u obavljanju njegovih djelatnosti te potpada pod nadležnost redovnih, a ne upravnih sudova. Sud je također uzeo u obzir činjenicu da je podnositelj predstavke-privredno društvo obavljalo komercijalne djelatnosti i da nije imalo ulogu pružaoca javnih usluga niti monopol u konkurentnom sektoru (*Slovenija protiv Hrvatske* (odl.) [VV], 2020, tačke 62-63, i tu citirane reference).

21. Sud je pojasnio da član 33. Konvencije (međudržavni sporovi) ne dozvoljava da vlada koja podnosi predstavku zastupa prava pravne osobe koja ne bi imala status „nevladine organizacije“ i stoga ne bi bila ovlaštena da podnese pojedinačnu predstavku prema članu 34. (*Slovenija protiv Hrvatske* (odl.) [VV], 2020, tačke 60-70. i 76-79, u vezi sa bankom u vlasništvu države koja je podnijela predstavku). Uzimajući u obzir specifični karakter Konvencije kao ugovora o ljudskim pravima i podsjećajući da je čak i u slučajevima između država pojedinac onaj koji je prvenstveno „oštećen“ povredom Konvencije, Sud je potvrdio da prava iz Konvencije mogu pripadati samo pojedincima, grupama pojedinaca i pravnim osobama koje ispunjavaju uslove da se smatraju „nevladinim organizacijama“, ali ne i državi ugovornici niti bilo kojoj pravnoj osobi koja joj pripada. (*ibid.*, tačka 66).

22. Vjerska organizacija koja nema formalno priznat pravni subjektivitet u domaćem pravu, a čija sposobnost za pokretanje pravnog postupka i sticanje nekretnina nikada nije bila osporavana od strane upravnih organa ili sudova, može podnijeti predstavku prema članu 34. (*Chief Rabbinate of the Jewish Community of Izmir protiv Turske*, 2023, tačke 43-46).

c. Bilo koja grupa lica

23. Predstavku može podnijeti grupa lica. Međutim, lokalne vlasti ili bilo koji drugi organi države ne mogu putem lica koji ih čine ili ih zastupaju podnositi predstavke u vezi s aktima koji su kažnjivi od strane države uz koju su vezani i u čije ime vrše javna ovlaštenja (*Demirbaş i drugi protiv Turske* (odl.), 2010). Nasuprot tome, grupa poslanika iz regionalnog parlamenta može se smatrati „grupom lica“ (umjesto vladinom organizacijom) kada se žale na obustavu plenarnog zasjedanja Parlamenta autonomne zajednice. U takvom slučaju, prava i slobode na koje se podnositelji predstavke pozivaju tiču se njih lično i ne mogu se pripisati Parlamentu kao instituciji (*Forcadell i Lluís i drugi protiv Španije* (odl.), 2019).

3. Status žrtve

24. Sud je dosljedno utvrdio da Konvencija ne predviđa institut *actio popularis* te da njegova zadaća obično nije da preispituje relevantno pravo i praksu *in abstracto*, već da utvrdi da li je način na koji su primijenjeni ili djelovali na podnositelja predstavke doveo do povrede Konvencije (na primjer, *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015, tačka 164).

a. Pojam „žrtve“

25. Riječ „žrtva“, u kontekstu člana 34. Konvencije, označava osobu ili osobe koje su direktno ili indirektno pogođene navodnom povredom. Stoga se član 34. ne odnosi samo na direktnu žrtvu ili žrtve navodne povrede, već i na sve indirektno žrtve kojima bi povreda prouzrokovala štetu, odnosno koje bi imale legitimni i lični interes da se povreda okonča (*Vallianatos i drugi protiv Grčke* [VV], 2013, tačka 47). Pojam „žrtve“ tumači se autonomno i neovisno o domaćim propisima poput onih koji se tiču interesa ili sposobnosti za poduzimanje radnji (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, 2004, tačka 35), iako Sud treba uzeti u obzir činjenicu da je podnositelj predstavke bio stranka u domaćem postupku (*Aksu protiv Turske* [VV], 2012, tačka 52; *Micallef protiv Malte* [VV], 2009, tačka 48; *Bursa Barosu Başkanlığı i drugi protiv Turske*, 2018, tačke 109-117). Pojam ne podrazumijeva postojanje predrasuda (*Brumărescu protiv Rumunije* [VV], 1999, tačka 50) te akt koji ima samo privremene pravne učinke može biti dovoljan (*Monnat protiv Švicarske*, 2006, tačka 33).

26. Tumačenje pojma „žrtva“ podložno je razvoju s obzirom na prilike u suvremenom društvu i mora se primjenjivati bez pretjeranog formalizma (*Monnat protiv Švicarske*, 2006, tačke 30-33; *Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, 2004, tačka 38; *Stukus i drugi protiv Poljske*, 2008, tačka 35; *Ziętal protiv Poljske*, 2009, tačke 54-59). Sud je utvrdio da se pitanje statusa žrtve može povezati sa meritumom predmeta (*Siliadin protiv Francuske*, 2005, tačka 63; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], 2012, tačka 111). Sud može razmotriti pitanje statusa žrtve i *locus standi ex officio*, jer se radi o pitanju koje se tiče nadležnosti Suda (*Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], 2016, tačka 70; *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017, tačka 93; *Unifaun Theatre Productions Limited i drugi protiv Malte*, 2018, tačke 63-66; *Jakovljević protiv Srbije* (odl.), 2020, tačka 29).

27. Raspodjela tereta dokazivanja usko je povezana sa specifičnošću činjenica, karakterom iznesene tvrdnje i pravom iz Konvencije o kojem je riječ (*N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], 2020, tačke 83-88).

b. Direktna žrtva

28. Kako bi mogao podnijeti predstavku u skladu sa članom 34, podnositelj predstavke mora biti u stanju da pokaže kako je on ili ona „direktno pogođen“ osporenim mjerom (*Tănase protiv Moldavije* [VV], 2010, tačka 104; *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008, tačka 33; *Lambert i drugi protiv Francuske* [VV], 2015, tačka 89; *Communauté genevoise d’action syndicale (CGAS) protiv Švicarske* [VV], 2023, tačke 115, 125). To je neophodno za pokretanje mehanizma zaštite iz Konvencije (*Hristozov i drugi protiv Bugarske*, 2012, tačka 73), iako se ovaj kriterij ne treba primjenjivati strogo, mehanički i nefleksibilno tokom postupka (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009, tačka 45; *Karner protiv*

Austrije, 2003, tačka 25; *Aksu protiv Turske* [VV], 2012, tačka 51). Na primjer, osoba se ne može žaliti na povredu prava u postupku u kojem ta osoba nije bila stranka (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], 2012, tačka 92). Međutim, u predmetu *Margulev protiv Rusije*, 2019, Sud je smatrao podnositelja predstavke direktnom žrtvom postupka zbog klevete iako je imao status treće strane u postupku. Obzirom da je status treće strane u postupku prema domaćem pravu priznat kada „presuda može utjecati na prava i obaveze treće strane u odnosu na tužioca ili tuženog“, Sud je smatrao da su domaći sudovi implicitno priznali da prava podnositelja predstavke mogu biti pogođena ishodom postupka zbog klevete (tačka 36; vidi također *Khural i Zeynalov protiv Azerbejdžana (br. 2)*, 2023, tačke 31-32). U predmetu *Mukhin protiv Rusije*, 2021, Sud je priznao da glavni urednik novina može tvrditi da je žrtva odluka domaćih sudova kojima su novine lišene statusa medijskog subjekta i poništen dokument kojim je potvrđena njihova registracija (tačke 158-160). Nadalje, u određenim specifičnim okolnostima, direktne žrtve koje nisu učestvovala u domaćim postupcima bile su prihvaćene kao podnositelji predstavke pred Sudom (*Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, 2020, tačke 78-81). Status u domaćim postupcima stoga nije presudan, jer se pojam „žrtva“ u okviru sistema Konvencije tumači autonomno (vidi, na primjer, *Kalfagiannis i Pospert protiv Grčke* (odl.), 2020, tačke 44-48, koji se odnosi na finansijskog upravitelja javnog medijskog servisa čiji su status žrtve priznali domaći sudovi, ali ne i Sud).

29. U kontekstu konkretnih pritužbi koje se tiču štete ili rizika od štete nastale usljed navodnih propusta države u borbi protiv klimatskih promjena, imajući u vidu posebne karakteristike klimatskih promjena i princip isključenja *actio popularis* prema Konvenciji, Sud je presudio da podnositelji predstavki moraju pokazati da su lično i direktno pogođeni osporavanim propustima. To zavisi od dva ključna kriterija, za koja je prag posebno visok. Prvo, podnositelj predstavke mora biti izložen visokom intenzitetu negativnih posljedica klimatskih promjena, što znači da nivo i ozbiljnost (rizika od) štetnih posljedica činjenja ili nečinjenja države koje utiču na podnositelja predstavke moraju biti značajni. Drugo, mora postojati hitna potreba za osiguranjem individualne zaštite podnositelja predstavke, zbog odsustva ili neadekvatnosti bilo kojih razumnih mjera za smanjenje štete (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švicarske* [VV], 2024, tačke 487-488). U tom slučaju, nakon što je pažljivo razmotrio, između ostalog, prirodu i opseg pritužbi pojedinačnih podnositelja predstavke i materijal koji su oni dostavili, stepen vjerovatnoće i/ili mogućnosti nastanka negativnih posljedica klimatskih promjena tokom vremena, specifičan utjecaj na život, zdravlje ili dobrobit svakog pojedinačnog podnositelja predstavke, obim i trajanje štetnih posljedica, raspon rizika (lokalizovani ili opći), te prirodu ranjivosti podnositelja predstavke, Sud je utvrdio da četiri pojedinačna podnositelja predstavke nisu ispunjavala relevantne kriterije da bi se smatrali žrtvama u smislu člana 34. (tačke 527-536). Primjenjujući iste kriterije, Sud je odbio priznati status žrtve bivšem načelniku jedne francuske općine koji je tvrdio da je dotično područje izloženo riziku od poplava uzrokovanih klimatskim promjenama u budućnosti, ali koji je napustio tu općinu i nije imao nikakvu imovinu niti drugu relevantnu poveznicu s njom (*Carême protiv Francuske* (odl.) [VV], 2024, tačka 83).

30. Štaviše, u skladu s praksom Suda i članom 34. Konvencije, predstavke se mogu podnositi samo od strane živih osoba ili u njihovo ime (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 96). Međutim, posebne okolnosti mogu se javiti u slučaju žrtava navodnih povreda članova 2, 3. i 8. od strane domaćih vlasti. Predstavke koje su podnijeli pojedinci ili udruženja u ime žrtve/žrtava, iako nije dostavljen važeći oblik punomoći, stoga su proglašene prihvatljivim (tačke 103-114).³

c. Indirektna žrtva

31. Ako je navodna žrtva povrede preminula prije iznošenja predstavke, osoba s dovoljnim pravnim interesom kao bliski srodnik može podnijeti predstavku iznoseći pritužbe vezane uz smrt ili nestanak njenog ili njegovog rođaka (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 112). To je tako zbog

3. Vidi dio Zastupanje.

posebne situacije koja ovisi o prirodi navodne povrede i razmatranja djelotvorne provedbe jedne od osnovnih odredbi u sistemu Konvencije (*Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005).

32. U tim predmetima, Sud je prihvatio da članovi uže porodice, kao što su roditelji osobe čija smrt ili nestanak navodno uključuje odgovornost države mogu tvrditi da su direktne žrtve navodne povrede člana 2, pri čemu pitanje da li su oni pravni nasljednici pokojnika nije relevantno (*Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012, tačka 86; *Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, 2017, tačka 64; *Kotilainen i drugi protiv Finske*, 2020, tačke 51-52).

33. Bliski srodnik može iznijeti i druge pritužbe, na primjer, na osnovu članova 3. i 5. Konvencije, u ime preminulih ili nestalih rođaka, pod uvjetom da je navodna povreda usko povezana sa smrću ili nestankom, a koji su povezani s primjenom člana 2. Na primjer, vidi *Khayrullina protiv Rusije*, 2017, tačke 91-92. i tačke 100-107, u vezi aktivne legitimacije bliskog srodnika za podnošenje pritužbi na osnovu člana 5. stav 1. i člana 5. stav 5. Ista bi se logika mogla primijeniti na pritužbe na osnovu člana 6. ako je osoba umrla za vrijeme krivičnog postupka protiv nje i ako je smrt nastupila u okolnostima u kojima je uključena odgovornost države (*Magnitskiy i drugi protiv Rusije*, 2019, tačke 278-279).

34. Za vjenčane partnere, vidi *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995; *Salman protiv Turske* [VV], 2000; za nevjenčane partnere, vidi *Velikova protiv Bugarske* (odl.), 1999; za roditelje, vidi *Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007; *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011; za braću i sestre, vidi *Andronicou i Constantinou protiv Kipra*, 1997; za djecu, vidi *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001; za nećake, vidi *Yaşa protiv Turske*, 1998; suprotno tome, za bivšu suprugu u pogledu koje se smatralo da ne postoji dovoljna povezanost s njenim pokojnim mužem, vidi *Trivkanović protiv Hrvatske*, 2017, tačke 49-50; za ujaka i prvog rođaka, vidi *Fabris i Parziale protiv Italije*, 2020, tačke 37-41. i rekapitulaciju sudske prakse. U pogledu nestalih osoba čija tijela nisu pronađena nakon pomorske nesreće, Sud je prihvatio da bliski srodnici mogu podnijeti predstavku na osnovu člana 2, naročito kada država nije pronašla sve žrtve te čak nije uspjela utvrditi identitet svih pronađenih žrtava (*Randjelović i drugi protiv Crne Gore*, 2017, tačka 85).

35. U predmetima u kojima navodna povreda Konvencije nije bila usko povezana sa smrću ili nestankom direktne žrtve, pristup Suda bio je restriktivniji (*Karpilenko protiv Ukrajine*, 2016, tačka 104, *A i B protiv Hrvatske*, 2019, tačke 88-91). Sud je u pravilu odbijao priznati aktivnu legitimaciju bilo kojoj drugoj osobi, osim ako je ta osoba mogla, iznimno, dokazati vlastiti interes (*Nassau Verzekerings Maatschappij N.V. protiv Nizozemske* (odl.), 2011, tačka 20). Vidi, na primjer, *Sanles Sanles protiv Španije* (odl.), 2000, koji se odnosi na zabranu potpomognutog samoubistva, navodno suprotno članovima 2, 3, 5, 8, 9. i 14, u kojem je Sud smatrao da prava koja je potraživala podnositeljica predstavke, koja je bila snaha i pravna nasljednica preminulog, pripadaju kategoriji neprenosivih prava te da ona stoga nije mogla tvrditi da je žrtva povrede u ime svog pokojnog šogora; vidi u vezi sa članom 8, *Petithory Lanzmann protiv Francuske* (odl.), 2019, tačka 16, gdje je Sud smatrao da sudbina gameta koje je lice pohranilo i njegova želja da budu iskorištene nakon njegove smrti predstavljaju pravo pojedinca da odluči kako i kada želi postati roditelj, a to pravo spada u kategoriju neprenosivih prava, vidi također *Biç i drugi protiv Turske* (odl.), 2006, (u vezi pritužbi na osnovu članova 5. i 6); *Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005, (pritužbe na osnovu članova 9. i 10); *Rõigas protiv Estonije*, 2017, tačka 127, i *Jakovljević protiv Srbije* (odl.), 2020, tačka 29-30. (u vezi sa pritužbama na osnovu člana 8).

36. U pogledu pritužbi o zlostavljanju preminulih rođaka na osnovu člana 3. Konvencije, Sud je prihvatio aktivnu legitimaciju (*locus standi*) podnositelja predstavke u kojem je zlostavljanje bilo usko povezano sa smrću ili nestankom njihovih rođaka (*Karpilenko protiv Ukrajine*, 2016, tačka 105; *Dzidzava protiv Rusije*, 2016, tačka 46). Sud je takođe potvrdio da može priznati aktivnu legitimaciju podnositeljima predstavke koji se žale na nečovječno postupanje prema njihovom preminulom srodniku, ukoliko pokažu snažan moralni interes, pored samog imovinskog interesa u ishodu domaćeg postupka, ili druge uvjerljive razloge, poput postojanja važnog općeg interesa zbog kojeg njihov predmet treba razmotriti (*Boać i drugi protiv Rumunije*, 2016, tačka 46; *Karpilenko protiv Ukrajine*,

2016, tačka 106; vidi također *Stepanian protiv Rumunije*, 2016, tačke 40-41; *Selami i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2018, tačke 58-65).

37. U onim predmetima u kojima je status žrtve odobren bliskim rođacima, omogućujući im podnošenje predstavke u odnosu na pritužbe na osnovu, na primjer, članova 5, 6. ili 8, Sud je razmatrao jesu li oni dokazali moralni interes za oslobođenje pokojne žrtve od bilo kojeg utvrđenja krivnje (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, 1987, tačka 33; *Grădinar protiv Moldavije*, 2008, tačke 95. i 97-98; *Akbay i drugi protiv Njemačke*, 2020, tačke 73, 80-82) ili za zaštitu vlastitog ugleda i ugleda njihove porodice (*Brudnicka i drugi protiv Poljske*, 2005, tačke 27-31; *Armonienė protiv Litvanije*, 2008, tačka 29; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španije*, 2010, tačke 31-33), odnosno jesu li dokazali neki materijalni interes koji direktno utječe na njihova imovinska prava (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, 1987, tačka 33; *Grădinar protiv Moldavije*, 2008, tačka 97; *Micallef protiv Malte* [VV], 2009, tačka 48; *Akbay i drugi protiv Njemačke*, 2020, tačke 74, 83-85). Postojanje općeg interesa koji bi zahtijevao nastavak razmatranja pritužbi također se uzima u obzir (*Micallef protiv Malte* [VV], 2009, tačke 46. i 50; vidi također *Biç i drugi protiv Turske* (odl.), 2006, tačke 22-23; *Akbay i drugi protiv Njemačke*, 2020, tačke 76, 86-88).

38. Utvrđeno je da učešće podnositelja predstavke u domaćem postupku predstavlja samo jedan od nekoliko relevantnih kriterija (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, 1987, tačka 33; *Micallef protiv Malte* [VV], 2009, tačke 48-49; *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španije*, 2010, tačka 31; *Grădinar protiv Moldavije*, 2008, tačke 98-99; vidi također *Kaburov protiv Bugarske* (odl.), 2012, tačke 57-58, gdje je Sud utvrdio da, u predmetu koji se odnosi na prenosivost prava iz člana 3. Konvencije, podnositelj predstavke, u nedostatku moralnog interesa u ishodu postupka ili drugog uvjerljivog razloga, ne može biti smatran žrtvom samo zato što mu je domaće pravo dopuštalo da učestvuje u postupku za naknadu štete kao nasljednik pokojnog gospodina Kaburova; vidi također *Nassau Verzekering Maatschappij N.V. protiv Nizozemske* (odl.), 2011, gdje je Sud odbacio tvrdnju privrednog društva-podnositelja predstavke koje je tvrdilo da mu pripada status žrtve na osnovu ugovora o prijenosu prava).

39. Sud je obično razmatrao navedene kriterije kumulativno te je procjenjivao da li bliski srodnici imaju aktivnu legitimaciju za podnošenje predstavke, uzimajući u obzir sve okolnosti konkretnog slučaja (*Akbay i drugi protiv Njemačke*, 2020, tačke 77. i 89).

40. Pored statusa „indirektnih žrtava“, članovi porodice mogu imati i status „direktne žrtve“ postupanja suprotnog članu 3. Konvencije, zbog patnje koja proizlazi iz ozbiljnih povreda ljudskih prava koje su zadesile njihove srodnike (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], 2013, tačke 177-181, i 2018, tačke 54-56).

41. Bliski srodnici mogu u nekim okolnostima tvrditi da su indirektni žrtve kršenja koje direktno utječe na živog srodnika. Na primjer, majka može tvrditi da ima status indirektni žrtve u pogledu navodne diskriminacije koja utječe na njeno dijete s posebnim potrebama, ako je, uz njegu koju je pružila, pokrenula domaće postupke u svojstvu staratelja svoje kćeri, koja nije u stanju rasuđivati (*Belli i Arquier-Martinez protiv Švicarske*, 2018, tačka 97).

42. Kada su u pitanju pritužbe koje se odnose na privredna društva (*Agrotexim i drugi protiv Grčke*, 1995, tačke 64-71), Sud je smatrao da se osoba ne može žaliti na povredu njenih prava u postupku u kojem nije bila stranka, čak i ako je bila dioničar, odnosno direktor privrednog društva koje je bilo stranka u postupku (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], 2012, tačke 92-93). Isti princip se primjenjuje na povjerenike u okviru trusta (*The J. Paul Getty Trust i drugi protiv Italije*, 2024, tačke 204-208).

43. Kada su u pitanju predstavke koje podnose dioničari privrednog društva (posebno prema članu 1. Protokola br. 1), Sud je smatrao ključnim napraviti razliku između pritužbi dioničara o mjerama koje utječu na njihova prava u svojstvu dioničara i pritužbi o radnjama koje utječu na privredna društva u kojima posjeduju udjele (*Agrotexim i drugi protiv Grčke*, 1995, tačke 65-66; *Albert i drugi protiv*

Mađarske [VV], 2020, tačka 122). U prvoj grupi, sami dioničari mogu se smatrati žrtvama u smislu člana 34. Konvencije (vidi *Olczak protiv Poljske* (odl.) 2022, tačke 57-62; *Albert i drugi protiv Mađarske* [VV], 2020, tačke 126-134, i tu citirane reference; *Project-Trade d.o.o. protiv Hrvatske*, 2020, tačke 44-47; *Papachela i Amazon S.A. protiv Grčke*, 2020, tačke 37-41). U drugoj grupi važi opći princip da se dioničari privrednih društava ne mogu smatrati žrtvama, u smislu člana 34. Konvencije, u vezi s radnjama i mjerama koje pogađaju njihova privredna društva. Sud je utvrdio da se ovaj princip može opravdano izuzeti od općeg pravila u dvije vrste situacija: prvo, kada su privredno društvo i njegovi dioničari toliko usko povezani da je neprirodno praviti razliku između njih (vidi, na primjer, *Ankarcrona protiv Švedske* (odl.), 2000, i *Rustamkhanli protiv Azerbejdžana*, 2024, tačka 30), drugo, ukoliko to zahtijevaju „izuzetne okolnosti“ (*Albert i drugi protiv Mađarske* [VV], 2020, tačke 124, 135-145). U tom kontekstu, zanemarivanje pravnog subjektiviteta privrednog društva može se opravdati samo u „izuzetnim okolnostima“, posebno kada je jasno utvrđeno da je nemoguće da privredno društvo samo podnese predstavku Sudu u svoje ime. Da bi podnositelji predstavke uvjerali Sud da je njihovo postupanje u svojstvu dioničara u vezi s pitanjem koje pogađa privredno društvo opravdano iz navedenih razloga, dužni su iznijeti dovoljno snažne i uvjerljive razloge koji pokazuju da je praktično ili stvarno nemoguće da privredno društvo samo podnese predstavku Sudu putem organa predviđenih statutom, te da im se stoga treba dopustiti da podnesu predstavku u ime privrednog društva (*ibid.*, tačke 138-145, i tu citirane reference; za primjenu ovih principa, vidi tačke 159-165).

44. U pogledu statusa „žrtve“ privrednih društava - podnositelja predstavke i/ili njihovih direktora lično, u slučaju tajnog nadzora privrednih društava bez formalno izdanog odobrenja, vidi *Liblik i drugi protiv Estonije*, 2019, tačke 111-112.

45. Kada su u pitanju nevladine organizacije, Sud im ne priznaje status „žrtve“ ukoliko interesi organizacije nisu ugroženi, čak i ako bi interesi njenih članova, ili nekih od njih, mogli biti ugroženi. Nadalje, status „žrtve“ se ne priznaje NVO-ima čak ni ako su udruženja osnovana isključivo radi zaštite prava navodnih žrtava (*Nencheva i drugi protiv Bugarske*, 2013, tačka 90. i tačka 93. i tu citirane reference; vidi također *Kalfagiannis i Pospert protiv Grčke* (odl.), 2020, tačke 49-51, u vezi sa savezom sindikata koji zastupaju zaposlene u medijima; *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği protiv Turske* (odl.), 2021, tačke 42-44, u vezi sa nevladinom organizacijom osnovanom radi zaštite stanovnika područja na kojem se gradi brana, i *Genderdoc-M i M.D. protiv Republike Moldavije*, 2021, tačke 25-26, u vezi sa nevladinom organizacijom koja zastupa interese LGBT osoba. Vidi, suprotno tome, *AsDAC protiv Republike Moldavije*, tačke 21-37, u vezi sa nevladinom organizacijom osnovanom za kolektivno upravljanje pravima intelektualne svojine njenih članova i njenim statusom žrtve u vezi s pritužbom na osnovu člana 1. Protokola br. 1; i *Hoppen and trade union of AB Amber Grid employees protiv Litvanije*, 2023, tačka 153, u vezi sa sindikatom koji je tvrdio da je otkaz jednog od njegovih članova negativno utjecao na njegovu slobodu udruživanja.

46. Međutim, treba napomenuti da nevladine organizacije, u određenim okolnostima, mogu učestvovati u domaćim postupcima umjesto podnositelja predstavke, zastupajući njihove interese. To ne umanjuje status žrtve podnositelja predstavke koji nisu učestvovali u domaćim postupcima (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, 2004, tačke 37-39; *Centre of Societies for Krishna Consciousness in Russia and Frolov protiv Rusije*, 2021, tačka 30; za međusobni odnos između statusa žrtve po članu 34. i iscrpljenosti domaćih pravnih lijekova po članu 35. stav 1. vidi *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, 2020, tačke 78-81; *Thibaut protiv Francuske* (odl.), 2022, tačke 26-31).

d. Potencijalne žrtve i *actio popularis*

47. Član 34. Konvencije ne dozvoljava pritužbe *in abstracto* o navodnom kršenju Konvencije (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 101. i tu citirane reference). Međutim, u određenim specifičnim situacijama Sud je prihvatio da podnositelj predstavke može biti potencijalna žrtva. Na primjer, kada podnositelj predstavke nije mogao utvrditi da su zakonske odredbe koje osporava zapravo bile primijenjene na njega zbog tajne prirode mjera predviđenih tim odredbama (*Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978), ili kada je naređeno, ali ne i

provedeno izručenje stranca, a provedba izručenja državi primateljici izložila bi ga postupanju protivnom članu 3. Konvencije ili kršenju njegovih prava na osnovu člana 8. Konvencije (*Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989) ili kada je bilo vjerovatno da će se zakon kojim se kažnjavaju homoseksualne radnje primijeniti na određenu kategoriju populacije, kojoj je podnositelj predstavke pripadao (*Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1981). Sud je također smatrao da podnositelj predstavke može tvrditi da je žrtva kršenja Konvencije ako se na njega ili nju odnose propisi kojima se dopuštaju mjere tajnog nadzora i ako podnositelj predstavke nema na raspolaganju nikakve pravne lijekove za osporavanje takvog tajnog nadzora (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015, tačke 173-78). U slučaju osoba koje su uhapšene i optužene u jednoj državi na osnovu podataka iz komunikacijske mreže pribavljenih u drugoj državi i prenesenih u inostranstvo na osnovu Evropskog istražnog naloga, Sud je utvrdio da se podnositelji predstavke mogu smatrati žrtvama povrede člana 8. Konvencije od strane potonje države, bez potrebe da dokazuju da su sami koristili tu mrežu (*A.L. i E.J. protiv Francuske* (odl.), 2024, tačke 113-14).

48. Kako bi mogao tvrditi da je žrtva u takvoj situaciji, podnositelj predstavke dužan je predložiti razumne i uvjerljive dokaze o vjerovatnosti da će doći do povreda koje ga se lično tiču; sama sumnja ili pretpostavka nije dovoljna (*Senator Lines GmbH protiv petnaest zemalja članica Evropske unije* (odl.) [VV], 2004; *Shortall i drugi protiv Irske* (odl.), 2021). O nepostojanju formalnog naloga za protjerivanje, vidi *Vijayanathan i Pusparajah protiv Francuske*, 1992, tačka 46; za navodne posljedice parlamentarnog izvještaja, vidi *Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France protiv Francuske* (odl.), 2001; za navodne posljedice sudske odluke koja se odnosi na treću osobu koja je u komi, vidi *Rossi i drugi protiv Italije* (odl.), 2008; za navodne posljedice anti-dopinških mjera za sportska udruženja i profesionalne sportiste pojedince, vidi *National federation of Sportspersons' Associations and unions (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018, tačke 91-103; za navodne posljedice izmjena zakona kojima se zabranjuje pristup legalnom pobačaju iz razloga malformacije fetusa, vidi *A.M. i drugi protiv Poljske* (odl.), 2023, tačke 75-87; za odbijanje da se podnositeljici predstavke odobri izuzeće od obaveznog roka čekanja od 300 dana propisanog za razvedene žene koje žele ponovo stupiti u brak, bez obaveze da se podvrgne ljekarskom pregledu radi dokazivanja da nije trudna, iako nije imala stvarnu namjeru da se ponovo uda, vidi *Nurcan Bayraktar protiv Turske*, 2023, tačke 27-29.

49. Podnositelj predstavke ne može tvrditi da je žrtva u slučaju kad je djelomično odgovoran za navodnu povredu (*Paşa i Erkan Erol protiv Turske*, 2001).

50. Sud je također naglasio da Konvencija ne predviđa mogućnost podnošenja *actio popularis* s ciljem tumačenja njome zagarantovanih prava niti dozvoljava pojedincima da se žale na odredbe domaćeg prava samo zato jer smatraju da te odredbe, iako ih lično ne pogađaju, nisu u skladu s Konvencijom (*Aksu protiv Turske* [VV], 2012, tačka 50; *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008, tačka 33; *Dimitras i drugi protiv Grčke* (odl.), 2017, tačke 28-32; *Cordella i drugi protiv Italije*, 2019, tačka 100; *Kalfagiannis i Pospert protiv Grčke* (odl.), 2020, tačka 46). Na primjer, stanovnici koji nisu učestvovali u domaćim postupcima pokrenutim radi poništenja upravnih odluka ili udruženja kojima domaći sudovi nisu priznali aktivnu legitimaciju ne mogu tvrditi da su žrtve navodne povrede prava na izvršenje sudske odluke iz člana 6. stav 1. Konvencije (*Bursa Barosu Başkanlığı i drugi protiv Turske*, 2018, tačke 114-116, u predmetu koji se odnosio na zaštitu okoliša; uporedi sa *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, 2020, tačka 80). Kada podnositelj predstavke tvrdi da je došlo do povrede prava na poštovanje privatnog i porodičnog života zbog zakonskih ograničenja za posjete članova porodice ili drugih osoba, da bi mogao tvrditi da je žrtva navodne povrede, treba da dokaže najmanje sljedeće: a) da ima srodnike ili druge osobe s kojima iskreno želi i pokušava održavati kontakt tokom pritvora; i b) da je koristio svoje pravo na posjete onoliko često koliko je to bilo dopušteno domaćim zakonodavstvom (*Chernenko i drugi protiv Rusije* (odl.), 2019, tačka 45). U kontekstu člana 10. Konvencije, sama činjenica da podnositelj predstavke više nije mogao gledati niti slušati programe ranije emitovane od strane javnog emitera kojeg je ugasila vlada, nije bio dovoljan da se utvrdi njegov status žrtve u pogledu prava na primanje informacija (*Kalfagiannis i Pospert protiv Grčke* (odl.), 2020, tačke 46-47).

51. Međutim, osoba može tvrditi da zakon krši njena prava, čak i u odsustvu pojedinačne mjere njegove primjene, ukoliko je od nje zahtijevano da izmijeni svoje ponašanje ili rizikuje krivičnu odgovornost, ili ako je član grupe ljudi koji su direktno pogođeni tim zakonodavstvom (*Tănase protiv Moldavije* [VV], 2010, tačka 104; *Michaud protiv Francuske*, 2012, tačke 51-52; *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], 2009, tačka 28).

e. Gubitak statusa žrtve

52. Domaće vlasti su u prvom redu one koje su dužne ispraviti svaku navodnu povredu Konvencije. Stoga je pitanje može li se podnositelj predstavke smatrati žrtvom navodnog kršenja relevantno u svim fazama postupka pred Sudom (*Scordino protiv Italije Italy (br. 1)* [VV], 2006, tačka 179; *Rooman protiv Belgije* [VV], 2019, tačke 128-133). U tom kontekstu, podnositelj predstavke mora biti u stanju da opravda svoj status žrtve tokom cijelog postupka (*Burdov protiv Rusije*, 2002, tačka 30; *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], 2012, tačka 80).

53. Pitanje da li osoba i dalje može tvrditi da je žrtva navodne povrede Konvencije u suštini podrazumijeva procjenu *ex post facto* njene situacije od strane Suda (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], 2012, tačka 82).

54. Odluka ili mjera u korist podnositelja predstavke, u principu, nije dovoljna da mu se oduzme status „žrtve” u smislu člana 34. Konvencije, sve dok domaće vlasti ne priznaju, izričito ili suštinski, povredu Konvencije i zatim osiguraju odgovarajuće pravno zadovoljenje za tu povredu (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, tačka 180; *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], 2010, tačka 115; *Nada protiv Švicarske* [VV], 2012, tačka 128; *Blyudik protiv Rusije*, 2019, tačke 49-50; *Dimo Dimov i drugi protiv Bugarske*, 2020, tačke 51-56; *Roth protiv Njemačke*, 2020, tačke 75-81; *Kurkut i drugi protiv Turske*, 2024, tačke 86). Samo ako su zadovoljeni ti uvjeti, supsidijarna narav zaštitnog mehanizama Konvencije isključuje ispitivanje predstavke (*Jensen i Rasmussen protiv Danske* (odl.), 2003; *Albayrak protiv Turske*, 2008, tačka 32; *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* [VV], 2020, tačke 217-223).

55. Podnositelj predstavke bi i dalje imao status žrtve ako vlasti nisu priznale, bilo izričito ili suštinski, da je došlo do povrede njegovih prava (*Albayrak protiv Turske*, 2008, tačka 33; *Jensen protiv Danske* (odl.), 2001) čak i ako je potomji primio određenu naknadu (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], 2012, tačka 88; *Bryan i drugi protiv Rusije*, 2023, tačka 45).

56. Štaviše, pravno zadovoljenje mora biti odgovarajuće i dostatno. To će ovisiti o svim okolnostima predmeta, s posebnim osvrtom na prirodu povrede Konvencije (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], 2010, tačka 116; *Bivolaru protiv Rumunije (br. 2)*, 2018, tačka 170; *Romanov i drugi protiv Rusije*, 2023, tačka 86; *Tamazount i drugi protiv Francuske*, 2024, tačke 155-162). Međutim, ako je podnositelj predstavke pristao na uvjete prijateljskog poravnanja na domaćem nivou, ne može se žaliti da novčana naknada primljena na osnovu tog poravnanja nije bila dostatna (*Chennouf i drugi protiv Francuske* (odl.), 2023, tačka 39).

57. Na primjer, u slučajevima namjernog zlostavljanja od strane osoba koje postupaju u svojstvu predstavnika države, što predstavlja povredu člana 3. Konvencije, Sud je više puta utvrdio da su potrebne dvije mjere kako bi se obezbijedilo odgovarajuće pravno zadovoljenje. Prvo, vlasti države moraju provesti temeljitu i efikasnu istragu kojom se može doći do identifikacije i kažnjavanja odgovornih osoba. Drugo, podnositelju predstavke mora se dosuditi naknada štete kada je to primjereno ili, u najmanju ruku, mora mu se omogućiti da zatraži i ostvari naknadu za štetu pretrpljenu usljed zlostavljanja (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], 2010, tačke 116-118). S druge strane, ako je država provela efikasnu istragu (uključujući i donošenje presude u krivičnom predmetu na koju podnositeljica predstavke nije uložila žalbu, čime je implicitno prihvatila da je domaći sud predmet pažljivo ispitao i da nije izrekao pretjerano blagu kaznu) i ako podnositeljica ili podnositelj predstavke ne traži naknadu štete pred građanskim sudovima, iako na to ima pravo, on ili ona više ne može tvrditi da je žrtva navodne povrede (*K.P. protiv Poljske*, 2023, tačke 108-112).

58. U slučajevima namjernog zlostavljanja od strane osoba koje postupaju u svojstvu predstavnika države, povreda člana 3. ne može se ispraviti isključivo dodjelom naknade štete žrtvi (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], 2010, tačka 119; *Shmorgunov i drugi protiv Ukrajine*, 2021, tačke 397-401). Ovi principi se ne primjenjuju samo na slučajeve zlostavljanja od strane osoba koje postupaju u svojstvu predstavnika države, već i na slučajeve zlostavljanja koje čine privatne osobe (*Beganović protiv Hrvatske*, 2009, tačka 56; *Škorjanec protiv Hrvatske*, 2017, tačka 47). Konkretno, u slučajevima nasilja u porodici i/ili rodno zasnovanog nasilja, priznanje povrede može podrazumijevati potrebu za provođenjem efektivne istrage o odgovoru organa za provođenje zakona i njihovom nečinjenju, koje je moglo biti motivisano rodno zasnovanom diskriminacijom, imajući u vidu pritužbe žrtve (*A. i B. protiv Gruzije*, 2022, tačka 44).

59. Ukoliko domaći sudovi dosude odgovarajuće i dovoljno pravno zadovoljenje za navodnu povredu člana 3. (uvjeti pritvora) podnositeljima predstavke koji više nisu u pritvoru, ti podnositelji gube status žrtve. To je, na primjer, slučaj kada su domaće vlasti nadoknadile loše uvjete pritvora u kojima su podnositelji bili smješteni kroz konkretno i mjerljivo smanjenje kazne, što je dovelo do njihovog ranijeg oslobađanja (*Đirjan i Štefan protiv Rumunije* (odl.), 2020, tačke 23-34).

60. Međutim, ako domaći sudovi dosude naknadu osobama koje su i dalje pritvorene, ta naknada im ne omogućava da ostvare direktnu i odgovarajuću zaštitu svojih prava iz člana 3, odnosno prestanak ili poboljšanje uslova pritvora (*J.M.B. i drugi protiv Francuske*, 2020, tačke 167-169).

61. Ukoliko je povreda člana 5. stav 1. izričito priznata na domaćem nivou, što je podnositelju predstavke otvorilo mogućnost da u posebnom postupku traži naknadu i dobije odgovarajući iznos, od podnositelja predstavke se razumno moglo očekivati da se obrati domaćim sudovima radi ostvarivanja naknade, umjesto da se obraća Sudu tražeći potvrdu nezakonitosti njegovog pritvora koji je već priznat (*Al Husin protiv Bosne i Hercegovine (br. 2)*, 2019, tačke 89-90; za priznanje nezakonitosti pritvora u kontekstu disciplinskog postupka protiv sudija koji su naredili pritvor podnositelja predstavke i isplatu obeštećenja dodijeljenog u posebnom građanskom postupku, vidi *Dubovtsev i drugi protiv Ukrajine*, 2021, tačke 57-66). Kada je u pitanju član 5. stav 5. Konvencije, podnositelj predstavke može izgubiti status žrtve kada domaće vlasti pruže pravno zadovoljenje smanjenjem izrečene kazne na jasan i mjerljiv način, umjesto da mu dosude novčanu naknadu (*Porchet protiv Švicarske* (odl.), 2019, tačke 14-26). Ublažavanje kazne može također biti relevantno za gubitak statusa žrtve u pogledu trajanja lišenja slobode protivno članu 5. stav 3. (*ibid*, tačka 20; *Ščensnovičius protiv Litvanije*, 2018, tačke 88-93; usporedi i vidi suprotnosti *Malkov protiv Estonije*, 2010, tačke 40-41).

62. Također, osoba ne može tvrditi da je žrtva povrede prava na pravično suđenje iz člana 6. Konvencije, do koje je, prema njenim navodima, došlo tokom postupka u kojem je bila oslobođena optužbe ili koji je obustavljen (*Sakhnovskiy protiv Rusije* [VV], 2011, tačka 77; *Oleksy protiv Poljske* (odl.), 2009; *Koç i Tambaş protiv Turske* (odl.), 2005; *Bouglame protiv Belgije* (odl.), 2010), osim u pogledu pritužbi koje se odnose na dužinu predmetnog postupka (*Osmanov i Husseinov protiv Bugarske* (odl.), 2003). Nasuprot tome, kada je riječ o pritužbama u vezi s članom 10, oslobađajuća presuda ne mora biti relevantna za gubitak statusa žrtve (*Döner i drugi protiv Turske*, 2017, tačka 89).

63. Ako je podnositelj predstavke pravosnažno osuđen u postupku koji je bio u suprotnosti s članom 6. Konvencije i time stekao status žrtve, na državi je da mu blagovremeno obezbijedi odgovarajuće i dovoljno pravno zadovoljenje u pogledu te povrede. Sud će potom ocijeniti da li su ti naknadni postupci lišili podnositelja predstavke statusa žrtve, s obzirom na to da mu je pruženo dovoljno pravno zadovoljenje (*Webster protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.) i tu citirane reference).

64. Izricanje blaže kazne od strane domaćeg krivičnog suda zbog prekomjernog trajanja postupka može predstavljati odgovarajuće priznanje i dovoljno pravno zadovoljenje za kažnjenja u tom postupku (član 6. stav 1. Konvencije), pod uslovom da je smanjenje kazne izričito i mjerljivo (*Chiarello protiv Njemačke*, 2019, tačke 54-59). Status žrtve u pogledu prava na pravično suđenje ne može se izgubiti kada je u drugom postupku, po pitanju različitom od onog koje je osoba osporavala, donesena presuda u njegovu/njezinu korist (*Sine Tsagarakis A.E.E. protiv Grčke*, 2019, tačke 27-31).

65. U nekim drugim predmetima status žrtve podnositelja predstavke može ovisiti i o visini naknade koju su dosudili domaći sudovi ili barem o mogućnosti traženja i dobivanja naknade za pretrpljenu štetu, imajući u vidu činjenice kojima je ta osoba prigovorila pred Sudom te djelotvornosti (uključujući brzinu) pravnog lijeka na osnovu kojeg je naknada dosuđena (*Normann protiv Danske* (odl.), 2001; *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, tačka 202; vidi također *Jensen i Rasmussen protiv Danske* (odl.), 2003; *Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], 2012, tačka 262; *J.B. i drugi protiv Mađarske* (odl.), 2018, tačka 59). U pogledu dostatnosti naknade štete dodijeljene nekom udruženju koje zastupa više pojedinaca, vidi *Društvo za varstvo upnikov protiv Slovenije* (odl.), 2017, tačke 48-64. Izričito priznanje povrede prava podnositelja predstavke na pravično suđenje u razumnom roku u krivičnom postupku na domaćem nivou ne mora biti dovoljno da mu se oduzme status žrtve, ukoliko nije dosuđena nikakva naknada štete niti smanjena kazna (*Tempel protiv Češke Republike*, 2021, tačke 77-83). Suprotno tome, u slučaju advokata čija je advokatska tajna povrijeđena prisluškivanjem njegovog telefonskog razgovora i prisiljavanjem da svjedoči na suđenju svom klijentu, implicitno priznanje povrede kroz izuzimanje relevantnog dokaza iz spisa, zajedno s mogućnošću da taj advokat zatraži naknadu štete pokretanjem građanskog postupka, smatrano je dovoljnim da mu se oduzme status žrtve u vezi sa članom 8. Konvencije (*Mateuț protiv Rumunije* (odl.), 2022, tačka 33-39).

66. Podnositelj predstavke koji je, usljed nepovoljnih životnih i okolišnih uslova, bio primoran napustiti svoje prebivalište i potom kupiti drugi dom sopstvenim sredstvima, ne prestaje biti žrtva u pogledu navodne povrede prava na poštovanje privatnog života i doma iz člana 8. Konvencije (*Yevgeniy Dmitriyev protiv Rusije*, 2020, tačke 37-38). S druge strane, podnositelj predstavke koji (ili čiji preminuli srodnik) ne boravi i nikada nije boravio na području pogođenim zagađenjem, ne može se smatrati žrtvom navodne povrede člana 8. Konvencije proistekle iz tog zagađenja (*Cannavacciuolo i drugi protiv Italije*, 2025, tačke 246-49).

67. Za ostale specifične situacije, vidi, na primjer, *Tamazount i drugi protiv Francuske*, 2024, tačke 155-162. (članovi 3, 8. i član 1. Protokola br. 1); *Marshall i drugi protiv Malte*, 2020, tačke 33-34, 46-47. (član 6); *Arat protiv Turske*, 2009, tačka 47. (član 6); *Constantinescu protiv Rumunije*, 2000, tačke 40-44. (članovi 6. i 10); *Guisset protiv Francuske*, 2000, tačke 66-70. (član 6); *Chevol protiv Francuske*, 2003, tačka 30. et seq. (član 6); *Kerman protiv Turske*, 2016, tačka 106. (član 6); *Sorbalo protiv Moldavije* (odl.), 2023, tačke 39-62. (član 6); *Moskovets protiv Rusije*, 2009, tačka 50. (član 5); *Bivolaru protiv Rumunije (br. 2)*, 2018, tačke 168-175; *Y.Y. i Y.Y. protiv Rusije*, 2022, tačka 51, (član 8); *X i Y protiv Rumunije*, tačke 109-114. (član 8); *Wikimedia Foundation, Inc. protiv Turske* (odl.), 2022, tačke 47-51, (član 10); *Kemal Çetin protiv Turske*, 2020, tačka 33. (član 11); *Moon protiv Francuske*, 2009, tačka 29. et seq. (član 1. Protokola br. 1); *D.J. i A-K.R. protiv Rumunije* (odl.), 2009, tačka 77. et seq. (član 2. Protokola br. 4); i *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [VV], 2009, član 115. (član 4 Protokola 7); *Dalban protiv Rumunije* [VV], 1999, tačka 44. (član 10); *Güneş protiv Turske* (odl.) (član 10), 2004; *Çölgeçen i drugi protiv Turske*, 2017, tačke 39-40, (član 2. Protokol 1).

68. Činjenica da je pravna osoba proglasila stečaj za vrijeme postupka na osnovu Konvencije ne oduzima joj nužno status žrtve (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017, tačka 94). Isto važi i za privredno društvo koje je prestalo postojati, a čiji su jedini dioničari iskazali interes da nastave postupak u njegovo ime (*Euromak Metal Doo protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2018, tačke 32-33, u vezi poreznog spora prema članu 1. Protokola br. 1; vidi također *Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft i publisuisse SA protiv Švicarske*, 2020, član 43, u vezi sa društvom koje je prestalo s radom nakon podnošenja predstavke Sudu, a čije je poslovanje preuzela druga firma koja je željela nastaviti postupak).

69. Predmet može biti brisan s liste predmeta jer podnositelj predstavke više nema status žrtve/*locus standi*. U pogledu rješavanja predmeta na domaćem nivou nakon odluke Suda o prihvatljivosti predstavke vidi *Ohlen protiv Danske* (brisanje), 2005; o sporazumu kojim se prenose prava koja su bila predmetom predstavke koju ispituje Sud vidi *Dimitrescu protiv Rumunije*, 2008, tačke 33-34.

70. Sud također ispituje da li predmet treba brisati s liste predmeta prema jednom ili više osnova navedenih u članu 37. Konvencije, u svjetlu događaja nastalih nakon podnošenja predstavke, ne dovodeći u pitanje činjenicu da podnositelj predstavke još uvijek može tvrditi da je „žrtva“ (*Pisano protiv Italije* (brisanje) [VV], 2022, tačka 39, uporedi sa *Hasanov i drugi protiv Azerbejdžana* (odl.), tačke 38-44), ili čak bez obzira da li može i dalje tvrditi da ima status žrtve. Za događaje koji nastanu nakon donošenja odluke o ustupanju nadležnosti Velikom vijeću vidi *El Majjaoui i Stichting Toubia Moskee protiv Nizozemske* (brisanje) [VV], 2007, tačke 28-35; nakon što je utvrđeno da je predstavka prihvatljiva vidi *Shevanova protiv Latvije* (brisanje) [VV], 2007, tačke 44. et seq; i nakon presude Vijeća vidi *Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], 2007, tačka 96.

f. Smrt podnositelja predstavke

71. U principu, predstavku koju je podnio izvorni podnositelj prije svoje smrti mogu nastaviti njegovi nasljednici ili bliski članovi porodice koji izraze želju da nastave postupak, pod uvjetom da imaju dovoljan/legitiman interes u predmetu (*López Ribalda i drugi protiv Španije* [VV], tačke 71-73; *Malhous protiv Češke Republike* (odl.) [VV], 2000; *Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana*, 2019, tačke 23-24. i tu citirane reference; *Hristozov i drugi protiv Bugarske*, 2012, tačka 71; *Ergezen protiv Turske*, 2014, tačka 30; *Pais Pires de Lima protiv Portugala*, 2019. tačke 36-40; *Karastelev i drugi protiv Rusije*, 2020, tačka 51; *Mile Novaković protiv Hrvatske*, 2020, tačke 33-34, i, u kontekstu postupka za pravično zadovoljenje prema članu 41. Konvencije, *Alasgarov i drugi protiv Azerbejdžana* (pravično zadovoljenje), 2005, tačke 7-9).

72. Međutim, ukoliko je podnositelj predstavke preminuo tokom postupka, i niko se nije javio s namjerom da nastavi postupak, ili osobe koje su izrazile takvu namjeru nisu nasljednici ili dovoljno bliski srodnici podnositelja predstavke, te ne mogu dokazati da imaju neki drugi legitimni interes za nastavak postupka, Sud će predstavku izbrisati sa svog spiska (*Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], 2009, tačka 50; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], 2012, tačka 57; *Burlya i drugi protiv Ukrajine*, 2018, tačke 70-75) osim u veoma izuzetnim slučajevima, kada Sud utvrdi da poštivanje ljudskih prava, kako su definirana Konvencijom i Protokolima uz nju, iziskuje nastavak razmatranja predmeta (*Paposhvili protiv Belgije* [VV], tačke 129-133; *Delecolle protiv Francuske*, 2018, tačka 39; *Karner protiv Austrije*, 2003, tačke 25. et seq.).

73. Vidi, na primjer, *Raimondo protiv Italije*, 1994, tačka 2, i *Stojkovic protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2007, tačka 25. (udovica i djeca); *X protiv Francuske*, 1992, tačka 26. (roditelji); *Malhous protiv Češke Republike* (odl.) [VV], 2000, (nećak i potencijalni nasljednik); *Velikova protiv Bugarske* (odl.), 1999, *Ivko protiv Rusije*, 2015, tačke 64-70. i *Delecolle protiv Francuske*, 2018, tačke 39-44. (nevjenčani ili *de facto* partner), *Kaganovskyy protiv Ukrajine*, 2022, tačke 67-72. (Helsinški savez za ljudska prava Ukrajine u predmetu osobe u ranjivom položaju koja je bila smještena u psihijatrijsku ustanovu i u čijem predmetu nijedan srodnik nije želio nastaviti njenu predstavku); radi usporedbe, suprotno tome *Thévenon protiv Francuske* (odl.), 2006. (univerzalni nasljednik bez srodstva sa preminulim); *Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], 2009, tačke 50-51. (nećakinja); *Savenko i drugi protiv Rusije*, 2021, tačka 53. (bivša supruga koja se razvela od podnositelja predstavke dvanaest godina prije njegove smrti i s kim nakon toga nije imala blizak kontakt).

4. Zastupanje

74. U slučaju kada podnositelj predstavke odabere da bude zastupan na osnovu pravila 36. stav 1. Pravila Suda, a ne da sam podnese predstavku, pravilo 45. stav 3. od njega zahtijeva da priloži uredno potpisanu punomoć za zastupanje u pisanom obliku. Za zastupnike je od presudne važnosti da pokažu da su primili konkretne i izričite upute od navodne žrtve u smislu člana 34. u čije ime namjeravaju postupati pred Sudom (*Post protiv Nizozemske* (odl.), 2009; *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 102. - vidi također *Oliyevskyy protiv Ukrajine* (odl.), 2020, tačke 16-22. i *V.M. i drugi protiv Belgije* (brisanje) [VV], tačke 32-41, gdje podnositelji predstavke nisu održavali kontakt sa svojim zastupnikom, i suprotno tome *N.D. i N.T.*

[protiv Španije](#) [VV], 2020, tačke 69-79, i tu citiranu referencu, gdje je zastupnik ostao u kontaktu sa oba podnositelja predstavke putem telefona i WhatsApp aplikacije, i postojanje posebnih okolnosti u pogledu poštivanja ljudskih prava kako su definirane u Konvenciji i njenim protokolima, obavezujući Sud da nastavi sa razmatranjem predstavke (član 37. stav 1. *in fine*). O valjanosti punomoći za zastupanje vidi [Aliiev protiv Gruzije](#), 2009, tačke 44-49; o vjerodostojnosti predstavke vidi [Velikova protiv Bugarske](#), 2000, tačke 48-52. i, u vezi sa posebno ranjivim podnositeljem predstavke vidi [E.T. protiv Republike Moldavije](#), 2024, tačke 31-33).

75. Kao opće pravilo, maloljetnu djecu pred Sudom zastupaju njihovi roditelji. Status biološkog roditelja dovoljan je da mu pruži neophodno ovlaštenje za podnošenje predstavke Sudu u ime djeteta, radi zaštite njegovih interesa, čak — ili upravo posebno — ukoliko je taj roditelj u sukobu s vlastima i kritikuje njihove odluke i postupke kao neusklađene s pravima garantovanim Konvencijom ([Iosub Caras protiv Rumunije](#), 2006, tačka 21). U svakom slučaju, ključni kriterij u pitanjima *locus standi* jeste rizik da interesi djeteta ne budu izneseni pred Sud, čime bi mu bila uskraćena djelotvorna zaštita prava koja mu garantuje Konvencija ([Strand Lobben i drugi protiv Norveške](#) [VV], 2019, tačka 157). U predmetima koji proizlaze iz sporova između roditelja, u načelu roditelj kojem je povjereno starateljstvo, a time i zaštita interesa djeteta, ima aktivnu legitimaciju da postupa u ime djeteta ([Hromadka i Hromadkova protiv Rusije](#), 2014, tačka 119; [Y.Y. i Y.Y. protiv Rusije](#), 2022, tačka 43). Međutim, situacija može biti drugačija ako Sud utvrdi postojanje sukoba interesa između roditelja i djeteta u predmetu koji mu je podnesen, na primjer, u slučajevima ozbiljnog zajedničkog zanemarivanja djeteta od strane roditelja ([Strand Lobben i drugi protiv Norveške](#) [VV], 2019, tačka 158, i [E.M. i drugi protiv Norveške](#), 2022, tačke 64-65; vidi radi usporedbe, suprotno tome [Pedersen i drugi protiv Norveške](#), 2020, tačka 45).

76. Međutim, posebne okolnosti mogu nastati u slučaju žrtava navodnih povreda članova 2, 3. i 8. Konvencije od strane domaćih vlasti, uzimajući u obzir ranjivost tih žrtava zbog njihove dobi, spola ili invaliditeta, a zbog čega nisu u mogućnosti podnijeti pritužbu o tome Sudu, uzimajući u obzir i veze između osobe koja podnosi predstavku i same žrtve. U takvim slučajevima, predstavke koje su u ime žrtve podnijela treća lica, iako nije priložen valjan oblik punomoći, proglašene su prihvatljivim ([Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije](#) [VV], 2014, tačka 103; vidi radi usporedbe, suprotno tome [Lambert i drugi protiv Francuske](#) [VV], 2015, tačke 96-106). Vidi, na primjer, [İlhan protiv Turske](#) [VV], 2000, tačka 55, gdje su pritužbe iznesene od strane podnositelja predstavke u ime njegovog brata, koji je bio zlostavljan [Y.F. protiv Turske](#), 2003, tačka 29, gdje je muž prigovorio kako je njegova supruga bila prisiljena podvrgnuti se ginekološkom pregledu; [S.P. D.P. i A.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), odluka Komisije, 1996, gdje je pritužbu iznio advokat u ime djece koju je zastupao u domaćem postupku, u kojem je bio imenovan od strane staratelja *ad litem*; [C.N. protiv Luksemburga](#), 2021, tačke 28-33, gdje je punomoć izdata od strane roditelja kojima je kasnije oduzeto roditeljsko pravo; [V.D. i drugi protiv Rusije](#), 2019, tačke 80-84, gdje je predstavku podnio staratelj koji je postupao u ime maloljetnika. Vidi također, suprotno tome, [Lambert i drugi protiv Francuske](#) [VV], 2015, tačka 105, u kojem je Sud utvrdio da roditelji direktne žrtve, koja nije bila u mogućnosti da izrazi svoju volju u vezi s odlukom o prekidu hranjenja i hidratacije kojom je održavana u životu na umjetan način, nisu imali aktivnu legitimaciju za podnošenje pritužbi u skladu sa članovima 2, 3. i 8. Konvencije u njeno ime ili u njenu korist; te predmet [Gard i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) (odl.), 2017, tačke 63-70, koji se razlikovao od predmeta [Lambert i drugi](#) obzirom da je direktna žrtva bila maloljetno dijete koje nikada nije moglo izraziti svoje stavove niti voditi samostalan život, a u kojem je Sud razmatrao imaju li roditelji direktne žrtve aktivnu legitimaciju da u njegovo ime podnesu pritužbu u skladu sa članovima 2. i 5, ali nije donio konačan zaključak o tom pitanju, s obzirom na to da su ta pitanja pokrenuli i sami podnositelji predstavke u svoje ime.

77. U predmetu [Blyudik protiv Rusije](#), 2019, tačke 41-44, u vezi zakonitosti smještanja u obrazovnu ustanovu zatvorenog tipa za maloljetnike, Sud je naveo da je podnositelj predstavke imao pravo podnijeti predstavku Sudu na osnovu članova 5. i 8. radi zaštite interesa maloljetne osobe u pogledu njenog smještanja u ustanovu: kći je bila maloljetna u vrijeme dotičnih događaja, kao i u trenutku

podnošenja predstavke. Kad je postala punoljetna, kći podnositelja predstavke potvrdila je svoj interes za predstavku i dala je punomoć advokatu koji je već zastupao podnositelja predstavke u predmetu pred Sudom. U predmetu *Calvi i C.G. protiv Italije*, iz 2023. godine, tačke 68-70, Sud je priznao da podnositelj predstavke može podnijeti predstavku u ime svog starijeg rođaka koji je bio pod mjerom pravne zaštite, tri godine proveo u socijalnoj izolaciji u staračkom domu i nije bio u mogućnosti sam se obratiti Sudu. U predmetu *M.T.S. i M.J.S. protiv Portugala*, iz 2024. godine, tačke 49-55, Sud je priznao aktivnu legitimaciju kćerke koja se, u ime svoje majke starije životne dobi, žalila na odluku domaćih organa da za majčinog staratelja imenuju njenog brata, a ne nju.

78. U predmetu *H.F. i drugi protiv Francuske* [VV], 2022, tačke 148-152, podnositelji predstavke su se žalili na odbijanje države da izvrši repatrijaciju njihovih kćerki i unuka koji su bili zadržani u kampovima na sjeveroistoku Sirije, pozivajući se na članove 3. i 8. Konvencije, te član 3. stav 2. Protokola br. 4. Sud je konstatovao da su kćerke i unuci bili u situaciji koja im nije omogućavala da podnesu predstavku direktno Sudu i koja ih je izložila riziku gubitka efektivne zaštite njihovih prava prema Konvenciji i pratećim protokolima. Štaviše, nije postojao sukob interesa između podnositelja predstavke i direktnih žrtava: osim bliskih porodičnih veza, svi su dijelili isti cilj, a to je repatrijacija u Francusku. Imajući u vidu navedeno, postojale su izuzetne okolnosti koje su Sudu omogućile da zaključi da su podnositelji predstavke imali aktivnu legitimaciju da podnesu pritužbe u svojstvu zastupnika svojih kćeri i unuka.

79. U predmetu *Ghazaryan i Bayramyan protiv Azerbejdžana* iz 2023. godine, Sud je dopustio podnositeljima predstavke da podnesu predstavku, bez pismene punomoći, u ime i za račun njihovog sina, državljanina Armenije s historijatom problema s mentalnim zdravljem, koji je bio lišen slobode u Azerbejdžanu i osuđen na dvadeset godina zatvora te neprekidno držan u samici. U takvim okolnostima, kumulativni učinak ozbiljnih problema mentalnog zdravlja direktne žrtve i njegovog položaja tokom pritvora i zatočenja stvorio je stanje ranjivosti koje mu je onemogućilo da sam podnese pritužbu Sudu (tačke 73-82). Suprotno tome, u predmetu *Asgarova i Veselova protiv Armenije* (odl.), 2023. godine, Sud nije priznao aktivnu legitimaciju dviju žena koje su se žalile u ime svojih partnera osuđenih i pritvorenih u nepriznatoj „Republici Nagorno-Karabah“, koja je bila pod stvarnom kontrolom Armenije. S obzirom na to da su partneri podnositeljica predstavke više puta imali priliku komunicirati sa svojim porodicama uz pomoć Međunarodnog crvenog križa te su ih posjetili predstavnici Međunarodne radne grupe za traženje nestalih osoba i talaca, nije bilo dokaza o njihovoj nesposobnosti da imenuju zastupnika i/ili potpišu punomoć. Shodno tome, nisu postojale izuzetne okolnosti koje bi omogućavale tim podnositeljicama da djeluju u ime i za račun svojih partnera bez uredno potpisane punomoći u pismenom obliku (tačke 47-55).

80. Sud je utvrdio da u izuzetnim okolnostima udruženje može postupati kao punomoćnik žrtve, bez punomoći i neovisno o tome što je žrtva možda preminula prije nego što je podnesena predstavka na osnovu Konvencije (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 112). Smatrao je da bi drugačiji zaključak predstavljao sprječavanje ispitivanja ozbiljnih navoda o povredi Konvencije na međunarodnom nivou, pri čemu bi postojao rizik da tužena država izbjegne odgovornost na osnovu Konvencije (*Association for the Defence of Human Rights in Romania – Helsinki Committee on behalf of Ionel Garcea protiv Rumunije*, 2015, tačka 42; *Kondrulin protiv Rusije*, 2016, tačka 31). U predmetu *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, koji se odnosio na propust države da pruži odgovarajuću skrb duševno oboljeloj osobi kojoj je dijagnosticiran HIV, Sud je prihvatio aktivnu legitimaciju udruženja-podnositelja predstavke za pokretanje postupka bez punomoći iz sljedećih razloga: ranjivost Valentina Campeanua, koji je patio od težeg duševnog oboljenja; ozbiljnost navoda iznesenih na osnovu članova 2. i 3. Konvencije; nepostojanje nasljednika ili pravnih zastupnika koji bi u njegovo ime pokrenuli postupak na osnovu Konvencije; kontakt koji je udruženje-podnositelj predstavke ostvarilo s Valentinom Campeanuom i njihovo učešće u domaćem postupku nakon njegove smrti, tokom kojeg aktivna legitimacija udruženja za postupanje u njegovo ime nije bila osporavana (tačke 104-11).

81. U predmetu *L.R. protiv Sjeverne Makedonije*, 2020, (ispitan na osnovu člana 3), podnositelj predstavke je imao zakonskog staratelja koji je mogao udruženju dati neophodnu punomoć da zastupa podnositelja predstavke pred Sudom. Međutim, zakonski staratelj je bio optužen da nije ispunio svoju odgovornost zaštite interesa podnositelja predstavke ni pred domaćim vlastima ni pred Sudom. Shodno tome, nije se moglo očekivati da će osoba koja se sumnjičila za učestvovanje u navodnom ukupnom zapostavljanju podnositelja predstavke, čime su povrijeđena njegova prava iz člana 3, sama podnijeti pritužbu Sudu (tačka 50). S druge strane, udruženje koje je zastupalo podnositelja predstavke posjetilo je podnositelja ubrzo nakon što je njegov slučaj dospio u javnost, kontaktiralo je različite organe vlasti u vezi s njegovom situacijom, bez odlaganja podnijelo krivičnu prijavu javnom tužiocu i nastavilo sa praćenjem predmeta, obračavajući se najvišim tužilačkim organima. Kao rezultat toga, Sud je izuzetno priznao aktivnu legitimaciju udruženja da postupa u ime podnositelja predstavke (tačke 51-53). Slično tome, u predmetu iz *Validity Foundation u ime T.J. protiv Mađarske* 2024. godine, Sud je priznao aktivnu legitimaciju nevladine organizacije da podnese predstavku u ime osobe sa teškim intelektualnim poteškoćama koja je preminula u državnoj ustanovi socijalne zaštite, obzirom da staratelj kojeg je država imenovala nije iskoristio nijedno dostupno sredstvo zaštite interesa direktne žrtve pred domaćim vlastima, niti je imao zakonsko pravo podnijeti predstavku Sudu nakon njene smrti (tačke 43-51).

82. U predmetu *Association Innocence en Danger i Association Enfance et Partage protiv Francuske* iz 2020. godine, (ispitan u skladu sa članom 3. i članom 13, u vezi sa članom 3), Sud je priznao aktivnu legitimaciju dvjema udruženjima za zaštitu djece da postupaju u ime djeteta koje je preminulo usljed zlostavljanja od strane njegovih roditelja (tačke 119-131). Postojanje poznatih nasljednika ili zakonskih zastupnika djeteta (njegovih roditelja osuđenih za zlostavljanje, tri brata i sestre, te tetke) nije spriječilo Sud da prizna aktivnu legitimaciju podnositeljima predstavki, imajući u vidu izuzetne okolnosti ovog predmeta.

83. U predmetu *Kaganovskyy protiv Ukrajine*, 2022, tačke 67-72, podnositelj predstavke se žalio, pozivajući se na članove 3. i 5, na zatvaranje u „jedinici pojačanog (intenzivnog) nadzora“ psihoneurološke ustanove u trajanju od deset dana 2017. godine. Obzirom da je podnositelj predstavke preminuo, Helsinška unija za ljudska prava u Ukrajini nastavila je postupak u njegovo ime (iako je podnositelj imao brata koji je bio njegov staratelj, a koji nije izrazio želju da nastavi postupak). Pozivajući se na član 37. stav 1. *in fine* Konvencije, Sud je odlučio da predmet pokreće ozbiljno pitanje, koje uključuje i pitanje općeg interesa i pruža priliku za razjašnjenje konvencionalnih standarda zaštite ranjivih osoba: poštivanje ljudskih prava iziskivalo je da Sud nastavi razmatranje predstavke.

84. Suprotno tome, u predmetu *Bulgarian Helsinki Committee protiv Bugarske* (odl.), 2016, Sud nije prihvatio status žrtve udruženja podnositelja predstavke koje je postupalo u ime preminulih maloljetnika koji su umrli u ustanovama za djecu sa intelektualnim poteškoćama jer udruženje podnositelj nikada nije bilo u kontaktu s dotičnim maloljetnicima prije njihove smrti te stoga nije imalo formalni legitimitet u domaćim postupcima (tačka 59); vidi također *Nencheva i drugi protiv Bugarske*, 2013, tačka 93, gdje sud nije prihvatio status žrtve udruženja podnositelja predstavke koje je postupalo u ime direktnih žrtava, ističući kako nije vodilo predmet pred domaćim sudovima, te kako činjenice koje je udruženje osporavalo nisu imale nikakav utjecaj na njegove aktivnosti jer je udruženje moglo i dalje raditi na ostvarivanju svojih ciljeva.

85. U vezi sa specifičnim kontekstom klimatskih promjena, Sud je utvrdio da je važno omogućiti udruženjima da pokreću pravne postupke radi zaštite ljudskih prava onih koji su pogođeni, kao i onih koji su u riziku da budu pogođeni, negativnim posljedicama tog fenomena, umjesto da se isključivo oslanja na postupke koje pokreće svaka osoba u svoje ime. Da bi udruženje imalo pravo postupati u ime pojedinaca i podnijeti predstavku zbog navodnog propusta države ugovornice da poduzme odgovarajuće mjere za njihovu zaštitu od negativnih posljedica klimatskih promjena, Sud je utvrdio da moraju biti ispunjena tri kriterija: (a) udruženje mora biti zakonski osnovano u dotičnoj jurisdikciji ili imati legitimitet za postupanje u toj jurisdikciji; (b) mora pokazati da ostvaruje svoju svrhu u skladu sa ciljevima svog statuta u odbrani ljudskih prava svojih članova ili drugih pogođenih osoba u dotičnoj

jurisdikciji, bilo da je riječ o ograničenom ili kolektivnom djelovanju za zaštitu tih prava od prijetnji koje proizlaze iz klimatskih promjena; (c) mora dokazati da se može smatrati stvarno kvalifikovanim i reprezentativnim za djelovanje u ime članova ili drugih pogođenih osoba u dotičnoj jurisdikciji, koji su bili izloženi specifičnim prijetnjama ili negativnim posljedicama klimatskih promjena po njihov život, zdravlje ili dobrobit, kako ih štiti Konvencija; U tom kontekstu, Sud će uzeti u obzir faktore poput svrhe za koju je udruženje osnovano, njegov neprofitni karakter, prirodu i obim aktivnosti unutar relevantne jurisdikcije, članstvo i reprezentativnost, principe i transparentnost upravljanja te da li je, u cjelini i u specifičnim okolnostima predmeta, priznanje takvog legitimiteta u interesu pravilnog provođenja pravde. Aktivna legitimacija udruženja da postupa u ime članova ili drugih pogođenih osoba u dotičnoj jurisdikciji nije podložno dodatnom uvjetu da oni u čije ime se postupak vodi sami ispunjavaju kriterije statusa žrtve u kontekstu klimatskih promjena (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švicarske* [VV], 2024, tačka 502). Sud je kasnije precizirao da se ovi principi primjenjuju isključivo u vrlo specifičnom kontekstu klimatskih promjena i da se ne primjenjuju na druge slučajeve povezane s okolišem (*Cannavacciuolo i drugi protiv Italije*, 2025, tačke 215-22).

86. Nijedna od odredbi Konvencije ne dopušta trećoj strani koja interveniše da zastupa drugu osobu pred Sudom (*Lambert i drugi protiv Francuske* [VV], 2015, tačka 110).

B. Sloboda ostvarivanja prava na pojedinačnu predstavku

Član 34. Konvencije – Pojedinačne predstavke

„... Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju stvarno rješenje ovog prava..“

HUDOC ključne riječi

Ometanje rješenja prava na podnošenje predstavke (34)

1. Principi i primjeri

87. Pravo da se podnese predstavka Sudu je apsolutno i ne dozvoljava postojanje nikakve prepreke. Taj princip podrazumijeva slobodu komuniciranja s institucijama Konvencije (za pisanu komunikaciju u pritvoru vidi *Peers protiv Grčke*, 2001, tačka 84; *Kornakovs protiv Latvije*, 2006, tačke 157. et seq.). Vidi također, u vezi s tim, Evropski sporazum iz 1996. godine koji se odnosi na osobe koje učestvuju u postupku pred Evropskim sudom za ljudska prava (*CETS br. 161*).

88. Domaće vlasti moraju se suzdržati od vršenja bilo kakvog pritiska na podnositelje da povuku ili izmijene svoje pritužbe. Prema stajalištu Suda, pritisak može imati oblik direktne prisile i očiglednih radnji zastrašivanja prema podnositeljima ili mogućim podnositeljima, njihovim porodicama ili njihovim pravnim zastupnicima, ali i neprimjerenih indirektnih radnji ili kontakata (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], 2005, tačka 102). Sud ispituje odvratajuće učinke na korištenje prava na pojedinačnu predstavku (*Colibaba protiv Moldavije*, 2007, tačka 68). Da li kontakti između vlasti i podnositelja predstavke predstavljaju neprihvatljive radnje u smislu člana 34, mora se ocijeniti uzimajući u obzir okolnosti konkretnog predmeta (*Boškočević protiv Srbije*, 2024, tačka 65). Propust tužene države da postupa u skladu sa svojom procesnom obavezom iz člana 34. ne iziskuje nužno da je navodno uplitanje stvarno ograničilo ili imalo bilo kakav značajan utjecaj na rješenje prava na pojedinačnu predstavku. Procesne obaveze iz članova 34. i 38. Konvencije moraju se izvršavati bez obzira na konačni ishod postupka, i to na način koji isključuje bilo kakav stvarni ili mogući učinak zastrašivanja podnositelja predstavke ili njihovih zastupnika (*Mehmet Ali Ayhan i drugi protiv Turske*, 2019, tačka 41).

89. U nekim okolnostima, Sud može, na vlastitu inicijativu, postaviti pitanje da li je podnositelj predstavke bio podvrgnut zastrašivanju koje je predstavljalo ometanje stvarnog rješenja njegovog prava na pojedinačnu predstavku (*Lopata protiv Rusije*, 2010, tačka 147).

90. Treba razmotriti ranjivost podnositelja predstavke te rizik od utjecaja vlasti na njega ili nju (*Iambor protiv Rumunije (br. 1)*, 2008, tačka 212). Podnositelji predstavke mogu biti naročito ranjivi kad su u pritvoru i kad su im ograničeni kontakti s njihovim porodicama ili vanjskim svijetom (*Cotleț protiv Rumunije*, 2003. tačka 71).

91. Neki primjeri vrijedni pažnje:

- u pogledu ispitivanja od strane organa vlasti, u vezi sa predstavkom: *Akdivar i drugi protiv Turske*, 1996, tačka 105; *Tanrikulu protiv Turske* [VV], 1999, tačka 131;
- prijetnja krivičnim postupkom protiv advokata podnositelja predstavke: *Kurt protiv Turske*, 1998, tačke 159-65; pritužba organa vlasti protiv advokata u domaćem postupku: *McShane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, tačka 151; disciplinske i druge mjere protiv advokata podnositelja predstavke: *Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije*, 2013, tačke 929-33;
- policijsko ispitivanje advokata podnositelja predstavke u vezi sa potpisom na punomoći (*M.H. i drugi protiv protiv Hrvatske*, 2021, tačke 62, 64, i tačke 325-336); policijsko ispitivanje advokata i prevodioca podnositelja predstavke u vezi zahtjeva za pravičnim zadovoljenjem; *Fedotova protiv Rusije*, 2006, tačke 49-51; u vezi ispitivanja koje je naredio predstavnik vlade. *Ryabov protiv Rusije*, 2008, tačke 53-65;
- nemogućnost susreta advokata i ljekara podnositelja predstavke: *Boicenco protiv Moldavije*, 2006, tačke 158-59;
- mjere koje ograničavaju kontakte podnositeljice/podnositelja predstavke sa njenim/njegovim zastupnikom: *Shtukaturov protiv Rusije*, 2008, tačka 140, gdje se smatralo da zabrana advokatovih posjeta, kojoj je pridodana i zabrana telefonskih poziva i korespondencije, nije u skladu s obavezama tužene države na osnovu člana 34, i *Zakharkin protiv Rusije*, 2010, tačke 157-60, gdje su kontakti podnositelja s njegovim zastupnikom bili ograničeni na osnovu činjenice da dotični zastupnik nije bio profesionalni advokat i nije bio član nijedne advokatske komore.
- presretanje pisama koje su podnositeljima predstavke u pritvoru poslali njihovi pravni zastupnici u kojima su bili priloženi obrasci punomoći koje je trebalo popuniti radi podnošenja, a kasnije i dovršetka predstavke pred Sudom: *Mehmet Ali Ayhan i drugi protiv Turske*, 2019, tačke 39-45. i tu citirane reference;
- nepoštivanje povjerljivosti razgovora između advokata i podnositelja predstavke u sobi za sastanke: *Oferta Plus SRL protiv Moldavije*, 2006, tačka 156;
- prijetnje zatvorskih organa: *Petra protiv Rumunije*, 1998, tačka 44;
- odbijanje zatvorskih organa da prosljede predstavku Sudu zbog toga što nisu iscrpljeni domaći pravni lijekovi: *Nurmagomedov protiv Rusije*, 2007, tačka 61;
- pritisak izvršen na svjedoka u predmetu pred Sudom u vezi uvjeta u pritvoru: *Novinskiy protiv Rusije*, 2009, tačke 119. et seq;
- odvrćajuće primjedbe zatvorskih organa u kombinaciji s neopravdanim propustima i odugovlačenjima u osiguranju pisaćeg materijala zatvoreniku za njegovo dopisivanje te dokumenata potrebnih za njegovu predstavku Sudu: *Gagiu protiv Rumunije*, 2009, tačke 94. et seq;
- odbijanje vlasti da podnositelju predstavke koji je u zatvoru pribave kopije dokumenata nužnih za njegovu predstavku Sudu: *Naydyon protiv Ukrajine*, 2010, tačka 68; *Vasilij Ivashchenko protiv Ukrajine*, 2012, tačke 107-10;

- gubitak nezamjenjivih dokumenata koji se odnose na zatvorenikovu predstavku Sudu od strane zatvorskih organa: *Buldakov protiv Rusije*, 2011, tačke 48-50;
- zastrašivanje podnosioca i pritisak na njega koje su izvršile vlasti u vezi sa predmetom pred Sudom: *Lopata protiv Rusije*, 2010, tačke 154-60;
- prijetnje otkazom zaposleniku u javnom preduzeću koje se, za potrebe člana 34. Konvencije, ne može smatrati „nevladinom organizacijom“, zbog toga što se obratio Sudu, kao i vršenje pritiska na podnosioca predstavke da svom poslodavcu dostavi kopije relevantne prepiske sa Sudom u cijelosti (*Boškočević protiv Srbije*, 2024, tačke 58-62, 65-67).

92. Okolnosti predmeta mogu navodno uplitanje u pravo na pojedinačnu predstavku učiniti manje teškim (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], 2007, tačke 118. et seq.). Vidi također, *Holland protiv Švedske* (odl.), 2010, u kojem je Sud utvrdio da uništenje magnetofonske snimke sudskog pretresa prije isteka roka od šest mjeseci za podnošenje predstavke Sudu, provedenog u skladu sa švedskim pravom, nije smetnja stvarnom korištenju prava na podnošenje predstavke; *Farcaş protiv Rumunije* (odl.), 2010, u kojem je Sud smatrao kako navodna nemogućnost fizički hendikepiranog podnosioca da iscrpi domaće pravne lijekove zbog nedostatka posebnih objekata koji omogućavaju pristup javnim službama, nije spriječilo podnosioca u stvarnom rješenju prava na podnošenje predstavke; *Yepishin protiv Rusije*, 2013, tačke 73-77, u kojem je Sud smatrao da odbijanje zatvorske uprave da plati poštarinu za slanje zatvorenikovih pisama Sudu nije spriječilo podnosioca predstavke u stvarnom rješenju prava na podnošenje predstavke; *Yam protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020, tačke 79-83, gdje je Sud smatrao da odluka domaćih vlasti da ne objelodane materijal razmatran na zatvorenoj sjednici, u odsustvu zahtjeva Suda, nije onemogućila podnosiocu predstavke da stvarno riješi svoje pravo na podnošenje predstavke, obzirom da je izvršen suštinski nezavisan nadzor nad osnovanošću navoda o potrebi zadržavanja povjerljivosti.

2. Obaveze tužene države

a. Pravilo 39. Pravila Suda

93. Prema pravilu 39. Pravila Suda, Sud može odrediti privremene mjere (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], 2005, tačke 99-129). Do povrede člana 34. Konvencije će doći ako vlasti države ugovornice ne poduzmu sve razumne korake radi postupanja u skladu s privremenom mjerom koju je odredio Sud (*Paladi protiv Moldavije* [VV], 2009, tačke 87-92).

94. Država ugovornica nema pravo da zamijeni vlastitom ocjenom ocjenu Suda u pogledu toga da li su postojali razlozi za određivanje privremene mjere (*Paladi protiv Moldavije* [VV], 2009, tačka 90). Vlada mora dokazati Sudu da je postupljeno u skladu sa privremenom mjerom ili, u izuzetnim slučajevima, da je postojala objektivna prepreka koja je spriječila postupanje u skladu s privremenom mjerom te da je vlada poduzela sve razumne korake kako bi uklonila tu prepreku i obavijestila Sud o situaciji (vidi, na primjer *A.N.H. protiv Finske* (odl.), 2013, tačka 27). Konkretno, države moraju dokazati svoju tvrdnju da je ponašanje samog podnosioca predstavke stvorilo ozbiljnu i objektivnu prepreku za izvršenje privremenih mjera te blagovremeno obavijestiti Sud o svim mogućim preprekama (*Eldar Hasanov protiv Azerbejdžana*, 2024, tačka 177).

95. Neki primjeri:

- propust pravovremenog osiguranja susreta između tražitelja azila koji je u pritvoru i advokata, unatoč privremenoj mjeri određenoj u tom smislu u skladu sa pravilom 39: *D.B. protiv Turske*, 2010, tačka 67;
- transfer pritvorenika iračkim vlastima protivno privremenoj mjeri: *Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010. tačke 162-65;
- protjerivanje prvog podnosioca predstavke protivno privremenoj mjeri: *Kamaliyevy protiv Rusije*, 2010, tačke 75-79;

- nenamjerno, ali ne i nepopravljivo nepoštivanje privremene mjere određene u odnosu na član 8: *Hamidovic protiv Italije* (odl.), 2011;
- propust da se postupi po privremenoj mjeri koja iziskuje smještanje zatvorenika u specijaliziranu zdravstvenu ustanovu: *Makharadze i Sikharulidze protiv Gruzije*, 2011, tačke 100-05, ili neopravdano kašnjenja sa postupanjem po privremenoj mjeri: *Sy protiv Italije*, 2022, tačke 167-174;
- nepoštivanje prvobitnih privremenih mjera koje je Sud naredio u svrhu osiguranja premještaja podnosioca predstavke u zatvorsku medicinsku ustanovu radi sveobuhvatnog ljekarskog pregleda i, prema potrebi, hitnih medicinskih intervencija, kao i pretjerano dugo odgađanje u izvršenju naknadno izrečenih takvih mjera (*Eldar Hasanov protiv Azerbejdžana*, 2024, tačka 183).
- propust da se postupi po privremenoj mjeri koju je Sud naredio zbog stvarne opasnosti od mučenja u slučaju izručenja: *Mannai protiv Italije*, 2012, tačke 54-57; *Labsi protiv Slovačke*, 2012, tačke 149-51;
- tajni transfer osobe kojoj prijete opasnost od zlostavljanja u Uzbekistanu, a u odnosu na koju je privremena mjera bila na snazi: *Abdulkhakov protiv Rusije*, 2012, tačke 226-31;
- prisilni transfer osobe u Tadžikistan kojoj je prijeto stvarni rizik od zlostavljanja i zaobilaženja privremenih mjera: *Savridin Dzhurayev protiv Rusije*, 2013. tačke 218-19; vidi također propust ruskih vlasti da zaštite državljanina Tadžikistana u svom pritvoru od prisilne repatrijacije u Tadžikistan na način suprotan privremenoj mjeri: *Nizomkhon Dzhurayev protiv Rusije*, 2013, tačke 157-59.
- priprema protjerivanja na način da je namjerno stvorena situacija u kojoj bi podnositelj predstavke imao velikih poteškoća u podnošenju zahtjeva za privremenu mjeru Sudu: *M.A. protiv Francuske*, 2018, tačka 70.

96. Značajno kašnjenje vlasti u izvršenju privremene mjere, usljed kojeg je podnositelj predstavke izložen riziku od postupanja od kojeg je ta mjera trebala da ga zaštiti, predstavlja propust države da ispuni svoje obaveze iz člana 34. Konvencije (*Eldar Hasanov protiv Azerbejdžana*, 2024, tačka 171. i tu citirane reference, i tačke 179-183).

97. Zadaća je Suda da provjeri da li je postupljeno u skladu sa privremenom mjerom, a država koja smatra da posjeduje dokaze koji bi mogli uvjeriti Sud da privremenu mjeru poništi treba u skladu s tim obavijestiti Sud (*Paladi protiv Moldavije* [VV], 2009, tačke 90-92; *Olaechea Cahuas protiv Španije*, 2006, tačka 70; *Groni protiv Albanije*, 2009, tačke 181. et seq.).

98. Sama činjenica da je podnesen zahtjev za primjenu pravila 39. nije dovoljna da obaveže državu da obustavi izvršenje odluke o izručenju (*Al-Moayad protiv Njemačke* (odl.), 2007, tačke 122. et seq; vidi i obavezu tužene države da sarađuje sa Sudom u dobroj vjeri).

99. Iako za pritužbe u vezi s povredom člana 34. ne postoji zahtjev iscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, a Sud je jedini nadležan da utvrdi da li je privremena mjera ispoštovana, Sud može ocijeniti da je pritužba po osnovu člana 34. preuranjena ako je usko povezana sa pritužbom o propustu vlasti da zaštite pravo na život, a taj postupak je još uvijek u toku pred domaćim sudovima (*Ahmet Tunç i drugi protiv Turske* (odl.), 2019, tačke 141-145).

b. Utvrđivanje činjenica

100. Iako je Sud nadležan za utvrđivanje činjenica, stranke trebaju aktivno sarađivati sa Sudom na način da mu dostave sve relevantne informacije. Sud može u obzir uzeti ponašanje stranaka kada od njih traži da dostave dokaze (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1978, tačka 161).

101. Sud je istakao da se u određenim vrstama postupaka ne može uvijek strogo primjenjivati princip prema kojem osoba koja nešto tvrdi mora i dokazati tu tvrdnju, te da je od presudne važnosti za djelotvorno funkcionisanje sistema pojedinačne predstavke uspostavljenog članom 34. Konvencije da

države obezbijede sve neophodne uslove za pravilno i efikasno razmatranje predstavki (*Bazorkina protiv Rusije*, 2006, tačka 170; *Tahsin Acar protiv Turske* [VV], 2004, tačka 253). Ova obaveza zahtijeva od država ugovornica da Sudu stave na raspolaganje sva neophodna sredstva, bilo da Sud provodi istragu radi utvrđivanja činjenica ili obavlja svoje opće dužnosti u vezi s ispitivanjem predstavki. Propust vlade da dostavi takve informacije koje ima u svom posjedu, bez zadovoljavajućeg objašnjenja, može dovesti ne samo do izvođenja zaključaka u pogledu osnovanosti navoda podnositelja predstavke, već i negativno utjecati na ocjenu stepena u kojem je država odgovorila na svoje obaveze iz člana 38. Konvencije (*ibid.*, tačka 254; *Imakayeva protiv Rusije*, 2006, tačka 200; *Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], 2013, tačka 202).

102. Tužena vlada dužna je dostaviti Sudu sve dokaze koje Sud od nje zahtijeva bilo već prilikom prvog komuniciranja zahtjeva vladi bilo kasnije u toku postupka (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], 2013, tačke 203; *Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, 2011, tačka 295; *Bekirski protiv Bugarske*, 2010, tačke 111-13). Osnovni je uvjet da se traženi materijal dostavi u cijelosti, ukoliko je Sud to tako odredio, te da se svaki nedostajući element adekvatno obrazloži (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], 2013, tačka 203). Osim toga, bilo koji traženi materijal mora se dostaviti brzo te u svakom slučaju u roku koji odredi Sud jer značajna i neobrazložena kašnjenja mogu dovesti do toga da Sud utvrdi kako su objašnjenja tužene države neuvjerljiva (*ibid.*).

103. Sud je ranije utvrdio da tužena Vlada nije postupala u skladu sa zahtjevima člana 38. u slučajevima u kojima nije pružila nikakvo objašnjenje zašto je odbila dostaviti tražene dokumente (*Maslova i Nalbandov protiv Rusije*, 2008, tačke 128-29) ili je pružila nepotpune ili izmijenjene kopije, odbijajući dostaviti originalni dokument na uvid Sudu (vidi, na primjer, *Trubnikov protiv Rusije*, 2005, tačke 50-57).

104. Ako vlada navodi povjerljivost ili brigu za sigurnost kao razlog svog propusta da dostavi traženi materijal, Sud se sam treba uvjeriti da postoje razumni i čvrsti razlozi za postupanje s tim dokumentima kao s tajnim ili povjerljivim (*Janowiec i drugi protiv Rusije* [VV], 2013, tačka 205). U vezi sa propustom da se Sudu objelodani povjerljivi izvještaj: *ibid.*, tačke 207. et seq; *Nolan i K. protiv Rusije*, 2009, tačke 56. et seq.

105. U vezi sa odnosom između članova 34. i 38, vidi *Bazorkina protiv Rusije*, 2006, tačke 170. et seq. i 175. Član 34, osmišljen kako bi osigurao stvarno rješenje prava na pojedinačnu predstavku, svojevrsan je *lex generalis*, dok član 38. izričito traži od država da sarađuju sa Sudom.

c. Istrage

106. Od tužene države se očekuje i da pomogne u istragama (član 38) jer država treba osigurati „potrebna sredstva“ za djelotvorno ispitivanje predstavke (*Çakıcı protiv Turske* [VV], 1999, tačka 76). Sprječavanje posjeta za utvrđivanje činjenica predstavlja povredu člana 38. (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, 2005, tačka 504).

I. Procesni osnovi za neprihvatljivost

107. Prema pravilu 55. Pravila Suda, svaki prigovor o neprihvatljivosti mora biti podnesen od strane tužene ugovorne strane, u mjeri u kojoj priroda prigovora i okolnosti to dopuštaju, u njenim pismenim ili usmenim izjašnjenjima o prihvatljivosti predstavke. Svaki propust vlade da iznese takve prigovore u svojim početnim izjašnjenjima o prihvatljivosti predstavke može navesti Sud da zaključi da je spriječena da te prigovore iznese u kasnijoj fazi postupka (*Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], 2016, tačke 51-54. i u daljem tekstu).

A. Neiscrpljivanje domaćih pravnih lijekova

Član 35. stav 1. Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„1. Sud može uzeti predmet u postupak tek kada se iscrpe svi unutrašnji pravni lijekovi, u skladu sa općepriznatim načelima međunarodnog prava...“

HUDOC ključne riječi

Iscrpljivanje unutrašnjih pravnih lijekova (35-1) – Izuzetak od iscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova (35-1) – Djelotvoran unutrašnji pravni lijek (35-1)

108. Kao što proizilazi iz samog teksta člana 35, ovaj se zahtjev zasniva na općepriznatim načelima međunarodnog prava. Obaveza iscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova dio je običajnog međunarodnog prava i kao takva priznata u sudskoj praksi Međunarodnog suda pravde (na primjer, vidi predmet *Interhandel* (Švicarska protiv Sjedinjenih Američkih Država), presuda od 21. marta 1959. godine). Može se naći i u drugim međunarodnim ugovorima iz područja ljudskih prava: Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (član 41. (1)(c)) i Fakultativnom protokolu uz njega (članovi 2. i 5.(2)(b)); Američkoj konvenciji o ljudskim pravima (član 46) i Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima naroda (članovi 50. i 56.(5)). Evropski sud za ljudska prava je u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*, 1971, konstatovao da se država može odreći koristi pravila o iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lijekova, o čemu postoji dugotrajna dobro utvrđena međunarodna praksa (tačka 55).

109. Namjera je Evropskog suda za ljudska prava da bude supsidijaran u odnosu na nacionalne sisteme za zaštitu ljudskih prava, te je primjereno da prvenstveno nacionalni sudovi imaju priliku da odluče o pitanjima koja se tiču usklađenosti domaćeg prava s Konvencijom (*A, B i C protiv Irske* [VV], 2010, tačka 142). Ako predstavka ipak nakon toga bude podnesena Strasbourgu, Sud bi trebao iskoristiti mišljenja nacionalnih sudova, koji su u direktnom i kontinuiranom doticaju sa životnim snagama svojih zemalja (*Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008, tačka 42).

110. Član 35. stav 1. odnosi se samo na unutrašnje pravne lijekove; on ne zahtijeva iscrpljivanje unutrašnjih lijekova u okviru međunarodnih organizacija. Naprotiv, ako podnositelj predstavlke pokrene postupak pred drugim međunarodnim tijelom, predstavka može biti odbačena na osnovu člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije. Međutim, princip supsidijarnosti može iziskivati iscrpljivanje unutrašnjih pravnih lijekova u čijem kontekstu se traži privremena odluka Suda pravde Evropske unije (CJEU) (*Laurus Invest Hungary KFT i drugi protiv Mađarske* (odl.), 2015, tačka 42, gdje je privremena odluka CJEU-a dala smjernice domaćim sudovima u pogledu kriterija koje treba primijeniti u predmetu koji je u toku a tiče se navodnog kršenja prava iz člana 1. Protokola 1) Sud je taj koji treba utvrditi da li je neko tijelo po svojoj prirodi domaće ili međunarodno, s obzirom na sve relevantne faktore, uključujući pravni značaj tog tijela, instrument njegovog osnivanja, njegovu nadležnost, njegovo mjesto (ako takvo postoji) u postojećem pravnom sistemu i njegovo finansiranje (*Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2005; *Peraldi protiv Francuske* (odl.), 2009) (vidi dio Zloupotreba prava na podnošenje predstavlke).

1. Svrha pravila

111. Logička podloga pravila o iscrpljivanju je pružanje prilike nacionalnim vlastima, prvenstveno sudovima, da spriječe ili isprave navodne povrede Konvencije (*Gherghina protiv Rumunije* (odl.) [VV], 2015, tačke 84-89; *Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačke 221. et seq; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovori) [VV], 2014, tačke 69-77, sa dalje citiranim referencama). Zasniva se na pretpostavci, koju odražava član 13, da će domaći pravni poredak pružiti djelotvoran pravni lijek za

povrede prava iz Konvencije. Ovo je važan aspekt supsidijarne naravi mehanizama Konvencije (*Selmouni protiv Francuske* [VV], 1999, tačka 74; *Kudła protiv Poljske* [VV], 2000, tačka 152; *Andrášik i drugi protiv Slovačke* (odl.), 2002). Primjenjuje se bez obzira na to da li su odredbe Konvencije prenesene u domaće pravo (*Eberhard and M. protiv Slovenije*, 2009). Pravilo o iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lijekova nezaobilazan je dio funkcionisanja sistema zaštite koji pruža Konvencija i osnovni princip (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010, tačke 69. i 97, *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačke 69-77. sa dalje citiranim referencama, a posebno na predmet *Akdivar i drugi protiv Turske*, 1996).

112. Utvrđivanje da li domaći postupak predstavlja djelotvoran pravni lijek u smislu člana 35. stav 1. Konvencije, koji podnositelj predstavke mora iscrpiti i koji se stoga treba uzeti u obzir prilikom računanja roka od četiri mjeseca zavisi od niza faktora, a posebno od prirode pritužbe podnositelja predstavke, obima obaveza države po relevantnoj odredbi Konvencije, dostupnih pravnih lijekova u državi ugovornici i konkretnih okolnosti predmeta (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, tačka 134; vidi, također, *Kozacioğlu protiv Turske* [VV], 2009, tačka 40. i *D.H. i drugi protiv Češke Republike* [VV], 2007, tačka 116; *Secară protiv Rumunije* (odl.), 2025, tačke 30-38).

2. Primjena pravila

a. Fleksibilnost

113. Pravilo o iscrpljivanju prije se može opisati kao zlatno, nego kao u kamen urezano. I Komisija i Sud su često naglašavali potrebu da se to pravilo primjeni uz određeni stepen fleksibilnosti i bez prekomjernog formalizma, s obzirom na kontekst zaštite ljudskih prava (*Ringeisen protiv Austrije*, 1971, tačka 89; *Lehtinen protiv Finske* (odl.), 1999; *Gherghina protiv Rumunije* (odl.) [VV], 2015, tačka 87). Na primjer, Sud prihvata da se do posljednje faze unutrašnjih pravnih lijekova može dospjeti nakon što je predstavka podnesena, ali prije nego što se utvrdi njena prihvatljivost (*Molla Sali protiv Grčke* [VV], tačka 90). U konkretnom kontekstu izbijanja pandemije COVID-19, Sud je prihvatio da je odluka podnositelja predstavke da podnese predstavku Sudu dok su postupci još bili u toku pred nadležnim nadzornim sudom bila opravdana njegovom razumljivom nesigurnošću u pogledu mogućnosti da njegov slučaj bude blagovremeno razmatran, imajući u vidu obustave i kašnjenja postupaka uzrokovane izuzetnim okolnostima (*S.M. protiv Italije*, 2024, tačke 43-48).

114. Pravilo o iscrpljivanju nije niti apsolutno niti se može automatski primijeniti (*Kozacioğlu protiv Turske* [VV], 2009, tačka 40). Na primjer, Sud je odlučio da bi bilo previše formalistički zahtijevati da podnositelji predstavke iskoriste pravni lijek čije ulaganje od njih ne traži niti najviši sud u zemlji (*D.H. i drugi protiv Češke Republike* [VV], 2007, tačke 116-18). U jednom predmetu Sud je uzeo u obzir kratke rokove koji su podnositeljima određeni za odgovor, naglašavajući „žurbu” u kojoj su morali dostaviti svoje podneske (*Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2009, tačke 43-44). Međutim, korištenje raspoloživih pravnih lijekova u skladu s domaćim postupkom i poštivanje formalnosti predviđenih nacionalnim pravom posebno su važni kad se postavlja pitanje pravne jasnoće i izvjesnosti (*Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, 2010, tačke 83-84).

115. Iako bi, u načelu, bilo zamislivo prihvatiti sudski spor u javnom interesu koji je pokrenula nevladina organizacija - što je izričito predviđeno u domaćem pravu kao sredstvo zaštite interesa veće grupe ljudi - kao oblikom iscrpljenja unutrašnjih pravnih lijekova, parnica u javnom interesu ne može osloboditi pojedinačnog podnositelja predstavke obaveze pokretanja vlastitog domaćeg postupka ako ta parnica ne odgovara u potpunosti njegovoj pojedinačnoj situaciji i konkretnim pritužbama (*Kósa protiv Mađarske* (odl.), 2017, tačke 55-63, u vezi navodne diskriminacije romske djece). u predmetu *Beizaras i Levickas protiv Litvanije*, 2020, tačke 78-81, Sud je konstatovao da je nevladina organizacija, iako nije bila podnositelj predstavke pred Sudom u Strasbourgu, mogla postupati kao zastupnik interesa podnositelja predstavke u domaćem krivičnom postupku, jer je uspostavljena kako bi se osobama koje trpe diskriminaciju mogla pružiti odbrana, uključujući i pred sudom. Sud je također uzeo

u obzir da nikada nije bilo dovedeno u pitanje ni osporeno zastupanje interesa podnositelja predstavke od strane nevladine organizacije pred tužiocima i domaćim sudovima (u dvije instance) (vidi također *Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije*, 2004, tačke 37-39).

b. Poštivanje domaćih pravila i ograničenja

116. Podnositelji se moraju pridržavati primjenjivih pravila i postupaka domaćeg prava, a ako to ne učine vjerovatno je da njihov zahtjev neće ispuniti uvjet predviđen članom 35. (*Ben Salah Adraqui i Dhaima protiv Španije* (odl.), 2000; *Merger i Cros protiv Francuske* (odl.), 2004; *MPP Golub protiv Ukrajine* (odl.), 2005; *Agbovi protiv Njemačke* (odl.), 2006; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačke 72. and 80). Član 35. stav 1. nije poštovan kad je žalba odbačena zbog procesne pogreške podnositelja predstavke (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], 2010, tačka 143). Kada vlada tvrdi da podnositelj predstavke nije postupio u skladu s domaćim pravilima (npr. pravilima o iscrpljivanju redovnih pravnih lijekova prije ustavne tužbe) Sud mora provjeriti da li su ta pravila predstavljala unaprijed utvrđene obavezujuće pravne zahtjeve koji proizlaze iz zakona ili ustaljene sudske prakse (*Brincat i drugi protiv Malte*, 2014, tačka 69; *Pop-Ilić i drugi protiv Srbije*, 2014, tačka 42).

117. Međutim, treba primijetiti da ako žalbeni sud ispita meritum zahtjeva čak i kad zahtjev smatra neprihvatljivim, takvo postupanje je u skladu s članom 35. stav 1. (*Voggenreiter protiv Njemačke*, 2004). Sud također smatra da je raspoloživi pravni lijek iscrpljen kada ustavni sud proglašio ustavnu apelaciju neprihvatljivom, pod uslovom da je podnositelj predstavke u dovoljnoj mjeri suštinski iznio pritužbu u vezi s navodnim kršenjem prava iz Konvencije (*Magyar Kétfarkú Kutya Párt protiv Mađarske* [VV], 2020, tačke 53, 56-57. i tu citirane reference). Isto vrijedi i u odnosu na podnositelje predstavke koji nisu poštovali formu propisanu domaćim zakonodavstvom, a nadležni organ je ipak ispitaio suštinu zahtjeva (*Vladimir Romanov protiv Rusije*, 2008, tačka 52). Isto se odnosi i na zahtjeve koji su formulisani vrlo sažeto, tek toliko da zadovolje zakonske zahtjeve, kada je sud, iako kratko, presudio o meritumu predmeta (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], 2009, tačke 43-45).

c. Postojanje više pravnih lijekova

118. Ako je na raspolaganju više od jednog moguće djelotvornog pravnog lijeka, podnositelj predstavke je dužan da iskoristi jedan od njih (*Moreira Barbosa protiv Portugala* (odl.), 2004; *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2005; *Karakó protiv Mađarske*, 2009, tačka 14.; *Aquilina protiv Malte* [VV], 1999, tačka 39). Uistinu, kad je pokušano s jednim pravnim lijekom, ne traži se korištenje drugog koji ima u biti istu svrhu (*Riad i Idiab protiv Belgije*, 2008, tačka 84; *Kozacioğlu protiv Turske* [VV], 2009, tačke 40. et seq; *Micallef protiv Malte* [VV], 2009, tačka 58; *Lagutin and Others protiv Rusije*, 2014, tačka 75; *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, tačka 177). Na podnositelju predstavke je da izabere pravni lijek koji je najprikladniji u njegovom slučaju (*Fabris i Parziale protiv Italije*, 2020, gdje podnositelj nije mogao pokrenuti parnični postupak zbog obustave krivičnog postupka nakon sedam godina, kojem se prethodno pridružio kao oštećena strana, tačke 49-59; *O’Keeffe protiv Irske* [VV], 2014, tačke 110-111; *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, tačka 176, koji se odnosi na odluku podnositelja predstavke da se pridruži krivičnom postupku kao oštećena strana, umjesto da pokrene poseban parnični postupak). Ukratko, ukoliko domaće pravo predviđa više paralelnih pravnih lijekova u različitim pravnim oblastima, podnositelj predstavke koji je tražio pravno zadovoljenje za navodnu povredu Konvencije putem jednog od tih lijekova, ne mora nužno koristiti i druge koji imaju u suštini isti cilj (*Jasinskis protiv Latvije*, 2010, tačka 50. i tačke 53-54). Za suprotan primjer (različiti nivoi efikasnosti apelacija pred saveznim Ustavnim sudom i pred ustavnim sudom savezne jedinice), vidi *Köhler protiv Njemačke* (odl.), 2021, tačke 67-74.

d. Pritužba istaknuta u suštini

119. Ako je pritužba istaknuta „barem u suštini“, tada nije potrebno da se u domaćem postupku izričito postavi pitanje nekog konkretnog prava iz Konvencije (*Castells protiv Španije*, 1992, tačka 32; *Ahmet Sadik protiv Grčke*, 1996, tačka 33; *Fressoz i Roire protiv Francuske* [VV], 1999, tačka 38; *Azinas protiv Kipra* [VV], 2004, tačke 40-41; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačke 72, 79. i 81-82; *Platini protiv Švicarske* (odl.), 2020, tačka 51; *Kemal Çetin protiv Turske*, 2020, tačke 28-30). To znači da je podnositelj, ako se nije pozvao na neku odredbu Konvencije, morao istaknuti argumente na osnovu domaćeg prava s istim ili sličnim učinkom, kako bi domaćim sudovima dao priliku da prvenstveno oni otklone navodnu povredu (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], 2010, tačke 142, 144. i 146; *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 117; *Karapanagiotou i drugi protiv Grčke*, 2010, tačka 29; *Marić protiv Hrvatske*, 2014, tačka 53; *Portu Juanenea i Sarasola Yarzabal protiv Španije*, 2018, tačke 62-63; *Rodina protiv Latvije*, 2020, tačke 81-83; i u vezi s pritužbom koja nije bila iznesena, čak ni implicitno, na posljednjem stepenu nadležnosti, *Association Les témoins de Jéhovah protiv Francuske* (odl.), 2010; *Nicklinson i Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2015, tačke 89-94; *Peacock protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2016, tačke 32-41). Nije dovoljno što je podnositelj predstavke možda upotrijebio pravni lijek koji je mogao dovesti do poništenja osporene mjere po drugim osnovama koje nisu povezane s pritužbom o povredi prava iz Konvencije. Pritužba na osnovu Konvencije je ta koja se mora iznijeti na nacionalnom nivou da bi „djelotvorni pravni lijekovi“ bili iscrpljeni (*Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačka 75; *Nicklinson i Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2015, tačka 90).

120. Ukratko, sama činjenica da je podnositelj predstavke iznio svoj slučaj pred nadležni sud ne znači sama po sebi ispunjavanje pretpostavki iz člana 35. stav 1. Čak i u onim pravnim sistemima u kojima domaći sudovi imaju ovlaštenje, pa čak i obavezu, da predmet razmotre po službenoj dužnosti (odnosno da primijene princip *jura novit curia*), podnositelji predstavki nisu oslobođeni obaveze da pred tim sudovima iznesu pritužbu koju će možda kasnije podnijeti Sudu (vidi, između ostalih, *Kandarakis protiv Grčke*, 2020, tačka 77). Pri tome, za potrebe ocjene iscrpljenosti unutrašnjih pravnih lijekova, Sud mora uzeti u obzir ne samo činjenične navode, nego i pravne argumente koji su izneseni pred domaćim sudovima (vidi *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 117; *Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 171). Također, treba imati na umu da Sud nema ovlaštenje da zamijeni podnositelja predstavke i sam formuliše nove pritužbe na osnovu činjenica i argumenata koji su izneseni (*Grosam protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 91). Dakle, da bi domaći pravni lijekovi bili pravilno iscrpljeni, nije dovoljno da povreda Konvencije bude „očigledna“ iz činjenica predmeta ili iz podnesaka podnositelja predstavke. Naprotiv, podnositelj predstavke mora zaista (izričito ili suštinski) podnijeti pritužbu na način koji ne ostavlja sumnju da je ista pritužba, koja je naknadno podnesena Sudu, uistinu i bila podnesena na domaćem nivou (*Peacock protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2016, tačka 38; *Farzaliyev protiv Azerbejdžana*, 2020, tačka 55; *Grosam protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 90; *Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačke 145. i 172).

121. Na primjer, kada se podnositelj predstavke žali na nedostatak efikasne krivične istrage u skladu s procesnim aspektom člana 2. ili 3. Konvencije, dovoljno je, u svrhu ispunjavanja zahtjeva iz člana 35. stav 1. Konvencije, uključujući i u pogledu pravnih argumenata koji nisu izričito izneseni na domaćem nivou, da je podnositelj predstavke osporio djelotvornost te istrage pred nadležnim domaćim sudom i, detaljno opisujući tok i trajanje istrage te kasnijih sudskih postupaka, ukazao na relevantne činjenične elemente koji omogućavaju sudu da ocijeni efikasnost istrage (*Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, tačke 149-151).

122. S druge strane, domaće pravo mora omogućiti sudovima da se na odgovarajući način bave suštinom pritužbi utemeljenih na Konvenciji, jer se u suprotnom pravni lijek ne može biti smatrati djelotvornim (*P.C. protiv Irske*, 2022, tačka 107).

e. Postojanje i prikladnost

123. Podnositelji predstavki su dužni iscrpiti samo unutrašnje pravne lijekove raspoložive u teoriji i praksi u relevantno vrijeme i koje mogu sami direktno koristiti - dakle, koji su dostupni, mogu pružiti pravno zadovoljenje u odnosu na njihove pritužbe i nude razumne izgleda za uspjeh (*Sejdovic protiv Italije* [VV], 2006, tačka 46; *Paksas protiv Litvanije* [VV], 2011, tačka 75; vidi, također, supsidijarna razmatranja Suda u predmetu *S.A.S. protiv Francuske* [VV], 2014, tačka 61, u vezi sa razumnim izgledima za uspjeh revizije na osnovu člana 9. Konvencije; i, u pogledu relevantnosti revizije na osnovu člana 6. Konvencije, predmet, *Secară protiv Rumunije* (odl.), 2025, tačka 35).

124. Ne trebaju se iskoristiti diskrecijski niti izvanredni pravni lijekovi, kojima se, na primjer, traži da sud preispita svoju odluku (*Çınar protiv Turske* (odl.), 2003; *Prystavska protiv Ukrajine* (odl.), 2002), niti tražiti ponavljanje postupka, osim u posebnim okolnostima, na primjer, kada je u domaćem pravu utvrđeno da takav zahtjev uistinu predstavlja djelotvoran pravni lijek (*K.S. i K.S. AG protiv Švicarske*, odluka Komisije, 1994; *Shibendra Dev protiv Švedske* (odl.), 2014, tačke 41-43, 45. i 48), ili kada je ukidanje pravomoćne presude jedini način na koji tužena država može ispraviti stvar u domaćem pravnom poretku (*Kiiskinen i Kovalainen protiv Finske* (odl.), 1999; *Nikula protiv Finske* (odl.), 2000; *Dinchev protiv Bugarske* (odl.), 2017, tačke 27-29). S druge strane, kvalifikacija pravnog lijeka u domaćem pravnom sistemu kao izvanrednog pravnog lijeka ne čini ga nužno nedjelotvornim; njegova relevantnost za potrebe člana 35. stav 1. Konvencije zavisi od konkretnih okolnosti slučaja (*Secară protiv Rumunije* (odl.), 2025, tačke 31-36).

Slično tome, žalba višem organu vlasti ne predstavlja djelotvoran pravni lijek (*Horvat protiv Hrvatske*, 2001, tačka 47; *Hartman protiv Češke Republike*, 2003, tačka 66); a to nije niti pravni lijek koji nije direktno dostupan podnositelju, već čije podnošenje ovisi o diskrecionoj ocjeni posrednika (*Tănase protiv Moldavije* [VV], 2010, tačka 122). Konkretno, žalba višem tužiocu predstavlja djelotvoran pravni lijek samo ako se ne radi o isključivo hijerarhijskoj žalbi i ako osoba koja je podnosi ima lično pravo da zahtijeva njeno razmatranje (*Aspiotis protiv Grčke* (odl.), 2022, tačka 52, i, *a contrario*, *Belevitskiy protiv Rusije*, 2007, tačke 59-60). Pritužba upućena Ministarstvu predstavlja hijerarhijsku pritužbu i ne smatra se djelotvornim pravnim lijekom (*Polyakh i drugi protiv Ukrajine*, 2019, tačke 135; *Milovanović protiv Srbije*, 2019, tačka 104). U pogledu djelotvornosti žalbe koju u principu ne treba iscrpiti (Ombudsman) u konkretnom predmetu, vidi obrazloženje u presudi *Egmez protiv Kipra*, 2000, tačke 66-73. U konačnici, unutrašnji pravni lijek koji nije vezan uz konkretan rok, te stoga stvara neizvjesnost, ne može se smatrati djelotvornim (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2009, i tu citirane reference; *Nicholas protiv Kipra*, 2018, tačke 38-39).

125. Zahtijeva li član 35. stav 1. Konvencije podnošenje pojedinačne apelacije ustavnom sudu u velikoj mjeri ovisi o specifičnostima pravnog sistema tužene države i opsega nadležnosti njenog ustavnog suda (*Uzun protiv Turske* (odl.), 2013, tačke 42-71. i tu citirane reference). Prema tome, u državi u kojoj je ta nadležnost ograničena na ocjenu ustavnosti zakonskih odredbi i njihovu usklađenost s odredbama akta više pravne snage, podnositelji predstavki su dužni podnijeti apelaciju ustavnom sudu samo ako osporavaju odredbu statuta ili propisa koja je sama po sebi u suprotnosti s Konvencijom (*Grišankova i Grišankovs protiv Latvije* (odl.), 2003; *Liepājnieks protiv Latvije* (odl.), 2010). Međutim, to neće biti djelotvoran pravni lijek u slučaju kada podnositelj predstavke samo prigovara zbog pogrešne primjene ili tumačenja statuta ili propisa koji nisu sami po sebi neustavni (*Smirnov protiv Rusije* (odl.), 2006; *Szott-Medyńska i drugi protiv Poljske* (odl.), 2003; *Petrova protiv Latvije*, 2014, tačke 69-70). U saveznoj državi, Sud može doći do različitih zaključaka o djelotvornosti pritužbi podnesenih saveznom ustavnom sudu i onih podnesenih ustavnom sudu savezne jedinice. (*Köhler protiv Njemačke* (odl.), 2021, tačke 67-74). U domaćem pravnom sistemu u kojem su kontrola ustavnosti i sudski nadzor usklađenosti s Konvencijom dvije odvojene procedure, činjenica da su osporene zakonske odredbe proglašene usklađenim s nacionalnim ustavom ne oslobađa nužno podnositelja predstavke njegove obaveze da iskoristi potonji mehanizam (*Association confraternelle de la Presse Judiciaire i drugi protiv Francuske* (odl.), 2024, tačke 123-25).

125bis. Sud je također uzeo u obzir je li se pojedinačna tužba ustavnom sudu s vremenom razvila na način da bi se moglo smatrati da će pružiti primjereno pravno zadovoljenje u pogledu određene tužbe (*Ridić i drugi protiv Srbije*, 2014, tačke 68-74, u pogledu neizvršenja presuda koje se tiču društava u društvenom vlasništvu/ vlasništvu države) te hoće li takav pravni lijek, koji je, u principu, djelotvoran, biti djelotvoran i u praksi, zbog trajanja takvog postupka (*Story i drugi protiv Malte*, 2015. tačke 82-85, u pogledu pritužbi na zatvorske uslove na osnovu člana 3). Na primjer, Sud je smatrao ustavnu tužbu djelotvornim pravnim lijekom kada je Ustavni sud u nedavnim predmetima ispitao efikasnost istraga u okviru članova 2. i 3, pri čemu je za ocjenu uzeo u obzir sudsku praksu Suda (*Kušić i drugi protiv Hrvatske* (odl.), 2019, tačke 104-105). Nadalje, Sud široko tumači pojam „pravni lijek“, zbog čega se moraju iscrpiti i pravne radnje koje u strogo pravnom smislu nisu pravni lijekovi (*Dos Santos Calado i drugi protiv Portugala*, 2020, tačka 91, u vezi s prigovorom podnesenim tročlanom odboru Ustavnog suda protiv predmetne odluke u skraćenom postupku).

126. Kad je podnositelj predstavke koristio pravni lijek koji Sud smatra neodgovarajućim, vrijeme koje mu je za to trebalo neće prekinuti tok četvoromjesečnog roka, što može dovesti do odbacivanja predstavke kao neblagovremene (*Rezgui protiv Francuske* (odl.), 2000; *Prystavka protiv Ukrajine* (odl.), 2002).

f. Dostupnost i djelotvornost

127. Postojanje pravnih lijekova mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji nego i u praksi. Kad se odlučuje ispunjava li neki određeni pravni lijek uvjete dostupnosti i djelotvornosti, treba uzeti u obzir konkretne okolnosti pojedinačnog predmeta (vidi tačku 4. u daljnjem tekstu). Stav koji su zauzeli domaći sudovi mora biti dovoljno ustaljen u nacionalnom pravnom poretku. Sud je tako presudio da obraćanje višem sudu prestaje biti „djelotvorno“ zbog neusklađenosti sudske prakse tog suda, sve dok takva neusklađenost postoji (*Ferreira Alves protiv Portugala (br. 6)*, 2010, tačke 27-29).

128. Da bi pravni lijek bio efikasan, domaći sudovi moraju biti u mogućnosti da se adekvatno pozabave suštinom pritužbe podnositelja predstavke koja se odnosi na povredu Konvencije (*P.C. protiv Irske*, 2022, tačka 107).

129. Na primjer, Sud je smatrao da, kada podnositelj predstavke prigovara zbog uvjeta u pritvoru nakon što je pritvor istekao, dostupan i dovoljan kompenzacijski pravni lijek, drugim riječima pravni lijek koji nudi razumne izgleda za uspjeh, predstavlja lijek koji se mora iscrpiti u smislu člana 35. stav 1. Konvencije (*Lienhardt protiv Francuske* (odl.), 2011; *Rhazali i drugi protiv Francuske* (odl.), 2012; *Ignats protiv Latvije* (odl.), 2013; *J.M.B. i drugi protiv Francuske*, 2020, tačka 163; *Leroy i drugi protiv Francuske*, 2024, tačka 59). Međutim, ako je podnositelj predstavke u pritvoru u vrijeme podnošenja predstavke, pravni lijek mora biti takav da spriječi navedenu situaciju koja traje kako bi bio djelotvoran (*Torreggiani i drugi protiv Italije*, 2013, tačka 50; *Neshkov i drugi protiv Bugarske*, 2015, tačke 181. i 192-93; *Vasilescu protiv Belgije*, 2014, tačke 70. i 128). Uobičajeno je da podnositelji predstavki, prije nego što se obrate Sudu u vezi sa uvjetima pritvora, najprije pravilno iskoriste dostupni i djelotvorni pravni lijek koji ima preventivno dejstvo, a zatim, ukoliko je to prikladno, i relevantni kompenzacijski pravni lijek. Međutim, Sud je prihvatio da mogu postojati situacije u kojima bi primjena inače djelotvornog preventivnog pravnog lijeka bila besmislena s obzirom na kratkotrajnost boravka podnositelja predstavke u neadekvatnim uvjetima pritvora, te bi jedina održiva opcija bila korištenje kompenzacijskog pravnog lijeka koji omogućava ostvarivanje prava na pravno zadovoljenje za prethodno zadržavanje u takvim uslovima. Dužina tog perioda može zavisiti od brojnih faktora koji su vezani za način funkcionisanja domaćeg sistema pravnih lijekova (*Ulemek protiv Hrvatske*, 2019, tačke 84-88). Sud je ispitao različite pravne lijekove u tom kontekstu: vidi, na primjer, *Petrescu protiv Portugala*, 2019, tačke 81-84, *Shmelev i drugi protiv Rusije* (odl.), 2020, tačke 123-131; *J.M.B. i drugi*

protiv Francuske, 2020, tačke 212-221; za razliku od *Leroy i drugi protiv Francuske*, 2024, tačke 60-67).⁴

130. Kada podnositelj predstavke nastoji spriječiti svoje protjerivanje iz države ugovornice zbog navodnog rizika od povrede članova 2. ili 3. u trećoj državi, pravni lijek će biti djelotvoran samo ako ima obustavno dejstvo (vidi, za pritužbe na osnovu člana 3. i člana 4 Protokola br. 4 (*M.K. i drugi protiv Poljske*, 2020, tačke 142-148, i tu citirane reference). Samim tim, ukoliko pravni lijek ima obustavno dejstvo, podnositelj predstavke će se u pravilu morati prethodno iscrpiti taj lijek. Sudsko preispitivanje, kada je dostupno i kada podnošenje predstavke za sudsko preispitivanje djeluje kao prepreka protjerivanju, mora se smatrati djelotvornim pravnim lijekom koji će, u principu, podnositelj predstavke morati iscrpiti prije podnošenja predstavke Sudu ili podnošenja zahtjeva za privremenu mjeru u skladu s pravilom 39. Pravila Suda kako bi odgodio protjerivanje (*NA protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008, tačka 90; *A.M. protiv Francuske*, 2019, tačke 64. i 79).

131. U pogledu navodnog propusta države da ispuni svoje pozitivne obaveze (materijalne i procesne) i zaštiti ranjivu osobu od teških povreda članova 3, 4. i 8. Konvencije (žena sa intelektualnim poteškoćama, izuzeta iz državne skrbi i smještena u porodicu na farmi gdje je bila prisiljena na neplaćeni rad te izložena silovanju, seksualnom nasilju i zlostavljanju), a s obzirom da se procesna obaveza odnosila na dužnost vlasti da u praksi primijene relevantne mehanizme krivičnog prava, Sud je utvrdio da se građanska tužba u takvim okolnostima ne može smatrati djelotvornim pravnim lijekom (*I.C. protiv Republike Moldavije**, 2025, tačke 89).

132. U kontekstu člana 5. Konvencije, preventivni i kompenzacijski pravni lijekovi su komplementarni. Pravni lijek koji ne pruža mogućnost oslobađanja ne može se smatrati efikasnim dok traje lišenje slobode. Međutim, kada podnositelj predstavke tvrdi da je bio pritvoren suprotno domaćem pravu, a pritvor je istekao, tužba za naknadu štete koja može dovesti do priznavanja navodne povrede i dodjele naknade štete predstavlja, u principu, djelotvoran pravni lijek koji treba iskoristiti ukoliko je njegova praktična djelotvornost uvjerljivo utvrđena (*Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* [VV], 2020, tačke 205-214, gdje tužba za naknadu štete nije smatrana djelotvornim pravnim lijekom u odsustvu prethodnog priznanja od strane krivičnih sudova ili Ustavnog suda da je pritvor podnositelja predstavke bio nezakonit; vidi također *Dubovtsev i drugi protiv Ukrajine*, 2021, tačke 67-71, gdje tužba za naknadu štete pred građanskim sudovima nije smatrana djelotvornim pravnim lijekom koji bi adekvatno riješio konkretne pritužbe iznesene na osnovu člana 5).

133. Sud je konstatovao da djelotvoran pravni lijek mora djelovati bez pretjeranog kašnjenja (*Story i drugi protiv Malte*, 2015, tačka 80). Kada su u pitanju predmeti vezani za dužinu postupka, pravni lijek osmišljen da ubrza postupak kako bi spriječio pretjerano dugo trajanje postupka predstavlja najdjelotvornije rješenje. Međutim, države mogu odlučiti da uvedu isključivo kompenzacijski pravni lijek, bez da se taj pravni lijek smatra nedjelotvornim (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, tačke 183. et seq; *Marshall i drugi protiv Malte*, 2020, tačka 82). Da bi se poštovao princip razumnog trajanja postupka, pravni lijek u predmetima vezanim za dužinu postupka u principu, i u odsustvu izuzetnih okolnosti, ne bi smio trajati duže od dvije i pol godine kroz dvije instance, uključujući i fazu izvršenja (*ibid.*, tačka 88).

134. Kada je u pitanju neizvršenje presuda, Sud je utvrdio u predmetu *Solonskiy i Petrova protiv Rusije* (odl.), 2020, da mogućnost pokretanja tužbe za posrednu odgovornost protiv nadležnih organa koji nisu isplatili dugovanja utvrđena presudom u korist podnositelja predstavke, predstavlja djelotvoran pravni lijek, jer je imala razumne izgleda za uspjeh u njihovim slučajevima (tačke 34-40).

135. Kada je u pitanju pretpostavka nevinosti (član 6. tačka 2), pravni lijek prema građanskom pravu može se, u principu, smatrati djelotvornim protiv navodnih povreda. U nekoliko predmeta Sud je utvrdio da su pravni lijekovi iz građanskog prava, koji omogućavaju dobijanje novčane naknade,

4. Vidi [Vodič o pravima zatvorenika](#).

zajedno s različitim postupcima za priznavanje ili okončanje povrede pretpostavke nevinosti, djelotvorna u smislu Konvencije (vidi *Januškevičienė protiv Litvanije*, 2019, tačke 58-62. i tu citirane reference, kao i *Narbutas protiv Litvanije*, 2023, tačke 214-217, gdje su podnositelji predstavke mogli podnijeti građansku tužbu radi dobijanja novčane naknade za povredu njihove časti i dostojanstva).

136. U kontekstu kontinuiranog neizvršavanja prava na starateljstvo ili kontakte iz člana 8. Konvencije, od podnositelja predstavke se ne može očekivati da podnosi posebnu apelaciju ustavnom sudu ili ovom sudu zbog neizvršenja svake pojedinačne privremene mjere, kojih može biti veći broj u okviru glavnog postupka. Sud stoga primjenjuje sveobuhvatan pristup pri razmatranju domaćih postupaka i uzima u obzir ukupno činjenično stanje koje može biti važno za kontekst i meritum glavnog postupka (*Milovanović protiv Srbije*, 2019, tačka 106).

137. U kontekstu postupaka za klevetu, Sud je smatrao da pravni lijek koji ne omogućava podnošenje zahtjeva za naknadu nematerijalne štete nije djelotvoran u kontekstu predmeta koji se odnose na zaštitu privatnosti prema članu 8. Konvencije (*Lewit protiv Austrije*, 2019, tačke 66-67). U predmetu koji se odnosio na navodno kršenje prava na zaštitu ugleda, Sud je utvrdio da su parnični postupci za naknadu štete pred građanskim sudovima, koji osiguravaju puna procesna jamstva za obje stranke i omogućavaju odgovarajuće odmjeravanje različitih suprotstavljenih interesa, predstavljali odgovarajući pravni lijek, za razliku od ubrzanog postupka ispravke objavljenih informacija, pri čemu je Sud prihvatio tumačenje koje je dao Ustavni sud države ugovornice (*Gülen protiv Turske* (odl.), 2008, tačke 58-69).

138. Da li se pokretanje pitanja tajnog nadzora u krivičnom postupku može smatrati djelotvornim pravnim lijekom u smislu pritužbe po članu 8. zavisi od okolnosti konkretnog predmeta. Iako krivični sudovi mogu razmatrati pitanja pravičnosti prihvatanja dokaza u krivičnom postupku, Sud je utvrdio da oni ne mogu predstavljati djelotvoran pravni lijek ako nemaju ovlaštenje da odlučuju o suštini pritužbe po članu 8, odnosno da li je uplitanje bilo „u skladu sa zakonom” ili „neophodno u demokratskom društvu”, niti da dodijele odgovarajuću naknadu u vezi s tom pritužbom (*Hambardzumyan protiv Armenije*, 2019, tačke 40-44. i tu citirane reference; *Zubkov i drugi protiv Rusije*, 2017, tačka 88). Što se tiče pritužbi po članu 8. koje su podnijeli izdavači časopisa čiji su novinari bili predmet tajnog prisluškivanja telefonskih razgovora u okviru krivične istrage protiv trećeg lica, Sud je smatrao da bi tužba za naknadu štete protiv države zbog „neispravnog funkcioniranja pravosuđa” predstavljala dostupan i djelotvoran pravni lijek koji je trebalo iscrpiti (*Gernelle i S.A. Société d'Exploitation de l'Hebdomadaire Le Point protiv Francuske* (odl.), tačke 50-54, 2024).

139. U kontekstu navodne zloupotrebe ovlaštenja suprotno članu 1. Protokola br. 1 (prisilno rušenje objekta od strane općinskih vlasti), Sud je smatrao da krivični postupak uz imovinskopravni zahtjev predstavlja djelotvoran pravni lijek, imajući u vidu njegovu neposrednu vezu s utvrđivanjem zakonitosti predmetnog rušenja i mogućnost novčane naknade podnositeljima predstavke za navodno kršenje njihovih prava na imovinu (*FINE DOO i drugi protiv Sjeverne Makedonije* (odl.), 2022. tačka 35).

140. Sud mora realno sagledati ne samo formalne pravne lijekove dostupne u domaćem pravnom sistemu, već i opći pravni i politički kontekst u kojem oni djeluju, kao i lične okolnosti podnositelja predstavke (*Akdivar i drugi protiv Turske*, 1996, tačke 68-69; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, 2005, tačke 116-117; *Chiragov i drugi protiv Armenije* [VV], 2015, tačka 119; *Sargsyan protiv Azerbejdžana* [VV], 2015, tačke 117-119. ; *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) protiv Švicarske* [VV], 2023, tačke 162-163). Mora ispitati da li je, obzirom na sve okolnosti predmeta, podnositelj učinio sve što bi se od njega moglo razumno očekivati, kako bi iscrpio unutrašnje pravne lijekove (*D.H. i drugi protiv Češke Republike* [VV], 2007, tačke 116-122). Na primjer, podnositelj predstavke nije iscrpio unutrašnje pravne lijekove ako nije iskoristio pravni lijek, koji se ne može smatrati očigledno uzaludnim, predložen od strane domaćeg suda koji ga je uputio na konkretne korake koje treba dalje poduzeti (*P. protiv Ukrajine* (odl.), 2019, tačke 52-55). U slučaju kada je izvršenje presude kojom je naloženo hitno preseljenje bilo odgođeno i provedeno nakon propisanog roka, tužba za naknadu štete protiv države u svrhu osporavanja dugotrajnog neizvršenja presude može

se smatrati djelotvornim pravnim lijekom čak i ako je presuda bila izvršena nakon što je predstavka podnesena Sudu (*Bouhamla protiv Francuske* (odl.), 2019, tačke 35-44).

141. Treba primijetiti da granice, činjenične ili pravne, nisu, *per se* prepreka iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lijekova. Opće je pravilo da podnositelji predstavke koji žive izvan nadležnosti države ugovornice nisu izuzeti od obaveze iscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova unutar te države, bez obzira na praktične poteškoće ili njihovo razumljivo lično oklijevanje (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010, tačke 98. i 101, koji se tiču podnositelja koji se nisu dobrovoljno podvrgnuli nadležnosti tužene države; vidi također *A.L. i E.J. protiv Francuske* (odl.), 2024, tačke 131-45, kada je pravni lijek bio dostupan u domaćem pravu kojim je preuzeta direktiva Evropske unije, koja predviđa postojanje takvog pravnog lijeka).

3. Granice primjene pravila

142. Prema „općepriznatim načelima međunarodnog prava“, mogu postojati posebne okolnosti koje podnositelja predstavke oslobađaju obaveze iskorištavanja dostupnih unutrašnjih pravnih lijekova (*Sejdovic protiv Italije* [VV], 2006, tačka 55) (vidi tačku 4. u daljem tekstu).

143. Ovo je pravilo primjenjivo i kad se utvrdi da postoji „upravna praksa“ koja se sastoji od ponavljanja radnji nespojivih s Konvencijom, koju državne vlasti službeno tolerišu, a koja je takvog karaktera da domaći postupak čini uzaludnim ili nedjelotvornim (*Aksoy protiv Turske*, 1996, tačka 52; *Gruzija protiv Rusije (I)* [VV], 2014, tačke 125-159; *Ukrajina protiv Rusije (u vezi sa Krimom)* (odl.) [VV], 2020, tačke 260-263, 363-368; *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV], 2021, tačke 98-99. i 220-221). Međutim, samo ako su oba sastavna elementa navodne „upravne prakse“ (tj. „ponavljanje radnji“ i „službeno tolerisanje“) dovoljno potkrijepljena *prima facie* dokazima, pravilo o iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lijekova iz člana 35. stav 1. Konvencije ne primjenjuje se (*Ukrajina protiv Rusije (u vezi sa Krimom)* (odl.) [VV], 2020, tačka 366).

144. U predmetima u kojima bi u praksi bilo nerazumno od podnositelja predstavke tražiti da iskoristi neki određeni pravni lijek, te bi to predstavljalo nesrazmjernu prepreku stvarnom rješenju prava na pojedinačnu predstavku iz člana 34. Konvencije, Sud zaključuje da podnositelj predstavke ne mora ispuniti taj zahtjev (*Veriter protiv Francuske*, 2010, tačka 27; *Gaglione i drugi protiv Italije*, 2010, tačka 22; *M.S. protiv Hrvatske (br. 2)*, 2015, tačke 123-125).

145. Izricanje novčane kazne na osnovu ishoda žalbenog postupka, kada se ne tvrdi da je došlo do zloupotrebe postupka, isključuje taj pravni lijek iz kruga onih koje treba iscrpiti (*Prencipe protiv Monaka*, 2009, tačke 95-97).

146. U situacijama kada se legitimno posumnja u nepristranost sudije na osnovu člana 6. Konvencije, podnositelj predstavke možda neće morati tražiti izuzeće sudije već će se sudija sam morati izuzeti iz rada na predmetu kada to domaće pravo zahtijeva (*Škrlj protiv Hrvatske*, 2019, tačke 43-45. i tu citirane reference). Kada nije dostupan nikakav dodatni pravni lijek jer podnositelj predstavke navodi povredu člana 6. stav 1. Konvencije zbog nepristrasnosti najviše sudske instance u domaćem pravnom sistemu, princip supsidijarnosti može zahtijevati posebnu pažnju i revnost od podnositelja predstavke u ispunjavanju njihove obaveze da iscrpe unutrašnje pravne lijekove (na primjer, podnošenjem zahtjeva za izuzeće predmetnog sudije). Naravno, ove se okolnosti primjenjuju samo ako je podnositelj predstavke znao ili je mogao znati za sastav predmetnog suda (*Croatian Golf Federation protiv Hrvatske*, 2020, tačke 110-120, i tu citirane reference).

147. U pravilu, uvjet iscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova, uključujući mogućnost ponavljanja postupka, ne primjenjuje se na zahtjeve za pravično zadovoljenje podnesene na osnovu člana 41. Konvencije (*Jalloh protiv Njemačke* [VV], 2006, tačka 129; *S.L. i J.L. protiv Hrvatske* (pravično zadovoljenje), 2016, tačka 15).

4. Raspodjela tereta dokazivanja

148. Kada vlada tvrdi da nisu iscrpljeni unutrašnji pravni lijekovi, ona snosi teret dokazivanja da podnositelj nije iskoristio pravni lijek koji je i djelotvoran i dostupan (*Molla Sali protiv Grčke* [VV], tačka 89; *Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 225; *Dalia protiv Francuske*, 1998, tačka 38; *McFarlane protiv Irske* [VV], 2010, tačka 107; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačka 77). Dostupnost svakog takvog pravnog lijeka mora biti dovoljno izvjesna i u pravu i u praksi (*Vernillo protiv Francuske*, 1991). Stoga osnova pravnog lijeka mora biti jasna u domaćem pravu (*Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švicarske* (odl.), 2004; *Norbert Sikorski protiv Poljske*, 2009, tačka 117; *Sürmeli protiv Njemačke* [VV], 2006, tačke 110-112). Taj pravni lijek mora biti takav da omogući pravno zadovoljenje u odnosu na pritužbe podnositelja predstavke i pruži razumne izgleda za uspjeh (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, tačka 71; *Magyar Keresztény Mennonita Egyház i drugi protiv Mađarske*, 2014, tačka 50; *Karácsony i drugi protiv Mađarske* [VV], 2016, tačke 75-82; *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* [VV], 2020, tačka 205). Na primjer, u području nezakonite primjene sile od strane predstavnika države, tužba koja vodi samo do naknade štete nije djelotvoran pravni lijek za pritužbe na osnovu materijalnog i procesnog aspekta članova 2. i 3. Konvencije (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačke 227. i 234; *Jørgensen i drugi protiv Danske* (odl.), 2016, tačke 52-53; vidi, suprotno tome, predmete o nesavjesnom liječenju, kada je Sud prihvatio ili tražio od podnositelja da koriste pravne lijekove u skladu s građanskim ili upravnim pravom radi ishodovanja pravnog zadovoljenja, *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal* [VV], 2017, tačke 137-138; *V.P. protiv Estonije* (odl.), 2017, tačke 52-61; *Dumpe protiv Latvije* (odl.), 2018, tačke 55-76; vidi, također, suprotno tome, predmete koji se tiču navodnog propusta države da osigura zaštitu imovine u kontekstu opasnih industrijskih aktivnosti, kao na primjer predmet u vezi sa eksplozijom u rafineriji nafte koja je rezultovala štetom na imovini, *Kurşun protiv Turske*, 2018, tačke 118-132). Način korištenja i dostupnost pravnog lijeka za koji se tvrdi da postoji, uključujući njegov opseg i primjenu, moraju biti jasno određeni i potvrđeni ili nadopunjeni praksom ili sudskom praksom (*Mikolajová protiv Slovačke*, 2011, tačka 34). To se primjenjuje čak i u kontekstu sistema nadahnutog običajnim pravom s pisanim ustavom koji implicitno predviđa pravo na koje se poziva podnositelj predstavke (*McFarlane protiv Irske* [VV], 2010, tačka 117, u vezi sa pravnim lijekom dostupnim u teoriji gotovo dvadeset pet godina, ali nikada korištenim).

149. Jasno je kako će tvrdnje vlade imati veću težinu ako dostavi primjere iz sudske prakse domaćih sudova (*Andrašik i drugi protiv Slovačke* (odl.), 2002; *Di Sante protiv Italije* (odl.), 2004; *Giummarra i drugi protiv Francuske* (odl.), 2001; *Paulino Tomás protiv Portugala* (odl.), 2003; *Johtti Sappmelaccat Ry i drugi protiv Finske* (odl.), 2005; *Parrillo protiv Italije* [VV], 2015, tačke 87-105; *P. protiv Ukrajine* (odl.), 2019, tačka 53; *Chokov protiv Bugarske* (odl.), 2024, tačke 35-38). Iako bi vlada u pravilu trebala biti u mogućnosti da praktičnu djelotvornost pravnog lijeka potkrijepi primjerima iz domaće sudske prakse, Sud prihvata da to može biti teže u manjim pravnim sistemima, gdje je broj predmeta određene vrste manji nego što je to slučaj u većim pravnim sistemima (*Aden Ahmed protiv Malte*, 2013, tačka 63; *M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015, tačka 81): u takvim slučajevima, vlada bi trebala biti u mogućnosti da pruži razumno objašnjenje za nedostatak relevantne sudske prakse (*Guðmundur Gunnarsson i Magnús Davíð Norðdahl protiv Islanda*, 2024, tačka 48).

150. Citirane odluke trebaju u principu biti donesene prije nego što je predstavka podnesena Sudu (*Norbert Sikorski protiv Poljske*, 2009, tačka 115, *Dimitar Yanakiev protiv Bugarske (br. 2)*, 2016, tačke 53. i 61), i biti relevantne za taj predmet (*Sakhnovskiy protiv Rusije* [VV], 2011, tačke 43-44); vidi, međutim, principe (navedene u daljem tekstu) koji se odnose na stvaranje novog pravnog lijeka dok je postupak u toku pred Sudom.

151. Kad vlada tvrdi da se podnositelj predstavke pred domaćim sudovima mogao direktno pozvati na Konvenciju, ona će stepen izvjesnosti takvog pravnog lijeka morati da dokazuje konkretnim primjerima (*Slavgorodski protiv Estonije* (odl.), 1999). Isto vrijedi i za pravni lijek za koji se tvrdi da se

direktno zasniva na određenim općim odredbama domaćeg ustava (*Kornakovs protiv Latvije*, 2006, tačka 84).

152. Sud je bio skloniji prihvatiti ove argumente ako je domaći zakonodavac uveo konkretan pravni lijek za rješavanje prekomjernog trajanja sudskog postupka (*Brusco protiv Italije* (odl.), 2001; *Slaviček protiv Hrvatske* (odl.), 2002). Vidi, također, *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, tačke 136-148. Poređenja radi vidi, za razliku od navedenog, *Merit protiv Ukrajine*, 2004, tačka 65.

153. Nakon što vlada dokaže da je podnositelj imao na raspolaganju odgovarajući i djelotvoran pravni lijek, podnositelj treba dokazati sljedeće:

- da je taj pravni lijek uistinu korišten (*Grässer protiv Njemačke* (odl.), 2004); ili
- da je taj pravni lijek u konkretnim okolnostima predmeta iz nekog razloga bio neodgovarajući i nedjelotvoran (*Selmouni protiv Francuske* [VV], 1999, tačka 76; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačka 77; *Gherghina protiv Rumunije* (odl.) [VV], 2015, tačka 89; *Joannou protiv Turske*, 2017, tačke 86-87. i tačke 94-106) – na primjer, u predmetu prekomjernog odugovlačenja u provođenju istrage (*Radio France i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003, tačka 34), ili da se radi o pravnom lijeku koji je inače dostupan, kao što je na primjer revizija, ali koje, u svjetlu stava zauzetog u sličnim predmetima, u okolnostima konkretnog predmeta nije bilo djelotvorno (*Scordino protiv Italije* (odl.), 2003; *Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, 1995, tačke 26-27), čak i kad se radi o novijim odlukama (*Gas i Dubois protiv Francuske* (odl.), 2010). Isto vrijedi ako podnositelj predstavke nije mogao podnijeti predstavku direktno dotičnom sudu (*Tănase protiv Moldavije* [VV], 2010, tačka 122). U određenim posebnim okolnostima, više podnositelja se može naći u sličnoj situaciji, od kojih neki nisu podnijeli svoje zahtjeve sudu o kojem govori vlada, što nisu ni morali učiniti jer se u praksi pokazalo da je domaći pravni lijek koji su drugi podnositelji iskoristili bio nedjelotvoran, pa bi takav bio i u njihovim predmetima (*Vasilkoski i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2010, tačke 45-46; *Laska i Lika protiv Albanije*, 2010, tačke 45-48). Međutim, to se primjenjuje u vrlo specifičnim predmetima (vidi radi usporedbe *Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, 2010, tačke 81-83); ili
- da su postojale posebne okolnosti koje su podnositelja oslobodile obaveze ispunjenja tog zahtjeva (*Akdivar i drugi protiv Turske*, 1996, tačke 68-75; *Sejdović protiv Italije* [VV], 2006, tačka 55; *Veriter protiv Francuske*, 2010, tačka 60).

154. Jedna takva okolnost mogla bi nastati kada domaće vlasti, suočene s ozbiljnim navodima o nepropisnom ponašanju ili nanošenju štete od strane predstavnika države, ostanu potpuno pasivne, te, na primjer, ne provedu istragu ili ne ponude pomoć. U takvim se okolnostima može reći da se teret dokazivanja ponovno prebacuje, tako da sada tužena država mora dokazati šta je poduzela kao odgovor na opseg i težinu pitanja koja su predmet prigovora (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010, tačka 70).

155. Puke dvojbe podnositelja u pogledu djelotvornosti konkretnog pravnog lijeka neće ga osloboditi obaveze da ga iskoristi (*Epözdemir protiv Turske* (odl.), 2002; *Milošević protiv Nizozemske* (odl.), 2002; *Pellegriti protiv Italije* (odl.), 2005; *MPP Golub protiv Ukrajine* (odl.), 2005; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačke 74. i 84; *Zihni protiv Turske* (odl.), 2016, tačka 23. i tačke 29-30, u pogledu zabrinutosti podnositelja o nepristranosti sudije Ustavnog suda). Upravo suprotno, u interesu je podnositelja da svoj zahtjev podnese odgovarajućem sudu, kako bi mu dao priliku da postojeća prava razvije kroz svoju ovlast tumačenja (*Ciupercescu protiv Rumunije*, 2010, tačka 169). U pravnom sistemu koji predviđa ustavnu zaštitu osnovnih prava, oštećeni pojedinac dužan je testirati opseg te zaštite i domaćim sudovima dati priliku da ta prava razviju tumačenjem (*A, B i C protiv Irske* [VV], 2010, tačka 142; *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) [VV], 2014, tačka 84). To je tim više tačno ako je viši sud tužene države naveo da je podnositelj predstavke trebao iskoristiti dotični pravni lijek (*B & B Property Development Co Ltd protiv Malte* (odl.), 2025, tačka 67). Ali, kad predloženi pravni lijek u stvari ne nudi razumne izgleda za uspjeh, na primjer u svjetlu utvrđene

domaće sudske prakse, tada činjenica da ga podnositelj nije iskoristio nije nikakva prepreka za prihvatljivost predstavke (*Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, 1995, tačka 27; *Carson i Others protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2010, tačka 58).

155bis. U pravnom sistemu u kojem sudski službenici sa savjetodavnom funkcijom (kao što je *Avocat à la Cour de Cassation* u Belgiji) mogu dati mišljenje o izgledu za uspjeh revizije, negativno mišljenje ne predstavlja sudsku odluku i ne čini automatski reviziju „očigledno bezuspješnom“; to zavisi od činjenica konkretnog predmeta i sadržaja samog mišljenja. Posebno, u nedostatku relevantne sudske prakse i u prisustvu različitih odluka nižih sudova, ne može se smatrati da revizija ne bi imala nikakve izgleda za uspjeh i da je nije trebalo pokušati (*Missaoui i Akhandaf protiv Belgije* (odl.), 2024, tačke 53-56).

5. Procesni aspekti

156. Zahtjev da podnositelj predstavke iscrpi unutrašnje pravne lijekove u pravilu se određuje u odnosu na datum podnošenja predstavke Sudu (*Baumann protiv Francuske*, 2001, tačka 47), uz izuzetke koji se mogu opravdati posebnim okolnostima slučaja (vidi tačku 6. u nastavku). Ovo se načelno odnosi i na zahtjev za donošenje privremenih mjera u skladu s pravilom 39. Pravila Suda, koji se Sudu može podnijeti i prije formalnog podnošenja predstavke (*A.M. protiv Francuske*, 2019, tačke 65. i 68). Ipak, Sud prihvata da do posljednje faze korištenja tih pravnih lijekova može doći neposredno nakon podnošenja predstavke, ali prije nego što Sud odluči o njenoj prihvatljivosti (*Molla Sali protiv Grčke* [VV], tačka 90; *Karoussiotis protiv Portugala*, 2011, tačka 57; *Cestaro protiv Italije*, 2015, tačke 147-148, gdje je podnositelj predstavke podnio predstavku Sudu u vezi s članom 3. Konvencije ne čekajući presudu Kasacionog suda, koja je donesena godinu i osam mjeseci kasnije; *A.M. protiv Francuske*, 2019, tačke 66. i 80, gdje je jedina faza u kojoj se mogla obezbijediti mjera sa obustavnim dejstvom – zahtjev za azil – nastupila nakon što je predstavka već bila podnesena Sudu). *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* [VV], 2020, tačke 193-194).

157. Kada vlada namjerava podnijeti prigovor zbog neiscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova, mora to učiniti, koliko to priroda prigovora i okolnosti slučaja dopuštaju, u svojim pisanim ili usmenim izjašnjenjima o prihvatljivosti predstavke, iako mogu postojati izuzetne okolnosti koje je oslobađaju te obaveze (*López Ribalda i drugi protiv Španije* [VV], tačka 83; *Mooren protiv Njemačke* [VV], 2009, tačke 57-59. i tu citirane reference; *Svinarenko and Slyadnev protiv Rusije* [VV], 2014, tačke 79-83; *Blokhin protiv Rusije* [VV], 2016, tačke 96-98; vidi, također, pravilo 55. Pravila Suda). U ovoj fazi postupka, kada je tužena država obaviještena o predstavci, a nije postavila pitanje neiscrpljivanja pravnih lijekova, Sud to pitanje ne može preispitati na vlastitu inicijativu (*M.C. protiv Turske*, 2024, tačka 44. i tu citirane reference). U predmetu *Strežovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije*, Sud je utvrdio da vlada nije bila spriječena da iznese prigovor zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, iako je taj prigovor podnijela prvi put u svojim dodatnim izjašnjenjima, imajući u vidu posebne okolnosti slučaja (usvajanje pravnog stajališta Vrhovnog suda nakon početnih izjašnjenja vlade o prihvatljivosti i meritumu predstavke, tačke 33, 35; vidi, suprotno tome, *Khlaifia i drugi protiv Italije* [VV], 2016, tačke 52-53; *Varyan protiv Armenije*, tačke 73-75).

158. Država mora uložiti izričit prigovor o neprihvatljivosti predstavke zbog propusta da se iscrpe domaći pravni lijekovi (*Navalnyy protiv Rusije* [VV], 2018, tačke 60-61, kada je tužena država samo usputno spomenula dok se pozivala na meritum pritužbe da podnositelj nije osporio sporne mjere u domaćim postupcima; *Liblik i drugi protiv Estonije*, 2019, tačka 114, kada je država navela druge pravne lijekove dostupne podnositeljima, ali nije uložila prigovor neiscrpljenja unutrašnjih pravnih lijekova).

159. Sud može ponovno razmotriti odluku o proglašenju neke predstavke prihvatljivom, čak i u fazi razmatranja merituma predstavke i podložno pravilu 55. Pravila (*O’Keeffe protiv Irske* [VV], 2014, tačka 108; *Muršić protiv Hrvatske* [VV], 2016, tačka 69; *Merabishvili protiv Gruzije* [VV], 2017, tačka 214).

160. Nije neuobičajeno da se prigovor neiscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova spoji s pitanjem merituma predstavke, naročito u predmetima koji se tiču procesnih obaveza ili jamstava (*Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, tačka 103), na primjer predstavke koje se odnose na:

- procesni aspekt člana 2. (*Dink protiv Turske*, 2010, tačke 56-58; *Oruk protiv Turske*, 2014, tačka 35; *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, tačke 103-104; *Vovk i Bogdanov protiv Rusije*, 2020, tačka 58);
- procesni aspekt člana 3. (*Husayn (Abu Zubaydah) protiv Poljske*, 2014, tačka 337; *Al Nashiri protiv Poljske*, 2014, tačka 343);
- član 5. (*Margaretić protiv Hrvatske*, 2014, tačka 83);
- član 6. (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, tačka 126);
- član 8. (*A, B i C protiv Irske* [VV], 2010, tačka 155; *Konstantinidis protiv Grčke*, 2014, tačka 31);
- član 13. (*Sürmeli protiv Njemačke* [VV], 2006, tačka 78; *M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], 2011, tačka 336; *J.M.B. i drugi protiv Francuske*, 2020, tačka 176);
- Član 1. Protokola br. 1 (*S.L. i J.L. protiv Hrvatske*, 2015, tačka 53; *Joannou protiv Turske*, 2017, tačka 63).

6. Stvaranje novih pravnih lijekova

161. Ocjena o tome da li su iscrpljeni unutrašnji pravni lijekovi u pravilu se provodi uzimajući u obzir stanje postupka na dan kada je predstavka podnesena Sudu. Međutim, ovo pravilo podliježe izuzecima u slučaju stvaranja novih pravnih lijekova (*İçyer protiv Turske* (odl.), 2006, tačke 72. et seq.). Sud je odstupio od ovog pravila, posebno u predmetima u vezi sa dužinom trajanja postupka (*Predil Anstalt protiv Italije* (odl.), 2002; *Bottaro protiv Italije* (odl.), 2002; *Andrášik i drugi protiv Slovačke* (odl.), 2002; *Nogolica protiv Hrvatske* (odl.), 2002; *Brusco protiv Italije* (odl.), 2001; *Korenjak protiv Slovenije* (odl.), 2007, tačke 66-71; *Techniki Olympiaki A.E. protiv Grčke* (odl.), 2013; *Szaxon protiv Mađarske* (odl.), 2023, tačke 42-48) ili u vezi sa novim kompenzacijskim pravnim lijekom u pogledu uplitanja u prava na imovinu (*Charzyński protiv Poljske* (dec.), 2005; *Michalak protiv Poljske* (odl.), 2005; *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010; *Beshiri i drugi protiv Albanije* (odl.), tačka 177. i tačke 216-218; *Olkhovik i drugi protiv Rusije* (odl.), 2022, tačke 34-41); ili u vezi sa neizvršenjem domaćih presuda (*Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odl.), 2010, tačke 36-40; *Balan protiv Moldavije* (odl.), 2012); ili u vezi sa prenapučenosti zatvora (*Łatak protiv Poljske* (odl.), 2010; *Stella i drugi protiv Italije* (odl.), 2014, tačke 42-45); ili u vezi neprimjerenih pritvorskih uslova (*Shmelev i drugi protiv Rusije* (odl.), 2020, tačke 123-131).

162. Sud uzima u obzir djelotvornost i dostupnost naknadno uvedenih pravnih lijekova (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010, tačka 88). Za predmet u kojem novi pravni lijek nije djelotvoran u konkretnom slučaju, vidi *Parizov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2008, tačke 41-47; za predmet u kojem je novi ustavnopravni lijek djelotvoran vidi *Cvetković protiv Srbije*, 2008, tačka 41.

163. Što se tiče datuma od kojeg je pravedno zahtijevati od podnositelja predstavke da koristi pravni lijek koji je novim pravnim aktom ili promjenom sudske prakse uveden u pravni sistem države, Sud je utvrdio da ne bi bilo pravedno zahtijevati iscrpljivanje takvog novog lijeka bez davanja pojedincima razumne mogućnosti da se upoznaju sa sudskom odlukom (*Broca i Texier-Micault protiv Francuske*, 2003, tačka 20). Opseg „razumnog roka“ ovisi o okolnostima svakog pojedinog predmeta, ali Sud je općenito utvrdio da on iznosi oko šest mjeseci (*ibid.*; *Depauw protiv Belgije* (odl.), 2007; *Yavuz Selim Güler protiv Turske*, 2015, tačka 26). Na primjer, u predmetu *Leandro Da Silva protiv Luksemburga*, 2010, tačka 50, period je iznosio osam mjeseci od donošenja domaće odluke u pitanju te tri i pol mjeseca od njene objave. Vidi, također, *McFarlane protiv Irske* [VV], 2010, tačka 117; novi pravni lijek

uveden nakon pilot presude *Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odl.), 2010, tačke 36-44; za odstupanje od domaće sudske prakse, vidi *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, tačka 147.

164. Sud je u predmetima *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, i *Cocchiarella protiv Italije* [VV], 2006, uputio na karakteristike koje mora imati unutrašnji pravni lijek da bi bio djelotvoran u predmetima koji se odnose na dužinu trajanja postupka (vidi također *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke*, 2010, tačke 54-56). U pravilu ne treba iscrpiti pravni lijek koji nema preventivni ili kompenzacijski učinak u odnosu na dužinu trajanja postupka (*Puchstein protiv Austrije*, 2010, tačka 31). Pravni lijek koji se odnosi na dužinu trajanja postupka naročito mora funkcionirati bez prekomjernih odugovlačenja i osigurati odgovarajući nivo pravnog zadovoljenja (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], 2006, tačka 195. i tačke 204-207).

165. Kad Sud utvrdi postojanje strukturnih ili općenitih nedostataka u domaćem pravu ili praksi, on od države može zatražiti ispitivanje situacije i, ako je to potrebno, poduzimanje djelotvornih mjera kojima će spriječiti podnošenje predmeta iste vrste Sudu (*Lukenda protiv Slovenije*, 2005, tačka 98). Sud može zaključiti da država treba promijeniti postojeći domet pravnih lijekova ili dodati nove kako bi osigurala uistinu djelotvorno pravno zadovoljenje za povrede konvencijskih prava (vidi, na primjer, pilot presude u predmetima *Xenides-Arestis protiv Turske*, 2005, tačka 40; i *Burdov protiv Rusije (br. 2)*, 2009, tačka 42, tačke 129. et seq. i 140). Posebnu pažnju treba posvetiti potrebi da se osiguraju djelotvorni unutrašnji pravni lijekovi (vidi pilot presudu u predmetu *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke*, 2010, tačka 41).

166. Kad je tužena država uvela novi pravni lijek, Sud će ispitati da li je on djelotvoran (vidi, na primjer, *Robert Lesjak protiv Slovenije*, 2009, tačke 34-55; *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010, tačka 87; *Xynos protiv Grčke*, 2014, tačke 37. i 40-51; *Preda i drugi protiv Rumunije*, 2014, tačke 118-133). To će učiniti ispitivanjem okolnosti svakog predmeta; njegov zaključak o djelotvornosti novog zakonodavnog okvira mora se temeljiti na njegovoj praktičnoj primjeni (*Nogolica protiv Hrvatske* (odl.), 2002; *Rutkowski i drugi protiv Poljske*, 2015, tačke 176-186). Međutim, ni činjenica da još nije uspostavljena sudska ili upravna praksa u pogledu primjene datog okvira, niti rizik da bi postupak mogao potrajati duže vrijeme, sami po sebi ne mogu učiniti novi pravni lijek nedjelotvornim (*Nagovitsyn and Nalgiyev protiv Rusije* (odl.), 2010, tačka 30).

167. Ako Sud utvrdi da je novi pravni lijek djelotvoran, to znači da su ostali podnositelji predstavke u sličnim predmetima dužni iskoristiti taj novi pravni lijek, ako za podnošenje nije protekao prekluzivni rok. Proglasio je takve predstavke neprihvatljivim na osnovu člana 35. stav 1, čak i ako su bile podnesene prije stvaranja novog pravnog lijeka (*Grzinčić protiv Slovenije*, 2007, tačke 102-110; *İçyer protiv Turske* (odl.), 2006, tačke 74. et seq; *Stella i drugi protiv Italije* (odl.), 2014, tačke 65-68; *Preda i drugi protiv Rumunije*, 2014, tačke 134-42; *Muratovic protiv Srbije* (odl.), 2017, tačke 17-20; *Beshiri i drugi protiv Albanije* (odl.), tačke 177. i 216-218).

168. Ovo se odnosi na unutrašnje pravne lijekove koji su postali dostupni nakon što su predstavke već bile podnesene. Pri ocjenjivanju jesu li postojale izuzetne okolnosti zbog kojih su podnositelji morali iskoristiti takav pravni lijek posebno će se uzeti u obzir narav novih domaćih propisa i kontekst u kojem su uvedeni (*Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odl.), 2010, tačka 30). U ovom je predmetu Sud je konstatovao da djelotvoran unutrašnji pravni lijek, uveden nakon pilot presude u kojoj je Sud naredio uvođenje takvog pravnog lijeka, treba iskoristiti prije nego što podnositelji podnesu predstavku Sudu.

169. Sud je također uzео u obzir činjenicu da se država suočavala s izuzetno teškom i složenom situacijom, koja je uključivala odlučivanje o tome koje materijalne i nematerijalne obaveze se mogu ispuniti, pri čemu je ukazao na široku slobodu procjene kojom vlasti raspolažu u situacijama koje se tiču sveobuhvatnih, ali kontroverznih zakonodavnih mjera sa značajnim ekonomskim utjecajem na zemlju u cjelini (*Beshiri i drugi protiv Albanije* (odl.), tačka 194, u vezi sa novim pravnim lijekom koji se odnosi na rješavanje problema produženog neizvršenja pravosnažnih odluka o naknadi za imovinu nacionalizovanu tokom komunističkog režima, uvedenim kao odgovor na pilot presudu).

170. Sud je istakao da je spreman promijeniti svoj pristup u pogledu potencijane djelotvornosti pravnog lijeka uvedenog nakon pilot presude ako praksa domaćih tijela dugoročno pokaže da novi propisi nisu primijenjeni na način usklađen s pilot presudom i standardima Konvencije općenito (*Muratovic protiv Srbije* (odl.), 2017, tačke 17-20; *Beshiri i drugi protiv Albanije* (odl.), tačka 222).

171. Sud je i pobliže odredio uvjete za primjenu člana 35. stav 1. prema danu podnošenja predstavke (*Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odl.), 2010, tačke 31-33; *Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odl.), 2010, tačke 29. et seq. i 40-41).

B. Nepoštovanje roka od četiri mjeseca

Član 35. stav 1. Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„1. Sud može uzeti u razmatranje predmet ... u roku od četiri mjeseca od dana kada je donijeta pravosnažna odluka.”

HUDOC ključne riječi

Rok od četiri mjeseca (35-1) – Pravosnažna domaća odluka (35-1) – Trajno stanje (35-1)

1. Svrha pravila

172. Osnovna svrha pravila kojim se predviđa rok od četiri mjeseca jeste da se očuva pravna sigurnost tako što će se garantirati da predmeti koji se odnose na poštovanje Konvencije budu preispitani u razumnom roku, kao i da se ne dozvoli da se organi vlasti i ostale predmetne osobe drže u neizvjesnosti duži vremenski period (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 258; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, tačka 129). Njime se također potencijalnom podnositelju predstavke ostavlja vremena da razmisli hoće li podnijeti predstavku i, ako se na to odluči, da formuliра konkretne pritužbe i argumente koje će iznijeti te olakšava utvrđivanje činjeničnog stanja u predmetu pošto s protokom vremena pravično preispitivanje argumenata postaje problematično (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018, tačka 99-101; *Sabri Güneş protiv Turske* [VV], 2012, tačka 39).

173. Ovim pravilom se definira vremensko ograničenje nadzora koji vrši Sud te se pojedincima kao i državnim organima ukazuje na period nakon kojeg taj nadzor više nije moguć (*Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 138). Pravilo odražava želju visokih strana ugovornica da spriječe neprestano dovođenje u pitanje prethodnih presuda te predstavlja opravdano nastojanje da se očuva red, stabilnost i mir (*Idalov protiv Rusije* [VV], 2012, tačka 128; *Sabri Güneş protiv Turske* [VV], 2012, tačka 40; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, tačka 129).

174. Pravilo kojim se predviđa rok od četiri mjeseca je pravilo javne politike i Sud ga može primjenjivati na vlastitu inicijativu, čak i ako Vlada ne uloži takav prigovor (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], tačka 29; tačka 29; *Svinarenko i Slydanev protiv Rusije* [VV], 2014, tačka 85; *Blokhin protiv Rusije* [VV], 2016, tačka 102; *Merabishvili protiv Gruzije* [VV], 2017, tačka 247; *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 138). Prema tome, Sud nije obavezan da procjenjuje da li je tužena država pravilno uložila prigovor po ovom pitanju ili je spriječena da to uradi (*Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 168).

175. Pravilo kojim se predviđa rok od četiri mjeseca ne može podnositelja predstavke obavezivati da podnese pritužbu Sudu prije pravosnažnog rješavanja predmetnog pitanja na domaćem nivou (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 157; *Lekić protiv Slovenije* [VV], 2018, tačka 65; *Chapman protiv Belgije* (odl.), 2013, tačka 34). Rekapitulacija relevantnih principa data je u presudi u predmetu *Svinarenko i Slydanev protiv Rusije* [VV], 2014, tačka 86.

176. Prije stupanja na snagu [Protokola br. 15](#) uz Konvenciju (1. august 2021) član 35. stav 1. Konvencije predviđao je rok od šest mjeseci. Članom 4. Protokola br. 15 izmijenjen je član 35. stav 1. te je rok od šest mjeseci skraćen na četiri⁵ mjeseca. U skladu sa prelaznim odredbama Protokola (član 8. stav 3) ova izmjena stupa na snagu šest mjeseci nakon stupanja na snagu Protokola (od 1. februara 2022) kako bi potencijalni podnositelji predstavke imali dovoljno vremena da se upoznaju sa novim rokom. Nadalje, novi rok nema retroaktivno dejstvo pošto se ne primjenjuje na one predstavke za koje je donesena pravosnažna odluka u smislu člana 35. stav 1. Konvencije prije stupanja na snagu ovog novog pravila (pogledati [Obrazloženje uz Protokol br. 15](#), tačka 22). Ako je pravosnažna odluka u smislu člana 35. stav 1. donesena prije stupanja na snagu Protokola br. 15, ali je podnositelj predstavke o njoj obaviješten nakon 1. avgusta 2021, važeći rok je i dalje šest mjeseci, ali on počinje teći od dana nakon obavještenja o pravosnažnoj odluci ([Orhan protiv Turske](#) (odl.), 2022, tačka 23-47).

177. Iako se u presudama i odlukama pomenutim u ovom dijelu koje su donesene prije donošenja Protokola br. 15 koriste izrazi „rok od šest mjeseci“ ili „pravilo kojim se predviđa rok od šest mjeseci“, ti izrazi su u ovom vodiču zamijenjeni izrazima „rok od četiri mjeseca“ i „pravilo kojim se predviđa rok od četiri mjeseca“ u skladu sa novim rokom koji je utvrđen u Konvenciji. Opći principi u sudskoj praksi Suda o načinu funkcioniranja prethodnog roka važe i za primjenu novog roka ([Saakashvili protiv Gruzije](#) (odl.), 2022, tačka 46).

2. Datum od kojeg počinje teći četvoromjesečni rok

a. Konačna odluka

178. Četvoromjesečni rok počinje teći od datuma donošenja konačne odluke u postupku iscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova ([Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) (odl.), 2001; [Lekić protiv Slovenije](#) [VV], 2018, tačka 65). Podnositelj predstavke prvo mora uredno iskoristiti unutrašnje pravne lijekove koji bi trebali biti djelotvorni i dovoljni ([Moreira Barbosa protiv Portugala](#) (odl.), 2004; [O’Keeffe protiv Irske](#) [VV], 2014, tačka 110-113; također pogledati [Călin i drugi protiv Rumunije](#), 2016, tačka 59-60. i 62-69. u pogledu trenutno djelotvornog pravnog lijeka). Tamo gdje je donesena samo jedna pravosnažna odluka, za potrebe primjene četvoromjesečnog roka postoji samo jedan postupak, čak i ako je predmet preispitivan dva puta na različitim instancama ([Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske](#) [VV], 2017, tačka 93). Kada podnositelj predstavke iskoristi naizgled postojeći pravni lijek i tek naknadno postane svjestan okolnosti zbog kojih je taj pravni lijek nedjelotvoran bilo bi dobro da se za potrebe člana 35. stav 1. početak toka četvoromjesečnog roka računa od datuma kada je podnositelj predstavke postao svjestan ili je trebao postati svjestan tih okolnosti ([Mocanu i drugi protiv Rumunije](#) [VV], 2014, tačka 260).

179. Sud pri utvrđivanju datuma donošenja „pravosnažne odluke“ ili početka toka četvoromjesečnog roka neće uzimati u obzir korištenje pravnih lijekova koji ne ispunjavaju uslove iz člana 35. stav 1. ([Jeronovičs protiv Latvije](#) [VV], 2016, tačka 75; [Aleksyev i drugi protiv Rusije](#), 2018, tačka 10-16). U obzir se mogu uzeti samo pravni lijekovi koji su uobičajeni i djelotvorni pošto podnositelj predstavke ne smije produžavati strogi rok predviđen Konvencijom podnošenjem neodgovarajućih ili neprikladnih predstavki tijelima ili institucijama koje nemaju ovlaštenja ili nadležnosti da ponude djelotvorno pravno zadovoljenje za predmetnu pritužbu izjavljenu na osnovu Konvencije ([Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala](#) [VV], 2017, tačka 132; [Ferne protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) (odl.), 2006). Međutim, u predmetu [Červenka protiv Češke Republike](#), 2016. gdje je podnositelj predstavke čekao odluku Ustavnog suda iako je sumnjao u djelotvornost tog pravnog lijeka, Sud je konstatirao da podnositelja predstavke ne treba kriviti što je pokušao iscrpiti ovaj pravni lijek (tačka 90. i 113-121). Slično tome, u predmetu [Polyakh i drugi protiv Ukrajine](#), 2019, Sud je konstatirao da, iako dužina postupka u predmetima podnositelja predstavke nije bila „razumna“, što predstavlja kršenje člana 6.

5. Član 4. Protokola br. 15: U članu 35. stav 1. Konvencije riječi „u roku od šest mjeseci“ zamjenjuju se riječima „u roku od četiri mjeseca“.

stav 1, ne smatra da su podnositelji predstavke trebali biti svjesni da je predmetni pravni lijek nedjelotvoran (zbog pretjeranog kašnjenja) da bi se tok četvoromjesečnog roka mogao početi računati od bilo kog datuma prije donošenja pravosnažne presude tačka 213-216).

180. Odluka o tome da li neki domaći postupak predstavlja djelotvoran pravni lijek koji podnositelj predstavke mora iscrpiti i koji stoga treba uzeti u obzir u smislu četvoromjesečnog roka zavisi od više faktora, a posebno od pritužbe podnositelja predstavke, obima obaveza države u pogledu date odredbe Konvencije, raspoloživih pravnih lijekova u tuženoj državi i konkretnih okolnosti u predmetu (*Secară protiv Rumunije* (odl.), 2025, tačka 35-36). Tako, na primjer, ta odluka neće biti ista u predmetima nezakonitog korištenja sile od strane službenih lica i predmetima nesavjesnog liječenja (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, tačka 134-137). U vezi sa mjerama tajnog nadzora pogledati predmet *Hambardzumyan protiv Jermenije*, 2019, tačka 52-53.

181. U obzir se ne mogu uzimati pravni lijekovi čije korištenje zavisi od diskrecionih ovlaštenja javnih službenika i koji posljedično nisu direktno dostupni podnositelju predstavke. Slično tome, pravni lijekovi za koje ne postoje tačno utvrđeni rokovi stvaraju nesigurnost i obesmišljavaju četvoromjesečno pravilo predviđeno članom 35. stav 1. (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2009; *Abramyan i drugi protiv Rusije* (odl.), 2015, tačka 97-102. i 104; *Kashlan protiv Rusije* (odl.), 2016, tačka 23. i 26-30). Međutim, u jednom izuzetnom slučaju, Sud je zaključio da je opravdano što je podnositelj predstavke sačekao donošenje konačne odluke po diskrecionom pravnom lijeku. Sud stoga nije smatrao da je podnositelj predstavke namjerno pokušao produžiti rok koristeći neodgovarajuće postupke u kojima nije mogao dobiti djelotvorno pravno zadovoljenje (*Petrović protiv Srbije*, 2014, tačka 57-61).

182. Član 35. stav 1. u pravilu ne obavezuje podnositelje predstavke da podnesu zahtjev za ponavljanje postupka ili da iskoriste slične vanredne pravne lijekove i ne dozvoljava produženje četvoromjesečnog roka na osnovu korištenja takvih pravnih lijekova (*Berdzenishvili protiv Rusije* (odl.), 2004; *Tucka protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1)* (odl.), 2011; *Haász i Szabó protiv Mađarske*, 2015, tačka 36-37; u vezi sa vanrednim pravnom lijekom čiji je cilj isključivo ispravljanje očiglednih nezakonitosti i koji je strogo ograničen na pet žalbenih osnova pogledati predmet *Secară protiv Rumunije* (odl.), 2025, tačka 32-38). Međutim, ako je vanredni pravni lijek jedini pravni lijek koji je podnositelju predstavke na raspolaganju, četvoromjesečni rok se može računati od datuma donošenja odluke po tom pravnom lijeku (*Ahtinen protiv Finske* (odl.), 2005; *Tomaszewscy protiv Poljske*, 2014, tačka 117-119).

183. Predstavka u kojoj podnositelj iznese pritužbe u roku od četiri mjeseca nakon donošenja odluke o odbijanju zahtjeva za ponavljanje postupka nije prihvatljiva pošto se tu ne radi o „pravosnažnoj odluci“ (*Sapeyan protiv Jermenije*, 2009, tačka 23).

184. U predmetima u kojima je došlo do ponavljanja postupka ili revizije konačne odluke, tok četvoromjesečnog roka u odnosu na prvobitni postupak ili pravosnažnu odluku prekida se samo u odnosu na ona pitanja iz Konvencije koja su bila osnov za reviziju ili ponavljanje postupka i koja su bila predmet razmatranja pred tijelom nadležnim za vanredni pravni lijek (*Sapeyan protiv Jermenije*, 2009, tačka 24). Ako dođe do ponavljanja postupka gdje sud preispituje pitanje koje nije bilo predmet prvobitnog postupka, četvoromjesečni rok nastavlja teći u odnosu na pritužbu koja se odnosi na to pitanje (*Mehmet Zeki Doğan protiv Turske (br. 2)*, 2024, tačka 66). Čak i ako zahtjev za vanrednu reviziju ne bi mogao dovesti do ponavljanja prvobitnog postupka, ali je predstavljao priliku da domaći sudovi preispitaju suštinu kršenja ljudskih prava zbog kojih se podnositelj predstavke kasnije obratio Sudu, koji su to i uradili, smatra se da je četvoromjesečni rok počeo teći (*Schmidt protiv Latvije*, 2017, tačka 70-71).

b. Početak toka roka

185. Pravilo kojim se predviđa rok od četiri mjeseca je autonomno i mora se tumačiti i primjenjivati na činjenice svakog pojedinačnog predmeta kako bi se garantiralo djelotvorno ostvarivanje prava na

pojedinačnu predstavku. Iako je uzimanje u obzir domaćeg prava i prakse važan aspekt, to nije presudno u utvrđivanju početka toka četvoromjesečnog roka (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], 2012, tačka 52. i 55). Na primjer, Sud je zaključio da bi zahtijevanje od podnositelja predstavke koji ima dvije povezane pritužbe da Sudu podnese dvije predstavke različitog datuma kako bi se uzela u obzir određena proceduralna pravila domaćeg prava predstavljalo pretjerano formalističko tumačenje četvoromjesečnog roka (*Sociedad Anónima del Ucieza protiv Španije*, 2014, tačka 43-45). Primjenjujući isti princip, Sud je utvrdio da se, u slučaju kada je zahtjev za izuzeće sudije odbačen konačnom odlukom u domaćem postupku, a podnositelj predstavke se kasnije žali na povredu prava na nepristrasan sud, mora računati da je četvoromjesečni rok u vezi sa tom pritužbom počeo teći od datuma donošenja konačne domaće presude o (*Sperisen protiv Švicarske*, 2023, tačka 47-49).

i. Saznanje o odluci

186. Četvoromjesečni rok počinje teći od dana kada je podnositelj predstavke i/ili njegov zastupnik imao dovoljno saznanja o pravosnažnoj domaćoj odluci (*Koç i Tosun protiv Turske* (odl.), 2008).

187. Na državi koja se poziva na nepoštovanje četvoromjesečnog roka je da utvrdi datum kada je podnositelj predstavke saznao za pravosnažnu domaću odluku (*Şahmo protiv Turske* (odl.), 2003; *Belozorov protiv Rusije i Ukrajine*, 2015, tačka 93-97). Posebno, ako tužena država tvrdi da bi se trebalo smatrati da je rok počeo teći od dana usmene objave izreke odluke, na njoj je da dokaže da je ta djelimična informacija bila dovoljna za potrebe podnošenja predstavke pred Sudom (*Ukrkava, TOV protiv Ukrajine**, 2025, tačka 38).

ii. Dostava odluke

188. Dostava podnositelju predstavke: Ako podnositelj predstavke ima pravo na automatsku dostavu otpavka pravosnažne domaće odluke, predmet i svrha člana 35. stav 1. Konvencije najbolje će biti ispunjeni ako se računa da četvoromjesečni period počinje teći od dana dostave otpavka odluke (*Worm protiv Austrije*, 1997, tačka 33), bez obzira na to da li je odluka prethodno usmeno izrečena (*Akif Hasanov protiv Azerbejdžana*, 2019, tačka 27).

189. Dostava advokatu: Četvoromjesečni rok počinje teći od dana kada je advokat saznao za odluku kojom se okončava iscrpljivanje unutrašnjih pravnih lijekova, bez obzira na činjenicu da je podnositelj predstavke za odluku saznao tek kasnije (*Çelik protiv Turske* (odl.), 2004).

iii. Nema dostave odluka

190. U slučaju da dostava nije predviđena domaćim pravom, ispravno bi bilo smatrati da rok počinje teći od datuma kada je odluka postala pravosnažna, odnosno kada su stranke definitivno mogle saznati njen sadržaj (*Papachelas protiv Grčke* [VV], 1999, tačka 30). Podnositelj predstavke ili njegov advokat moraju pokazati revnost u pribavljanju otpavka odluke pohranjene u sekretarijatu suda (*Ölmez protiv Turske* (odl.), 2005). Kada se odluka ne dostavlja, iako se domaćim zakonom predviđa rok od tri dana za odlučivanje po takvim žalbama, podnositelj predstavke ne može ne preduzimati ništa unedogled. On ili ona ima individualnu obavezu da preduzme osnovne korake i da od nadležnih organa zatraži informacije o ishodu žalbe (*Akif Hasanov protiv Azerbejdžana*, 2019, tačka 28-33).

iv. Nema dostupnog pravnog lijeka

191. Važno je imati na umu da su zahtjevi iz člana 35. stav 1. u pogledu iscrpljivanja unutrašnjih pravnih lijekova i četvoromjesečni rok međusobno usko povezani (*Jeronovičs protiv Latvije* [VV], 2016, tačka 75; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, tačka 130). Tamo gdje je od samog početka jasno da podnositelj predstavke ne raspolaže nikakvim djelotvornim pravnim lijekom četvoromjesečni rok počinje teći od dana kada se dogodila radnja koja je predmet je predmet pritužbe ili od dana kada je podnositelj predstavke bio direktno pogođen takvom radnjom ili je postao svjestan takve radnje ili je imao saznanje o njenim štetnim posljedicama (*Dennis i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2002; *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 157; *Aydarov i drugi protiv Bugarske* (odl.), 2018, tačka 90).

192. Kada podnositelj predstavke iskoristi naizgled postojeći pravni lijek i tek naknadno postane svjestan okolnosti zbog kojih je taj pravni lijek nedjelotvoran bilo bi dobro da se početak toka četvoromjesečnog roka računa od datuma kada je podnositelj predstavke postao svjestan ili je trebao postati svjestan tih okolnosti (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 157-158; *Jeronovič protiv Latvije* [VV], 2016, tačka 75; *Zubkov i drugi protiv Rusije*, 2017, tačka 105-109).

v. Trajno stanje

193. Pojam „trajno stanje” odnosi se na takvo stanje koje trajnim djelovanjem države ili djelovanjem u njeno ime čini podnositelje predstavke žrtvama. Trajno stanje također može biti direktna posljedica propisa koji utiče na privatni život podnositelja predstavke (*S.A.S. protiv Francuske* [VV], 2014, tačka 110; *Parrillo protiv Italije* [VV], 2015, tačka 109-114). Činjenica da neki događaj vremenom izaziva značajne posljedice ne znači da je taj događaj proizveo „trajno stanje” (*Iordache protiv Rumunije*, 2008, tačka 49; *Călin i drugi protiv Rumunije*, 2016, tačka 58-60).

194. U slučaju ponavljanja istih događaja, izostanak bilo kakve značajne promjene u uslovima kojima je podnositelj predstavke bio redovno podvrgavan stvara, po mišljenju Suda, „trajno stanje” zbog čega je cjelokupni period koji je predmet pritužbe u nadležnosti Suda (*Fetisov i drugi protiv Rusije*, 2012, tačka 75. i predmeti citirani u tom predmetu, u vezi sa uslovima prevoza iz zatvora na sud; *Svinarenko i Slydanev protiv Rusije* [VV], 2014, tačka 86-87, u vezi sa držanjem optuženih u metalnom kavezu tokom suđenja; *Chaldayev protiv Rusije*, 2019, tačka 54-57, u vezi sa uslovima posjeta u zatvoru; *Shlykov i drugi protiv Rusije*, tačka 60-65, u vezi sa sistematskim stavljanjem lisica zatvorenicima osuđenim na doživotni zatvor kada nisu u ćeliji).

195. Kada navodna povreda predstavlja trajno stanje protiv kojeg nije na raspolaganju nijedan domaći pravni lijek, četvoromjesečni rok počinje teći tek po završetku takvog stanja (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], 2012, tačka 54; *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 159; *Ülke protiv Turske* (odl.), 2004). Sve dok takvo stanje traje četvoromjesečno pravilo se ne primjenjuje (*Iordache protiv Rumunije*, 2008, tačka 50; *Oliari i drugi protiv Italije*, 2015, tačka 96-97).

196. Međutim, trajno stanje ne može unedogled odgađati primjenu četvoromjesečnog pravila. Sud je podnositeljima predstavke koji žele uložiti pritužbu na kontinuirano neispunjavanje određenih obaveza države, kao što su stalni nestanci, pravo na imovinu ili dom i nenaplata novčanih dugova državnog privrednog društva, nametnuo obavezu revnosti i inicijative (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 159-172; *Sargsyan protiv Azerbejdžana* (odl.) [VV], 2011, tačka 124-148; *Sokolov i drugi protiv Srbije* (odl.), 2014, tačka 31-36; pogledati također tačku 5.a u nastavku).

3. Istek četvoromjesečnog roka

197. Rok počinje teći od prvog sljedećeg dana nakon javnog objavljivanja konačne odluke, odnosno nakon obavještanja podnositelja predstavke i/ili njegovog zastupnika o odluci, i ističe nakon četiri kalendarska mjeseca, bez obzira na dužinu predmetnih kalendarskih mjeseci (*Otto protiv Njemačke* (odl.), 2009; *Ataykaya protiv Turske*, 2014, tačka 40).

198. Poštovanje četvoromjesečnog roka se utvrđuje pomoću kriterija specifičnih za Konvenciju, a ne kriterija iz domaćeg zakonodavstva pojedinačnih tuženih država (*BENet Praha, spol. s r.o. protiv Češke Republike* (odl.), 2010; *Poslu i drugi protiv Turske*, 2010, tačka 10). Primjenom kriterija Suda u računanju rokova, neovisno o domaćim propisima, nastoji se osigurati pravna sigurnost i pravilno suđenje, a time i praktično i djelotvorno funkcioniranje mehanizma Konvencije (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], 2012, tačka 56).

199. Činjenica da posljednji dan četvoromjesečnog roka pada u subotu, nedjelju ili na državni praznik i da se, u skladu sa domaćim zakonom, u tom slučaju rok produžava do sljedećeg radnog dana ne utiče na utvrđivanje *dies ad quem* (*Sabri Güneş protiv Turske* [VV], 2012, tačka 43. i 61).

200. Sud može utvrditi datum isteka četvoromjesečnog roka koji se razlikuje od roka koji je utvrdila tužena država (*Ipek protiv Turske* (odl.), 2000).

201. Pored toga, u izrazito izuzetnim okolnostima, Sud može koristiti svoju nadležnost iz člana 32. Konvencije da daje tumačenja te način računanja četvoromjesečnog roka prilagoditi u cilju zaštite suštine prava na pojedinačnu predstavku. Tako je, tokom globalne pandemije COVID-19 i zdravstvene prijetnje svjetskih razmjera koju je proglasila Svjetska zdravstvena organizacija, predsjednik Suda 16. marta i 9. aprila 2020. godine najavio niz vanrednih mjera kojima se podnositeljima predstavki, visokim stranama ugovornicama i Sudu omogućava lakše prevazilaženje nastalih poteškoća⁶. Jedna od tih mjera (koje je donio predsjednik u skladu sa svojim nadležnostima da upravlja radom i službama Suda iz pravila 9. Pravila Suda) bila je da Sekretarijat Suda prilikom upisa novozaprimljenih predstavki, ne dovodeći u pitanje eventualne naknadne sudske odluke o tom pitanju, kod računanja šestomjesečnog roka doda ukupno tri mjeseca ako kalendarski šestomjesečni rok počinje teći ili ističe u periodu između 16. marta i 15. juna 2020. Sud je smatrao da se tok tadašnjeg šestomjesečnog roka opravdano može smatrati prekinutim u toku najkritičnije faze globalne pandemije: to je, štaviše, bilo u skladu sa općim principom više sile u međunarodnom javnom pravu, kao i sa principom *contra non valentem agere nulla currit praescriptio*, pravnom maksimum prema kojoj zastara ne teče protiv onog ko ne može da vodi spor. Iz toga slijedi da, ako je prethodno pomenuti rok počeo teći ili je trebao isteći tokom prethodno pomenutog određenog vremenskog okvira, tok tadašnjeg šestomjesečnog roka izuzetno se moralo smatrati prekinutim na tri kalendarska mjeseca (*Saakashvili protiv Gruzije* (odl.), 2022, tačka 49-59); *Makarashvili i drugi protiv Gruzije*, 2022, tačka 47). U vezi sa negativnim primjerom kada je rok istekao nakon isteka vanrednog vremenskog okvira pogledati *Kitanovska i Barbulovski protiv Sjeverne Makedonije*, 2023, tačka 40.

4. Datum podnošenja predstavke

a. Popunjeni obrazac predstavke

202. U skladu sa [pravilom 47](#). Pravila Suda, koji je na snazi od 1. januara 2014, datumom podnošenja predstavke iz člana 35. stav 1. Konvencije smatra se datum kada je obrazac predstavke koji ispunjava uslove iz ovog pravila prosljeđen Sudu. Predstavka mora sadržavati sve informacije tražene u relevantnim dijelovima obrasca predstavke te se uz nju moraju priložiti kopije relevantnih pratećih dokumenata. Odluka u predmetu *Malys h i Ivanin protiv Ukrajine*, 2014. ilustrira način funkcioniranja izmijenjenog pravila 47. u praksi. Osim ako drugačije nije predviđeno pravilom 47, tok četvoromjesečnog roka se može prekinuti samo podnošenjem popunjenog obrasca predstavke ([Smjernice o praksi kod pokretanja postupka](#), tačka 1).

203. Ako podnositelj predstavke odluči da predstavku podnese putem zastupnika, odjeljak o punomoći na obrascu predstavke mora biti popunjen. I podnositelj predstavke i zastupnik moraju potpisati odjeljak o punomoći (Pogledati pravilo 47. stav 1. tačka (c) Pravila Suda). Zasebna punomoć nije prihvatljiva u ovoj fazi pošto Sud zahtijeva da sve bitne informacije budu sadržane u njegovom obrascu predstavke. Ako se tvrdi da podnositelj predstavke nije u mogućnosti da potpiše odjeljak o punomoći na obrascu predstavke zbog nepremostivih praktičnih poteškoća, to treba objasniti Sudu sa svim potkrepljujućim elementima. Obaveza popunjavanja obrasca predstavke u roku od četiri mjeseca ne prihvata se kao odgovarajuće obrazloženje ([Smjernice o praksi kod pokretanja postupka](#), tačka 9).

204. U skladu sa pravilom 47. stav 5. tačka (1), neispunjavanje uslova iz stava 1. do 3. ovog pravila može, u određenim slučajevima, dovesti do toga da Sud neće razmatrati predstavku (*Radomilja i drugi* [VV], tačka 112).

b. Datum slanja

205. Datumom podnošenja predstavke smatra se datum na poštanskom žigu kada je podnositelj predstavke poslao uredno popunjeni obrazac predstavke Sudu (pravilo 47. stav 6. tačka (a) Pravila

6. Pogledati saopćenja za javnost Sekretarijata Suda od 16. marta i 9. aprila 2020.

Suda; pogledati također *Abdulrahman protiv Nizozemske* (odl.), 2013; *Brežec protiv Hrvatske*, 2013, tačka 29; *Vasiliauskas protiv Litvanije* [VV], 2015, tačka 115-17); *J.L. protiv Italije*, tačka 73-74).

206. Samo posebne okolnosti – poput nemogućnosti utvrđivanja kada je zahtjev poslan poštom – mogu opravdati drugačiji pristup: na primjer, uzimanje datuma na obrascu predstavke ili, u nedostatku istog, datuma njegovog zaprimanja u Sekretarijatu Suda kao datuma podnošenja predstavke (*Bulinwar OOD i Hrusanov protiv Bugarske*, 2007, tačka 30-32).

207. Podnositelji predstavke se ne mogu smatrati odgovornim za eventualna kašnjenja u poštanskom prometu koja mogu uticati na njihovu prepisku sa Sudom (*Anchugov i Gladkov protiv Rusije*, 2013, tačka 70). U predmetu *Victoria Cassar protiv Malte*, (odl.), 2024, predstavka je prvobitno poslata u predviđenom roku, ali je, zbog poštanske greške, vraćena na Maltu šest mjeseci kasnije. Relevantni period se poklopio sa prekidom rada uslijed pandemije COVID-19 i poremećajima u pružanju poštanskih usluga. Međutim, nije dostavljeno nikakvo objašnjenje kojim bi se opravdalo kašnjenje od više od dvije sedmice kod ponovnog slanja predstavke. Stoga, iako kašnjenja u dostavi pošte svakako predstavljaju neprijatnost i ne mogu se pripisati podnositelju predstavke, podnositelj predstavke nije revnosno zastupao svoje interese (*ibid.*, tačka 35-40).

c. Slanje telefaksom

208. Predstavke poslone putem telefaksa ne prekidaju tok četvoromjesečnog roka. Podnositelji predstavke moraju poslati i potpisani original poštom u okviru istog četvoromjesečnog roka (*Smjernice o praksi kod pokretanja postupka*, tačka 3).

d. Određivanje pritužbe

209. Opseg nekog predmeta „podnesenog“ Sudu prilikom ostvarivanja prava na podnošenje pojedinačne predstavke određuje pritužba ili „tvrdnja“ podnositelja predstavke - što je termin koji se koristi u členu 34. (*Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 109). Pritužbu određuju činjenice navedene u njoj, a ne samo pravne osnove i tvrdnje na koje se poziva (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], 2009, tačka 54); *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 110-126). U skladu sa načelom *jura novit curia*, Sud nije vezan pravnim osnovama na koje se podnositelj predstavke poziva na osnovu Konvencije i njenih protokola i ima ovlaštenje da odluči o pravnom određenju činjenica u pritužbi ispitujući je na osnovu drugih članova ili odredbi Konvencije u odnosu na one na koje se podnositelj predstavke poziva (*Navalnyy protiv Rusije* [VV], 2018, tačke 62-66, gdje je Sud konstatirao da činjenični elementi iz pritužbe na osnovu člana 18. postoje u svim prvobitnim predstavkama, iako se podnositelj predstavke poziva na ovu odredbu samo u dva od tih prigovora, te je stoga odbio prigovor države da su dijelovi tih pritužbi izneseni neblagovremeno, odnosno tokom postupka pred Velikim vijećem).

210. Međutim, treba imati na umu da Sud nema ovlaštenja da preuzme ulogu podnositelja predstavke i formulira nove pritužbe samo na osnovu iznesenih argumenata i činjenica (*Grosam protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 91). S obzirom na to da Sud može zasnivati svoju odluku isključivo na činjenicama iznesenim u pritužbi, nije dovoljno da je kršenje Konvencije „očigledno“ iz činjeničnog stanja u predmetu ili podnesaka podnositelja predstavke. Umjesto toga, podnositelj predstavke se morao žaliti da su određena radnja ili propust doveli do povrede prava utvrđenih Evropskom konvencijom ili njenim protokolima na način koji ne bi trebao ostaviti Sudu prostor za nagađanje da li je određena pritužba istaknuta ili ne (*Grosam protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 90; *Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 145). Stoga, dvosmislene fraze i izolirane riječi nisu dovoljne da bi se smatralo da je određena pritužba podnesena (*Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019, tačka 82-85; *Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 146).

211. S tim u vezi, pravilo 47. stav 1. tačka (e) i (f) Pravila Suda propisuje da sve predstavke moraju, između ostalog, sadržavati sažet i čitak opis činjeničnog stanja i navodne povrede, odnosno povreda, Konvencije i odgovarajuće obrazloženje. U skladu sa pravilom 47. stav 1. tačka (f) i stav 2. tačka (a)

Pravila Suda, od Suda se ne može očekivati da prilikom određivanja opsega i prirode podnesenih pritužbi u obzir uzme bilo koji drugi dokument osim sažetog i čitkog opisa navodne povrede, odnosno povreda, Konvencije koji je dao podnositelj predstavke (*Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i drugi protiv Gruzije*, 2019, tačka 244-246).

212. Mora se napraviti razlika između pritužbi (tj. argumenata koji ukazuju na uzrok ili činjenicu koja predstavlja konstitutivni element povreda Konvencije) koje se jasno formulirane kao takve i pukog sekundarnog argumenta kojim se potkrepljuje pritužba (*Grosam protiv Češke Republike* [VV], 2023, tačka 94-95).

e. Naknadne pritužbe

213. Što se tiče pritužbi koje nisu uključene u prvobitnu predstavku, tok četvoromjesečnog roka se ne prekida do datuma kada je pritužba prvi put podnesena Sudu (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2001).

214. Podnositelj predstavke može pojasniti ili razraditi činjenice koje je prvobitno iznio, ali ako ti dodaci zapravo predstavljaju podnošenje novih i zasebnih pritužbi, te pritužbe moraju biti u skladu sa uslovima prihvatljivosti, uključujući pravilo o četvoromjesečnom roku (*Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačke 122 i 128-139). Pritužbe podnesene nakon isteka četvoromjesečnog roka mogu se ispitivati samo ako se ne radi o zasebnim pritužbama već čisto o novim aspektima ili dodatnim argumentima koji potkrepljuju prvobitne pritužbe podnesene u roku (*Merabishvili protiv Gruzije* [VV], 2017, tačka 250; *Grkokatolička parohija u općini Sâmbata, okrug Bihor, protiv Rumunije* (odl.), 2004).

215. Sama činjenica da se podnositelj u svojoj predavci pozvao na član 6. nije dovoljna da bi predstavljala uvod u sve naknadne pritužbe podnesene na osnovu te odredbe ako prvobitno nije data nikakva naznaka o činjeničnoj osnovi pritužbe i prirodi navodne povrede (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala* [VV], 2018, tačka 102-106; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2001; *Adam i drugi protiv Njemačke* (odl.), 2005). Slično tome, u pritužbi na osnovu člana 14. trebalo bi barem naznačiti osobu ili grupu osoba u poređenju s kojima se, kako tvrdi podnositelj predstavke, prema njemu postupalo drugačije, kao i osnovu različitog pristupa koji je navodno primijenjen. Sud ne može prihvatiti da je sama činjenica da je pritužba na osnovu člana 14. uključena u obrazac predstavke dovoljna da predstavlja uvod za sve naknadne pritužbe na osnovu te odredbe (*Fábián protiv Mađarske* [VV], 2017, tačka 96).

216. Dostavljanje dokumenata iz domaćeg postupka nije dovoljno da bi predstavljalo uvod u podnošenje svih naknadnih pritužbi zasnovanih na tom postupku. Za podnošenje pritužbe i prekidanje četvoromjesečnog roka potrebna je neka, premda sažeta, naznaka prirode navodne povrede Konvencije (*Božinovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), 2005).

5. Posebne situacije

a. Primjenjivost vremenskih ograničenja na trajna stanja koja se odnose na pravo na život, dom i imovinu

217. Iako ne postoji precizno određen trenutak od kojeg bi četvoromjesečni rok počeo teći, Sud je podnositeljima predstavke koji žele uložiti pritužbu zbog kontinuiranog neprovođenja istrage o nestancima u situacijama opasnim po život nametnuo obavezu revnosti i inicijative. Zbog nesigurnosti i konfuzije tipične za takve situacije može se smatrati opravdanim što su srodnici nestale osobe duže vrijeme čekali na okončanje postupaka pred domaćim organima, čak i ako su ti postupci sporadični i opterećeni problemima (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 162-163). Međutim, podnositelji predstavke ne mogu čekati unedogled da se obrate Strasbourgu. Moraju podnijeti svoje pritužbe bez nepotrebnog odlaganja (*ibid.*, tačka 161-166). Pitanja nepotrebnog odlaganja od strane podnositelja predstavke se u pravilu se neće javiti sve dok postoji određena vrsta svrsishodnog kontakta između porodice i organa vlasti u smislu pritužbi ili zahtjeva za informacijama ili dok ima određenih naznaka ili realne mogućnosti napretka u istražnim radnjama (*ibid.*, tačka 165; pogledati

također *Pitsayeva i drugi protiv Rusije*, 2014, tačka 386-393; *Sulygov i drugi protiv Rusije*, 2014, tačka 375-380; *Sagayeva i drugi protiv Rusije*, 2015, tačka 58-62; *Doshuyeva i Yusupov protiv Rusije* (odl.), 2016, tačka 41-47). Ako je proteklo više od deset godina, podnositelji predstavke bi, da bi opravdali odgađanje obraćanja Strasbourgu, u pravilu trebali uvjerljivo dokazati da se u kontinuitetu ostvarivao određeni, i to konkretni, napredak (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 166; pogledati također *Açış protiv Turske*, 2011, tačka 41-42; *Er i drugi protiv Turske*, 2012, tačka 59-60. i *Trivkanović protiv Hrvatske*, 2017, tačka 54-58).

218. Slično tome, u slučajevima u kojima se radi o navodnoj kontinuiranoj povredi prava na imovinu ili dom u kontekstu dugotrajnog sukoba, može doći vrijeme kada podnositelj predstavke treba pokrenuti postupak jer daljnje pasivno ponašanje u odnosu na nepromijenjeno stanje više neće biti opravdano. Nakon što podnositelj predstavke postane svjestan ili je trebao postati svjestan da ne postoji realna nada da će u dogledno vrijeme povratiti svoju imovinu ili dom neopravdano ili pretjerano odlaganje podnošenja predstavke može dovesti do odbacivanja predstavke kao neblagovremene. U složenoj poslijeratnoj situaciji rokovi moraju biti izdašni kako bi se omogućilo smirivanje situacije te kako bi se podnositeljima predstavke omogućilo da prikupe detaljne informacije o pronalaženju rješenja na domaćem nivou (*Sargsyan protiv Azerbejdžana* (odl.) [VV], 2011, tačka 140-141, za period od oko tri godine nakon ratifikacije Konvencije; *Chiragov i drugi protiv Jermenije* (odl.) [VV], 2011, tačka 141-142, za period od četiri godine i skoro četiri mjeseca nakon ratifikacije; uporediti sa *Samadov protiv Jermenije* (odl.), tačka 9-18, za period od više od šest godina nakon ratifikacije).

219. Princip obaveze revnosti također se primjenjuje u kontekstu neizvršenja materijalnih dugova državnog preduzeća (*Sokolov i drugi protiv Srbije* (odl.), 2014, tačka 31-33).

b. Primjenjivost vremenskog ograničenja u vezi sa neprovođenjem djelotvorne istrage smrti i zlostavljanja

220. Prilikom utvrđivanja obima dužnosti revnosti podnositelja predstavke koji žele podnijeti pritužbu na neprovođenje djelotvorne istrage smrti ili zlostavljanja (član 2. i 3. Konvencije) Sud se uglavnom vodio sudskom praksom o nestancima osoba u kontekstu međunarodnih sukoba ili vanrednog stanja u datoj zemlji (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 267). Sud je i u tim predmetima razmatrao da li je bilo svrsishodnog kontakta sa organima vlasti ili određenih naznaka ili realne mogućnosti napretka u istražnim radnjama (*Şakir Kaçmaz protiv Turske*, 2015, tačka 72-75; *Vatandaş protiv Turske*, 2018, tačka 26-27). Sud je također razmatrao obim i složenost domaće istrage prilikom procjene da li je podnositelj predstavke opravdano mogao vjerovati da će ona biti djelotvorna (*Melnichuk i drugi protiv Rumunije*, 2015, tačka 87-89). U vezi sa utvrđivanjem datuma kada je podnositelj predstavke morao postati svjestan nedjelotvornosti domaćih pravnih lijekova s obzirom na nepostupanje domaćih organa po njegovoj pritužbi pogledati *Mehmet Ali Eser protiv Turske*, 2019, tačka 30-31).

221. Obaveza revnosti sadrži dva različita, ali usko povezana aspekta: podnositelji predstavke moraju bez odlaganja kontaktirati domaće organe u vezi sa tokom istrage i moraju bez odlaganja podnijeti svoju predstavku Sudu čim postanu svjesni ili su trebali postati svjesni da istraga nije djelotvorna. Nedjelovanje podnositelja predstavke na domaćem nivou nije kao takvo relevantno za procjenu poštovanja četvoromjesečnog roka. Međutim, ako Sud zaključi da su, prije obraćanja nadležnim domaćim organima, podnositelji predstavke već bili svjesni ili su trebali biti svjesni znati da se ne vodi djelotvorna krivična istraga, očigledno je da su naknadne predstavke podnesene Sudu *a fortiori* podnesene neblagovremeno (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 256-257, 262-64. i 272). U predmetu *Sakvarelidze protiv Gruzije*, 2020, Sud je zaključio da je podnositelj predstavke, koji se redovno raspitivao o toku istrage, počevši od rane faze postupka, i preduzimao korake da se istraga ubrza nadajući se djelotvornijem ishodu, ispunio svoju obavezu revnosti (tačke 41-46. i predmeti citirani u tim tačkama).

222. Pitanje ispunjavanja obaveze revnosti mora se cijeliti u svjetlu okolnosti predmeta. Činjenica da je podnositelj predstavke sa zakašnjenjem podnio pritužbu domaćim organima nije presudna ako su državni organi morali biti svjesni da je osoba mogla biti izložena zlostavljanju pošto organi imaju obavezu provođenja istrage čak i u slučajevima gdje pritužba nije podnesena (*Velev protiv Bugarske*, 2013, tačka 40. i 59-60). To zakašnjenje također ne utiče na prihvatljivost predstavke ako je podnositelj predstavke bio u posebno ranjivoj situaciji. Primjera radi, Sud je prihvatio ranjivost i osjećaj nemoći podnositelja predstavke kao prihvatljivo objašnjenje za kašnjenje u podnošenju pritužbe na domaćem nivou (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, tačka 265. i 273-275).

223. Tačan trenutak u kojem je podnositelj predstavke shvatio ili je trebao shvatiti da istraga nije djelotvorna teško je precizno utvrditi. Stoga je Sud kao neblagovremene odbacio predstavke u onim slučajevima kada kašnjenje podnositelja predstavke bilo pretjerano ili neopravdano (*Melnichuk i drugi protiv Rumunije*, 2015, tačka 82-83. i predmeti citirani u tim tačkama; pogledati također *Khadzhimuradov i drugi protiv Rusije*, 2017, tačka 73-74).

224. U nekim slučajevima informacije koje navodno bacaju novo svjetlo na okolnosti smrti mogu postati javno dostupne u kasnijoj fazi. U zavisnosti od situacije, proceduralna obaveza provođenja istrage može tada ponovo postati relevantna i predstavljati novo polazište za potrebe računanja četvoromjesečnog roka (*Khadzhimuradov i drugi protiv Rusije*, 2017, tačka 67. i 75-77). Ako se različite faze istrage smatraju odvojenim, podnositelj predstavke možda neće moći poštovati četvoromjesečno pravilo u pogledu pritužbi o propustima u početnoj istrazi (*Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, 2017, tačka 52, gdje je između dvije faze preliminarne krivične istrage proteklo više od pet godina).

c. Primjena četvoromjesečnog pravila u vezi sa uslovima pritvora

225. Pritvor podnositelja predstavke treba smatrati „trajnim stanjem“ ako je podnositelj predstavke bio pritvoren u istoj vrsti pritvorske ustanove u bitno sličnim uslovima. Kratki periodi odsustva (ako je podnositelj predstavke izvođen iz ustanove radi saslušanja ili drugih proceduralnih radnji) ne utiču na trajnu prirodu pritvora. Međutim, puštanje podnositelja predstavke na slobodu ili premještaj u drugu vrstu pritvorskog režima, bilo u istoj ili drugoj ustanovi, okončalo bi trajno stanje. Pritužba na uslove pritvora mora biti podnesena u roku od četiri mjeseca od prestanka stanja koje je predmet pritužbe ili, ako je postojao djelotvoran domaći pravni lijek koji treba iscrpiti, od donošenja pravosnažne odluke u postupku po pravnom lijeku (*Ananyev i drugi protiv Rusije*, tačka 75-78. i predmeti citirani u tim tačkama, a u vezi sa primjerom pritvora u dva kazneno-popravna zavoda, *Petrescu protiv Portugala*, 2019, tačka 93). Sud „trajnim stanjem“ ne smatra slučajeve gdje je između perioda pritvora postojao prekid duži od tri mjeseca (*Shishanov protiv Republike Moldavije*, 2015, tačka 68-69). Isto tako, višestruka uzastopna hapšenja, sa posljedičnim krivičnim gonjenjem, osudama i kaznama zatvora, koja su uslijedila direktno nakon krivičnih djela koje je počinio podnositelj predstavke, ne predstavljaju „trajno stanje“ čak i ako je podnositelj predstavke uživao periode slobode samo nekoliko minuta (*Gough protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2014, tačka 133-134).

226. U predmetu *Ulemek protiv Hrvatske*, 2019, najviši sud u zemlji ispitao je osnovanost pritužbi podnositelja predstavke na neprikladne uslove tokom čitavog perioda njegovog boravka u dva različita zatvora nakon njegovog puštanja, njegove pritužbe podnesene Sudu nisu odbijene zbog neiscrpljenja domaćih pravnih lijekova i/ili nepoštovanja četvoromjesečnog roka (tačka 117-118).

227. U predmetu *Mamasakhlisi i drugi protiv Gruzije i Rusije*, 2023, u vezi sa nezakonitim hapšenjem, zlostavljanjem i pritvorom dvojice ranjivih muškaraca od strane de facto abhaskih vlasti u Gruziji, Sud je istakao da psihološke posljedice mučenja ili drugih vidova zlostavljanja mogu ljude onemogućiti da bez odlaganja pokrenu postupak. Zbog izuzetnih okolnosti u ovom predmetu, Sud je prihvatio da su se podnositelji predstavke, nakon hapšenja u generalno politički nejasnom i nestabilnom kontekstu, mogli osjećati bespomoćno i nemoćno da utiču na ono što im se dešava. Pored toga, moguće je da su čekali razvoj događaja koji bi mogao riješiti ključna činjenična ili pravna pitanja. Imajući to u vidu te zbog nepostojanja domaćih pravnih lijekova, Sud je prihvatio da predstavka nije neblagovremena (tačka 271-277). U sličnim okolnostima u vezi sa pritužbama prema članu 3, 5. i 6. Konvencije Sud se

složio da činjenica da je podnositelj predstavke bio u pritvoru na teritoriji Abhazije od strane de facto abhazijskih vlasti sama po sebi predstavlja ozbiljnu prepreku za blagovremeno podnošenje predstavke Sudu (*O.J. i J.O. protiv Gruzije i Rusije*, 2023, tačka 51).

d. Primjena četvoromjesečnog pravila u slučajevima višestrukih perioda pritvora prema članu 5. stav 3. Konvencije

228. Višestruke, uzastopne periode pritvora treba posmatrati kao cjelinu, a četvoromjesečni rok bi trebao početi teći od kraja posljednjeg perioda pritvora (*Solmaz protiv Turske*, 2007, tačka 36).

229. U slučajevima kada je pritvor optuženog podijeljen na nekoliko neuzastopnih perioda, te periode ne treba posmatrati kao cjelinu već odvojeno. Prema tome, nakon puštanja na slobodu, podnositelj predstavke je dužan eventualnu pritužbu u vezi sa pritvorom podnijeti u roku od četiri mjeseca od datuma puštanja na slobodu. Međutim, ako ti periodi čine dio istog krivičnog postupka protiv podnositelja predstavke, prilikom procjene opšte razumnosti pritvora u smislu člana 5. stav 3, Sud može uzeti u obzir činjenicu da je podnositelj predstavke prethodno proveo vrijeme u pritvoru prije suđenja (*Idalov protiv Rusije* [VV], 2012, tačka 129-30).

C. Anonimna predstavka

Član 35. stav 2. tačka (a) Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„1. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavci podnijetoj na osnovu člana 34. koja je:

(a) anonimna;“⁷

HUDOC ključne riječi

Anonimna predstavka (35-2-a)

230. Podnositelj predstavke mora biti propisno identificiran u obrascu predstavke (pravilo 47. stav 1. tačka (a) Pravila Suda). Sud može odlučiti da identitet podnositelja predstavke ne treba biti otkriven javnosti (pravilo 47. stav 4); u tom slučaju, umjesto imena podnositelja predstavke koriste se inicijali ili jednostavno neko slovo.

231. Sud je jedini nadležan da utvrdi da li je neka predstavka anonimna u smislu člana 35. stav 2. tačka (a) (*Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunije* [VV], 2013, tačka 69). Ako tužena država sumnja u autentičnost predstavke, mora o tome blagovremeno obavijestiti Sud (*ibid.*).

1. Anonimna predstavka

232. Predstavka Sudu smatra se anonimnom ako u spisu predmeta nema nijednog elementa koji bi Sudu omogućio identifikaciju podnositelja predstavke (*„Blondje” protiv Nizozemske* (odl.), 2009). Ni u jednom podnesenom obrascu ili dokumentu nije navedeno ime podnositelja nego samo reference i pseudonimi, a punomoć je potpisana sa „X“: identitet podnositelja.

233. Sud je proglasio neprihvatljivim kao nespojive *ratione personae* (a ne po osnovu anonimnosti) pritužbe koje je podnijela grupa osoba čija su imena i/ili prezimena, a u nekim slučajevima i spol, navedeni u obrascu predstavke, bila različita od onih korištenih u domaćim postupcima, što je izuzetno otežalo utvrđivanje njihovog identiteta (*Mastilović i drugi protiv Crne Gore*, 2022, tačka 35-36).

7. „Anonimnu predstavku“ u smislu člana 35. stav 2. tačka (a) Konvencije treba razlikovati od pitanja neotkrivanja identiteta podnositelja predstavke javnosti odstupanjem od redovnog pravila javnog pristupa informacijama u postupcima pred Sudom, kao i od pitanja povjerljivosti pred Sudom (pogledati pravilo 33. i pravilo 47. stav 4. *Pravila Suda* i Praktičnih uputstava datih u prilogu Pravila).

234. Predstavka koju je u ime neidentificiranih osoba podnijelo udruženje koje ne tvrdi da je samo žrtva nego ulaže pritužbu zbog povrede prava na poštovanje privatnog života u ime neidentificiranih osoba koje su time postale podnositelji predstavke za koje je udruženje izjavilo da ih zastupa smatrana je anonimnom (*Savez sindikata zdravstvenih radnika Francuske Nacionalni savez medicinskih sestara protiv Francuske*, odluka Komisije, 1986).

2. Neanonimna predstavka

235. Član 35. stav 2. tačka (a) Konvencije nije primjenjiv ako su podnositelji predstavke dostavili činjenične i pravne informacije pomoću kojih ih Sud može identificirati i utvrditi njihove veze sa činjenicama u predmetu i podnesenom pritužbom (*Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunije* [VV], 2013, tačka 71; *Savez sindikata Republike Jakutije protiv Rusije*, 2021, tačka 25. i 31).

236. Predstavke podnesene pod lažnim imenima: osobe koje koriste pseudonim i objašnjavaju Sudu da zbog konteksta oružanog sukoba ne smiju obznaniti svoja stvarna imena kako bi zaštitili članove porodice i prijatelje. Zaključujući da se „iza taktike skrivanja pravih identiteta iz razumljivih razloga nalaze stvarni ljudi koje je moguće identificirati na osnovu dovoljnog broja pokazatelja, osim njihovih imena“ i „postojanja dovoljno bliske veze između podnositelja predstavke i predmetnih događaja“, Sud nije smatrao da je predstavka anonimna (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije* (odl.), 2003); pogledati također presudu u predmetu *Shamayev i drugi*, tačka 275).

237. Predstavke koje je podnijelo crkveno tijelo ili udruženje sa vjerskim ili filozofskim ciljevima u kojima nije obznanjen identitet članova nisu odbačene kao anonimne (član 9, 10. i 11. Konvencije): pogledati *Omkarananda i Divine Light Zentrum protiv Švicarske*, odluka Komisije, 1981. U vezi sa predstavkom saveza sindikata pogledati *Savez sindikata Republike Jakutije protiv Rusije*, 2021, tačka 25. i 31.

D. U suštini istovjetna

Član 35. stav 2. tačka (b) Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„2. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavci podnijetoj na osnovu člana 34. koja je:

...

(b) u suštini istovjetna s pitanjem koje je sud već razmatrao, ili koja je već podnijeta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rješavanja, a ne sadrži nove relevantne činjenice.“

HUDOC ključne riječi

Pitanje koje je Sud već razmatrao (35-2-b) – Pitanje koje je već podneseno drugoj međunarodnoj instanci (35-2-b) – Nove relevantne činjenice (35-2-b)

238. Predstavka će biti odbačena u skladu sa članom 35. stav 2. tačka (b) Konvencije ako je u suštini istovjetna s pitanjem koje je Sud već razmatrao, ili koja je već podnesena drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja odnosno rješavanja, a ne sadrži nove relevantne činjenice.

1. U suštini istovjetna s pitanjem koje je Sud već razmatrao

239. Svrha prvog dijela člana 35. stav 2. tačka (b) jeste da se osigura konačnost odluka Suda i podnositelji predstavke spriječe da putem podnošenja nove predstavke pobijaju prethodne presude ili odluke Suda (*Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.) [VV], 2017, tačka 51; *Kafkaris protiv Kipra* (odl.), 2011, tačka 67; *Lowe protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2009). Nadalje, osim što služi interesu konačnosti i pravne sigurnosti, odredba člana 35. stav 2. tačka (b) također određuje granice nadležnosti Suda. Iako se neka pravila o prihvatljivosti moraju primjenjivati uz dozu fleksibilnosti i bez pretjeranog formalizma, Sud je zauzeo rigorozniji stav po pitanju primjene onih uvjeta prihvatljivosti

čiji je cilj i svrha da služe interesima pravne sigurnosti i određuju granice njegove nadležnosti (*Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.) [VV], 2017, tačka 52-54).

240. Predstavka ili pritužba smatra se neprihvatljivom ako je „u suštini istovjetna s pitanjem koje je Sud već razmatrao ... i ne sadrži nove relevantne činjenice“. Tu spadaju i oni predmeti u kojima je Sud prethodnu predstavku izbrisao sa liste predmeta na osnovu postupka prijateljskog poravnanja (*Kezer i drugi protiv Turske* (odl.), 2004). Međutim, ako na osnovu prethodne predstavke nije donesena zvanična odluka, Sud nije spriječen da preispita novu predstavku (*Sürmeli protiv Njemačke* (odl.), 2004).

241. Sud utvrđuje da li se dvije predstavke koje su mu podnositelji podnijeli odnose na suštinski iste osobe, iste činjenice i iste pritužbe (*Vojnović protiv Hrvatske* (odl.), 2012, tačka 28; *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], 2009, tačka 63; *Amarandei i drugi protiv Rumunije*, 2016, tačka 106-111; *Leon Madrid protiv Španije*, 2021, tačka 44; *Stoyanov i Tabakov protiv Bugarske (br. 2)*, 2021, tačka 30). Kako bi se utvrdilo da li je predstavka ili pritužba u suštini istovjetna u smislu člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije, pritužbu uvijek određuju činjenice navedene u njoj (*Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], 2018, tačka 120).

242. Međudržavna predstavka ne lišava pojedinačne podnositelje predstavke mogućnosti podnošenja ili zahtijevanja da se riješe njihove pritužbe (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 118; *Shioshvili i drugi protiv Rusije*, 2016, tačka 46-47).

243. Predstavka je načelno u suprotnosti sa ovim članom ako se zasniva na istim činjenicama kao neka prethodna predstavka. Nije dovoljno da podnositelj predstavke navede relevantne nove činjenice ako time samo nastoji potkrijepiti svoje prethodne pritužbe novim pravnim argumentima (*I.J.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 1999; *Mann protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Portugala* (odl.), 2011) ili pruža dodatne informacije o domaćem pravu koje ne mogu izmijeniti razloge za odbijanje njegove prethodne predstavke (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1981). Da bi Sud razmatrao predstavku koja se odnosi na iste činjenice kao i neka prethodna predstavka, podnositelj mora istinski iznijeti novu pritužbu ili dostaviti nove činjenice koje Sud prethodno nije razmatrao (*Kafkaris protiv Kipra* (odl.), 2011, tačka 68). Te relevantne nove činjenice moraju biti nove *činjenične* informacije koje mogu uključivati značajne izmjene u važećem domaćem pravu (*Ekimdzhiev i drugi protiv Bugarske*, 2022, tačka 255). Razvoj sudske prakse Suda ne predstavlja „nove činjenice“ u smislu člana 35. stav 2. tačka (b) (*Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.) [VV], 2017, tačka 50. i 55-56).

244. Tijela Konvencije su utvrdila da predstavka ili pritužba nije u suštini istovjetna kao prethodna predstavka u predmetima *Nobili Massuero protiv Italije* (odl.), 2004; *Riener protiv Bugarske*, 2006, tačka 103; *Chappex protiv Švicarske*, odluka Komisije, 1994; *Yurttas protiv Turske*, 2004, tačka 36-37; *Sadak protiv Turske*, 2004, tačka 32-33; *Amarandei i drugi protiv Rumunije*, 2016, tačka 106-112; *Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, 2017, tačka 56-58; *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021, tačka 37-40; *Ekimdzhiev i drugi protiv Bugarske*, 2022, tačka 253-255). S druge strane utvrdili su da je predstavka ili pritužba u suštini istovjetna u predmetima *Moldovan i drugi protiv Rumunije* (odl.), 2011; *Hokkanen protiv Finske*, odluka Komisije, 1996; *Adesina protiv Francuske*, odluka Komisije, 1996; *Bernardet protiv Francuske*, odluka Komisije, 1996; *Gennari protiv Italije* (odl.) 2000; *Manuel protiv Portugala* (odl.), 2002.

2. U suštini istovjetna s pitanjem koje je već podneseno drugoj međunarodnoj instanci radi istrage ili rješavanja

245. Svrha drugog dijela člana 35. stav 2. tačka (b) je da se izbjegne situacija u kojoj više međunarodnih tijela istovremeno rješava predstavke koje su u suštini iste. Situacija tog tipa bila bi nespojiva s duhom i slovom Konvencije kojom se nastoji izbjeći veći broj međunarodnih postupaka koji se odnose na iste predmete (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, 2011, tačka 520; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, 2012, tačka 37; *Selahattin Demirtaş protiv Turske (br.*

2) [VV], 2020, tačka 180). Iz tog razloga neophodno je da Sud preispita ovo pitanje po službenoj dužnosti (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2013, tačka 27).

246. Pri utvrđivanju da li je njegova nadležnost isključena po osnovu ove odredbe Konvencije Sud mora odlučiti da li je predmet pred njim u suštini istovjetan predmetu koji je već pokrenut u nekom paralelnom postupku i, ako jeste, da li se taj istovremeni postupak može smatrati kao „postupak pokrenut pred drugom međunarodnom instancom radi ispitivanja ili rješavanja“ u smislu člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, 2011, tačka 520; *Gürdeniz protiv Turske* (odl.), 2014, tačka 39-40; *Doğan i Çakmak protiv Turske* (odl.), 2019, tačka 20).

a. Procjena istovjetnosti predmeta

247. Procjena istovjetnosti predmeta obično podrazumijeva poređenje stranaka u predmetnim postupcima, relevantnih pravnih odredbi na koje se pozivaju, obima njihovih pritužbi i vrste traženog pravnog zadovoljenja (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, 2011, tačka 521; *Grčki savez sindikata uposlenika u bankama protiv Grčke* (odl.), 2011, tačka 39).

248. Sud stoga, kao što je to slučaj u prvom dijelu člana 35. stav 2. tačka (b) navedenom gore, provjerava da li se predstavke podnesene drugim međunarodnim institucijama suštinski odnose na iste osobe, činjenice i pritužbe (*Patera protiv Češke Republike* (odl.), 2006; *Karoussiotis protiv Portugala*, 2011, tačka 63; *Gürdeniz protiv Turske* (odl.), 2014, tačka 41-45; *Pauger protiv Austrije*, odluka Komisije, 1995).

249. Na primjer, ako podnositelji pritužbe pred dvjema institucijama nisu isti, „predstavka“ Sudu se ne može smatrati „u suštini istovjetnom s pitanjem koje je već podneseno drugoj međunarodnojinstanci radi ispitivanja ili rješavanja“ (*Folgerø i drugi protiv Norveške* (odl.), 2006). Prema tome, Sud je zaključio da nije spriječen da preispita predstavku koja mu je podnesena kada je drugi međunarodni postupak pokrenula nevladina organizacija (*Celniku protiv Grčke*, 2007, tačka 39-41; *Illiu i drugi protiv Belgije* (odl.), 2009) ili savez sindikata sa kojim je povezana (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske*, 2012, tačka 38) ili država koja postupa u njihovo ime u međudržavnom postupku (*Bryan i drugi protiv Rusije*, 2023, tačka 40, a ne sami podnositelji predstavke. U predmetu *Kavala protiv Turske*, 2019, specijalni izvjestitelji UN-a i potpredsjedavajući Radne grupe za proizvoljno pritvaranje (WGAD) poslali su dopis Turskoj sa „hitnim apelom“, u kontekstu posebnog postupka koji je pokrenuo Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava, koji bi mogao dovesti do pokretanja postupka. Međutim, budući da WGAD nije pokrenuo takav postupak i budući da ni podnositelj predstavke ni njegovi bliski srodnici nisu podnijeli žalbu tijelima UN-a, „predstavka“ nije bila „u suštini istovjetna“ tačka 92-94 pogledati također *Taner Kılıç protiv Turske (br. 2)*, 2022, tačka 62-63).

250. Međutim, Sud je nedavno ponovno potvrdio da je predstavka koja je podnesena Sudu, a koja je praktično identična predstavci koja je prethodno podnesena drugom međunarodnom tijelu (MOR), ali su je podnijeli pojedinačni podnositelji predstavke koji nisu bili i nisu mogli biti stranke u toj prethodnoj predstavci pošto je taj postupak bio kolektivne prirode, a pravo na podnošenje predstavke bilo je ograničeno na sindikate i druga udruženja poslodavaca, u suštini istovjetna sa predstavkom podnesenom tom tijelu. Razlog za to je taj što se pojedinačni podnositelji predstavke moraju smatrati blisko povezanim sa postupkom i pritužbama pred tim tijelom zbog svog statusa službenih lica predmetnog sindikata. Dopuštanje pokretanja postupka pred Sudom stoga bi predstavljalo zaobilaženje člana 35. stav 2. tačka (b) Konvencije (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2013, tačka 30-32).

b. Pojam „druge međunarodne instance kojoj je pitanje već podneseno radi ispitivanja ili rješavanja“

251. U svojoj procjeni u skladu sa članom 35. stav 2. tačka (b), Sud mora utvrditi da li predmetni paralelni postupci predstavljaju drugi međunarodni postupak u smislu ovog uvjeta prihvatljivosti (*POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, tačka 28).

252. Preispitivanje Suda u ovom slučaju nije ograničeno na formalnu provjeru već, po potrebi, može podrazumijevati i utvrđivanje da li su priroda nadzornog tijela, njegova procedura i učinak njegovih odluka takvi da isključuju nadležnost Suda na osnovu člana 35. stav 2. tačka (b) (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, 2011, tačka 522; *De Pace protiv Italije*, 2008, tačka 25-28; *Karoussiotis protiv Portugala*, 2011, tačka 62. i 65-76; *Grčki savez sindikata uposlenika u bankama protiv Grčke* (odl.), 2011, tačka 33-38; *Doğan i Çakmak protiv Turske* (odl.), 2019, tačka 21; *Peraldi protiv Francuske* (odl.), 2009). Sud je razvio kriterije koje međunarodno tijelo mora ispunjavati da bi se smatralo da je pitanje već podneseno „drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja ili rješavanja“ u smislu ove odredbe. Uslov postojanja sudskog ili drugog postupka istovjetnog mehanizmu Konvencije podrazumijeva da preispitivanje mora biti jasno definirano u smislu područja i biti ograničeno na određena prava zasnovana na pravnom instrumentu kojim je predmetno tijelo ovlašteno da utvrđuje odgovornost države i pruži pravno zadovoljenje kojim se može zaustaviti navodna povreda. Njime se također moraju osigurati institucionalne i proceduralne garancije, kao što su nezavisnost, nepristrasnost i adversarni postupak (*Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* [VV], 2020, tačka 182-186; *Tunç protiv Turske* (odl.), 2022, tačka 65-66).

E. Zloupotreba prava na podnošenje predstavke

Član 35. stav 3. tačka (a) Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivim bilo koji pojedinačni zahtjev priložen na osnovu člana 34. ukoliko smatra da:

(a) zahtjev... zloupotrebljava pravo na podnošenje pojedinačnih zahtjeva;“

HUDOC ključne riječi

Zloupotreba prava na podnošenje zahtjeva (35-3-a)

1. Opća definicija

253. Pojam „zloupotrebe“ u smislu člana 35. stav 3. tačka (a) mora se tumačiti u skladu sa njegovim redovnim značenjem u općoj pravnoj teoriji, a to je štetno ostvarivanje prava u svrhe različite od onih za koje je namijenjeno (*Petrović protiv Srbije* (odl.), 2011; *Friedrich i drugi protiv Poljske*, 2024, tačka 121-123. i predmeti citirani u ovim tačkama). Prema tome, svako ponašanje podnositelja predstavke koje je očigledno u suprotnosti sa svrhom prava na podnošenje pojedinačne predstavke predviđeno Konvencijom i ugrožava pravilno funkcioniranje Suda ili pravilno vođenje postupka predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje predstavke (*Zhdanov i drugi protiv Rusije*, 2019, tačka 79-81. i predmeti citirani u ovim tačkama; *Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, tačka 62. i 65; *S.A.S. protiv Francuske* [VV], 2014, tačka 66; *Bivolaru protiv Rumunije*, 2017, tačka 78-82). Bavljenje postupanjem podnositelja predstavke ili njihovih zastupnika koje predstavlja očiglednu zloupotrebu nespojivo je sa pravim funkcijama Suda predviđenim Konvencijom (*Mamić protiv Hrvatske* (odl.), 2024, tačka 140. i predmeti citirani u ovim tačkama).

254. Prilikom procjene da li se neka predstavka treba smatrati zloupotrebom prava na predstavku Sud, pored ponašanja podnositelja predstavke pred Sudom, u obzir može uzeti i njegovo ponašanje na domaćem nivou (*Ferrara i drugi protiv Italije* (odl.), 2023, tačka 43; *Mamić protiv Hrvatske* (odl.), 2024, tačka 139). Nadalje, podnositelj predstavke je u potpunosti odgovoran za ponašanje svog advokata ili bilo koje druge osobe koja ga zastupa pred Sudom. Sve radnje ili propusti od strane zastupnika u principu se pripisuju samom podnositelju predstavke i mogu za posljedicu imati odbacivanje predstavke zbog zloupotrebe prava na podnošenje predstavke (*Bekauri protiv Gruzije* (prethodni prigovori), 2012, tačka 22-25; *Migliore i drugi protiv Italije* (odl.), 2013; *Martins Alves protiv Portugala* (odl.), 2014, tačka 11-13. i 16-17; *Gross protiv Švicarska* [VV], 2014, tačka 33).

255. Poštujući funkcije Suda utvrđene članom 19. Konvencije advokati moraju pokazati visok nivo profesionalne razboritosti i smislene saradnje sa Sudom suzdržavajući se od podnošenja neosnovanih pritužbi i, nakon što je postupak pred Sudom pokrenut, pridržavajući se svih relevantnih pravila postupka i profesionalne etike. U suprotnom, zloupotreba ili nemarno podnošenje predstavke potkopava kredibilitet rada advokata u očima Suda i, ako se to radi sistematski, može čak dovesti do njihovog isključenja iz postupka prema pravilu 36. stav 4. tačka (c), kako ga je Sud izmijenio 7. februara 2022. godine, i pravilu 44D Pravila Suda (*Ferrara i drugi protiv Italije* (odl.), 2023, tačka 66).

256. Sud je naglasio da je odbacivanje predstavke zbog zloupotrebe prava na podnošenje predstavke izvanredna mjera (*Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, tačka 62; *Egić protiv Hrvatske*, 2014, tačka 40). Predmeti u kojima je Sud utvrdio zloupotrebu prava na podnošenje predstavke mogu se svrstati u pet tipičnih kategorija: informacije koje navode na pogrešan zaključak; korištenje uvredljivih izraza; povreda obaveze poštovanja povjerljivosti postupka prijateljskog poravnjanja; predstavka koja je očigledno zlonamjerna ili lišena bilo kakve stvarne svrhe; te zloupotreba domaćih pravnih lijekova ili drugi neprimjereni postupci na domaćem nivou ako su direktno povezani sa postupkom pred Sudom (*Mamić protiv Hrvatske* (odl.), 2024, tačka 116-119).

2. Navođenje Suda na pogrešan zaključak

257. Predstavka predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje predstavke ako je svjesno zasnovana na netačnim činjenicama s ciljem varanja Suda (*X i drugi protiv Bugarske* [VV], 2021, tačka 145; *Varbanov protiv Bugarske*, 2000, tačka 36; *Gogitidze i drugi protiv Gruzije*, 2015, tačka 76). Najozbiljniji i najočitiji primjeri takve zloupotrebe prava su, kao prvo, podnošenje predstavke korištenjem lažnog identiteta (*Drijfhout protiv Nizozemske* (dec.), 2011, tačka 27-29) i, drugo, krivotvorenje dokumenata dostavljenih Sudu (*Jian protiv Rumunije* (odl.), 2004; *Bagheri i Maliki protiv Nizozemske* (odl.), 2007; *Poznanski i drugi protiv Njemačke* (odl.), 2007; *Gogitidze i drugi protiv Gruzije*, 2015, tačka 77-78; *Mamić protiv Hrvatske* (odl.), 2024, tačka 123-124). U predmetu koji se odnosio na pritvor prije protjerivanja Sud je utvrdio da je došlo do zloupotrebe prava na podnošenje predstavke zato što je podnositelj predstavke naveo na pogrešan zaključak i domaće organe i Sud u pogledu svog državljanstva (pogledati *Bencheref protiv Švedske* (odl.), 2017, tačka 39). Sud je također smatrao da predstavka predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje predstavke u slučaju kada je podnositelj predstavke u postupku pred Sudom iznosio činjenične tvrdnje suprotne iskazu koji je dao u domaćem postupku o stvarima koje su bitne za ishod predmeta (*Povilonis protiv Litvanije* (odl.), 2022, tačka 92-101) ili ako su podnositelji predstavke koristili nejasne i neodređene izraze kako bi postigli da okolnosti tog predmeta izgledaju slično drugom predmetu u kojem je Sud utvrdio da je došlo do povrede Konvencije (*Kongresna Narodna Stranka i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2016, tačka 13. i 15-19).

258. Do ove vrste zloupotrebe može doći i zbog propusta ako podnositelj predstavke na početku ne obavijesti Sud o nekom faktoru koji je bitan za preispitivanje predmeta (*Kerechashvili protiv Gruzije* (odl.), 2006; *Martins Alves protiv Portugala* (odl.), 2014, tačka 12-15; *Gross protiv Švicarske* [VV], 2014, tačka 35-36; *Gevorgyan i drugi protiv Jermenije* (odl.), 2020, tačka 31-37; *Safaryan protiv Jermenije* (odl.), 2020, tačka 24-30; uporediti sa *Al-Nashif protiv Bugarske*, 2002, tačka 89; *G.I.E.M. S.R.L. i drugi protiv Italije* [VV], tačka 174; *S.L. i J.L. protiv Hrvatske*, 2015, tačka 49; *Zličić protiv Srbije*, tačka 55-56). Međutim, informacije koje navode na pogrešan zaključak trebale bi se odnositi na samu srž predmeta da bi Sud utvrdio da propust predstavlja zloupotrebu prava na pojedinačnu predstavku (*J.B. protiv Poljske*, 2015, tačka 44; *Mitrović protiv Srbije*, 2017, tačka 33-34; *Shalyavski i drugi protiv Bugarske*, 2017, tačka 45; *Saakashvili protiv Gruzije* (odl.), 2022, tačka 64-65; *H.T. protiv Njemačke i Grčke*, 2024, tačka 127-128). Kad god podnositelj predstavke propusti, protivno pravilu 44.C stav 1. Pravila Suda, da otkrije relevantne informacije, u zavisnosti od konkretnih okolnosti u predmetu, Sud može izvesti zaključke koje smatra prikladnima, uključujući i brisanje predstavke na osnovu bilo koje od tri tačke člana 37. stav 1. Konvencije (*Belošević protiv Hrvatske* (odl.), 2019, tačka 48-49. i tačka 51-54, i *Şeker protiv Turske* (odl.), 2021, tačka 19-23).

259. Slično tome, ako se tokom postupka pred Sudom pojave nove važne informacije, a podnositelj predstavke, uprkos izričitoj obavezi koju ima u skladu sa Pravilima Suda, ne upozna Sud sa tim informacijama i tako ga spriječi da donese odluku na osnovu punog poznavanja činjenica, predstavka može biti odbačena po osnovu zloupotrebe prava na podnošenje predstavke (*Hadrabová i drugi protiv Češke Republike* (odl.), 2007; *Predescu protiv Rumunije*, 2008, tačka 25-27; *Gross protiv Švicarske* [VV], 2014, tačka 28-37; *Dimo Dimov i drugi protiv Bugarske*, 2020, tačka 42-47-; *Y.T. protiv Bugarske* (revizija), 2024, tačka 39-40).

260. Namjera da se Sud navede na pogrešan zaključak mora uvijek biti utvrđena s dovoljnom izvjesnošću (*Melnik protiv Ukrajine*, 2006, tačka 58-60; *Nold protiv Njemačke*, 2006, tačka 87; *Miszczyński protiv Poljske* (odl.), 2011; *Gross protiv Švicarske* [VV], 2014, tačka 28; *S.L. i J.L. protiv Hrvatske*, 2015, tačka 48-49; *Bagdonavicius i drugi protiv Rusije*, 2016, tačka 64-65; *Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği protiv Turske* (odl.), 2021, tačka 29-30; *Tverdokhlebova protiv Ukrajine*,* 2025, tačka 33). Stranke mogu podnijeti argumente koje će Sud odbaciti a da se takvi sporni podnesci ne smatraju zloupotrebom prava na pojedinačnu predstavku (*Hoti protiv Hrvatske*), 2018, tačka 92.

261. Čak i kada je presuda Suda o meritumu već postala konačna, a naknadno se utvrdi da je podnositelj predstavke prikrio činjenicu koja bi bila relevantna za preispitivanje predstavke, Sud može preispitati svoju presudu putem postupka revizije (propisanog pravilom 80. Pravila Suda) i odbaciti predstavku zbog zloupotrebe prava na podnošenje predstavke (*Gardean i S.C. Grup 95 SA protiv Rumunije* (revizija), 2013, tačka 12-22; *Vidu i drugi protiv Rumunije* (revizija), 2017, tačka 17-30; *Petroiu protiv Rumunije* (revizija), 2017, tačka 16-30; *Y.T. protiv Bugarske* (revizija), 2024, gdje je revizija presude praćena procjenom da li je došlo do zloupotrebe prava na pojedinačnu predstavku, tačka 32-40; i u vezi sa uticajem neprihvatljivosti predstavke na obavezu države iz Konvencije, pogledati tačka 41-43). Revizija presude moguća je samo ako tužena država nije razumno mogla imati saznanja o spornoj činjenici u vrijeme preispitivanja predmeta pred Sudom te ako država podnese zahtjev za reviziju u roku od šest mjeseci od sticanja znanja o datoj činjenici, u skladu sa pravilom 80. stav 1. (*Grossi i drugi protiv Italije* (revizija), 2012, tačka 17-24; *Vidu i drugi protiv Rumunije* (revizija), 2017, tačka 20-23; *Petroiu protiv Rumunije* (revizija), 2017, tačka 19. i 27-28; *Y.T. v. Bulgaria* (revizija), 2024, tačka 19-21).

3. Korištenje uvredljivih izraza

262. Zloupotreba prava na podnošenje predstavke postoji ako podnositelj predstavke u svojoj prepisci sa Sudom koristi izrazito neprijatne, uvredljive, prijeteće ili provokativne izraze – bilo da se oni odnose na tuženu državu, njenog zastupnika, organe tužene države, sam Sud, sudije Suda, Sekretarijat Suda ili njegovo osoblje (*Řehák protiv Češke Republike* (odl.), 2004; *Duringer i drugi protiv Francuske* (odl.), 2003; *Stamoulakatos protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1997). Isto vrijedi i kada podnositelj predstavke objavi uvredljive izjave o Sudu i sudijama Suda izvan konteksta predmeta koji je u toku i nastavi to činiti i nakon upozorenja (*Zhdanov i drugi protiv Rusije*, 2019, tačka 82-86).

263. Da bi se izrazi koje podnositelj predstavke koristi smatrali zloupotrebom nije dovoljno da ti izrazi budu samo zajedljivi, polemični ili sarkastični već moraju premašiti „granice normalne, uljudne i legitimne kritike“ (*Di Salvo protiv Italije* (odl.), 2007, *Apinis protiv Latvije* (odl.), 2011; za suprotan primjer pogledati *Aleksanyan protiv Rusije*, 2008, tačka 116-118; *X i drugi protiv Bugarske* [VV], 2021, tačka 146; *Gherardi Martiri protiv San Marina*, 2022, tačka 83-84). Ako tokom postupka podnositelj predstavke prestane koristiti uvredljive primjedbe nakon formalnog upozorenja Suda, izričito ih povuče ili, još bolje, ponudi izvinjenje, predstavka neće biti odbačena zbog zloupotrebe prava na predstavku (*Chernitsyn protiv Rusije*, 2006, tačka 25-28).

264. Sud je zaključio da sama činjenica da je zastupnik tužene države bio optužen za „zloupotrebu postupka“ ne predstavlja sama po sebi zloupotrebu, pod uslovom da nije zasnovana na neistinitim činjeničnim navodima. Bilo bi nespojivo s duhom jednakosti stranaka u postupku smatrati

neopravdanim navod da zastupnik države zloupotrebljava postupak s obzirom na to da države imaju mogućnost da, bez ograničenja, tvrde da je predstavka neprihvatljiva zato što je podnositelj predstavke zloupotrijebio pravno na podnošenje pojedinačne predstavke (*Gherardi Martiri protiv San Marina*, 2022, tačka 84).

4. Kršenje principa povjerljivosti postupka prijateljskog poravnanja

265. Namjerna povreda obaveze zaštite povjerljivosti pregovora o postizanju prijateljskog poravnanja, koju stranke imaju na osnovu člana 39. stav 2. Konvencije i pravila 62. stav 2. Pravila Suda, može se smatrati zloupotrebom prava na podnošenje predstavke i biti razlog za odbacivanje predstavke (*Hadrabová i drugi protiv Češke Republike* (odl.), 2007; *Popov protiv Moldavije (br. 1)*, 2005, tačka 48; *Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, tačka 66).

266. Da bi se utvrdilo da li je podnositelj prekršio obavezu zaštite povjerljivosti prvo treba utvrditi ograničenja te obaveze. Ona se uvijek mora tumačiti u svjetlu njene opće svrhe, a to je olakšavanje postizanja prijateljskog poravnanja zaštitom stranaka i Suda od mogućeg pritiska. Shodno tome, iako prenošenje trećoj strani sadržaja dokumenata koji se odnose na prijateljsko poravnanje može, teoretski, predstavljati zloupotrebu prava na podnošenje predstavke u smislu člana 35. stav 3. tačka (a) Konvencije, to ne znači da postoji apsolutna i безусловna zabrana pokazivanja tih dokumenata ili razgovora o njima sa bilo kojom trećom stranom. Takvo široko i rigorozno tumačenje riskiralo bi potkopavanje zaštite legitimnih interesa podnositelja predstavke – na primjer, kada podnositelj predstavke zatraži jednokratni savjet od informirane osobe u predmetu u kojem je ovlašten da sebe zastupa pred Sudom. Štaviše, bilo bi preteško, ako ne i nemoguće, da Sud prati poštovanje takve zabrane. Ono što je strankama zabranjeno članom 39. stav 2. Konvencije i pravilom 62. stav 2. Pravila Suda je objavljivanje predmetnih informacija, na primjer putem medija, u prepisci koju može pročitati veliki broj ljudi ili na bilo koji drugi način (*Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, tačka 68; pogledati također *Mătășaru protiv Republike Moldavije* (odl.), 2020, tačka 36-39, gdje je supruga podnositelja predstavke otkrila medijima prijedlog Suda za prijateljsko poravnanje). Dakle, takva vrsta ponašanja, određenog stepena ozbiljnosti, predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje predstavke.

267. Da bi se smatralo zloupotrebom prava na podnošenje predstavke, otkrivanje informacija mora biti namjerno. Direktna odgovornost podnositelja predstavke za otkrivanje mora uvijek biti utvrđena sa dovoljnom sigurnošću; puka sumnja nije dovoljna (*Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, tačka 66. *in fine*). Konkretni primjeri primjene ovog principa: za primjer predmeta u kojem je predstavka odbačena pogledati *Hadrabová i drugi protiv Češke Republike* ((odl.), 2007, u kojoj su podnositelji predstavke u svojoj prepisci sa Ministarstvom pravde u svojoj zemlji doslovno citirali prijedloge prijateljskog poravnanja koje je formulirao Sekretarijat Suda zbog čega je njihova predstavka odbačena po osnovu zloupotrebe prava na podnošenje predstavke; za primjer predmeta u kojem je utvrđeno da je predstavka prihvatljiva pogledati predmet *Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, u kojem nije sa sigurnošću utvrđeno da su sva tri podnositelja predstavke odgovorna za otkrivanje povjerljivih informacija te je Sud odbio prethodni prigovor.

268. Mora se napraviti razlika između, s jedne strane, izjava datih u kontekstu strogo povjerljivog postupka prijateljskog poravnanja i, s druge strane, jednostranih izjava tužene države u javnom i adversarnom postupku pred Sudom, bez obzira na to što materijalni ishod tih postupaka može biti sličan. Otkrivanje uslova jednostrane izjave ne predstavlja zloupotrebu prava na pojedinačnu predstavku (*Eskerkhanov i drugi protiv Rusije*, 2017, tačka 26-29).

269. U vezi sa nepoštovanjem pravila povjerljivosti nakon donošenja glavne presude, ali prije nego što je Sud odlučio o pravednoj naknadi pogledati predmet *Žáková protiv Češke Republike* (pravedna naknada), 2017, tačka 18-25, u kojem je Sud, s obzirom na posebne okolnosti predmeta, smatrao da je ispravno da nastavi sa preispitivanjem predmeta.

5. Predstavka koja je očigledno zlonamjerna ili lišena bilo kakve stvarne svrhe

270. Podnositelj predstavke zloupotrebljava pravo na podnošenje predstavke ako Sudu više puta podnosi zlonamjerne i očigledno neosnovane predstavke koje su slične predstavci koju je već podnio i za koju je utvrđeno da je neprihvatljiva (*M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i *Philis protiv Grčke*, obje odluke Komisije, 1987, 1996; *Petrović protiv Srbije* (odl.), 2011). Nije zadatak Suda da se bavi nizom neosnovanih i svađalačkih pritužbi ili očigledno uvredljivim postupanjem podnositelja predstavke ili njihovih ovlaštenih zastupnika (*ibid.*), kojima se stvara nepotreban posao Suda, što je nespojivo sa njegovom funkcijom u skladu sa Konvencijom (*Bekauri protiv Gruzije* (prethodni prigovori), 2012, tačka 21; pogledati također *Migliore i drugi protiv Italije* (odl.), 2013, i *Simitzi-Papachristou i drugi protiv Grčke* (odl.), 2013).

271. Sud je utvrdio zloupotrebu prava na podnošenje predstavke od strane podnositelja predstavke koji je na svojoj web stranici i na YouTubeu objavio pozive posjetiocima da mu se pridruže u podnošenju kolektivne predstavke Suda i da podnesu veći broj predstavki koristeći automatski generirani i standardizirani obrazac predstavke. Kao rezultat ove tehnike, Sudu je podneseno gotovo 18.000 predstavki. Nedvosmisleno rečeno, cilj nije bio da dati predmeti budu riješeni u njegovu korist nego, naprotiv, da se izazove „zagušenje, prekomjerno opterećenje poslom i zaostatak“ u Sudu, da se „paralizira njegov rad“, da se „stvori odnos moći“ kako bi se „pregovaralo“ sa Sudom ugrožavajući njegov rad, kao i da se „naruši sistem“ u kojem je Sud „karika u lancu“. Ovaj pristup, koji je imao za cilj podrivanje sistema Konvencije i rada Suda, bio je očigledno u suprotnosti sa svrhom prava na podnošenje pojedinačne predstavke, duhom Konvencije i ciljevima koji se njom žele ostvariti (*Zambrano protiv Francuske* (odl.), 2021, tačka 35-38).

272. Sud također može utvrditi da je došlo do zloupotrebe prava na podnošenje predstavke ako je očigledno da predstavka nema nikakvu stvarnu svrhu, da se odnosi na beznačajan iznos novca ili, općenito govoreći, nema uticaja na objektivne legitimne interese podnositelja predstavke (*Simitzi-Papachristou i drugi protiv Grčke* (odl.), 2013; *Bock protiv Njemačke* (odl.), 2010, uporediti sa *S.A.S. protiv Francuske* [VV], 2014. tačka 62. i 68). Od stupanja na snagu Protokola br. 14 dana 1. juna 2010. godine, predstavke ove vrste češće se rješavaju na osnovu člana 35. stav 3. tačka (b) Konvencije (podnositelj predstavke nije pretrpio značajnu štetu).

6. Zloupotreba unutrašnjih pravnih lijekova ili drugi neprimjereni postupci na domaćem nivou

273. Ponašanje podnositelja predstavke na domaćem nivou relevantan je faktor u procjeni da li se predstavka treba smatrati zloupotrebom prava na podnošenje predstavke. Budući da su unutrašnji pravni lijekovi primarno sredstvo za zaštitu ljudskih prava zagwarantiranih Konvencijom, Sud bi često odlučivao na osnovu kumulativne analize ponašanja podnositelja predstavke i na domaćem nivou i pred Sudom. Konkretno, očigledna zloupotreba domaćih pravnih lijekova može dovesti do toga da predstavka bude neprihvatljiva zbog zloupotrebe (*Ferrara i drugi protiv Italije* (odl.), 2023, tačka 43). Na primjer, neopravdana fragmentacija domaćih postupaka izvršenja sa jednim ciljem iskorištavanja domaćeg prava radi naplate većeg iznosa po osnovu troškova advokata, u kombinaciji sa istom tehnikom pred Sudom (podnošenje većeg broja identičnih predstavki zasnovanih na istim ili sličnim činjenicama, umjesto da se spoje ili da se barem Sud obavijesti o njihovoj povezanosti), smatrana je očiglednom zloupotrebom koja negativno utiče na organizaciju i opterećenost i domaćih sudova i samog Suda (*ibid.*, tačka 63-68).

274. U predmetu *Mamić protiv Hrvatske* (odl.), 2024, utvrđeno je da su podnositelji predstavke manipulirali domaćim postupcima u svoju korist ozbiljno ometajući rad pravosudnog sistema, a nakon toga su imali za cilj iskoristiti sistem zaštite ljudskih prava prema Konvenciji i izvući korist iz zloupotrebe na domaćem nivou tačka 139-143). Iako se ponašanje koje predstavlja zloupotrebu direktno odnosilo samo na jednu od nekoliko pritužbi prema članu 6. Konvencije koje su dostavljene tuženj državi, Sud

je smatrao da takvo ponašanje treba uticati na prihvatljivost svih predstavki koje su, u cjelini, morale biti odbačene zbog zloupotrebe prava na podnošenje pojedinačne predstavke (tačka 144-145).

275. Ponekad se presude i odluke Suda, kao i postupci koji se još uvijek vode pred njim, koriste u svrhu političkog govora na domaćem nivou u državama ugovornicama. Predstavka nadahnutu željom za publicitetom ili propagandom ne predstavlja samo iz tog razloga zloupotrebu prava na podnošenje predstavke (*McFeeley i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1980, i također *Khadzhialiyev i drugi protiv Rusije*, 2008, tačka 66-67; *Friedrich i drugi protiv Poljske*, 2024, tačka 123). Međutim, zloupotreba može postojati ako podnositelj predstavke, motiviran političkim interesima, daje intervju u štampi ili na televiziji u kojima izražava neodgovoran i neozbiljan stav prema postupku koji se vodi pred Sudom (*Gruzijska laburistička stranka protiv Gruzije*, 2008). Plasiranje lažnih informacija u štampi na način koji je mogao biti rezultat greške u dobroj vjeri ne smatra se zloupotrebom prava na podnošenje predstavke (*Podeschi protiv San Marina*, 2017, tačka 88, gdje su podnositelj predstavke ili njegovi zastupnici greškom javno rekli da je Sud predstavku već proglasio neprihvatljivom).

276. Sud je utvrdio da je došlo do kršenja prava na podnošenje pojedinačne predstavke kada se podnositelj predstavke pred Sudom pozvao na član 8. na osnovu dokaza dobijenih kršenjem drugih prava iz Konvencije. Podnositelj predstavke je, nastojeći dokazati da nije otac djeteta, silom pribavio uzorke DNK, bez pristanka, te je zbog toga bio osuđen zbog fizičkog napada na svoju bivšu suprugu (*Koch protiv Poljske* (odl.), 2017, tačka 31-34).

7. Pristup tužene države

277. Ako tužena država smatra da je podnositelj predstavke zloupotrijebio svoje pravo na podnošenje predstavke, ona mora o tome obavijestiti Sud i skrenuti mu pažnju na relevantne informacije kojima raspolaže kako bi Sud mogao izvući pravilne zaključke (*Mamić protiv Hrvatske* (odl.), 2024, tačka 120-122). Praćenje poštovanja proceduralnih obaveza koje podnositelj predstavke ima u skladu sa Konvencijom i Pravilima Suda obaveza je Suda, a ne tužene države. Međutim, prijetnje države i njenih organa da će protiv podnositelja predstavke pokrenuti krivični ili disciplinski postupak zbog navodnog kršenja proceduralnih obaveza pred Sudom mogu predstavljati problem na osnovu člana 34. *in fine* Konvencije kojim se zabranjuje bilo kakvo miješanje u djelotvorno ostvarivanje prava na podnošenje pojedinačne predstavke (*Mirojubovs i drugi protiv Latvije*, 2009, tačka 70).

278. Čak i ako država ne tvrdi da ponašanje podnositelja predstavke predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje pojedinačne predstavke, pitanje potencijalne zloupotrebe može pokrenuti Sud *proprio motu* (*Gevorgyan i drugi protiv Jermenije* (odl.), 2020, tačka 32; *Dimo Dimov i drugi protiv Bugarske*, 2020, tačka 41).

II. Osnove neprihvatljivosti koje se odnose na nadležnost suda

Član 35. stav 3. tačka (a) Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivim bilo koji pojedinačni zahtjev priložen na osnovu člana 34. ukoliko smatra da:

(a) se zahtjev ne slaže sa odredbama Konvencije ili dodatnih protokola uz Konvenciju ...;”

Član 32. Konvencije – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda se proteže na sva pitanja koja se tiču tumačenja i primjene ove konvencije i protokola uz nju, a koja su mu upućena na osnovu člana 33, 34, 46 i 47.

2. U slučaju spora da li je Sud nadležan, odlučuje Sud.”

HUDOC ključne riječi

Ratione personae (35.3.a) – *Ratione loci* (35.3.a) – *Ratione temporis* (35.3.a) – Trajna situacija (35.3.a) – *Ratione materiae* (35.3.a)

A. Nespojivost *ratione personae***1. Principi**

279. Spojivost *ratione personae* zahtijeva da je navodnu povredu Konvencije počinila država ugovornica ili da joj se ta povreda na neki način može pripisati.

280. Čak i kad tužena država nije iznijela nikakve prigovore u odnosu na nadležnost Suda *ratione personae*, ovo pitanje traži razmatranje Suda po službenoj dužnosti (*Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], 2009, tačka 27; *Mutu i Pechstein protiv Švicarske*, 2018, tačka 63).

281. Pojedincima koji žive na teritoriji dotične države strane trebaju se osigurati temeljna prava zaštićena međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, bez obzira na njeno naknadno razdruženje ili sukcesiju (*Bijelić protiv Crne Gore i Srbije*, 2009, tačka 69).

282. Država se može smatrati odgovornom za dugove javnog preduzeća čak i ako je to preduzeće zasebno pravno lice, pod uvjetom da nema dovoljnu institucionalnu i operativnu nezavisnost od države koja bi je oslobodila odgovornosti na osnovu Konvencije (*Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* [VV], tačke 114-115; *Kuzhelev i drugi protiv Rusije*, 2019, tačke 93-100, 117; *Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine*, 2004, tačke 43-45). Ovaj princip razrađen u odnosu na dugove primjenjuje se i na druge radnje i propuste ovih preduzeća, kao što je upotreba patentiranih izuma (*Tokel protiv Turske*, tačke 58-62). Radnje i propusti ustanove osnovane u skladu sa privatnim pravom mogle bi uključiti odgovornost države na osnovu Konvencije (*Mutu i Pechstein protiv Švicarske*, 2018, tačke 65-67).

283. Utvrdit će se da su predstavke nespojive *ratione personae* sa Konvencijom iz sljedećih razloga:

- ako podnositelj predstavke nema aktivnu legitimaciju u vezi sa članom 34. Konvencije (vidi, na primjer, *Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odl.), 1999; *Döşemealtı Belediyesi protiv Turske* (odl.), 2010; *Moretti i Benedetti protiv Italije*, 2010, tačke 32-35; *Bulgarian Helsinki Committee protiv Bugarske* (odl.), 2016; *V.D. i drugi protiv Rusije*, 2019, tačke 72-76; *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi protiv Turske* (odl.), 2020, tačke 34-47; *Demokratska Republika Kongo protiv Belgije* (odl.), 2020, tačke 13-21);
- ako podnositelj predstavke ne može dokazati da je žrtva navodne povrede (*Kátai protiv Mađarske* (odl.), 2014, tačke 25-26; *Trivkanović protiv Hrvatske*, 2017, tačke 49-51; vidi Uvod, tačka A.3 „status žrtve”);
- ako je predstavka podnesena protiv pojedinca (*X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1976; *Durini protiv Italije*, odluka Komisije, 1994);
- ako je predstavka podnesena direktno protiv međunarodne organizacije koja nije pristupila Konvenciji (*Stephens protiv Kipra, Turske i Ujedinjenih nacija* (odl.), 2008, zadnja tačka);
- ako se u pritužbi radi o Protokolu uz Konvenciju koji tužena država nije ratificirala (*Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1995; *De Saedeleer protiv Belgije*, 2007, tačka 68).

2. Nadležnost⁸

284. Utvrđivanje nenadležnosti *ratione loci* ne oslobađa Sud dužnosti da ispita spadaju li podnositelji predstavke u „nadležnost” jedne ili više država ugovornica, u smislu člana 1. Konvencije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, 1992, tačka 90). Stoga će se prigovori da podnositelji predstavke ne potpadaju pod „nadležnost” tužene države u pravilu više podnositi kao tvrdnje da je predstavka nespojiva *ratione personae* sa Konvencijom (vidi podneske tuženih država u predmetima *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačka 35; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačka 300; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006; vidi također *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2016, tačka 79, kada je ruska vlada istaknula prigovor *ratione personae* i *ratione loci*; vidi *M.A. i drugi protiv Litvanije*, 2018, tačka 67). „Nadležnost” u skladu sa članom 1. Konvencije je granični uvjet. Izvršavanje nadležnosti nužan je uvjet da bi se državu ugovornicu moglo držati odgovornom za radnje ili propuste koji su joj pripisivi, a koji daju povoda navodima o kršenju prava i sloboda propisanih Konvencijom (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačka 311; *Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, tačka 130).

285. Nadležnost neke države na osnovu člana 1. prvenstveno je teritorijalna (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačke 61. i 67; *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2012, tačka 104). Pretpostavlja se da se nadležnost redovno izvršava na cijeloj teritoriji države (*N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], tačke 102-103, 105. et seq; *Assanidze protiv Gruzije* [VV], 2004, tačka 139; *Sargsyan protiv Azerbejdžana* [VV], 2015, tačke 129, 139. i 150). Nadležnost se može izvršavati i na granici (na primjer, odbijanje pograničnih službenika da prihvate zahtjeve za azil i prime podnositelje predstavke na teritoriju države u predmetu *M.A. i drugi protiv Litvanije*, 2018, tačke 69-70; *M.K. i drugi protiv Poljske*, 2020, tačke 126-132). Koncept „nadležnosti” mora se razmatrati u skladu sa značenjem tog pojma u međunarodnom javnom pravu, prema kojem postojanje ograde smještene na određenoj udaljenosti od granice ne ovlašćuje državu da jednostrano isključi, izmijeni ili ograniči svoju teritorijalnu nadležnost, koja počinje na liniji koja čini granicu. Sud je priznao da su se države koje čine vanjsku granicu šengenskog područja suočile sa značajnim poteškoćama u suočavanju sa sve većim prilivom migranata i tražilaca azila, ali nije izveo nikakve zaključke u pogledu nadležnosti dotičnih država (*N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], tačke 104-111, gdje se država pozvala na izuzeće od teritorijalne nadležnosti u kontekstu ilegalnih imigracija, tačke 107-108).

286. Države mogu biti odgovorne za radnje koje izvrše njihovi organi vlasti, ili koje proizvode učinke, izvan njihove teritorije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, 1992, tačka 91; *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989, tačke 86. i 91; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), 1995, tačka 62). Međutim, to se događa samo u izuzetnim slučajevima (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačka 71; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačka 314), kada država ugovornica stvarno kontrolira neko područje ili barem ima odlučujući uticaj nad njim (*ibid.*, tačke 314-316. i 392; *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2012, tačke 106-107; *Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, tačke 138-140; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], 2010, tačke 63-64; *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV], 2021, tačke 161-175, u vezi sa fazom okupacije nakon prestanka neprijateljstva). Za koncepte „stvarne kontrole” nad nekim područjem i stvarne kontrole putem oružanih snaga neke države, vidi predmete *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačke 314-316; vidi također *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačke 67 et seq. i 74-82; *Kipar protiv Turske* [VV], 2001, tačke 75-81; *Loizidou protiv Turske* (meritum), 1996, tačke 52-57; *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2014, tačka 75; *Ukrajina protiv Rusije (u vezi sa Krimom)* (odl.) [VV], 2020, tačke 315-335; *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV], 2021, tačke 126. i 165. Za koncept stvarne kontrole koja se ne izvršava direktno već putem podređene lokalne uprave koja preživljava zahvaljujući podršci te države, vidi predmete *Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2012, tačke 116-122; *Chiragov i drugi protiv Armenije* [VV], 2015, tačke 169-186; *Gruzija*

8. Vidi [Vodič kroz član 1. Konvencije](#).

protiv Rusije (II) [VV], 2021, tačke 166-174. Za primjer stvarne kontrole nad područjem u kontekstu navodne „aneksije“ teritorije jedne države ugovornice od druge države ugovornice, vidi *Ukrajina protiv Rusije (u vezi sa Krimom)* (odl.) [VV], 2020, tačke 338-349.

287. Državu se može pozvati na odgovornost za povrede konvencijskih prava osoba koje se nalaze na teritoriji neke druge države, a za koje se utvrdi da su pod vlašću i kontrolom te prve države putem njenih predstavnika koji djeluju (bilo zakonito ili nezakonito) u toj drugoj državi (*Issa i drugi protiv Turske*, 2004, tačka 71; *Sánchez Ramirez protiv Francuske*, odluka Komisije, 1996; *Öcalan protiv Turske* [VV], 2005, tačka 91; *Veronica Ciobanu protiv Republike Moldavije*, 2021, tačke 25-26; za vojne operacije u inostranstvu, vidi *Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, tačka 149; *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2014, tačke 76-80; *Jaloud protiv Nizozemske* [VV], 2014, tačke 140-152).

288. Po pitanju radnji koje su počinili vojnici Multinacionalnih snaga ovlaštenih od Ujedinjenih nacija i mjere u kojoj se te radnje mogu pripisati odgovornosti države kada međunarodna organizacija nema stvarnu kontrolu niti vrhovni autoritet nad tim postupanjem, vidi *Al-Jedda protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, tačke 84-86. Po pitanju radnji koje se dešavaju u zaštitnoj zoni Ujedinjenih nacija, vidi *Isaak i drugi protiv Turske* (odl.), 2006. Po pitanju aktivne faze neprijateljstava (bombardovanje i artiljerijsko granatiranje) u kontekstu međunarodnog oružanog sukoba između dvije države ugovornice, vidi *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV], 2021, tačke 125-144.

289. Za teritorije koje su pravno gledano unutar nadležnosti države ugovornice, ali ne i pod njenom stvarnom vlasti/kontrolom, može se smatrati da su predstavke nespojive sa odredbama Konvencije (*An i drugi protiv Kipra*, odluka Komisije, 1991), ali treba uzeti u obzir pozitivne obaveze države na osnovu Konvencije (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačke 312-313. i 333. et seq; vidi također *Stephens protiv Kipra, Turske i Ujedinjenih nacija* (odl.), 2008; *Azemi protiv Srbije* (odl.), 2013; *Ivanţoc i drugi protiv Moldavije i Rusije*, 2011, tačke 105-106; *Catan ai drugi protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2012, tačke 109-110; *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2016, tačke 99-100). Za sporne zone unutar međunarodno priznate teritorije države ugovornice u odnosu na koju nijedna druga država nema stvarnu kontrolu, vidi predmet *Sargsyan protiv Azerbejdžana* [VV], 2015, tačke 139-151. Za zatvor koji u potpunosti kontrolira država ugovornica, ali kojem su općinske vlasti *de facto* pravne osobe koja je izvan njene kontrole prekinule opskrbu električnom energijom i vodom, vidi *Pocasovschi i Mihaila protiv Republike Moldavije i Rusije*, 2018, tačke 43-46. Država nije smjela tvrditi izuzeće od principa nadležnosti kada je na svojoj teritoriji postavila tri ograde kako bi spriječila neovlašteni ulazak stranaca i tvrdila da je određeni pojedinac potpadao pod njenu nadležnost tek nakon prolaska sve tri ograde: Sud je utvrdio da je država ipak vršila stvarnu vlast nad svojom teritorijom na granici (*N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], tačke 104-111).

290. Postoje izuzeća od principa da tjelesna prisutnost nekog pojedinca na teritoriji dotične države ima učinak stavljanja tog pojedinca pod nadležnost dotične države, na primjer, kad je ta država domaćin sjedišta neke međunarodne organizacije protiv koje su usmjerene pritužbe podnositelja predstavke. Puka činjenica da međunarodni krivični sud ima svoje sjedište i prostorije u Nizozemskoj nije dovoljna osnova da se toj državi pripišu navodne radnje ili propusti koje je izvršio međunarodni sud u vezi sa osudom podnositelja predstavke (*Galić protiv Nizozemske* (odl.), 2009; *Blagojević protiv Nizozemske* (odl.), 2009; *Djokaba Lambi Longa protiv Nizozemske* (odl.), 2012). Za predstavku protiv tužene države kao stalnog sjedišta međunarodne organizacije vidi predmete *Lopez Cifuentes protiv Španije* (odl.), 2009, tačke 25-26; *Klausecker protiv Njemačke* (odl.), 2015, tačke 80-81. Za prihvatanje međunarodne civilne uprave na teritoriji tužene države vidi predmet *Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2007, tačka 30.

291. Puko učešće države u postupku koji se protiv nje vodi u drugoj državi samo po sebi ne predstavlja izvršavanje izvanteritorijalne nadležnosti (*McElhinney protiv Irske i Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.) [VV], 2000; *Treska protiv Albanije i Italije* (odl.), 2006; *Manoilescu i Dobrescu protiv Rumunije i Rusije* (odl.), 2005, tačke 99-111). Međutim, nakon što osoba podnese tužbu pred sudovima neke države, nesporno

je da postoji „jurisdikcijska veza” između te osobe i države uprkos izvanteritorijalnoj prirodi događaja za koje se navodi da su razlog za podnošenje tužbe (*Markovic i drugi protiv Italije* [VV], 2006, tačke 49-55, u pogledu člana 6. Konvencije; vidi slično u predmetu *Arlewin protiv Švedske*, 2016, tačke 65-74, po pitanju nadležnosti države ugovornice u postupku zbog klevete pokrenutog u vezi sa televizijskim programom emitiranim iz strane zemlje; vidi, nasuprot tome, predmet *M. N. i drugi protiv Belgije* (odl.) [VV], 2020, tačke 121-125, u vezi sa postupcima pokrenutim u Belgiji radi dobivanja odobrenja za ulazak u tu zemlju kako bi zatražili azil i izbjegli postupanje koje bi predstavljalo kršenje člana 3. Konvencije). Slično tome, ako istražni ili pravosudni organi države ugovornice pokrenu vlastitu krivičnu istragu i postupak u vezi smrti – čak i ako je ta smrt nastupila izvan nadležnosti te države – pokretanje te istrage ili tog postupka dovoljno je za uspostavu „jurisdikcijske veze” u smislu člana 1. Konvencije između te države i srodnika žrtve koji kasnije podnesu pritužbu na osnovu procesnog aspekta člana 2. pred Sudom (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske* [VV], 2019, tačke 188-189. i 191; *Aliyeva i Aliyev protiv Azerbejdžana*, 2014, tačka 57; vidi, nasuprot tome, *Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, tačke 134-135, u vezi sa smrtnim slučajevima koji su se desili u kontekstu izvanteritorijalne vojne operacije van teritorija država ugovornica Konvencije). U nedostatku istrage ili postupka u predmetnoj državi ugovornici, „posebne karakteristike” u datom predmetu mogu potaknuti stvaranje „jurisdikcijske veze” u odnosu na procesnu obavezu iz člana 2. da se provede istraga smrti koja je nastupila u drugoj nadležnosti ili koja nužno nije potpadala pod nadležnost te države (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske* [VV], 2019, tačke 190. i 192-196, kada su osumnjičeni za ubistvo pobjegli u dio kiparske teritorije pod stvarnom kontrolom Turske i time spriječili Kipar da vodi vlastitu krivičnu istragu u pogledu tih osumnjičenih; *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV], 2021, tačke 331-332, u pogledu navodnih ratnih zločina počinjenih tokom aktivne faze neprijateljstava, koje je Ruska Federacija bila obavezna istražiti prema međunarodnom humanitarnom pravu i domaćem pravu; *Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, tačke 136-142, gdje je Njemačka zadržala isključivu nadležnost nad svojim trupama u pogledu teških zločina koje je bila obavezna istražiti prema međunarodnom i domaćem pravu). Sud je primijenio pristup „posebnih karakteristika” i utvrdio „jurisdikcijsku vezu” također u odnosu na procesnu obavezu da se nastavi izvršenje zatvorske kazne započete u drugoj državi ugovornici (*Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, tačke 49-51, u vezi sa ubistvom koje je u Mađarskoj počinio azerbejdžanski oficir, koji je osuđen, a kasnije prebačen u svoju domovinu).

292. Sud je također utvrdio principe kojima je uređena izvanteritorijalna odgovornost za hapšenje i pritvor koji su izvršeni u trećoj državi u kontekstu postupka izručenja koji je pokrenula tužena država (*Stephens protiv Malte (br. 1)*, tačka 52; *Vasiliciuc protiv Republike Moldavije*, 2017, tačke 22-25).

293. Drugi priznati slučajevi izvanteritorijalnog izvršavanja nadležnosti od neke države uključuju predmete u kojima se radi o aktivnostima diplomatskih ili konzularnih službenika u inostranstvu (*M. protiv Danske*, odluka Komisije, 1994; vidi, nasuprot tome, *M. N. i drugi protiv Belgije* (odl.) [VV], 2020, tačke 106. i 117-119) i u kojima se radi o aktivnostima u letjelicama i brodovima registriranim u toj državi ili koji plove pod zastavom te države (*Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], 2012, tačke 70-75. i 79-81; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], 2010, tačka 65; *Bakanova protiv Litvanije*, 2016, tačka 63).

3. Odgovornost i pripisivost

294. Spojivost *ratione personae* sa Konvencijom dodatno traži da se navodna povreda može pripisati državi ugovornici (*Gentilhomme, Schaff-Benhadj i Zerouki protiv Francuske*, 2002, tačka 20; *M.A. i drugi protiv Litvanije*, 2018, tačka 70). Međutim, u novijim su se predmetima pitanja pripisivosti/odgovornosti razmatrala bez izričitog upućivanja na spojivost *ratione personae* (*Assanidze protiv Gruzije* [VV], 2004, tačka 144. et seq; *Hussein protiv Albanije i 20 drugih država ugovornica* (odl.), 2006; *Isaak i drugi protiv Turske* (odl.), 2006; *Stephens protiv Malte (br. 1)*, tačka 45; *Jaloud protiv Nizozemske* [VV], 2014, tačke 154-155). U predmetu *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV], 2021, tačka 162, Sud je utvrdio da su pitanje da li činjenice zbog kojih je podnesen prigovor potpadaju pod nadležnost

tužene države i pitanja da li se one mogu pripisati toj državi i da li povlače njenu odgovornost odvojena pitanja, pri čemu se ova druga dva moraju utvrditi ispitivanjem merituma.

295. Iako se tradicionalno smatralo da odgovornost država ugovornica za radnje privatnih osoba spada pod spojivost *ratione personae*, ona također može zavisiti od odredbi koje uređuju pojedinačna prava u Konvenciji i od mjere u kojoj su uz ta prava pridružene i pozitivne obaveze (vidi, na primjer, *Söderman protiv Švedske* [VV], 2013, tačka 78; *Aksu protiv Turske* [VV], 2012, stav 59; *Siliadin protiv Francuske*, 2005, tačke 77-81; *Beganović protiv Hrvatske*, 2009, tačke 69-71). Odgovornost države na osnovu Konvencije može postojati kao rezultat prešutne suglasnosti ili pristanka organa vlasti na radnje privatnih pojedinaca, koje predstavljaju povredu konvencijskih prava drugih pojedinaca unutar njene nadležnosti (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačka 318; vidi, nasuprot tome, *Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, tačke 111-120, u vezi sa krivičnim djelima koja je u inostranstvu počinio oficir u privatnom svojstvu, bez jasnog i nedvosmislenog „priznavanja” i „prihvatanja” države) ili čak kada te radnje izvršavaju strani zvaničnici na njenoj teritoriji (*El-Masri protiv bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* [VV], 2012, tačka 206; *Al Nashiri protiv Poljske*, 2014, tačka 452; *Nasr i Ghali protiv Italije*, 2016, tačka 241; *Al Nashiri protiv Rumunije*, 2018, tačke 594. i 600-602).

296. Odgovornost država za sudske odluke po pitanju sporova između privatnih osoba može se uključiti na osnovu postojanja miješanja u neko konvencijsko pravo (*Zhidov protiv Rusije*, 2018, tačke 71. i 95, u vezi sudskih naloga za rušenje nezakonito sagrađenih zgrada nakon zahtjeva privatnih privrednih društava za upravljanje plinovodima i naftovodima, kada je Sud smatrao da takvi nalozi predstavljaju miješanje organa vlasti u pravo podnosioca predstavke na mirno uživanje njegovog vlasništva, odbivši pri tom prethodni prigovor Vlade o nespojivosti *ratione personae*).

4. Pitanja koja se tiču moguće odgovornosti država strana Konvencije za radnje ili propuste povezane sa njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji

297. Konvencija se ne može tumačiti na način koji bi strogoj kontroli Suda podvrgnuo radnje i propuste ugovornih strana koji su obuhvaćeni Rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija i koji su se desili prije ili tokom misija Ujedinjenih nacija kojima se osiguravaju međunarodni mir i sigurnost. To bi predstavljalo ometanje ispunjenja ključne misije Ujedinjenih nacija (*Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške* (odl.) [VV], 2007, tačke 146-152; suprotno tome, *Al-Jedda protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, tačke 74-85, po pitanju radnji nacionalnih trupa unutar multinacionalne misije nad kojom Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija nema ovlasti niti kontrole i koje se mogu pripisati državi ugovornici). Međutim, Sud usvaja drugačiji pristup u odnosu na nacionalne akte kojima se provodi Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija koji se ne mogu direktno pripisati Ujedinjenim nacijama i stoga mogu uključivati odgovornost države (*Nada protiv Švicarske* [VV], 2012, tačke 120-122; *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske* [VV], 2016, tačke 93-96).

298. Po pitanju odluka međunarodnih sudova, Sud je, po analogiji, presudio da nije nadležan *ratione personae* postupati po predstavkama koji se tiču konkretnih postupaka pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, koji je osnovan rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija (*Galić protiv Nizozemske* (odl.), 2009; *Blagojević protiv Nizozemske* (odl.), 2009). Za razrješenje javnih zvaničnika odlukom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, čije se ovlaštenje izvodi iz rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, vidi predmet *Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), 2007, tačke 26. et seq.

299. Navodna povreda Konvencije ne može se pripisati državi ugovornici zbog odluke ili mjere koja potiče od tijela međunarodne organizacije čija je ta država članica, kad nije utvrđeno, niti se uopće tvrdi, da zaštita temeljnih prava koju općenito pruža organizacija o kojoj je riječ nije „ekvivalentna” onoj koju osigurava Konvencija i kad dotična država ne učestvuje direktno ili indirektno u izvršenju

pobijane radnje (*Gasparini protiv Italije i Belgije* (odl.), 2009; *Klausecker protiv Njemačke* (odl.), 2015, tačka 97).

300. Stoga je Sud presudio da nije nadležan *ratione personae* postupati po pritužbama protiv pojedinih odluka koje je donijelo nadležno tijelo neke međunarodne organizacije u kontekstu radnog spora koji u cijelosti spada u unutrašnji pravni poredak te organizacije koja ima pravnu osobnost odvojenu od pravne osobnosti njenih država članica, kad se te države nisu ni u kojem trenutku ni direktno ni indirektno umiješale u spor i kad niti jedna njihova radnja ili propust ne povlači za sobom njihovu odgovornost na osnovu Konvencije (pojedinačni radni sporovi sa Eurocontrolom: *Boivin protiv 34 države članice Vijeća Evrope* (odl.), 2008; disciplinski postupci unutar Međunarodnog vijeća za masline: *Lopez Cifuentes protiv Španije* (odl.), 2009, tačke 28-29; disciplinski postupci unutar Vijeća Evrope: *Beygo protiv 46 država članica Vijeća Evrope* (odl.), 2009). Za navodne povrede Konvencije uslijed razrješenja zvaničnika Evropske komisije i postupke pred sudovima Evropske unije, vidi *Connolly protiv 15 država članica Evropske unije* (odl.), 2008; *Andreasen protiv Ujedinjenog Kraljevstva i 26 drugih država članica Evropske unije* (odl.), 2015, tačke 71-72.

301. Poučno je uporediti te nalaze sa sudskim ispitivanjem navoda o strukturnom nedostatku u unutrašnjem mehanizmu međunarodne organizacije na koju su dotične države prenijele dio svojih suverenih ovlasti, kad se tvrdilo da zaštita temeljnih prava koju pruža organizacija nije „ekvivalentna” onoj koju osigurava Konvencija (*Gasparini protiv Italije i Belgije* (odl.), 2009; *Klausecker protiv Njemačke* (odl.), 2015, tačke 98-107).

302. Sud zauzima drugačiji pristup u predmetima u kojima se radi o direktnom ili indirektnom miješanju tužene države u spor o kojemu je riječ, te se na taj način pokreće njena međunarodna odgovornost: vidi *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005, tačka 153; *Michaud protiv Francuske*, 2012, tačke 102-104; *Nada protiv Švicarske* [VV], 2012, tačke 120-122; *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske* [VV], 2016, tačke 93-96; uporedi sa *Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške* (odl.) [VV], 2007, tačka 151. Vidi i sljedeće primjere:

- odluka da se podnositelj predstavke ne registira kao glasač na osnovu međunarodnog ugovora sklopljenog sa Evropskom unijom (*Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 1999);
- provedba francuskog zakona kojim se provodi direktiva Evropske unije protiv podnositelja predstavke (*Cantoni protiv Francuske*, 1996);
- uskraćivanje pristupa njemačkim sudovima zbog jurisdikcijskih imuniteta dodijeljenih međunarodnim organizacijama (*Beer i Regan protiv Njemačke* [VV], 1999; *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [VV], 1999; *Klausecker protiv Njemačke* (odl.), 2015, tačka 45);
- zapljena na teritoriji tužene države koju vrše njeni organi vlasti po nalogu ministra, u skladu sa njenim pravnim obavezama na osnovu prava Evropske unije (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005, - uredba Evropske unije koja je izdana nakon rezolucije Vijeća Sigurnosti Ujedinjenih nacija - vidi tačke 153-54);
- zahtjev koji je domaći sud podnio Sudu pravde Evropske unije da donese odluku o prethodnom pitanju (*Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odl.), 2009);
- odluka švicarskih vlasti da podnositelje predstavke vrati u Italiju na osnovu Uredbe Dublin II koja utvrđuje kriterije i mehanizme za određivanje koja država članica je odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje, primjenjiva na Švicarsku na osnovu sporazuma o pridruživanju sa EU (*Tarakhel protiv Švicarske* [VV], 2014, tačka 88-91).

303. Kada je riječ o Evropskoj uniji, predstavke protiv pojedinih država članica koje se tiču njihove primjene prava EU neće nužno biti neprihvatljive po toj osnovi (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve*

Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske [VV], 2005, tačka 137; *Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 1999, tačke 26-35).

304. U odnosu na predstavke podnesene direktno protiv institucija Evropske unije, koja nije strana Konvencije, postoje stariji izvori prava za utvrđivanje tih predstavi neprihvatljivim *ratione personae* (*Confédération française démocratique du travail protiv Evropskih zajednica*, odluka Komisije, 1978; *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], 2005, tačka 152. i drugi predmeti na koje se upućuje u tom predmetu; *Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odl.), 2009).

305. Ovaj je stav prihvaćen i u odnosu na Evropski ured za patente (*Lenzing AG protiv Njemačke*, odluka Komisije, 1998) i druge međunarodne organizacije, kao što su Ujedinjene nacije (*Stephens protiv Kipra, Turske i Ujedinjenih nacija* (odl.), 2008).

306. Za pitanje može li doći do odgovornosti države zbog njenog ustava, koji je aneks na međunarodni ugovor, vidi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], 2009, tačka 30.

B. Nespojivost *ratione loci*⁹

1. Principi

307. Spojivost *ratione loci* traži da se navodna povreda Konvencije desila unutar nadležnosti tužene države ili na teritoriji nad kojom ona ima stvarnu kontrolu (*Cyprus protiv Turske* [VV], 2001, tačke 75-81; *Droz i Janousek protiv Francuske i Španije*, 1992, tačke 84-90).

308. Kada se predstavke zasnivaju na događajima koji su se desili na teritoriji izvan države ugovornice i između njih i bilo kojeg organa vlasti unutar nadležnosti države ugovornice nema nikakve veze, oni će biti odbijeni kao nespojivi *ratione loci* sa Konvencijom.

309. Kad se pritužbe tiču radnji koje su se desile izvan teritorije države ugovornice, Vlada može uložiti prethodni prigovor da je predstavka nespojiva *ratione loci* sa odredbama Konvencije (*Loizidou v. Turkey* (prethodni prigovori), 1995, tačka 55; *Rantsev protiv Kipra i Rusije*, 2010, tačka 203; *Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije* [VV], 2016, tačke 79. i 111; *Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske*, tačke 170-174; *Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, tačke 104-113). Takav će prigovor biti ispitan na osnovu člana 1. Konvencije¹⁰ (za opseg koncepta „nadležnosti” prema ovom članu, vidi, na primjer, *N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], tačke 102-103; *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačka 75; *Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske*, tačke 178-197; *Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, tačke 132-142; *Ukrajina i Nizozemska protiv Rusije* (odl.) [VV], 2022, tačke 547-564; vidi također *tačku II.A.2* iznad). Čak i ako Vlada ne uložiti prigovor, Sud može po službenoj dužnosti ispitati to pitanje (*Vasiliciuc protiv Republike Moldavije*, 2017, tačka 22; *Stephens protiv Malte (br. 1)*, 2009, tačka 45).

310. Ponekad tužena država uložiti prigovor da je predstavka neprihvatljiva jer je nespojiva *ratione loci* sa odredbama Konvencije zbog toga što je podnositelj tokom postupka imao prebivalište u drugoj državi ugovornici, ali je postupak pokrenuo u tuženoj državi, jer su propisi bili povoljniji. Sud će i takve prigovore ispitati u odnosu na član 1. (*Haas protiv Švicarske* (odl.), 2010).

311. Međutim, jasno je da će država biti odgovorna za radnje svojih diplomatskih i konzularnih predstavnika u inostranstvu i da se ne može postaviti nikakvo pitanje nespojivosti *ratione loci* u odnosu na diplomatske misije (*X. protiv Njemačke*, odluka Komisije, 1965; *Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, tačka 134; *M. protiv Danske*, odluka Komisije, 1994, tačka 1. i pozivanja na druge predmete u tom predmetu; vidi, nasuprot tome, *M. N. i drugi protiv Belgije* (odl.) [VV], 2020, tačke 106. i 117-119) ili za radnje koje su izvršene u letjelici i plovilima koja su registrirana ili plove pod

9. Vidi odjeljak Nadležnost.

10. Vidi *Vodič kroz član 1. Konvencije*.

zastavom te države (*Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačka 73; *Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije* [VV], 2012, tačke 77. i 81; *Bakanova protiv Litvanije*, 2016, tačka 63).

312. Konačno, utvrđivanje nenadležnosti *ratione loci* neće osloboditi Sud obaveze da ispita spadaju li podnositelji predstavke pod nadležnost jedne ili više država ugovornica u svrhu člana 1. Konvencije (*Drozd and Janousek protiv Francuske i Španije*, 1992, tačka 90).

313. Stoga će se prigovori da podnositelji predstavke nisu unutar nadležnosti tužene države uobičajeno podnositi na način da se tvrdi da je predstavka nespojiva *ratione personae* sa Konvencijom (vidi podneske tuženih vlada u *Banković i drugi protiv Belgije i drugih* (odl.) [VV], 2001, tačka 35; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačka 300; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006).

2. Konkretni predmeti

314. Kada su u pitanju predstavke koje se tiču zavisnih teritorija ako država ugovornica nije dala izjavu prema članu 56. kojom proširuje primjenu Konvencije na dotičnu teritoriju, predstavka će biti nespojiva *ratione loci* (*Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1986, tačke 60-62; *Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1990; *Yonghong protiv Portugala* (odl.), 1999; *Chagos Islanders protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2012, tačke 60-76). To analogno vrijedi i za Protokole uz Konvenciju (*Quark Fishing Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2006).

315. Kad je država ugovornica dala izjavu prema članu 56, neće se pojaviti pitanje nespojivosti (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1978, tačka 23).

316. Ako zavisna teritorija postane nezavisna, izjava automatski prestaje važiti. Za naknadne predstavke protiv matične države bit će utvrđeno da su nespojive *ratione personae* (*Church of X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka Komisije, 1968).

317. Kada zavisna teritorija postane dio matične teritorije države ugovornice, Konvencija se automatski primjenjuje na bivšu zavisnu teritoriju (*Hingitaq 53 i drugi protiv Danske* (odl.), 2006).

C. Nespojivost *ratione temporis*

1. Opći principi

318. U skladu sa općim pravilima međunarodnog prava (principom zabrane retroaktivnosti međunarodnih ugovora) odredbe Konvencije ne obavezuju državu ugovornicu u odnosu na bilo koju radnju ili činjenicu koja se desila ili situaciju koja je prestala postojati prije datuma stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tu stranu (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 70; *Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, tačka 140; *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 130).

319. Nadležnost *ratione temporis* pokriva samo period nakon što je tužena država ratificirala Konvenciju ili Protokole uz nju. Međutim, Konvencija ne nameće nikakve konkretne obaveze državam ugovornicama da osiguraju pravno zadovoljenje za povrede ili štetu prouzrokovanu prije tog datuma (*Kopecký protiv Slovačke* [VV], 2004, tačka 38; *Tamazount i drugi protiv Francuske*, 2024, tačke 134-135. i pozivanja na druge predmete u tom predmetu).

320. Od datuma ratifikacije nadalje, sve navodne radnje i propusti države moraju biti u skladu sa Konvencijom i njenim Protokolima, a naknadne činjenice spadaju u nadležnost Suda čak i ako predstavljaju samo produžetak neke već postojeće situacije (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, 2000, tačka 43). Međutim, Sud može uzeti u obzir činjenice iz vremena prije ratifikacije u mjeri u kojoj se smatra da su stvorile situacije koje se protežu nakon tog datuma ili bi mogle biti važne za razumijevanje činjenica koje su se desile nakon tog datuma (*Broniowski protiv Poljske* (odl.) [VV], 2002, tačka 74; *Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], 2006, tačke 147-153; *Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], 2012, tačke 240-241).

321. Sud ima obavezu ispitati svoju nadležnost *ratione temporis* po službenoj dužnosti i u svakoj fazi postupka, budući da se to pitanje tiče nadležnosti Suda, a ne prihvatljivosti u užem značenju tog pojma

(*Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 67; *Petrović protiv Srbije*, 2014, tačka 66; *Hoti protiv Hrvatske*, 2018, tačka 84. – uporedi sa *Agrotexim i drugi protiv Grčke*, 1995, tačka 58).

2. Primjena ovih principa

a. Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvatanje nadležnosti institucija Konvencije

322. U principu, ključni datum za utvrđivanje vremenske nadležnosti Suda je dan stupanja na snagu Konvencije i Protokola u odnosu na dotičnu stranu (na primjer, vidi *Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, tačka 164).

323. Međutim, Komisija je Konvencijom iz 1950. godine postala nadležna za ispitivanje pojedinačnih predstavki (član 25), dok je nadležnost Suda (član 46) postala zavisna od konkretnih izjava država ugovornica s tim učinkom. Ove izjave mogu biti podvrgnute ograničenjima, a posebno vremenskim ograničenjima. Kada su u pitanju zemlje koje izradile izjave nakon dana ratifikacije Konvencije, Komisija i Sud su prihvatili vremenska ograničenja svoje nadležnosti u odnosu na činjenice koje spadaju u period između stupanja na snagu Konvencije i relevantne izjave (*X. protiv Italije*, odluka Komisije, 1976; *Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, 1993, tačka 32; vidi također *Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2018, tačke 84-90, gdje je Sud pojasnio da je „ključni datum” datum kada je Ujedinjeno Kraljevstvo priznalo pravo na pojedinačni zahtjev – 1966. – a ne kada je Konvencija stupila na snagu u toj državi – 1953).

324. Kada nema takvog vremenskog ograničenja u Vladinoj izjavi (vidi izjavu Francuske od 2. oktobra 1981. godine), institucije Konvencije su priznale retroaktivni učinak prihvatanja njihove nadležnosti (*X. protiv Francuske*, odluka Komisije, 1982).

325. Vremenska ograničenja uključena u te izjave i dalje se primjenjuju kada se odlučuje o nadležnosti Suda da prima pojedinačne predstavke prema sadašnjem članu 34. Konvencije, na osnovu člana 6. Protokola br. 11 (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 72). Sud je, uzimajući u obzir prethodni sistem u cjelini, smatrao da je nadležan od prve izjave koja priznaje pravo na pojedinačni zahtjev Komisiji, bez obzira na protek vremena između te izjave i priznanja nadležnosti Suda (*Cankoçak protiv Turske*, 2001, tačka 26; *Yorgiyadis protiv Turske*, 2004, tačka 24; *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 133).

b. Trenutne činjenice prije ili nakon stupanja na snagu ili izjave

326. Vremenska nadležnost Suda mora se utvrditi u odnosu na činjenice koje predstavljaju navodno miješanje. U tu je svrhu u svakom konkretnom predmetu bitno utvrditi tačno vrijeme navodnog miješanja. Pri tome Sud mora voditi računa i o činjenicama zbog kojih se podnositelj predstavke žali i o opsegu konvencijskog prava za koje se tvrdi da je povrijeđeno (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 82; *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 131; *Nešić protiv Crne Gore*, 2020, tačke 36-38).

327. Kada se ovaj test primjenjuje na razne sudske odluke prije i nakon ključnog datuma, Sud uzima u obzir konačnu presudu koja je sama po sebi mogla povrijediti prava podnositelja predstavke (presudu Vrhovnog suda kojom se otkazuje stanarsko pravo podnositelja predstavke u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 85; ili presudu županijskog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odl.), 2006), uprkos postojanja naknadnih pravnih lijekova koji su samo dozvolili nastavak miješanja (naknadna odluka Ustavnog suda kojom je potvrđena presuda Vrhovnog suda u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 85; ili i odluka Vrhovnog suda i Ustavnog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odl.), 2006).

328. Naknadni neuspjeh pravnih lijekova kojima je cilj ispravljanje tog miješanja ne mogu ga dovesti unutar vremenske nadležnosti Suda (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačke 77-79). Sud je ponovio da domaći sudovi ne moraju primijeniti Konvenciju retroaktivno na miješanja koja su se desila prije ključnog datuma (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačka 130).

329. Neki od primjera su:

- miješanja koja su se desila prije ključnog datuma i konačne odluke suda nakon tog datuma (*Meltex Ltd protiv Armenije* (odl.), 2008);
- miješanja koja su se desila nakon ključnog datuma (*Lepojić protiv Srbije*, 2007, tačka 45; *Filipović protiv Srbije*, 2007, tačka 33);
- korištenje dokaza pribavljenih zlostavljanjem koje se desilo prije ključnog datuma, u sudskim odlukama donesenim nakon tog datuma (*Harutyunyan protiv Armenije*, 2007, tačka 50);
- tužba za poništenje pravne osnove vlasništva podnesena prije ključnog datuma, ali je postupak po njoj okončan nakon ključnog datuma (*Turgut i drugi protiv Turske*, 2008, tačka 73);
- dan konačnog poništenja dokumenta koji je temelj prava vlasništva (*Fener Rum Patrikliği (Vaseljenska patrijaršija) protiv Turske* (odl.), 2007).

330. Vidi također:

- odluka kojom je podnositelj predstavke osuđen *in absentia*, koju su donijeli grčki sudovi prije izjave Grčke na osnovu člana 25, uprkos tome što su nakon tog dana protiv osuđujuće presude bile podnesene žalbe, a koje su na kraju bile bezuspješne (*Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, 1993, tačka 33);
- implicitna odluka Centralne izborne komisije prije ratifikacije, kojom je odbijen zahtjev podnositelja predstavke da potpiše peticiju bez da mu se na pasoš stavi pečat, s time da je postupak pokrenut po tom pitanju vođen nakon tog datuma (*Kadiķis protiv Latvije* (odl.), 2000);
- otkaz podnositelju predstavke na njegovom radnom mjestu i građanski postupak koji je on pokrenuo prije ratifikacije, a odluka Ustavnog suda uslijedila je nakon tog datuma (*Jovanović protiv Hrvatske* (odl.), 2002);
- ministarski nalog kojim se upravljanje privrednim društvom podnositelja predstavke prenosi na odbor koji je imenovao ministar privrede, čime su podnositelji lišeni prava na pristup sudu, a odluka Vrhovnog suda kojom se odbija žalba podnositelja predstavke je donesena nakon ključnog datuma (*Kefalas i drugi protiv Grčke*, 1995, tačka 45);
- odluka kojom je podnositelj predstavke osuđen nakon što je data relevantna izjava na osnovu člana 46, zbog izjava koje je dao novinarima prije tog datuma (*Zana protiv Turske*, 1997, tačka 42);
- pretres prostorija privrednog društva podnositelja predstavke i zapljena dokumenata, iako je naknadni postupak vođen nakon ratifikacije (*Veeber protiv Estonije (br. 1)*, 2002, tačka 55; vidi također *Kikots i Kikota protiv Latvije* (odl.), 2002).

331. Međutim, ako podnositelj predstavke iznese zasebnu pritužbu o spojivosti naknadnog postupka sa nekim članom Konvencije, Sud može utvrditi da je nadležan *ratione temporis* u odnosu na pravni lijek o kojem je riječ (revizija Vrhovnom sudu protiv naloga prvostepenog suda o obustavi proizvodnje i distribucije novina u predmetu *Kerimov protiv Azerbejdžana* (odl.), 2006; nezakonita raspodjela imovine banke desila se prije ključnog datuma, a zahtjev za naknadu štete podnesen nakon tog datuma u predmetu *Kotov protiv Rusije* [VV], 2012, tačke 68-69).

332. Test i kriteriji utvrđeni u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, od općeg su značaja; kad se primjenjuju ti kriteriji mora se uzeti u obzir posebna priroda određenih prava, poput onih predviđenih članovima 2. i 3. Konvencije (*Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, tačka 147).

3. Konkretno situacije

a. Trajne povrede

333. Institucije Konvencije prihvatile su proširenje svoje nadležnosti *ratione temporis* na situacije u kojima se radi o trajnoj povredi koja je nastala prije stupanja na snagu Konvencije, ali i dalje postoji nakon tog datuma (*De Becker protiv Belgije*, odluka Komisije, 1958).

334. Sud je slijedio ovaj pristup u nekoliko predmeta koji se odnose na pravo na imovinu:

- trajni nezakonit posjed zemljišta koje pripada podnositeljima predstavke, a koji vrši mornarica, bez naknade (*Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke*, 1993, tačka 40);
- uskraćivanje pristupa imovini podnositelju predstavke u Sjevernom Kipru (*Loizidou protiv Turske* (meritum), 1996), tačke 46-47);
- neplaćanje naknade za nacionaliziranu imovinu (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, 2000, tačka 43);
- trajna nemogućnost da podnositelj predstavke ponovo stupi u posjed svoje imovine i primi odgovarajući nivo najamnine za najam svoje kuće, koja proizlazi iz zakona koji su bili na snazi prije i nakon što je Poljska ratificirala Protokol br. 1 (*Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], 2006, tačke 152-153);
- trajno neizvršenje domaće odluke u korist podnositelja predstavke protiv države (*Krstić protiv Srbije*, 2013, tačke 63-69).

335. Ograničenja: samo lišenje pojedinca njegovog doma ili imovine u principu predstavlja „trenutni čin” i ne proizvodi trajnu situaciju „lišavanja” u odnosu na prava o kojima se radi (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 86. i predmeti na koje se upućuje u tom predmetu). Da bi se napravila razlika između trenutnog čina i trajne situacije, mora se utvrditi može li se podnositelj predstavke i dalje smatrati zakonitim vlasnikom imovine ili drugog imovinskog prava o kojem je riječ. Posljedično, pritužbe u vezi sa imovinom koju je tužena država fizički uništila prije ratifikacije Konvencije su nespojive *ratione temporis*: nasuprot tome, nedostatak pristupa još uvijek postojećoj i zakonski posjedovanoj imovini definira se kao trajna situacija koja potpada pod nadležnost Suda (*Taganova i drugi protiv Gruzije i Rusije*, 2024, tačke 182-86). U konkretnom predmetu lišavanja nakon 1945. godine pod bivšim režimom, vidi predmete na koje se upućuje u predmetu *Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a.A. protiv Poljske* (odl.), 2008, tačke 55-62.

336. Trajna priroda povrede može se utvrditi i u odnosu na bilo koji drugi član Konvencije (za član 2. i smrtnu kaznu izrečenu podnositeljima predstavke prije ključnog datuma vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], 2004, tačke 406-408; za član 8. i propust da se regulira prebivalište osoba koje su „izbrisane” iz registra prebivališta prije ključnog datuma vidi *Kurić i drugi protiv Slovenije* [VV], 2012, tačke 240-241; vidi također za član 8. i nemogućnost reguliranja statusa prebivališta podnositelja predstavke, *Hoti protiv Hrvatske*, 2018, tačka 84).

b. „Trajna” procesna obaveza da se istraže nestanci koji su se desili prije ključnog datuma

337. Nestanak nije „trenutna” radnja ili događaj. Upravo suprotno, Sud smatra da je nestanak zasebna pojava, koju karakterizira trajna situacija neizvjesnosti i nedostatka odgovornosti u kojoj nema informacija o sudbini nestalog ili se čak i namjerno krije ono što se desilo. Nadalje, to što naknadno nije došlo do saznanja o tome gdje je nestala osoba i kakva joj je sudbina dovodi do trajne situacije. Stoga je moguće da procesna obaveza provođenja istrage opstane sve dok se ne sazna za sudbinu nestale osobe: kontinuirano propuštanje pokretanja tražene istrage smatrat će se trajnom povredom, čak i kad se, u konačnici, može pretpostaviti da se desila smrt (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, tačke 148-149). Za primjenu sudske prakse iz predmeta *Varnava* vidi *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, 2011, tačka 46. Za primjenu istog principa u slučajevima navodnih otmica novorođenčadi iz bolnica,

koje se tretiraju kao prisilni nestanci u svrhu primjenjivosti konvencijskog *ratione temporis* vidi [Zorica Jovanović protiv Srbije](#), 2013, tačke 48-49; [Petrović i drugi protiv Hrvatske*](#), 2025, tačke 118-24.

c. Procesna obaveza na osnovu člana 2. da se istraži smrt: postupak koji se odnosi na činjenice izvan vremenske nadležnosti Suda

338. Sud razlikuje obavezu da se istraži sumnjiva smrt ili ubistvo i obavezu da se istraži sumnjivi nestanak.

339. Stoga smatra kako pozitivna obaveza da se provede djelotvorna istraga na osnovu člana 2. Konvencije predstavlja zasebnu obavezu koja može obavezivati državu čak i kad se smrt desila prije ključnog datuma ([Šilih protiv Slovenije](#) [VV], 2009, tačka 159. – u ovom predmetu se radilo o smrti koja se desila prije ključnog datuma, dok su se nedostaci ili propusti u provođenju istrage desili nakon tog datuma). Njegova vremenska nadležnost da razmatra usklađenost sa tim obavezama ostvaruje se unutar određenih granica koje je Sud sam utvrdio, vodeći računa o principu pravne sigurnosti (*ibid.*, tačke 161-163). Kao prvo, samo procesne radnje i/ili propusti koji su se desili nakon ključnog datuma mogu biti unutar vremenske nadležnosti Suda (*ibid.*, tačka 162). Kao drugo, Sud naglašava kako za početak primjene procesnih obaveza mora postojati istinska veza između smrti i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu. Stoga, kako bi se ta veza uspostavila, dva uvjeta moraju biti zadovoljena: prvo, protok vremena između smrti i stupanja na snagu Konvencije mora biti razmjerno kratak (ne duži od deset godina) i, drugo, treba utvrditi da je značajan dio procesnih koraka – uključujući ne samo djelotvornu istragu o smrti dotične osobe nego i pokretanje odgovarajućeg postupka u svrhu utvrđivanja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost odgovornih osoba – poduzet ili je trebao biti poduzet nakon što je dotična država ratificirala Konvenciju ([Janowiec i drugi protiv Rusije](#) [VV], 2013, tačke 145-148; [Mocanu i drugi protiv Rumunije](#) [VV], 2014, tačke 205-206). Za naknadnu primjenu testa „istinske veze” vidi, na primjer, [Şandru i drugi protiv Rumunije](#), 2009, tačka 57; [Çakir i drugi protiv Kipra](#) (odl.), 2010; [Jelić protiv Hrvatske](#), 2014, tačke 55-58; [Melnichuk i drugi protiv Rumunije](#), 2015, tačke 72-75; [Randelović i drugi protiv Crne Gore](#), 2017, tačke 92-94; [Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#) (odl.), 2018, tačke 84-90; [Jurica protiv Hrvatske](#), 2017, tačke 67-72. (primjena testa na procesne uvjete u skladu s članom 8. u slučaju nesavjesnog liječenja).

340. U predmetu [Tuna protiv Turske](#), 2010, u vezi smrti koja je posljedica mučenja, Sud je po prvi put primijenio principe utvrđene u presudi [Šilih](#) ispitavši procesne prigovore podnositelja predstavke na osnovu članova 2. i 3. zajedno. Sud je ponovio principe koji se odnose na „odvojivost” procesnih obaveza, posebno dva uvjeta primjenjiva kod odlučivanja da li je nadležan *ratione temporis*, kad su se činjenice koje se odnose na materijalni aspekt članova 2. i 3. desile, kao u tom predmetu, izvan perioda pokrivenog njegovom nadležnošću, dok su se činjenice koje se odnose na procesni aspekt, dakle na naknadni postupak, desile, barem djelimično, unutar tog perioda.

341. Za naknadnu primjenu na procesne prigovore na osnovu člana 3. vidi, na primjer, [Yatsenko protiv Ukrajine](#), 2012, i [Mocanu i drugi protiv Rumunije](#) [VV], 2014, tačke 207-211.

342. Međutim, Sud ne bi isključio mogućnost da se u određenim vanrednim okolnostima, u kojima uvjet „istinske veze” nije zadovoljen, veza također može zasnivati na potrebi da se osigura stvarna i djelotvorna zaštita garancija i ključnih vrijednosti Konvencije ([Šilih protiv Slovenije](#) [VV], 2009, tačka 163). Ovaj test „vrijednosti Konvencije”, koji djeluje kao izuzetak od općeg pravila, čime omogućuje dalje proširenje nadležnosti Suda u prošlost, može se primijeniti samo ako ključni događaj ima veću dimenziju koja predstavlja negaciju samih temelja Konvencije (kao u slučaju teških krivičnih djela prema međunarodnom pravu), ali samo na događaje nakon usvajanja Konvencije 4. novembra 1950. godine. Stoga se država ugovornica ne može smatrati odgovornom prema Konvenciji za neprovođenje istrage čak ni u slučaju najozbiljnijih zločina prema međunarodnom pravu, ako su se oni desili prije donošenja Konvencije ([Janowiec i drugi protiv Rusije](#) [VV], 2013, tačke 149-151, predmet koji se odnosi na istrage o masakrima u Katinu 1940. godine, što je shodno tome izvan nadležnosti Suda *ratione*

temporis; *Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2018, tačka 91, u vezi sa ubistvom dvadeset i četiri nenaoružana civila koje su izvršili britanski vojnici u Malaji 1948. godine).

d. Razmatranje prethodnih činjenica

343. Sud je zauzeo stav da može „razmatrati činjenice prije ratifikacije u mjeri u kojoj se može smatrati da su one stvorile situaciju koja se proteže nakon tog datuma ili bi mogla biti bitna za razumijevanje činjenica koje su se desile nakon tog datuma” (*Broniowski protiv Poljske* (odl.) [VV], 2002, tačka 74; *Hoti protiv Hrvatske*, 2018, tačka 85). Na primjer, Sud bi mogao uzeti u obzir relevantne činjenice prije tog datuma kako bi procijenio kontekst i osporavanu situaciju u cjelini (*Tamazount i drugi protiv Francuske*, tačke 136. i 138).

e. Postupak koji je u toku ili pritvor

344. Do posebne situacije dolazi kada se radi o pritužbama koje se tiču dužine sudskih postupaka (član 6. stav 1) koji su pokrenuti prije ratifikacije, ali se nastavljaju nakon tog datuma. Iako mu je nadležnost ograničena na period nakon ključnog datuma, Sud je često uzimao u obzir stanje postupka do tog datuma, kao smjernicu (na primjer, *Humen protiv Poljske* [VV], 1999, tačke 58-59; *Foti i drugi protiv Italije*, 1982, tačka 53).

Isto se primjenjuje na predmete koji se odnose na pritvor prije početka suđenja prema članu 5, stavu 3. (*Klyakhin protiv Rusije*, 2004, tačke 58-59) ili uvjete pritvora prema članu 3. (*Kalashnikov protiv Rusije*, 2002, tačka 36).

345. Po pitanju pravičnosti postupka, Sud može ispitati mogu li se nedostaci u fazi glavne rasprave nadoknaditi procesnim garancijama u istrazi koja se vodila prije ključnog datuma (*Barberà, Messegué i Jabardo protiv Španije*, 1988, tačke 61. i 84). Pri tome strazburške sudije uzimaju u obzir postupak u cjelini (vidi također *Kerojärvi protiv Finske*, 1995, tačka 41).

346. Procesni prigovor na osnovu člana 5. stava 5. ne može spadati u vremensku nadležnost Suda kad se lišenje slobode desilo prije stupanja na snagu Konvencije (*Korizno protiv Latvije* (odl.), 2006).

f. Pravo na naknadu zbog neopravdane osude

347. Sud je utvrdio da je nadležan ispitati pritužbu na osnovu člana 3. Protokola br. 7. kad je osoba osuđena prije ključnog datuma, ali osuda bude ukinuta nakon tog datuma (*Matveyev protiv Rusije*, 2008, tačka 38).

g. Pravo da se nekome ne sudi ili da ga se ne kazni dva puta zbog iste stvari

348. Sud je potvrdio da ima vremensku nadležnost za ispitivanje pritužbe na osnovu člana 4. Protokola br. 7 kada je osobi suđeno ili je kažnjena u drugom postupku nakon ključnog datuma iako je prvi postupak zaključen prije tog datuma. Pravo da se nekome ne sudi ili da ga se ne kazni dva puta zbog iste stvari ne može se isključiti u pogledu postupka vođenog prije ratifikacije ako je dotična osoba osuđena za isto djelo nakon ratifikacije Konvencije (*Marguš protiv Hrvatske* [VV], 2014, tačke 93-98)

D. Nespojivost *ratione materiae*

349. Spojivost predstavke ili pritužbe *ratione materiae* sa Konvencijom izvodi se iz stvarne nadležnosti Suda. S obzirom da je pitanje primjenjivosti pitanje nadležnosti Suda *ratione materiae*, u pravilu bi relevantna analiza trebala biti provedena u fazi prihvatljivosti, osim ako ne postoji poseban razlog da se to pitanje pridruži meritumu (vidi principe utvrđena u predmetu *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018, tačka 93. i vidi kao primjer *Studio Monitori i drugi protiv Gruzije*, 2020, tačka 32).

350. Da bi neka pritužba bila spojiva *ratione materiae* sa Konvencijom, pravo na koje se poziva podnositelj predstavke mora biti zaštićeno Konvencijom i Protokolima uz nju koji su stupili na snagu. Na primjer, predstavke su neprihvatljive kad se odnose na nečije pravo da mu se izda vozačka dozvola (*X. protiv Njemačke*, odluka Komisije, 1977), pravo na samoodređenje (*X. protiv Nizozemske*, odluka

Komisije, 1976), pravo stranih državljana da uđu u državu ugovornicu i borave u njoj (*Peñafiel Salgado protiv Španije* (odl.), 2002) ili navodno opće pojedinačno pravo na zaštitu specifične kulturne baštine (*Ahunbay and Others protiv Turske* (odl.), 2019, tačke 21-26), budući da se ta prava kao takva ne nalaze među pravima i slobodama koje Konvencija garantira.

351. „Pravo na državljanstvo” slično pravu iz člana 15. Opće deklaracije o ljudskim pravima, ili pravo sticanja ili zadržavanja određenog državljanstva također nije zagarantirano (*Petropavlovskis protiv Latvije*, 2015, tačke 73-74). Uprkos tome, Sud nije isključio mogućnost da proizvoljno uskraćivanje državljanstva može u određenim okolnostima otvoriti pitanje na osnovu člana 8. Konvencije zbog uticaja takvog uskraćivanja na privatni život pojedinca (*Slivenko and Others protiv Latvije* (odl.) [VV], 2002, tačka 77; *Genovese protiv Malte*, 2011, tačka 30). Isti principi se moraju primijeniti u slučaju naknadnog ukidanja već dobivenog državljanstva budući da bi to moglo dovesti do sličnog – ako ne i većeg – miješanja u pravo pojedinca na poštovanje porodičnog i privatnog života (*Ramadan protiv Malte*, 2016, tačke 84-85; *K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2017, tačke 49-50; *Ghoumid i drugi protiv Francuske*, 2020, tačke 41-44). Isto tako, Sud je presudio da se Konvencijom i njenim Protokolima ne garantira pravo na odricanje državljanstva; ali Sud ne može isključiti da bi proizvoljno odbijanje zahtjeva za državljanstvo moglo u određenim vrlo specifičnim okolnostima otvoriti pitanje na osnovu člana 8. Konvencije ako takvo odbijanje utiče na privatni život pojedinca (*Riener protiv Bugarske*, 2006, tačke 153-154).

352. Iako Sud nije nadležan ispitati navodne povrede prava zaštićenih drugim međunarodnim instrumentima, kad definira značenje izraza i pojmova u tekstu Konvencije on može i mora voditi računa i o drugim elementima međunarodnog prava, osim Konvencije (vidi, na primjer, *N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], 2020, tačke 172, 174-183. i pozivanja na druge predmete u tom predmetu; *Demir i Baykara protiv Turske* [VV], 2008, tačka 85; *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2014, tačke 99. et seq; *Blokhin protiv Rusije* [VV], 2016, tačka 203).

353. U skladu sa predmetom *Blečić protiv Hrvatske* [VV], 2006, tačka 67, svako pitanje koje utiče na nadležnost Suda utvrđuje se samom Konvencijom, posebno članom 32. (*Slivenko i drugi protiv Latvije* (odl.) [VV], 2002, tačke 56. et seq), a ne podnescima strana u određenom predmetu, i pukim odsustvom prigovora o nespojivosti ne može se proširiti ta nadležnost. Posljedično, Sud je obavezan ispitati je li nadležan *ratione materiae* u svakoj fazi postupka (*Vegotex International S.A. protiv Belgije* [VV], 2022, tačka 59), bez obzira na to je li Vlada izgubila pravo da izjavi takav prigovor (*Tănase protiv Moldavije* [VV], 2010, tačka 131). Stoga Sud ovo pitanje može rješavati po službenoj dužnosti (*Studio Monitori i drugi protiv Gruzije*, 2020, tačka 32).

354. Predstavke koje se tiču odredbe Konvencije u odnosu na koju je tužena država izjavila rezervu utvrđeni su nespojivima *ratione materiae* sa Konvencijom (*Benavent Díaz protiv Španije* (odl.), 2017, tačka 53; *Kozlova i Smirnova protiv Latvije* (odl.), 2001), ako je to pitanje obuhvaćeno rezervom (*Göktan protiv Francuske*, 2002, tačka 51) i ako Sud tu rezervu smatra valjanom u smislu člana 57. Konvencije (*Grande Stevens i drugi protiv Italije*, 2014, tačke 206. et seq). Za smatranje interpretativne izjave nevaljanom, vidi *Belilos protiv Švicarske*, 1988. Za rezervu u pogledu prethodnih obaveza na osnovu međunarodnih sporazuma, vidi *Slivenko i drugi protiv Latvije* (odl.) [VV], 2002, tačke 60-61.

355. Pored toga, Sud nije nadležan *ratione materiae* ispitati je li ugovorna strana ispunila obaveze koje su joj nametnute presudama Suda. Pritužbe o propustu izvršenja odluke Suda ili nadoknade štete glede povrede koju je Sud već utvrdio nisu u Sudskoj nadležnosti *ratione materiae* (*Bochan protiv Ukrajine (br. 2)* [VV], 2015, tačka 34. (u kojem se citira predmet *Egmez protiv Kipra* (odl.), 2012, i tačka 35). Sud ne može razmatrati pritužbe ove vrste bez zadiranja u ovlasti Komiteta ministara Vijeća Evrope, koji nadzire izvršenje presuda na osnovu člana 46. stava 2. Konvencije. Međutim, uloga Komiteta ministara u ovom području ne znači da mjere koje je poduzela tužena država kako bi ispravila povredu koju je utvrdio Sud ne mogu otvoriti novo pitanje o kojem nije odlučeno u presudi, i, u mjeri u kojoj je to predmet nove predstavke, o njemu Sud može odlučivati (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], 2009, tačka 62). Drugim riječima, Sud može postupati po

pritužbi da je ponavljanje postupka na domaćem nivou, kao provedba jedne od njegovih presuda, dovelo do nove povrede Konvencije (*ibid.*; *Lyons i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2003). Sud može biti nadležan da ispita pritužbu u pogledu činjenice da je domaći sud odbio ponoviti građanski ili krivični postupak nakon što je Sud prethodno utvrdio postojanje kršenja člana 6, pod uvjetom da se pritužba odnosi na „novo pitanje” koje nije riješeno prvom presudom, na primjer, na navodnu nepoštenost naknadnog postupka pred dotičnim domaćim sudom (*Bochan protiv Ukrajine (br. 2)* [VV], 2015, tačke 35-39, u kontekstu građanskog postupka, *Moreira Ferreira protiv Portugala (br. 2)* [VV], 2017, tačke 52-58, u kontekstu krivičnog postupka). Slično tome, Sud može biti nadležan ispitati navodni nedostatak djelotvornosti nove istrage nakon prethodne presude u kojoj je utvrđena povreda procesnog dijela člana 3. (*V.D. protiv Hrvatske (br. 2)*, 2018, tačke 46-54.

356. Treba primijetiti da je velika većina odluka kojima se predstavke utvrđuju neprihvatljivim zbog nespojivosti *ratione materiae* unutar granica opsega članova Konvencije ili njenih Protokola, posebno člana 2. Konvencije (pravo na život), člana 3. (zabrana mučenja), člana 4. (zabrana ropstva i prinudnog rada), člana 5. (pravo na slobodu i sigurnost), člana 6. (pravo na pravično suđenje), člana 7. (kažnjavanje samo na osnovu zakona), člana 8. (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života; vidi, na primjer, *Denisov protiv Ukrajine* [VV], 2018, tačka 134), člana 9. (sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti), člana 10. (sloboda izražavanja), člana 11. (sloboda okupljanja i udruživanja) i člana 1. Protokola br. 1. (zaštita imovine) i drugih članova. Kad je u pitanju primjenjivost člana 5. Protokola br. 7. vidi *Blazheski protiv Sjeverne Makedonije* (odl.), 2023.

357. Opseg primjene ovih članova ispitan je u mjerodavnom Vodiču kroz sudsku praksu Suda (dostupnom na stranici Suda pod nazivom [ECHR Knowledge Sharing - Gateway homepage](#)):

- Vodič kroz [član 1. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 2. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 3. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 4. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 5. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 6. \(građanski aspekt\) Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 6. \(krivični aspekt\) Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 7. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 8. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 9. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 10. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 11. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 12. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 13. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 14. Evropske konvencije o ljudskim pravima i član 1. Protokola br. 12 Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 15. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 17. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 18. Konvencije](#);
- Vodič kroz [član 1. Protokola br. 1](#);
- Vodič kroz [član 1. Protokola br. 7](#);
- Vodič kroz [član 2. Protokola br. 1](#);
- Vodič kroz [član 2. Protokola br. 4](#);
- Vodič kroz [član 2. Protokola br. 7](#);

- Vodič kroz [član 3. Protokola br. 1](#);
- Vodič kroz [član 3. Protokola br. 4](#);
- Vodič kroz [član 4. Protokola br. 4](#);
- Vodič kroz [član 4. Protokola br. 7](#).

III. Neprihvatljivost zasnovana na meritumu

A. Očigledna neosnovanost

Član 35. stav 3. tačka (a) Konvencije – Uvjeti prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivim bilo koji pojedinačni zahtjev priložen na osnovu člana 34. ukoliko smatra da:

(a) zahtjev ... očigledno je neosnovan ..;”

HUDOC ključne riječi

Očigledna neosnovanost (35-3-a)

1. Opći uvod

358. Čak i kad je neka predstavka spojiva sa Konvencijom i kad su ispunjeni svi formalni uvjeti prihvatljivosti, Sud ipak može utvrditi da je predstavka neprihvatljiva iz razloga koji se odnose na ispitivanje njene osnovanosti. Daleko najuobičajeniji razlog jest da se neka predstavka smatra očigledno neosnovanom. Istina je da upotreba izraza „očigledno” u članu 35. stavu 3 tački (a) može dovesti do konfuzije: ako se uzme doslovno, mogao bi se tumačiti kao da znači da će biti utvrđeno da je predstavka neprihvatljiva po toj osnovi ako je prosječnom čitatelju odmah uočljivo da je nerealna i neutemeljena. Međutim, jasno je iz ustanovljene i obilne sudske prakse institucija Konvencije (tj. Suda, i prije 1. novembra 1998. godine Evropske komisije za ljudska prava) da se taj izraz treba tumačiti šire, u smislu konačnog ishoda predmeta. U stvari, smatrat će se da je predstavka „očigledno neosnovana” ako prethodno ispitivanje njenog sadržaja ne otkriva nikakvu naznaku povrede prava garantiranih Konvencijom, uslijed čega može biti utvrđeno da je neprihvatljiva na početku, bez nastavka daljeg ispitivanja merituma (što bi inače u pravilu dovelo do presude).

359. Činjenica da Sud, da bi zaključio da je neka predstavka očigledno neosnovana, ponekad treba pozvati strane da dostave svoja izjašnjenja i ući u dugo i podrobno obrazlaganje svoje odluke, ni na koji način ne mijenja „očigledno” neosnovanu prirodu predstavke (*Mentzen protiv Latvije* (odl.), 2004).

360. Većina očigledno neosnovanih predstavlki utvrđena je neprihvatljivim *de plano* odlukom sudije pojedinca ili odbora od tri sudije (članovi 27. i 28. Konvencije). Međutim neke pritužbe ove vrste ispituje vijeće, ili čak, u izuzetnim slučajevima, Veliko vijeće (*Gratzinger i Gratzingerova protiv Češke Republike* (odl.) [VV], 2002, tačke 78-86, u odnosu na član 6. stav 1; *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odl.) [VV], 2010, tačke 130-138, u odnosu na član 8; *Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, tačka 152, u vezi sa navodnim nedostatkom nezavisnosti istrage koja je provedena u Njemačkoj).

361. Izraz „očigledno neosnovan” može se primijeniti na predstavku u cjelini ili na neku konkretnu pritužbu u širem kontekstu predmeta. Stoga u nekim predmetima dio predstavke može biti odbačen, kao da se po prirodi predstavke radi o „četvrtoj instanci”, a za ostatak se utvrdi da je prihvatljiv, te čak može dovesti i do utvrđivanja povrede Konvencije. Zbog toga je tačnije govoriti o „očigledno neosnovanim pritužbama”.

362. Kako bi se razumjelo značenje i opseg pojma „očigledna neosnovanost”, važno je zapamtiti da je jedan od temeljnih principa u podlozi cijelog sistema Konvencije princip supsidijarnosti. U specifičnom kontekstu Evropske konvencije o ljudskim pravima to znači da zadatak osiguranja poštovanja i primjene prava garantiranih Konvencijom prvenstveno imaju organi vlasti država ugovornica, a ne Sud. Sud može intervenirati samo ako domaći organi vlasti ne ispune svoje obaveze (*Scordino protiv Italije* (br. 1) [VV], 2006, tačka 140). Stoga je najbolje da se, koliko je god to moguće, činjenice predmeta istraže i pitanja ispituju na domaćem nivou, tako da domaći organi vlasti, koji su zbog svog direktnog i trajnog kontakta sa vitalnim snagama svojih zemalja u najboljem položaju da to učine, mogu djelovati

tako da isprave sve navodne povrede Konvencije (*Dubská i Krejzová protiv Češke Republike* [VV], 2016, tačka 175).

363. Očigledno neosnovane pritužbe mogu se podijeliti u četiri kategorije: pritužbe „četvrte instance“, pritužbe u slučaju kad je očito ili izgledno da nema povrede, nepotkrijepljene pritužbe i, konačno, nejasne ili /nerealne pritužbe.

2. „Četvrta instanca“¹¹

364. Posebnu kategoriju pritužbi podnesenih Sudu čine one koje se obično zovu pritužbama „četvrte instance“. Ovaj izraz, koji se ne pojavljuje u tekstu Konvencije, i koji je utvrđen kroz sudsku praksu institucija Konvencije (*Kemmache protiv Francuske (br. 3)*, 1994, tačka 44) - donekle je paradoksalan, budući da naglašava ono što Sud nije: žalbeni sud ili sud koji može ukinuti odluke koje su donijeli sudovi u državama stranama Konvencije, odnosno ponovno suditi u predmetima u kojima su oni sudili, ili preispitati predmete na isti način kao Vrhovni sud. Predstavke upućene četvrtoj instanci stoga proizlaze iz pogrešnog razumijevanja uloge Suda i prirode pravosudne mašinerije koju je ustanovila Konvencija kod podnositelja predstavke.

365. Uprkos svojim specifičnim obilježjima, Konvencija ostaje međunarodni ugovor koji poštuje ista pravila kao i drugi međudržavni ugovori, posebno pravila navedena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora (*Demir i Baykara protiv Turske* [VV], 2008, tačka 65). Sud stoga ne može prekoračiti granice općih ovlasti koje su na njega prenijele države ugovornice svojom suverenom voljom. Ove granice su definirane članom 19. Konvencije koji propisuje:

„Da bi se osiguralo poštovanje obaveza iz Konvencije i njezinih protokola koje su prihvatile visoke strane ugovornice, osniva se Evropski sud za ljudska prava ...”

366. U skladu s tim, ovlasti Suda su ograničene na provjeru pridržavaju li se države ugovornice obaveza u odnosu na ljudska prava koje su preuzele pristupanjem Konvenciji (i njenim Protokolima). Nadalje, budući da nema ovlasti da se direktno umiješa u pravne sisteme država ugovornica, Sud mora poštivati samostalnost tih pravnih sistema. To znači da nije njegova zadaća da se bavi činjeničnim ili pravnim greškama koje su navodno počinili nacionalni sudovi, osim ako su, i u mjeri u kojoj su, možda povrijedili prava i slobode zaštićene Konvencijom. On ne može sam ocjenjivati činjenice koje su navele nacionalni sud da donese upravo odluku koju je donio, a ne drugačiju odluku. Kad bi bilo drugačije, Sud bi tada postupao kao sud treće ili četvrte instance, što bi predstavljalo nepoštivanje granica nametnutih njegovom djelovanju (*García Ruiz protiv Španije* [VV], 1999, tačka 28; *De Tommaso protiv Italije* [VV], 2017, tačka 170).

367. U kontekstu navedenog, Sud općenito ne može ispitivati utvrđivanja i zaključke domaćih sudova po pitanju:

- utvrđivanja činjeničnog stanja predmeta;
- tumačenja i primjene domaćeg prava;
- prihvatljivosti i ocjene dokaza na suđenju;
- materijalne pravičnosti ishoda građanskog spora;
- krivnje ili nevinosti optuženog u krivičnom postupku.

368. Jedina okolnost u kojoj Sud može, kao izuzetak od tog pravila, dovesti u pitanje utvrđivanja i zaključke o kojima je riječ jest kad su oni očigledno proizvoljni, na način koji direktno ide protiv pravde i zdravog razuma, i sam po sebi predstavlja povredu Konvencije (*De Tommaso protiv Italije* [VV], 2017, tačka 170; *Kononov protiv Latvije* [VV], tačka 189).

11. Za više informacija, vidi vodiče za sudsku praksu Suda u [građanskim](#) i [krivičnim](#) aspektima člana 6. Konvencije.

369. Pritužbe četvrtoj instanci mogu biti podnesene na osnovu bilo koje materijalne odredbe Konvencije i bez obzira na pravno područje kojem postupak pripada na domaćem nivou. Na primjer, doktrina četvrte instance primjenjuje se u slijedećim predmetima:

- predmeti koji se odnose na pritvor (*Thimothawes protiv Belgije*, tačka 71);
- građanski predmeti (*García Ruiz protiv Španije* [VV], 1999, tačka 28; *Hasan Tunç i drugi protiv Turske*, 2017, tačke 54-56);
- krivični predmeti (*Perlala protiv Grčke*, 2007, tačka 25; *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2000, tačka 34);
- predmeti koji se odnose na preventivne mjere *praeter delictum* (*De Tommaso protiv Italije* [VV], 2017, tačke 156-173);
- porezni predmeti (*Dukmedjian protiv Francuske*, 2006, tačke 71-75; *Segame SA protiv Francuske*, 2012, tačke 61-65);
- predmeti koji se odnose na socijalna pitanja (*Marion protiv Francuske*, 2005, tačka 22; *Spycher protiv Švicarske* (odl.), 2015, tačke 27-32);
- upravni predmeti (*Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije* [VV], 2012, tačke 196-199);
- predmeti o odgovornosti države (*Schipani i drugi protiv Italije*, 2015, tačke 59-61);
- disciplinski predmeti (*Pentagiotis protiv Grčke* (odl.), 2011);
- predmeti koji se odnose na biračko pravo (*Ādamsons protiv Latvije*, 2008, tačka 118);
- predmeti koji se tiču ulaska, boravka i protjerivanja nedržavljana (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], 2007, tačka 89; *Ilias i Ahmed protiv Mađarske* [VV], 2019, tačke 147, 150);
- predmeti koji se odnose na okupljanje (*Mushegh Saghatelyan protiv Armenije*, tačka 241);
- predmeti koji se odnose na član 1. Protokola br. 1 (*Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], tačke 83-86).

370. Međutim, većina pritužbi četvrte instance na osnovu člana 6. stava 1. Konvencije tiče se prava na „pravično suđenje” u građanskim i krivičnim postupcima. Treba imati na umu, budući da je to vrlo uobičajeni izvor nerazumijevanja na strani podnositelja predstavki, da „pravičnost” koju traži član 6. stav 1. nije „materijalna” pravičnost (koncept koji je djelimično pravni, a djelimično etički, i može ga primijeniti samo postupajući sudija), već „procesna” pravičnost. Ovo se u praktičnom smislu prevodi u kontradiktorni postupak u kojem se uzimaju u obzir podnesci strana i one su stavljene u jednak položaj pred sudom (*Star Cate – Epilekta Gevmata i drugi protiv Grčke* (odl.), 2010).

371. U skladu s tim, Sud će odbiti pritužbe četvrte instance na osnovu člana 6. stava 1. Konvencije zbog toga što je podnositelj predstavke imao pogodnosti kontradiktornog postupka; mogao je, u raznim fazama postupka, iznijeti tvrdnje i dokaze koje je smatrao bitnim za svoj predmet; imao je priliku djelotvorno pobijati tvrdnje i dokaze koje je iznijela protivna strana; sudovi su saslušali i ispitali sve njegove tvrdnje, koje su, gledano objektivno, bile bitne za rješenje predmeta; činjenični i pravni razlozi za pobijanu odluku su detaljno izneseni, te je stoga postupak, uzet u cjelini, bio pravičan (*García Ruiz protiv Španije* [VV], 1999; *De Tommaso protiv Italije* [VV], 2017, tačka 172).

3. Jasno ili očigledno nepostojanje povrede

372. Pritužba podnositelja predstavke će također biti proglašena očigledno neosnovanom ako, uprkos ispunjenju svih formalnih uvjeta prihvatljivosti koji traže da je spojiva sa Konvencijom i da ne predstavlja pritužbu četvrte instance, ni naizgled ne ukazuje na povredu prava garantiranih Konvencijom. U takvim će se predmetima pristup Suda sastojati od ispitivanja merituma pritužbe, zaključivanja da ni naizgled nema povrede i utvrđivanja da je pritužba neprihvatljiva, bez potrebe daljeg postupanja. Mogu se razlikovati tri vrste pritužbi koje traže takav pristup.

a. Naizgled nema proizvoljnosti ili nepravdičnosti

373. U skladu sa principom supsidijarnosti, u prvom je redu na domaćim organima vlasti da se pobrinu za poštovanje temeljnih prava garantiranih Konvencijom. Stoga je, općenito, utvrđivanje činjenica predmeta i tumačenje domaćeg prava isključivo zadatak domaćih sudova i drugih organa vlasti, čija su utvrđivanja i zaključci u tom pogledu obavezujući za Sud. Međutim, princip djelotvornosti prava, sadržan u cijelom konvencijskom sistemu, znači da se Sud može i treba uvjeriti da je postupak donošenja odluke čijem ishodu podnositelj predstavke prigovara bio pravičan i da nije bio proizvoljan (postupak o kojem je riječ može biti upravni ili sudski, ili i jedno i drugo, u zavisnosti od slučaja).

374. Posljedično, Sud može utvrditi da je očigledno neosnovana pritužba koju su u suštini ispitali nadležni nacionalni sudovi tokom postupka koji je *a priori* ispunio sljedeće uvjete (ako nema dokaza o suprotnom):

- postupak je vođen pred tijelima ovlaštenim za tu svrhu prema odredbama domaćeg prava;
- postupak je vođen u skladu sa procesnim zahtjevima domaćeg prava;
- zainteresirana strana imala je priliku iznijeti svoje tvrdnje i dokaze, koje je pravilno saslušao organ vlasti o kojemu je riječ;
- nadležna tijela su ispitala i razmotrila sve činjenične i pravne elemente koji su, objektivno gledano, bili mjerodavni za pravično rješenje predmeta;
- postupak je rezultirao odlukom za koju je dato dovoljno obrazloženje..

b. Naizgled nema nesrazmjernosti između ciljeva i sredstava

375. Kad konvencijsko pravo na koje se podnositelj predstavke poziva nije apsolutno i podložno je ograničenjima koja su ili izričita (izričito ugrađena u Konvenciju), ili se podrazumijevaju (definirana u sudskoj praksi Suda), Sud je često pozvan da ocijeni da li je miješanje kojem se prigovara srazmjerno.

376. U grupi odredbi koje izričito navode dopuštena ograničenja, može se prepoznati posebna podgrupa od četiri člana: član 8. (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života); član 9. (sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti); član 10 (sloboda izražavanja) i član 11. (sloboda okupljanja i udruživanja). Svi ovi članovi imaju istu strukturu: prvi stav navodi temeljno pravo o kojemu je riječ, a drugi stav definira okolnosti u kojima država može ograničiti ostvarivanje tog prava. Formulacija drugog stava nije u cijelosti identična u svakom slučaju, ali je struktura ista. Na primjer, u odnosu na pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života član 8. stav 2. propisuje:

„Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Član 2. Protokola br. 4. (sloboda kretanja) također pripada ovoj kategoriji, budući da treći stav slijedi isti model.

377. Kad je Sud pozvan da ispita miješanje javne vlasti u ostvarivanje jednog od navedenih prava, on to pitanje uvijek analizira u tri faze. Ako je zaista došlo do „miješanja“ države (a to je odvojeno pitanje koje se mora rješavati prvo, budući da odgovor nije uvijek očigledan), Sud nastoji jedno za drugim odgovoriti na tri pitanja:

- Da li je miješanje bilo u skladu sa „zakonom“ koji je bio dovoljno dostupan i predvidiv?
- Ako jest, da li se njime nastojao ostvariti barem jedan od „legitimnih ciljeva“ koji su iscrpno nabrojani (lista se neznatno razlikuje u zavisnosti od člana)?
- Ako je tako, da li je miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“ kako bi se postigao taj cilj? Drugim riječima, da li postoji odnos srazmjernosti između cilja i ograničenja o kojima je riječ?

378. Samo ako je odgovor na svako od ova tri pitanja potvrđan smatra se da je miješanje spojivo sa Konvencijom. Ako nije tako, bit će utvrđena povreda. Kad ispituje treće pitanje, Sud mora voditi računa o slobodnoj procjeni koju ima država, čiji opseg će se znatno razlikovati u zavisnosti od okolnosti, prirode zaštićenog prava i prirode miješanja (*Paradiso i Campanelli protiv Italije* [VV], 2017, tačke 179-182; *Mouvement raëlien suisse protiv Švicarske* [VV], 2012, tačke 59-61).

379. Isti princip se primjenjuje ne samo na članove navedene u tekstu iznad, već i na većinu drugih odredbi Konvencije, i na implicitna ograničenja koja nisu izričito navedena u članu o kojemu je riječ. Na primjer, pravo na pristup sudu koje je osigurano u članu 6. stavu 1. Konvencije nije apsolutno, nego može biti podvrgnuto ograničenjima, te se podrazumijeva da su ona dozvoljena budući da pravo na pristup po samoj svojoj prirodi traži uređenje države. U tom smislu, države ugovornice uživaju određenu slobodnu procjenu, iako konačnu odluku o poštovanju zahtjeva iz Konvencije donosi Sud. Sud se mora uvjeriti da primijenjena ograničenja ne ograničavaju niti umanjuju pristup koji je pojedincu ostavljen na način ili u mjeri uslijed koje bi bila narušena sama suština prava. Nadalje, ograničenje prava na pristup sudu neće biti spojivo sa članom 6. stavom 1. ako se njime ne nastoji ostvariti legitiman cilj i ako ne postoji razuman odnos srazmjernosti upotrijebljenih sredstava i cilja koji se nastoji postići (*Cudak protiv Litvanije* [VV], 2010, tačka 55; *Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske* [VV], 2016, tačka 129).

380. Ako se, nakon prethodnog ispitivanja predstavke, Sud uvjeri da su ispunjeni gore navedeni uvjeti i da, u smislu svih relevantnih okolnosti predmeta, ne postoji očit nedostatak srazmjernosti između ciljeva koji se nastoje ostvariti miješanjem države i upotrijebljenih sredstava, utvrdit će da je pritužba o kojoj je riječ neprihvatljiva kao očigledno neosnovana. Razlozi dati za odluku o neprihvatljivosti u takvom predmetu će biti identični ili slični onima koje bi Sud prihvatio u presudi o meritumu u kojoj bi zaključio da nije bilo povrede (*Mentzen protiv Latvije* (odl.), 2004).

c. Ostala relativno jasna materijalna pitanja

381. Uz naprijed opisane situacije, Sud će utvrditi da je neka pritužba očigledno neosnovana ako se uvjerio da, zbog razloga koji se tiču merituma, ni naizgled nema povrede odredbe Konvencije na koju se poziva. Postoje dva seta okolnosti u kojima se to posebno dešava:

- kad je tako riješeno u ustaljenoj i obilnoj sudskoj praksi Suda u identičnim ili sličnim predmetima, na osnovu kojih Sud može zaključiti da nije došlo do povrede Konvencije u predmetu koji je pred njim (*Galev i drugi protiv Bugarske* (odl.), 2009);
- kada, iako nema prethodnih odluka koje bi se direktno i konkretno bavile tim pitanjem, Sud može zaključiti, na osnovu postojeće sudske prakse, da naizgled nema povrede Konvencije (*Hartung protiv Francuske* (odl.), 2009).

382. U bilo kojem od tih slučajeva Sud može biti pozvan da temeljito i detaljno ispita činjenice predmeta i sve ostale relevantne činjenične elemente (*Collins i Akaziebie protiv Švedske* (odl.), 2007).

4. Nepotkrijepljene pritužbe: nedostatak dokaza

383. Postupak pred Sudom je kontradiktoran po svojoj prirodi. Stoga je na stranama, tj. na podnositelju predstavke i tuženoj državi da potkrijepe svoje činjenične tvrdnje (na način da Sudu daju potrebne činjenične dokaze), kao i svoje pravne tvrdnje (kojima objašnjavaju zašto, po njihovom mišljenju, neka odredba Konvencije na koju se pozivaju jest ili nije povrijeđena).

384. Relevantni dijelovi pravila 47. Pravila Suda, koji se primjenjuju na sadržaj pojedinačnih predstavki, propisuju kako slijedi:

„1. Svaka predstavka podnijeta na osnovu člana 34. Konvencije, sastavlja se na obrascu predstavke koji obezbjeđuje Sekretarijat, osim ako Sud ne odluči drugačije. Ona treba sadržavati sve potrebne informacije u relevantnim dijelovima predstavke i uključuje sljedeće:

...

(d) sažetu i čitku izjavu o činjenicama;

(e) sažetu i čitku izjavu o navodnom kršenju Konvencije s odgovarajućim obrazloženjem; i

...

2. (a) Sve informacije navedene u stavu 1. (e) do (g) u odgovarajućem dijelu predstavke bi trebale biti dovoljne Sudu da može odrediti prirodu i predmet predstavke bez uvida u druga dokumenta.

...

3.1 Podnositelj predstavke ili zastupnik podnositelja predstavke treba potpisati obrazac predstavke, a uz njega se prilažu i:

(a) kopije dokumenata koji se odnose na ožalbene odluke (sudske ili kakve druge);

(b) kopije dokumenata i odluka koje pokazuju da se podnositelj predstavke pridržavao pravila o iscrpljivanju domaćih pravnih lijekova kao i poštovanju roka propisanim članom 35. stav 1. Konvencije;

...

5.1 Neispunjenje uslova navedenih u stavovima 1. do 3. ovog Pravila će imati za posljedicu da Sud odbije razmatranje predstavke, osim u sljedećim slučajevima:

(a) ako podnositelj predstavke dostavi odgovarajuće objašnjenje za odstupanje od pravila;

...

(c) ako Sud sam ili na zahtjev podnositelja predstavke odluči drugačije.

...”

385. Pored toga, prema pravilu 44. C, stav 1. Pravila Suda:

„Kada strana propusti iznijeti dokaze ili dostaviti podatke koje je zatražio Sud ili sama propusti objelodaniti relevantne podatke, ili na drugi način propusti aktivno učestvovati u postupku, Sud može iz takvog ponašanja izvući zaključke koje smatra prikladnim.”

386. Kad nisu ispunjeni gore navedeni uvjeti, Sud može utvrditi da je predstavka neprihvatljiva kao očigledno neosnovana. Postoje dva skupa okolnosti u kojima se to posebno dešava:

- kad podnositelj predstavke jednostavno citira jednu ili više odredbi Konvencije, bez objašnjenja na koji su način prekršene, osim kad je to očito iz činjenica predmeta (*Trofimchuk protiv Ukrajine* (odl.), 2005; *Baillard protiv Francuske* (odl.), 2008);
- kad podnositelj predstavke propusti ili odbije dostaviti dokaznu dokumentaciju da potkrijepi svoje navode (posebno odluke sudova ili drugih domaćih organa vlasti), osim kad postoje izuzetne okolnosti izvan njegove kontrole koje ga sprječavaju da to učini (na primjer, ako zatvorski organi odbiju proslijediti dokumente iz spisa zatvorenika Sudu) ili osim ako sam ne Sud odredi drugačije.

5. Nejasne ili nerealne pritužbe

387. Sud će odbiti kao očigledno neosnovane pritužbe koje su toliko nejasne da mu je objektivno nemoguće suvislo shvatiti činjenice kojima prigovara podnositelj predstavke i pritužbe koje želi podnijeti Sudu. Isto se primjenjuje i na pritužbe koje su nerealne, tj. pritužbe koje se tiču činjenica koje su objektivno nemoguće, jasno je da su izmišljene ili su očigledno protivne zdravom razumu. U takvim će slučajevima prosječnom promatraču, čak i onome bez ikakvog pravnog obrazovanja biti očita činjenica da ni naizgled nema povrede Konvencije.

B. Nema značajne štete

Član 35. stav 3. tačka (b) Konvencije - Uvjeti prihvatljivosti

„3. Sud proglašava neprihvatljivim bilo koji pojedinačni zahtjev priložen na osnovu člana 34. ukoliko smatra da:

...

b) podnositelj zahtjeva nije pretrpio značajnu štetu, osim ako poštivanje ljudskih prava kao što je definisano Konvencijom i njenim protokolima ne zahtijeva razmatranje zahtjeva u meritumu.“

HUDOC ključne riječi

Nema značajne štete (35-3-b) – Dalje ispitivanje nije opravdano (35-3-b) – Predmet s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud (35-3-b)

1. Historijat novog uvjeta

388. Novi uvjet prihvatljivosti je dodan uvjetima propisanim članom 35. stupanjem na snagu Protokola br. 14 1. juna 2010. godine. Prema članu 20. Protokola nova odredba će se primjenjivati na sve predstavke koje su u postupku pred Sudom, osim onih koje su proglašene prihvatljivim. Shodno tome, u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [VV], 2012, tačka 66, prethodni prigovor Vlade po osnovu da nema značajne štete je odbijen jer je predstavka proglašena prihvatljivom 2006. godine, prije nego što je Protokol br. 14 stupio na snagu.

389. Uvođenje ovog novog uvjeta smatralo se potrebnim zbog sve većeg broja predmeta pred Sudom. On Sudu daje dodatni alat koji mu treba pomoći da se fokusira na predmete koji traže ispitivanje merituma. Drugim riječima, on omogućava Sudu da odbaci predmete koji se smatraju „minornima“ na osnovu principa po kojem sudije ne trebaju postupati u takvim predmetima („*de minimis non curat praetor*“).

390. Iako pojam „*de minimis*“ nije bio formalno uključen u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima do 1. juna 2010, na njega se poziva u nekoliko izdvojenih mišljenja članova Komisije (vidi izvještaje Komisije u predmetu *Eyoum-Priso protiv Francuske*, 1997; *H.F. K-F protiv Njemačke*, 1996; *Lechesne protiv Francuske*, 1997), i sudija Suda (vidi, npr, *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1981; *O’Halloran i Francis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2007; *Micallef protiv Malte* [VV], 2009), kao i izjašnjenjima vlada Sudu (vidi, npr. *Koumoutsea i drugi protiv Grčke* (odl.), 2001).

391. Protokolom br. 15 uz Konvenciju koji je stupio na snagu 1. augusta 2021. godine izmijenjen je član 35. stav 3. tačka (b) Konvencije tako što je obrisan uvjet da je predmet prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud. Ova izmjena je trebala dodatno pojačati dejstvo maksime „*de minimis non curat praetor*“ (vidi *Izvještaj sa objašnjenjima uz Protokol br. 15*, tačka 23). Primjenjuje se od datuma stupanja na snagu Protokola. Ova izmjena primjenjuje se i na predstavke u kojima sa datumom stupanja na snagu Protokola nije donesena odluka o prihvatljivosti.

2. Opseg

392. Član 35. stav 3. tačka (b) sastavljen je od dva različita elementa. Prvo, sam uvjet prihvatljivosti: Sud može proglasiti neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku ako podnositelj predstavke nije pretrpio značajnu štetu. Zatim slijedi zaštitna odredba: Sud ne može proglasiti takvu predstavku neprihvatljivom ako poštovanje ljudskih prava zahtijeva ispitivanje merituma predstavke. Ako su ispunjena ova dva uvjeta za kriterij neprihvatljivosti, Sud proglašava pritužbu neprihvatljivom u skladu sa članom 35. stav 3. tačka (b) i stav 4. Konvencije.

393. Prije stupanja na snagu Protokola br. 15 prema ovom kriteriju nije bilo moguće odbaciti nijedan predmet ako ga nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud (vidi, npr. *Varadinov protiv Bugarske*, 2017, tačka 25; za razliku od *Čelik protiv Nizozemske* (odl.), 2013). Nakon stupanja na snagu Protokola br. 15 o izmjenama Konvencije, ova druga zaštitna odredba je brisana.¹² Za prvu primjenu novog teksta člana 35. stav 3. tačka (b) vidi *Bartolo protiv Malte* (odl.), 2021.

394. U predmetu *Shefer protiv Rusije* (odl.), 2012, Sud je naveo da premda ne postoji formalna hijerarhija različitih elemenata člana 35. stav 3. tačka (b), „značajna šteta“ je centralno pitanje novog uvjeta. U većini predmeta se stoga primjenjuje hijerarhijski pristup, prema kojem se redom razmatra svaki element novog uvjeta (*Kiril Zlatkov Nikolov protiv Francuske*, 2016; *C.P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2016; *Borg i Vella protiv Malte* (odl.), 2015). Međutim, Sud je u nekim predmetima također smatrao nepotrebnim da se utvrđuje da li je prisutan prvi element ovog uvjeta prihvatljivosti (*Finger protiv Bugarske*, 2011; *Daniel Faulkner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2016; *Turturica i Casian protiv Republike Moldavije i Rusije*, 2016; *Varadinov protiv Bugarske*, 2017, tačka 25).

395. Sud je jedini nadležan za tumačenje ovog uvjeta prihvatljivosti i odlučivanje o njegovoj primjeni. Tokom prve dvije godine nakon stupanja na snagu, uvjet su primjenjivala samo vijeća i Veliko vijeće (član 20. stav 2. Protokola br. 14). Od 1. juna 2012. godine uvjet koriste sve sudijske formacije Suda.

396. Sud može ispitati novi uvjet prihvatljivosti na vlastitu inicijativu (npr. u predmetima *Vasyanovich protiv Rusije* (odl.), 2016; *Ionescu protiv Rumunije* (odl.), 2010; *Magomedov i drugi protiv Rusije*, 2017, tačka 49) ili u odgovoru na prigovor vlade (*Gaglione i drugi protiv Italije*, 2010). U nekim predmetima Sud razmatra ovaj novi uvjet prije drugih uvjeta prihvatljivosti (*Korolev protiv Rusije* (odl.), 2010; *Rinck protiv Francuske* (odl.), 2010; *Gaftoniuc protiv Rumunije* (odl.), 2011; *Burov protiv Moldavije* (odl.), 2011; *Shefer protiv Rusije* (odl.), 2012. U drugim predmetima Sud razmatra novi uvjet tek nakon što isključi druge (*Ionescu protiv Rumunije* (odl.), 2010; *Holub protiv Češke Republike* (odl.), 2010).

397. Primjena uvjeta da nema značajne štete nije ograničena ni na koje pojedinačno pravo zaštićeno Konvencijom. Međutim, Sud smatra da je teško predvidjeti situaciju u kojoj bi pritužba po članu 3, koja ne bi bila neprihvatljiva ni po kojem drugom osnovu i koja bi spadala u opseg primjene člana 3. (što znači da bi prošla test minimalnog nivoa ozbiljnosti), mogla biti proglašena neprihvatljivom zbog toga što podnositelj predstavke nije pretrpio značajnu štetu (*Y protiv Latvije*, 2014, tačka 44). Slično tome, Sud je odbio primjenu novog kriterija u odnosu na pritužbu po članu 2, istaknuvši da je pravo na život jedna od suštinskih odredbi Konvencije (*Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, tačke 72-73). U pogledu pritužbe po članu 5, Sud je dosada odbio primjenu uvjeta prihvatljivosti „bez značajne štete“ imajući u vidu istaknuto mjesto koje pravo na slobodu ima u demokratskom društvu (*Zelčš protiv Latvije*, 2020, tačka 44 i tu citirane reference). Sud je također naveo da u predmetima koji se bave slobodom misli, savjesti i vjeroispovijesti (član 9) ili slobode izražavanja (član 10) pri primjeni uvjeta nepostojanja značajne štete treba s dužnom pažnjom razmotriti važnost ovih sloboda, uz pažljivo ispitivanje od strane Suda (za član 9. vidi *Stavropoulos i drugi protiv Grčke*, 2020, tačke 29-30, a za član 10. vidi na primjer, *Sieć Obywatelska Watchdog Polska protiv Poljske*, 2024, tačka 25). U kontekstu člana 10. trebalo bi pažljivo ispitati elemente kao što je doprinos dat debati od šireg interesa i da li predmet uključuje štampu ili druge informativne medije (*Margulev protiv Rusije*, 2019, tačka 41-42; *Sylka protiv Poljske* (odl.), 2014, tačka 28; *Panioglu protiv Rumunije*, 2020, tačka 72-76; *Šeks protiv Hrvatske*, 2022, tačka 48). U pogledu predmeta koji se bave slobodom okupljanja i slobodom udruživanja (član 11) Sud bi trebao s dužnom pažnjom razmotriti važnost ovih sloboda za demokratsko društvo i provesti pažljivo ispitivanje (*Obote protiv Rusije*, 2019, tačka 31; *Yordanovi protiv Bugarske*, 2020, tačke 49-52). Za razliku od prethodnih predmeta, u predmetu *Boronenkov protiv Ukrajine* (odl.), 2024, tačke 17-23, Sud je zaključio da podnositelj predstavke nije pretrpio značajnu štetu u značenju iz člana 35. stav 3. tačka (b) u pogledu njegove pritužbe po članu 11. (sloboda udruživanja). Osim toga,

12. Član 5. Protokola br. 15: „U članu 35. stav 3. tačka b. Konvencije brišu se riječi „s tim da se predstavka ne može odbaciti po ovom osnovu ukoliko predmet nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud“.

imajući u vidu povezanost pritužbe po članu 11. i pritužbe po članu 6, Sud je došao do istog zaključka u pogledu potonje pritužbe (*Ibid.*, tačka 23).

3. Da li je podnositelj predstavke pretrpio značajnu štetu

398. Glavni element sadržan u ovom uvjetu je pitanje da li je podnositelj predstavke pretrpio „značajnu štetu“. „Značajna šteta“ počiva na ideji da kršenje prava, koliko god stvarno sa isključivo pravne tačke gledišta, treba dosegnuti minimalni nivo ozbiljnosti da bi opravdalo razmatranje od strane međunarodnog suda. Kršenja koja su isključivo tehničke prirode i beznačajna izvan formalnog okvira ne iziskuju evropski nadzor (*Shefer protiv Rusije* (odl.), 2012). Ocjena ovog minimalnog nivoa je relativna i zavisi od svih okolnosti datog predmeta. Ozbiljnost kršenja treba ocijeniti uzimajući u obzir i subjektivnu percepciju podnosioca predstavke i ono što je objektivno u pitanju u datom predmetu (*Korolev protiv Rusije* (odl.), 2010; *Friedrich i drugi protiv Poljske*, 2024, tačka 125).

399. Međutim, subjektivna percepcija podnosioca predstavke sama po sebi nije dovoljna da se zaključi da je podnositelj pretrpio značajnu štetu. Subjektivna percepcija mora biti opravdana objektivnim razlozima (*Ladygin protiv Rusije* (odl.), 2011). Kršenje Konvencije može se odnositi na važna principijelna pitanja i stoga uzrokovati značajnu štetu bez obzira na finansijski interes (*Korolev protiv Rusije* (odl.), 2010; *Biržietis protiv Litvanije*, 2016; *Karelin protiv Rusije*, 2016). U predmetu *Giuran protiv Rumunije*, 2011, tačke 17-25, Sud je zaključio da je podnositelj predstavke pretrpio značajnu štetu jer se postupak odnosio na za njega principijelno pitanje, odnosno njegovo pravo na poštovanje njegovog vlasništva i doma (vidi također, na primjer, *Kaczmarek protiv Poljske*, 2024, tačka 56). Sud je tako utvrdio unatoč činjenici da se domaći postupak koji je bio predmet pritužbe odnosio na povrat ukradene robe vrijednosti 350 eura (EUR) iz stana podnosioca predstavke. Slično tome, u predmetu *Konstantin Stefanov protiv Bugarske*, 2015, tačke 46-47, Sud je uzeo u obzir činjenicu da se novčana kazna odnosila na principijelno pitanje za podnosioca predstavke, odnosno poštovanje njegovog položaja kao advokata pri izvršavanju njegovih poslovnih zadataka.

400. Osim toga, kod ocjenjivanja subjektivnog značaja pitanja za podnositeljicu predstavke, Sud može uzeti u obzir ponašanje podnositeljice, primjerice neaktivnost u sudskom postupku tokom određenog perioda što je pokazalo da u tom predmetu postupak za nju nije bio značajan (*Shefer protiv Rusije* (odl.), 2012). U predmetu *Giusti protiv Italije*, 2011, tačka 22-36, Sud je uveo određene nove elemente koje treba razmotriti pri utvrđivanju praga minimalne ozbiljnosti da bi se opravdalo razmatranje od strane međunarodnog suda, i to prirodu navodno prekršenog prava, težinu navodnog kršenja i/ili potencijalnih posljedica kršenja po ličnu situaciju podnosioca predstavke. Prilikom ocjene tih posljedica Sud će naročito ispitati šta je dovedeno u pitanje, odnosno ishod nacionalnih postupaka. Na primjer, u predmetu *Boronenkov protiv Ukrajine* (odl.), 2024, tačke 17-21, Sud je uzeo u obzir nekoliko faktora koji umanjuju značaj bilo kakve „štete“ koju je pretrpio podnositelj predstavke i utvrdio nedostatak „odvraćajućeg efekta“ na ostvarivanje njegovog prava na slobodu okupljanja.

a. Nedostatak značajne finansijske štete

401. U više predmeta nivo ozbiljnosti se procjenjuje u svjetlu finansijskog uticaja predmeta spora i važnosti predmeta za podnosioca predstavke. Finansijski uticaj se ne ocjenjuje samo u svjetlu nematerijalne štete koju potražuje podnositelj predstavke. U predmetu *Kiousi protiv Grčke* (odl.), 2011, Sud je smatrao da potraživana nematerijalna šteta od 1.000 EUR nije relevantna za izračun onoga što je za podnosioca predstavke zaista bilo u pitanju. Razlog za to je što nematerijalnu štetu često računaju sami podnositelji predstavke na osnovu vlastitih nagađanja o vrijednosti spora.

402. U pogledu beznačajnog finansijskog uticaja Sud je do sada utvrdio nepostojanje „značajne štete“ u sljedećim predmetima u kojima je iznos u pitanju bio jednak ili manji od otprilike 500 eura:

- u predmetu koji se odnosi na postupak u kojem je vrijednost predmeta spora iznosila 90 eura (*Ionescu protiv Rumunije* (odl.), 2010);

- u predmetu koji se odnosi na propust vlasti da isplate podnositelju predstavke iznos manji od jednog eura (*Korolev protiv Rusije* (odl.), 2010);
- u predmetu koji se odnosi na propust vlasti da isplate podnositelju predstavke iznos od otprilike 12 eura (*Vasilchenko protiv Rusije*, 2010, tačka 49);
- u predmetu koji se odnosi na kaznu za saobraćajni prekršaj od 150 eura i jednog kaznenog boda na vozačkoj dozvoli podnositelju predstavke (*Rinck protiv Francuske* (odl.), 2010);
- kašnjenje u plaćanju 25 eura (*Gaftoniuc protiv Rumunije* (odl.), 2011);
- propuštanje isplate naknade 125 eura (*Ștefănescu protiv Rumunije* (odl.), 2011);
- propust državnih vlasti da isplate podnositelju predstavke 12 eura (*Fedotov protiv Moldavije* (odl.), 2011);
- propust o državnih vlasti da isplate podnositelju predstavke 107 eura uz troškove i izdatke od 121 eura, ukupno 228 eura (*Burov protiv Moldavije* (odl.), 2011);
- u predmetu koji se odnosi na novčanu kaznu od 135 eura, 22 eura za troškove i jedan kazneni bod na vozačkoj dozvoli podnositelja predstavke (*Fernandez protiv Francuske* (odl.), 2012);
- u predmetu u kojem je Sud utvrdio da iznos predmetne materijalne štete iznosi 504 eura (*Kiousi protiv Grčke* (odl.), 2011);
- u predmetu u kojem se razmatralo početno potraživanje podnositelja predstavke u iznosu od 99 eura od njegovog advokata uz činjenicu da mu je dodijeljena protuvrijednost od 1.515 eura za dužinu postupka o meritumu (*Havelka protiv Češke Republike* (odl.), 2011);
- u predmetu koji se odnosi na zaostale plaće u iznosu od otprilike 200 eura (*Guruyan protiv Armenije* (odl.), 2012);
- u predmetu troškova u iznosu od 227 eura (*Šumbera protiv Češke Republike* (odl.), 2012);
- u predmetu koji se odnosi na izvršenje sudske presude radi iznosa od 34 eura (*Shefer protiv Rusije* (odl.), 2012);
- u predmetu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete u iznosu od 445 eura za prekid opskrbe električnom energijom (*Bazelyuk protiv Ukrajine* (odl.), 2012);
- u predmetu koji se odnosi na administrativnu kaznu u iznosu od 50 eura (*Boelens i drugi protiv Belgije* (odl.), 2012);
- kada su se potraživanja odnosila na naknadu između 98 i 137 eura, uz zatezne kamate (*Hudecová i drugi protiv Slovačke* (odl.), 2012);
- propuštanje izvršenja odluka o relativno malim naknadama štete između 29 i 62 eura (*Shtefan i drugi protiv Ukrajine*, 2014; *Shchukin i drugi protiv Ukrajine* [Odbor], 2014);
- u predmetu administrativnih kazni od 35 i 31 euro (*Şimşek, Andiç i Boğatekin protiv Turske* (odl.), 2020, tačke 26-29);
- zamrzavanje preko četiri i pol godine dionica podnositelja predstavke u privrednom društvu sa ukupnom nominalnom vrijednošću od dvije rublje, tj. manje od 0.50 eura (*Sebeleva i drugi protiv Rusije*, 2022, tačke 42-43).

403. U predmetu *Havelka protiv Češke Republike* (odl.), 2011, Sud je uzeo u obzir činjenicu da iznos od 1.515 eura ne odstupa od odgovarajućeg pravičnog zadovoljenja u tolikoj mjeri da bi prouzročio značajnu štetu podnositelju predstavke, iako se taj iznos strogo govoreći ne može smatrati odgovarajućim i dovoljnim zadovoljenjem u skladu sa praksom Suda.

404. U predmetu *Magomedov i drugi protiv Rusije*, 2017, podnositeljima predstavke su dosuđena povećanja raznih doplataka i dodatnih povlastica kao učesnicima u hitnim operacijama na mjestu nuklearne elektrane u Černobilu. Budući da državni organi nisu uložili žalbu u propisanim rokovima, presude su postale pravosnažne. Međutim, državnim organima je dopušteno da podnesu žalbu nakon isteka roka pa su te presude kasnije ukinute. Podnositelji su uložili pritužbu na osnovu člana 6. i člana 1. Protokola 1. U odnosu na neke od podnositelja predstavke, prvostepena odluka je poništena prije

nego što je mogla biti izvršena. Sud je odbacio Vladinu tvrdnju da ti podnositelji nisu pretrpjeli značajnu štetu (tačke 47-48). Međutim, predstavke podnositelja koji su primili isplate na osnovu prvobitnih presuda smatrane su nedopuštenim prema ovom uvjetu. Sud je primijetio da ti podnositelji predstavki nisu morali vratiti novac koji su primili; da Konvencija ne garantuje pravo na penziju ili socijalnu naknadu bilo kojeg iznosa; da iznosi o kojima je riječ ne predstavljaju glavni izvor prihoda podnositelja predstavki; da njihovo pravo na doplatke i dodatne povlastice nije dovedeno u pitanje budući da se ispravilo samo metodu izračuna iznosâ dugovanjâ; i da je odgoda koju je uzrokovala zakašnjela vladina žalba koristila podnositeljima predstavke jer su nastavili primati naknade koje su se računale u skladu sa prvobitnim presudama u tom međuperiodu (tačke 50-52).

405. Konačno, Sud je svjestan da se efekat materijalnog gubitka ne smije mjeriti u apstraktnom smislu. Čak i materijalna šteta manjeg iznosa može biti značajna u svjetlu konkretne situacije neke osobe i ekonomske situacije zemlje ili regije u kojoj ona živi. Stoga Sud razmatra efekat financijskog gubitka, uzimajući u obzir situaciju pojedinca. U predmetu *Fernandez protiv Francuske* (odl.), 2012, činjenica da je podnositeljica predstavke bila sutkinja na upravnom žalbenom sudu u Marseillesu bila je relevantna za odluku Suda prema kojoj novčana kazna u iznosu od 135 eura za nju ne predstavlja značajnu štetu.

b. Značajna financijska šteta

406. S druge strane, kada Sud smatra da je podnositelj predstavke pretrpio značajnu financijsku štetu, onda ovaj uvjet može biti odbačen. Sud je tako postupio u sljedećim primjerima:

- u predmetu u kojem su utvrđena kašnjenja između devet i četrdeset devet mjeseci u izvršenju presuda kojima je dosuđena naknada za dužinu postupaka, pri čemu su se dati iznosi kretali od 200 do 13.749,99 eura (*Gaglione i drugi protiv Italije*, 2010);
- u predmetu koji se odnosi na kašnjenja u plaćanju naknade za ekspropisanu imovinu u iznosima koji idu do nekoliko desetina hiljada eura (*Sancho Cruz i drugi predmeti „Agrarne reforme” protiv Portugala*, 2011, tačke 32-35);
- u predmetu koji se odnosi na sporna prava iz radnog odnosa gdje potraživanje iznosi približno 1.800 eura (*Živić protiv Srbije*, 2011);
- u predmetu koji se odnosi na dužinu parničnog postupka od petnaest godina i pet mjeseci i nedostatak bilo kakvog pravnog sredstva, u kojem se potraživanje odnosilo na "značajan iznos" (*Giusti protiv Italije*, 2011, tačke 22-36);
- u predmetu koji se odnosi na dužinu parničnog postupka u kojem se sporni iznos odnosi na invalidnine koje nisu beznačajne (*De Ieso protiv Italije*, 2012);
- u predmetu u kojem je podnositeljica predstavke bila dužna platiti sudske takse koje su za 20 % prekoračile njen mjesečni prihod (*Piętka protiv Poljske*, 2012, tačka 33-41);
- u predmetu u kojem su podnositelji predstavke bili obavezni plaćati stalnu naknadu, iako najviši mjesečni iznos koji su plaćali nije prelazio 30 eura, jer se za ukupni iznos nije moglo reći da je beznačajan u općem kontekstu u kojem je primijenjena obaveza plaćanja i u svjetlu životnog standarda u tuženoj državi (*Strezovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije*, 2020, tačke 47-49).

c. Nedostatak značajne nefinancijske štete

407. Međutim, Sud se pri primjeni uvjeta nepostojanja značajne štete ne bavi isključivo predmetima koji se odnose na beznačajne financijske iznose (*Borislav Tonchev protiv Bugarske*, 2024, tačka 110). Stvarni ishod predmeta na nacionalnom nivou može imati i druge posljedice osim onih financijskih. U predmetu *Holub protiv Češke Republike* (odl.), 2010; *Bratři Zátkové, A.S. protiv Češke Republike* (odl.), 2001; *Matoušek protiv Češke Republike* (odl.), 2011; *Čavajda protiv Češke Republike* (odl.), 2011, i *Hanzl i Špadrna protiv Češke Republike* (odl.), 2013, Sud je svoje odluke zasnovao na činjenici da izjašnjenja

drugih stranaka koja nisu bila dostavljena nisu sadržavala ništa novo niti relevantno za predmet te da odluka Ustavnog suda u svakom predmetu nije bila zasnovana na njima. U predmetu *Liga Portuguesa de Futebol Profissional protiv Portugala* (odl.), 2012, Sud je primijenio isto obrazloženje kao i u predmetu *Holub protiv Češke Republike* (odl.), 2010. Šteta se sastojala u činjenici da podnositelju predstavke nije poslano mišljenje tužioca, a ne u iznosu od 19 miliona eura koje je preduzeće moglo biti prisiljeno platiti. Sud je našao da preduzeće podnositelj predstavke nije pretrpilo štetu zbog toga što mu dato mišljenje nije dostavljeno.

408. Slično tome, u predmetu *Jančev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), 2011, pritužba se odnosila na to da odluka prvostepenog suda nije bila objavljena javno. Sud je zaključio da podnositelj predstavke nije pretrpio nikakvu značajnu štetu, jer nije bio oštećena strana. Sud je također uzeo u obzir da obaveza rušenja zida i uklanjanja cigli, kao posljedica nezakonitog ponašanja podnositelja predstavke, nije za njega predstavljala značajan finansijski teret. Još jedan predmet u kojem se podnositelj predstavke nije direktno pozvao na finansijski iznos bio je *Savu protiv Rumunije* (odl.), 2011. U tom predmetu podnositelj predstavke se žalio na neizvršenje određenih presuda u njegovu korist, uključujući obavezu izdavanja sertifikata.

409. U predmetu *Gagliano Giorgi protiv Italije*, 2012, Sud je prvi put postupao po pritužbi vezanoj za dužinu *krivičnog* postupka. Imajući u vidu da je podnositelju predstavke zbog dužine postupka umanjena kazna, Sud je zaključio da je to umanjeno podnositelju predstavke nadoknadilo ili značajno smanjilo štetu koju je mogao pretrpjeti kao posljedicu dugotrajnog postupka. U skladu s tim, Sud je smatrao da on nije pretrpio značajnu štetu. U predmetu *Galović protiv Hrvatske* (odl.), 2013, Sud je utvrdio da je podnositeljica predstavke zapravo imala koristi od predugog *parničnog* postupka jer je ostala u svojoj nekretnini još šest godina i dva mjeseca. Dužinom *krivičnog* postupka i nedostatkom djelotvornog pravnog lijeka bavila su se i dva nizozemska predmeta i to: *Čelik protiv Nizozemske* (odl.), 2013, i *Van der Putten protiv Nizozemske* (odl.), 2013. Pritužbe podnositelja predstavki odnosile su se samo na trajanje postupka red Vrhovnim sudom uslijed toga koliko je Žalbenom sudu trebalo da završi spis predmeta. Međutim, u oba ova predmeta podnositelji predstavki su tražili reviziju Vrhovnog suda bez navođenja bilo kakvog žalbenog osnova. Utvrdivši da nije uložena pritužba na presudu Žalbenog suda, niti u odnosu i na jedan aspekt prethodnog *krivičnog* postupka, Sud je u oba predmeta smatrao da podnositelji predstavke nisu pretrpjeli značajnu štetu.

410. U predmetu *Kiril Zlatkov Nikolov protiv Francuske*, 2016, Sud je utvrdio da ništa ne ukazuje i na kakav značajan uticaj na ostvarivanje prava podnositelja predstavke da ne bude diskriminiran i njegovo pravo na pravično suđenje u kontekstu *krivičnog* postupka protiv njega, ili čak i šire, na njegovu lučnu situaciju. Stoga je Sud zaključio da u svakom slučaju diskriminacija koju navodi podnositelj predstavke u pogledu uživanja prava na pravično suđenje nije podnositelju nanijela „značajnu štetu“.

411. U predmetu *Zwinkels protiv Nizozemske* (odl.), 2012, jedino uplitanje u pravo na poštivanje doma po članu 8. odnosilo se na neovlašteni ulazak inspektora rada u garažu, te je Sud odbacio takvu pritužbu jer „ima tek minimalan uticaj“ na pravo podnositelja predstavke na dom ili privatni život. Slično tome, u predmetu *Borg i Vella protiv Malte* (odl.), 2015, tačka 41, činjenica da je relativno mali komad zemljišta podnositelja predstavke eksproprisan na određeni vremenski period čini se nije imala nikakvu posebnu posljedicu po njih.

412. U predmetu *C.P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2016, podnositelj predstavke je tvrdio da je njegovo pravo na obrazovanje prekršeno jer je bio privremeno isključen iz škole na tri mjeseca. Sud je naveo da „u većini slučajeva tromjesečno isključenje iz škole će uzrokovati "značajnu štetu" po dijete“. Međutim, u ovom slučaju postojalo je više faktora koji su umanjili značaj bilo kakve trajne „štete“ koju je pretrpio podnositelj predstavke. Bilo kakva šteta koju je podnositelj predstavke pretrpio u vezi sa njegovim pravom na obrazovanje u suštinskom smislu je hipotetička.

413. U predmetu *Vasyanovich protiv Rusije* (odl.), 2016, Sud je zaključio da je najznačajniji element podnositeljevog tužbenog zahtjeva bila njegova nemogućnost da ostvari povrat žetona za pivo i da je taj tužbeni zahtjev bio uspješan. Ostatak tužbenog zahtjeva i žalbe podnositelja koji se odnosi na

izgubljene opklade i potraživanje naknade nematerijalne štete je u većoj mjeri hipotetički. U predmetu *Grozđanić i Gršković-Grozđanić protiv Hrvatske*, 2021, tačke 127-132, Sud je naveo da se pritužba u vezi pristupa sudu koju je istaknuo podnositelj predstavke po članu 6. stav 1. Konvencije odnosi na odbijanje revizije koja nije imala izgleda za uspjeh (u meritumu) te je Sud stoga zaključio da podnositelj predstavke nije pretrpio značajnu štetu.

414. Sud je prvi put primijenio uvjet nepostojanja značajne štete u predmetu slobode izražavanja u predmetu *Sylka protiv Poljske* (odl.), 2014, tačka 35. Predmet se odnosio na nesretan verbalni sukob između podnositelja predstavke i policijskog službenika, bez šireg značaja ili elemenata od javnog interesa koji bi mogli izazvati stvarne zabrinutosti u pogledu člana 10. (za razliku od predmeta *Eon protiv Francuske*, 2013).

d. Značajna nefinansijska šteta

415. Što se tiče predmeta u kojima je Sud odbacio novi uvjet, u predmetu *3A.CZ s.r.o. protiv Češke Republike*, 2011, tačka 34, Sud je utvrdio da su nedostavljena izjašnjenja mogla sadržavati neke nove informacije sa kojima privredno društvo podnositelj predstavke nije bilo upoznato. Za razliku od niza predmeta kao što je *Holub protiv Češke Republike* (odl.), 2010, Sud nije mogao zaključiti da je privredno društvo pretrpjelo značajnu štetu. Isto obrazloženje korišteno je u predmetu *BENet Praha, spol. s r.o. protiv Češke Republike*, 2011, tačka 135; i *Joos protiv Švicarske*, 2012, tačka 20.

416. U predmetu *Luchaninova protiv Ukrajine*, 2011, tačke 46-50, Sud je utvrdio da se ishod postupka, za koji je podnositeljica predstavke tvrdila da je bio nezakonit i proveden na nepravičan način, posebno negativno odrazio ne njen profesionalni život. Konkretno, osuđujuća presuda protiv podnositeljice predstavke je uzeta kao osnov da je se otpusti sa posla. Stoga je podnositeljica predstavke pretrpjela značajnu štetu. U predmetu *Diacenco protiv Rumunije*, 2012, tačka 46, pitanje principa za podnositelja predstavke je bilo njegovo pravo na prezumpciju nevinosti prema članu 6. stav 2.

417. Još jedan primjer vezan za primjenu člana 6. je predmet *Selmani i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2017, tačke 28-30 i 40-41, koji se odnosio na neprovođenje usmene rasprave u postupcima pred Ustavnim sudom. Vlada je tvrdila da usmena rasprava ne bi doprinijela utvrđenju novih ili drugačijih činjenica i da relevantne činjenice u pogledu izbacivanja podnositelja predstavke sa galerije Parlamenta nisu bile predmetom spora između strana te da ih se moglo utvrditi na osnovu pismenih dokaza priloženih uz ustavnu tužbu podnositelja predstavke. Sud je smatrao da je Vladin prigovor sama suština u datoj stvari, zbog čega ga je ispitao u fazi razmatranja merituma. Sud je primijetio da je ovaj predmet ispitao samo Ustavni sud, koji je postupao kao prva i jedina instanca. Također je utvrdio da, iako izbacivanje podnositelja predstavke sa galerije Parlamenta samo po sebi strane nisu osporavale, odluka Ustavnog suda se zasnivala na činjenicama koje su podnositelji predstavke osporavali i koje su bile relevantne za ishod predmeta. Ta pitanja nisu bila ni tehničke ni isključivo pravne prirode. Podnositelji predstavke su stoga imali pravo na usmenu raspravu pred Ustavnim sudom. Posljedično, Sud je odbio Vladin prigovor.

418. U predmetu *Schmidt protiv Latvije*, 2017, tačke 72-75, podnositeljica predstavke se razvela od bračnog partnera s kojim je živjela u Latviji i vratila se u Njemačku gdje je par prethodno živio. Njen bračni partner je zatim bez njenog znanja pokrenuo brakorazvodni postupak u Latviji. Obavijestio je nadležni sud za razvode da mu je njena trenutna adresa nepoznata. Nakon početne neuspjele dostave dokumentacije za razvod braka podnositeljici predstavke na adresu na kojoj je bračni par stanovao u Latviji, nadležni sud je objavio dvije obavijesti u Službenom glasniku Latvije. Ne znajući za postupak, podnositeljica predstavke nije prisustvovala raspravi i razvod braka je proglašen u njenom odsustvu. Podnositeljica je saznala da je brak razveden i da se njen bračni partner ponovno oženio tek kad je došla na sahranu osobe koju je smatrala svojim suprugom. Podnositeljica predstavke je tvrdila da je brakorazvodni postupak prekršio član 6. Sud je smatrao da nema osnova za zaključak da podnositeljica predstavke nije pretrpjela značajnu štetu, navodeći, između ostalog, da se važnost predmeta za podnositeljicu predstavke i njegov uticaj na njen privatni i porodični život ne smiju podcijeniti.

419. Sud je u više navrata naveo važnost lične slobode u demokratskom društvu i još uvijek nije primijenio uvjet nepostojanja značajne štete na predmet koji se odnosi na član 5. U predmetu *Čamans i Timofejeva protiv Latvije*, 2016, tačke 80-81, Vlada je tvrdila da su navodna ograničenja prava podnositeljica predstavke da ne budu lišene slobode trajala samo nekoliko sati. Sud je zaključio da su podnositeljice predstavke pretrpjele štetu koja se ne može smatrati beznačajnom. Još jedan primjer važnosti lične slobode u vezi sa članom 6. je predmet *Hebat Aslan i Firas Aslan protiv Turske*, 2014. Predmet i ishod žalbi su u tom predmetu bili od ključne važnosti za podnositelje predstavke jer su tražili sudsko odlučivanje o zakonitosti njihovog pritvora, a naročito ukidanje tog pritvora ukoliko bi se utvrdilo da je nezakonit. U svjetlu važnosti prava na slobodu u demokratskom društvu, Sud nije mogao zaključiti da podnositelji predstavke nisu pretrpjeli "značajnu štetu" u ostvarivanju njihovog prava na odgovarajuće učešće u postupku za razmatranje njihovih žalbi.

420. U predmetu *Van Velden protiv Nizozemske*, 2011, tačke 33-39, podnositelj predstavke je uložio prigovor po članu 5. stav 4. Konvencije. Vlada je tvrdila da podnositelj predstavke nije pretrpio nikakvu značajnu štetu jer je cijeli period koji je proveo u pritvoru uračunat u njegovu zatvorsku kaznu. Međutim, Sud je utvrdio da je odlika krivičnih postupaka mnogih država članica da se period proveden u pritvoru prije izricanja pravosnažne osuđujuće presude i sankcije uračunava u izrečenu kaznu; kada bi Sud općenito zauzeo stav da je svaka šteta proizašla iz pritvora samim tim *ipso facto* bez pravnog značaja za potrebe Konvencije, to bi isključilo veliki broj potencijalnih pritužbi po članu 5. iz okvira njegovog nadzora. Prigovor Vlade po osnovu uvjeta nepostojanja značajne štete je stoga odbačen. Još jedan predmet po članu 5. u kojem je prigovor Vlade po osnovu ovog uvjeta odbačen bio je predmet *Bannikov protiv Latvije*, 2013, tačke 54-60. U tom predmetu je pritvor trajao jednu godinu, jedanaest mjeseci i osamnaest dana.

421. U interesantnim predmetima koji se tiču pritužbi u vezi sa članovima 8, 9, 10. i 11, prigovori Vlade na osnovu nepostojanja značajne štete su također odbačeni. U predmetu *Biržietis protiv Litvanije*, 2016, tačke 34-37, internim propisima zatvorske ustanove podnositelju predstavke je bilo zabranjeno da pušta bradu, a on je tvrdio da mu je ta zabrana nanijela duševnu bol. Sud je smatrao da ovaj predmet otvara pitanja o ograničenjima ličnih izbora zatvorenika u vezi sa time kako žele izgledati, za što se može reći da je važno principijelno pitanje. U predmetu *Brazzi protiv Italije*, 2018, tačke 24-29, koji je bio vezan za pretres kuće, bez ikakvih finansijskih implikacija, Sud je uzeo u obzir subjektivnu važnost ovog pitanja za podnositelja predstavke (njegovo pravo na neometano uživanje njegove imovine i doma), kao i objektivno pitanje, tj. postojanje efikasnog sudskog nadzora u vezi sa pretresom u domaćem pravu. U predmetu *Cordella i drugi protiv Italije*, 2019, tačke 135-139, koji je bio vezan za navodni izostanak reakcije države na zagađenje zraka koje je uzrokovala željezara, na štetu zdravlja okolnog stanovništva, Sud je uzeo u obzir prirodu istaknutih pritužbi podnositelja predstavke (po članu 8) i postojanje naučnih studija o zagađujućem uticaju emisija iz željezare na okoliš i zdravlje stanovnika pogođenih područja. U predmetu *Vartic protiv Rumunije (br. 2)*, 2013, tačke 37-41, podnositelj predstavke je prigovorio da su zatvorske vlasti, odbijanjem da mu obezbijede vegetarijansku prehranu u skladu sa njegovim budističkim uvjerenjima, prekršile njegovo pravo da iskazuje svoju vjeroispovijest prema članu 9. Sud je zaključio da je predmet pritužbe pokrenuo važno pitanje principa (vidi tkđ. *Stavropoulos i drugi protiv Grčke*, 2020, tačke 29-30, u vezi sa rodnim listom u kojem se otkriva izbor roditelja da ne krste svoje dijete u vezi sa pravom da ne iskazuju svoja vjerovanja). U predmetu *Eon protiv Francuske*, 2013, tačka 34, pritužba po članu 10. odnosila se na pitanje da li vrijeđanje državnog poglavara treba ostati propisano kao krivično djelo. Odbacujući Vladin prigovor, Sud je zaključio da je ovo pitanje subjektivno važno podnositelju predstavke, a objektivno pitanje od javnog interesa. U još jednom predmetu po članu 10, *Jankovskis protiv Litvanije*, 2017, tačke 59-63, radilo se o pravu zatvorenika na primanje informacija. Podnositelju predstavke je uskraćen pristup web stranici sa informacijama o učenju i studijskim programima. Takve informacije su bile direktno vezane za interes podnositelja predstavke da se obrazuje, što je pak bilo relevantno za njegovu rehabilitaciju i kasniju reintegraciju u društvo. Imajući u vidu posljedice ovog uplitanja po podnositelja predstavke, Sud je odbacio prigovor Vlade da podnositelj nije pretrpio značajnu štetu. U predmetu *Šeks protiv Hrvatske*, 2022, tačka 49, u kojem se podnositelj žalio na odbijanje domaćih vlasti da skinu oznaku povjerljivosti

sa nekih dokumenata koje je smatrao ključnim za njegovu naučnu monografiju, Sud je odbacio prigovor Vlade zasnovan na činjenici da je ta knjiga na kraju objavljena, čak i bez tih referenci. U predmetu *Panioglu protiv Rumunije*, 2020, tačke 75-76, Sud je također odbacio prigovor Vlade i smatrao da se navodno kršenje člana 10. (postupak po kodeksu ponašanja protiv sudije zbog objave navoda kojima se dovodi u pitanje moralni i profesionalni integritet predsjednika Kasacionog suda) odnosi na „važna principijelna pitanja“, imajući u vidu subjektivnu percepciju podnositeljice predstavke da je to uticalo na njene izgleda za profesionalno napredovanje i kaznilo je zbog učešća u raspravi od općeg interesa o reformi i funkcioniranju pravosudnog sistema. U predmetu *Berladir i drugi protiv Rusije*, 2012, tačka 34, Sud nije smatrao primjerenim da odbaci pritužbe po članu 10. i 11. pozivanjem na član 35. stav 3. tačka (b) Konvencije, jer su se po svemu sudeći odnosile na pitanje principa. U predmetu *Akarsubaşı i Alçiçek protiv Turske*, 2018, tačke 16-20, podnositelji predstavke koji su bili članovi sindikata su novčano kažnjeni zbog postavljanja natpisa „Radno mjesto u štrajku“ na ogradu ispred srednje škole na dan nacionalne mobilizacije. Istaknuli su prigovor na osnovu člana 11. Konvencije. Sud je odbacio Vladin prigovor da podnositelji predstavke nisu pretrpjeli značajnu štetu. Naglasio je ključnu važnost prava na mirno okupljanje, navodeći da je navodno kršenje vjerovatno imalo značajan uticaj na ostvarivanje tog prava od strane podnositelja predstavke, jer su ih novčane kazne mogle odvratiti od učešća u drugim okupljanjima u sklopu njihovih sindikalnih aktivnosti. Sud se također oslonio na ključnu važnost slobode mirnog okupljanja kod odbijanja Vladinog prigovora po članu 35. stav 3. tačka (b) Konvencije u predmetu *Öğrü i drugi protiv Turske*, 2017, tačke 53-54 (u vezi sa aktivistima za ljudska prava). Oba ova predmeta su se razlikovala od predmeta *Boronenkov protiv Ukrajine* (odl.), 2024, tačke 22-23, u kojem kazna izrečena podnositelju predstavke i navodna šteta koju je pretrpio nisu bile dovoljno značajne da bi se ispitao meritum njegovog predmeta. S druge strane, vidi, u vezi sa slobodom udruživanja, predmet *Yordanovi protiv Bugarske*, 2020, tačke 49-52 (u vezi sa krivičnim postupkom zbog pokušaja osnivanja političke stranke).

422. Dva primjera u kojima je Sud odbio prigovore Vlade u vezi sa pritužbama po članu 1. Protokola br. 1 su *Siemaszko i Olszyński protiv Poljske*, 2016, i *Statileo protiv Hrvatske*, 2014. U prvom predmetu radilo se o prigovoru pritvorenika na obavezu izdvajanja novčanih iznosa za formiranje štednog fonda koji bi im se predao nakon puštanja na slobodu, na štedni račun sa tako niskom kamatnom stopom da je vrijednost njihovog depozita umanjila. Drugi predmet odnosio se na propise o stanovanju u Hrvatskoj. podnositelj predstavke je prigovorio da ne može koristiti niti prodati svoj stan, dati ga u najam osobi po njegovom izboru ili naplatiti tržišnu cijenu najamnine za njegovo iznajmljivanje.

4. Zaštitna odredba: da li poštivanje ljudskih prava zahtijeva ispitivanje merituma predmeta.

423. Nakon što Sud utvrdi u skladu sa navedenim pristupom da nije prouzročena značajna šteta, provjerit će da li ga zaštitna odredba u članu 35. stav 3. tačka (b) ipak obavezuje da ispita meritum pritužbe.

424. Drugi element je zaštitna odredba (vidi [Izveštaj sa objašnjenjima](#) uz Protokol br. 14, tačka 81) da se predstavka neće proglasiti neprihvatljivom ako poštivanje ljudskih prava određenih Konvencijom ili njenim protokolima ne zahtijeva ispitivanje merituma predstavke. Takva pitanja opće prirode pojavljuju se, na primjer, kada postoji potreba da se pojasne obaveze država po Konvenciji, ili potakne tužena država da riješi strukturalni nedostatak koji pogađa druge osobe u istom položaju kao podnositelj predstavke (*Savelyev protiv Rusije* (odl.), 2019, tačka 33).

Formulacija ovog elementa preuzeta je iz druge rečenice člana 37. stav 1. Konvencije gdje ispunjava sličnu funkciju u kontekstu odluka o brisanju predstavlki sa liste predmeta Suda. Ista formulacija korištena je u članu 39. stav 1. kao osnov za osiguravanje prijateljskog poravnanja između strana.

425. Organi Konvencije su dosljedno tumačili te odredbe tako da ih one obavezuju da nastave ispitivanje predmeta, bez obzira na prijateljsko poravnanje strana ili postojanje bilo kakvog drugog osnova za brisanje predmeta sa liste Suda. Stoga, čak i kada su ispunjeni drugi kriteriji za odbacivanje

pritužbe prema članu 35. stav 3. tačka (b) Konvencije, radi poštivanja ljudskih prava može biti potrebno da Sud ispita meritum predmeta (*Maravić Markeš protiv Hrvatske*, 2014, tačke 50-55). U predmetu *Daniel Faulkner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2016, tačka 27, Sud nije smatrao potrebnim da utvrdi da li se moglo reći da je podnositelj predstavke pretrpio „značajnu štetu“, jer je njegova pritužba pokrenula novo pitanje principa prema članu 5, koje je zahtijevalo ispitivanje od strane Suda.

426. Upravo je taj pristup primijenjen u predmetu *Finger protiv Bugarske*, 2011, tačke 67-77, u kojem je Sud smatrao nepotrebnim da utvrđuje da li je podnositelj predstavke pretrpio značajnu štetu jer poštovanje ljudskih prava zahtijeva ispitivanje merituma predmeta (u vezi sa potencijalnim sistemskim problemom nerazumno dugog trajanja parničnih postupaka i navodnog nedostatka djelotvornog pravnog lijeka).

427. U predmetu *Živić protiv Srbije*, 2011, tačke 36-42, Sud je također utvrdio da čak i pod pretpostavkom da podnositelj predstavke nije pretrpio značajnu štetu, predmet otvara pitanja od općeg interesa koja treba ispitati. Razlog za to je bila nedosljedna praksa Okružnog suda u Beogradu u pogledu prava na poštenu plaću te jednaku plaću za jednak rad, tj. isplatu istog povećanja plaće koje je dodijeljeno određenoj kategoriji policijskih službenika.

428. Slično tome, u predmetu *Nicoleta Gheorghe protiv Rumunije*, 2012, Sud je odbacio novi uvjet iako se radilo o beznačajnoj finansijskoj naknadi (17 eura), jer je za nacionalnu jurisdikciju bila potrebna odluka o principu po datom pitanju (predmet se odnosio na pitanje prezumpcije nevinosti i jednakost strana pred sudom u krivičnom postupku i bio je prva presuda nakon izmjene nacionalnog zakona). U predmetu *Juhas Đurić protiv Srbije* (revizija), 2012, podnositelj predstavke je prigovorio na plaćanje naknade za branioca kojeg mu je dodijelila policija tokom preliminarne krivične istrage. Sud je zaključio da se pitanja koja su predmet prigovora ne mogu smatrati trivijalnim pa tako ni nečim što ne zaslužuje ispitivanje merituma, jer se odnose na funkcionisanje sistema krivičnog pravosuđa. Stoga je odbijen prigovor Vlade na osnovu novog kriterija prihvatljivosti, jer je poštivanje ljudskih prava zahtijevalo ispitivanje merituma. U predmetu *Strezovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije*, 2020, Sud je odbacio prigovor Vlade, između ostalog i zbog toga što je predmet pokrenuo pitanja od opće važnosti (12.000 domaćinstava se nalazilo u istom položaju kao i podnositelji predstavke) i preko 120 sličnih predmeta je bilo u postupku pred Sudom (tačka 49).

429. Kako je navedeno u tački 39. [Izveštaja sa objašnjenjima](#) uz Protokol br. 14, primjena uvjeta prihvatljivosti bi trebala osigurati da se izbjegne odbacivanje predmeta koji, iako su trivijalne prirode, otvaraju ozbiljna pitanja koja utiču na primjenu ili tumačenje Konvencije ili važna pitanja u vezi sa domaćim pravom (*Maravić Markeš protiv Hrvatske*, 2014, tačka 51).

430. Sud je već zauzeo stav da poštivanje ljudskih prava ne zahtijeva od njega da nastavi ispitivanje predstavke kada je, na primjer, relevantan zakon izmijenjen i slična pitanja riješena u drugim predmetima prije date predstavke (*Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], 2009, tačka 51; *Rinck protiv Francuske* (odl.), 2010; *Fedotova protiv Rusije*, 2006). Isto se primjenjuje i kada je relevantni zakon stavljen van snage, a pritužba koju razmatra Sud je samo od historijskog interesa (*Ionescu protiv Rumunije* (odl.), 2010). Slično tome, poštivanje ljudskih prava ne zahtijeva od Suda da ispituje predstavku ako je Sud i Komitet ministara tretirao dato pitanje kao sistemski problem, npr. neizvršavanje domaćih presuda u Ruskoj Federaciji (*Vasilchenko protiv Rusije*, 2010) ili Rumuniji (*Gaftoniuc protiv Rumunije* (odl.), 2011; *Savu protiv Rumunije* (odl.), 2011) ili pak u Republici Moldaviji (*Burov protiv Moldavije* (odl.), 2011) ili Armeniji (*Guruyan protiv Armenije* (odl.), 2012), ili kada je Sud već postupao po skoro identičnim pitanjima u više predmeta vezanih za datu državu (*Hasanov i drugi protiv Azerbejdžana* (odl.), tačka 45). Kada se pitanje tiče dužine trajanja postupaka u Grčkoj (*Kiوسي protiv Grčke* (odl.), 2011, ili Češkoj Republici (*Havelka protiv Češke Republike* (odl.), 2011), Sud je imao veliki broj prilika da to pitanje tretira u prethodnim presudama. To se isto tako primjenjuje na javne objave presuda (*Jančev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), 2011) ili na priliku da se bude obaviješten o dostavljenim izjašnjenjima ili izvedenim dokazima druge strane i na njih da odgovor (*Bazelyuk protiv Ukrajine* (odl.), 2012).

Lista citiranih predmeta

Citirana sudska praksa u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke Suda te odluke ili izvještaje Evropske komisije za ljudska prava („Komisija“).

Osim ako je drugačije navedeno, sve reference odnose se na određenu presudu o meritumu koju je donijelo vijeće Suda. Skraćenica „(odl.)“ znači da se citira odluka Suda, a „[VV]“ da je predmet razmatralo Veliko vijeće.

Presude vijeća koje u trenutku objavljivanja ove ažurirane verzije nisu bile konačne u smislu člana 44. Konvencije su na listi označene zvjezdicom (*). Član 44. stav 2. Konvencije propisuje: „Presuda vijeća postaje konačna: a) kada stranke izjave da neće zahtijevati da se predmet iznese pred Veliko vijeće; ili b) tri mjeseca poslije donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko vijeće; ili c) kada odbor Velikog vijeća odbije zahtjev za razmatranje na osnovu člana 43.“. Kada odbor Velikog vijeća usvoji zahtjev za upućivanje, konačna postaje sljedeća presuda Velikog vijeća, a ne presuda Vijeća.

Hiperlinkovi na predmete citirane u elektronskoj verziji Vodiča upućuju na bazu podataka HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) koja omogućava pristup sudskoj praksi Suda (presude i odluke Velikog vijeća, vijeća i odbora, komunicirani predmeti, savjetodavna mišljenja i pravni sažeci iz publikacije Case-Law Information Note), Komisije (odluke i izvještaji) i rezolucijama Komiteta ministara.

Sud svoje presude donosi na engleskom i/ili francuskom, njegova dva službena jezika. HUDOC također sadrži prijevode mnogih važnih predmeta na preko trideset neslužbenih jezika, kao i linkove na oko stotinu online zbirki sudske prakse koje su izradile treće strane.

—A—

3A.CZ s.r.o. protiv Češke Republike, br. 21835/06, 10. februar 2011.

A, B i C protiv Irske [VV], br. 25579/05, ESLJP 2010.

A i B protiv Hrvatske, br. 7144/15, 20. juni 2019.

A. i B. protiv Gruzije, br. 73975/16, 10. februar 2022.

A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 23. septembar 1998, Izvještaji o presudama i odlukama 1998-VI

A.M. protiv Francuske, br. 12148/18, 29. april 2019.

A.M. i drugi protiv Poljske (odl.), br. 4188/21, 16. maj 2023.

A.N.H. protiv Finske (odl.), br. 70773/11, 12. februar 2013.

Abdulkhakov protiv Rusije, br.14743/11, 2. oktobar 2012.

Abdulrahman protiv Nizozemske (odl.), br. 66994/12, 5. februar 2013.

Abramyan i drugi protiv Rusije (odl.), br. 38951/13 i 59611/13, 12. maj 2015.

Açış protiv Turske, br. 7050/05, 1 februar 2011.

Adam i drugi protiv Njemačke (odl.), br. 290/03, 1. septembar 2005.

Ādamsons protiv Latvije, br. 3669/03, 24. juni 2008.

Aden Ahmed protiv Malte, br. 55352/12, 23. juli 2013.

Adesina protiv Francuske, br. 31398/96, Odluka Komisije 13. septembar 1996.

Agbovi protiv Njemačke (odl.), br. 71759/01, 25. septembar 2006.

Ahmet Sadik protiv Grčke, 15. novembar 1996, Izvještaji 1996-V

Ahmet Tunç i drugi protiv Turske (odl.), br. 4133/16 i 31542/16, od 29. januara 2019.

Ahtinen protiv protiv Finske (odl.), br. 48907/99, 31. maj 2005.

Ahunbay i drugi protiv Turske (odl.), br. 6080/06, 29. januar 2019.

Aizpurua Ortiz i drugi protiv Španije, br. 42430/05, 2. februar 2010.

Akarsubaşı i Alçiçek protiv Turske, br. 19620/12, 23. januar 2018.

Akbay i drugi protiv Njemačke, br. 40495/15 i 2 druge, 15. oktobar 2020.

Akdivar i drugi protiv Turske, 16. septembar 1996, Izvještaji 1996-IV

Akif Hasanov protiv Azerbejdžana, br. 7268/10, 19. septembar 2019.

Aksoy protiv Turske, 18. decembar 1996, *Izvještaji 1996-VI*

Aksu protiv Turske [VV], br. 4149/04 i 41029/04, ECHR 2012.

Al Husin protiv Bosne i Hercegovine (br. 2), br. 10112/16, 25. juni 2019.

Al Nashiri protiv Poljske, br. 28761/11, 24. juli 2014.

Al Nashiri protiv Rumunije, br. 33234/12, 31. maj 2018.

Al-Dulimi i Montana Management Inc. protiv Švicarske [VV], br. 5809/08, 21. juni 2016.

Al-Jedda protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 27021/08, ECHR 2011.

Al-Moayad protiv Njemačke (odl.), br. 35865/03, 20. februar 2007.

Al-Nashif protiv Bugarske, br. 50963/99, 20. juni 2002.

Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 61498, ECHR 2010.

Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 55721/07, ECHR 2011.

Albayrak protiv Turske, br. 38406/97, 31. januar 2008.

Ahunbay i drugi protiv Turske (odl.), br. 5294/14, 7. januar 2020.

Aleksanyan protiv Rusije, br. 46468/06, 22. decembar 2008.

Alekseyev i drugi protiv Rusije, br. 14988/09 i 50 drugih, 27. novembar 2018.

Aliiev protiv Gruzije, br. 522/04, 13. januar 2009.

Aliyeva i Aliyev protiv Azerbejdžana, br. 35587/08, 31. juli 2014.

Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 48539/99, 28. august 2001.

Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala, br. 29813/96 i 30229/96, ECHR 2000-I

Amarandei i drugi protiv Rumunije, br. 1443/10, 26. april 2016.

An i drugi protiv Kipra, br. 18270/91, Odluka Komisije od 8. oktobra 1991.

Anchugov i Gladkov protiv Rusije, br. 11157/04 i 15162/05, 4. juli 2013.

Andrášik i drugi protiv Slovačke (odl.), br. 57984/00 i 6 drugih, ECHR 2002-IX

Andreasen protiv Ujedinjenog Kraljevstva i 26 drugih država članica Evropske unije (odl.), br. 28827/11, 31. mart 2015

Andronicou i Constantinou protiv Kipra, 9. oktobar 1997, Izvještaji 1997-VI

Ankarcrona protiv Švedske (odl.), br. 35178/97, ECHR 2000-VI

Apinis protiv Latvije (odl.), br. 46549/06, 20. septembar 2011.

Aquilina protiv Malte [VV], br. 25642/94, ECHR 1999-III

Arat protiv Turske, br. 10309/03, 10. novembar 2009.

Agrotexim i drugi protiv Grčke, 24. oktobar 1995, Serija A br. 330-A

Arlewin protiv Švedske, br. 22302/10, 1. mart 2016.

Armonienė protiv Litvanije, br. 36919/02, 25. novembar 2008.

Asgarova i Veselova protiv Armenije (odl.), br. 24382/15, 12. septembar 2023.

Aspiotis protiv Grčke (odl.), br. 4561/17, 1. mart 2022.

Assanidze protiv Gruzije [VV], br. 71503/01, ECHR 2004-II

Association for the Defence of Human Rights in Romania – Helsinki Committee on behalf of Ionel Garcea protiv Rumunije, br. 2959/11, 24. mart 2015.

Association Innocence en Danger and Association Enfance et Partage protiv Francuske, br. 15343/15 i 16806/15, 4. juni 2020.

Association Les témoins de Jéhovah protiv Francuske (odl.), br. 8916/05, 21. septembar 2010.

Ataykaya protiv Turske, br. 50275/08, 22. juli 2014.

Aydarov i drugi protiv Bugarske (odl.), br. 33586/15, 2. oktobar 2018.

Ayuntamiento de Mula protiv Španije (odl.), br. 55346/00, ECHR 2001-I

Azemi protiv Srbije (odl.), br. 11209/09, 5. novembar 2013.

Azinas protiv Kipra [VV], br. 56679/00, ECHR 2004-III

—B—

Bagdonavicius i drugi protiv Rusije, br. 19841/06, 11. oktobar 2016.
Bagheri i Maliki protiv Nizozemske (odl.), br. 30164/06, 15. maj 2007.
Baillard protiv Francuske (odl.), br. 6032/04, 25. septembar 2008.
Bakanova protiv Litvanije, br. 11167/12, 31. maj 2016.
Balan protiv Moldavije (odl.), br. 44746/08, 24. januar 2012.
Banković i drugi protiv Belgije i drugih (odl.) [VV], br. 52207/99, ECHR 2001-XII
Bannikov protiv Latvije, br. 19279/03, 11. juni 2013.
Barberà, Messegué i Jabardo protiv Španije, 6. decembar 1988, Serija A br. 146.
Bartolo protiv Malte (odl.), br. 40761/19, 7. septembar 2021.
Baumann protiv Francuske, br. 33592/96, ECHR 2001-V
Bazelyuk protiv Ukrajine (odl.), br. 49275/08, 27. mart 2012.
Bazorkina protiv Rusije, br. 69481/01, 27. juli 2006.
Beer i Regan protiv Njemačke [VV], br. 28934/95, 18. februar 1999.
Beganović protiv Hrvatske, br. 46423/06, 25. juni 2009.
Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške (odl.) [VV], br. 71412/01
i 78166/01, 2. maj 2007.
Beizaras i Levickas protiv Litvanije, br. 41288/15, 14. januar 2020.
Bekauri protiv Gruzije (prethodni prigovori), br. 14102/02, 10. april 2012.
Bekirski protiv Bugarske, br. 71420/01, 2. septembar 2010.
Belevitskiy protiv Rusije, br. 72967/01, 1. mart 2007.
Belilos protiv Švicarske, 29. april 1988, Serija A br. 132.
Belli i Arquier-Martinez protiv Švicarske, br. 65550/13, 11. decembar 2018.
Belošević protiv Hrvatske (odl.), br. 57242/13, 3. decembar 2019.
Belozorov protiv Rusije i Ukrajine, br. 43611/02, 15. oktobar 2015.
Ben Salah Adraqui i Dhaima protiv Španije (odl.), br. 45023/98, ECHR 2000-IV
Benavent Díaz protiv Španije (odl.), br. 46479/10, 31. januar 2017.
Bencheref protiv Švedske (odl.), br. 9602/15, 5. decembar 2017.
BENet Praha, spol. s r.o. protiv Češke Republike (odl.), br. 38354/06, 28. septembar 2010.
BENet Praha, spol. s r.o. protiv Češke Republike, br. 33908/04, 24. februar 2011.
Berdzenishvili protiv Rusije (odl.), br. 31697/03, ECHR 2004-II
Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine (odl.), br. 36357/04 i 25 drugih, 16. oktobar 2007.
Berladir i drugi protiv Rusije, br. 34202/06, 10. juli 2012.
Bernardet protiv Francuske, br. 31406/96, Odluka Komisije od 27. novembra 1996.
Beygo protiv 46 država članica Vijeća Evrope (odl.), br. 36099/06, 16. juni 2009.
Biç i drugi protiv Turske (odl.), br. 55955/00, 2. februar 2006.
Bijelić protiv Crne Gore i Srbije, br. 11890/05, 28. april 2009.
Biržietis protiv Litvanije, br. 49304/09, 14. juni 2016.
Bivolaru protiv Rumunije, br. 28796/04, 28. februar 2017.
Bivolaru protiv Rumunije (br. 2), br. 66580/12, 2. oktobar 2018.
Blagojević protiv Nizozemske (odl.), br. 49032/07, 9. juni 2009.
Blazheski protiv Sjeverne Makedonije (odl.), br. 38692/16, 4. juli 2023.
Blečić protiv Hrvatske [VV], br. 59532/00, ECHR 2006-III
Blokhin protiv Rusije [VV], br. 47152/06, 23. mart 2016.
„Blondje” protiv Nizozemske (odl.), br. 7245/09, ECHR 2009
Blyudik protiv Rusije, br. 46401/08, 25. juni 2019.
Boacă i drugi protiv Rumunije, br. 40355/11, 12. januar 2016.
Bochan protiv Ukrajine (br. 2) [VV], br. 22251/08, ECHR 2015
Bock protiv Njemačke (odl.), br. 22051/07, 19. januar 2010.
Boelens i drugi protiv Belgije (odl.), br. 20007/09, 11. septembar 2012.
Boicenco protiv Moldavije, br. 41088/05, 11. juli 2006.

Boivin protiv 34 države članice Vijeća Evrope (odl.), br. 73250/01, ECHR 2008.
Borg i Vella protiv Malte (odl.), br. 14501/12, 3. februar 2015.
Borislav Tonchev protiv Bugarske, br. 40519/15, 16. april 2024.
Boronenkov protiv Ukrajine (odl.), br. 9987/14, 2. april 2024.
Boškočević protiv Srbije, br. 37364/10, 5. mart 2024.
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske [VV], br. 45036/98, ECHR 2005-VI.
Bottaro protiv Italije (odl.), br. 56298/00, 23. maj 2002.
Bouglame protiv Belgije (odl.), br. 16147/08, 2. mart 2010.
Bouhamla protiv Francuske (odl.), br. 31798/16, 25. juni 2019.
Božinovski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije (odl.), br. 68368/01, 1. februar 2005.
Bratři Zátkové, A.S. protiv Češke Republike (odl.), br. 20862/06, 8. februar 2011.
Brazzi protiv Italije, br. 57278/11, 27. septembar 2018.
Brežec protiv Hrvatske, br. 7177/10, 18. juli 2013.
Brincat i drugi protiv Malte, br. 60908/11 i 4 druge, 24. juli 2014.
Broca i Texier-Micault protiv Francuske, br. 27928/02 i 31694/02, 21. oktobar 2003.
Broniowski protiv Poljske (odl.) [VV], br. 31443/96, ECHR 2002-X
Brudnicka i drugi protiv Poljske, br. 54723/00, ECHR 2005-II.
Brumărescu protiv Rumunije [VV], br. 28342/95, ECHR 1999-VII.
Brusco protiv Italije (odl.), br. 69789/01, ECHR 2001-IX.
Bryan i drugi protiv Rusije, br. 22515/14, 27. juni 2023.
Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 16137/90, Odluka Komisije od 12. marta 1990, DR 65
Buldakov protiv Rusije, br. 23294/05, 19. juli 2011.
Bulgarian Helsinki Committee protiv Bugarske (odl.), br. 35653/12 i 66172/12, 28. juni 2016.
Bulinwar OOD i Hrusanov protiv Bugarske, br. 66455/01, 12. april 2007.
Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 13378/05, ECHR 2008.
Burdov protiv Rusije, br. 59498/00, ECHR 2002-III.
Burdov protiv Rusije (br. 2), br. 33509/04, ECHR 2009.
Burlya i drugi protiv Ukrajine, br. 3289/10, 6. novembar 2018.
Burov protiv Moldavije (odl.), br. 38875/03, 14. juni 2011.
Bursa Barosu Başkanlığı i drugi protiv Turske, br. 25680/05, 19. juni 2018.
Buzadji protiv Republike Moldavije [VV], br. 23755/07, 5. juli 2016.

—C—

Carême protiv Francuske (odl.) [VV], br. 7189/21, 9. april 2024.
C.N. protiv Luksemburga, br. 59649/18, 12. oktobar 2021.
C.P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 300/11, 6. septembar 2016.
Çakıcı protiv Turske [VV], br. 23657/94, ECHR 1999-IV.
Çakir i drugi protiv Kipra (odl.), br. 7864/06, 29. april 2010.
Câlin i drugi protiv Rumunije, br. 25057/11 i 2 druge, 19. juli 2016.
Calvi i C.G. protiv Italije, br. 46412/21, 6. juli 2023.
Čamans i Timofejeva protiv Latvije, br. 42906/12, 28. april 2016.
Cankoçak protiv Turske, br. 25182/94 i 26956/95, 20. februar 2001.
Cantoni protiv Francuske, 15. novembar 1996, Izvještaji 1996-V
Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 42184/05, ECHR 2010.
Castells protiv Španije, 23. april 1992, Serija A br. 236
Catan i drugi protiv Republike Moldavije i Rusije [VV], br. 43370/04 i 2 druge, ECHR 2012
Čavajda protiv Češke Republike (odl.), br. 17696/07, 29. mart 2011.
Çelik protiv Nizozemske (odl.), br. 12810/13, 27. august 2013.

Çelik protiv Turske (odl.), br. 52991/99, ECHR 2004-X
Celniku protiv Grčke, br. 21449/04, 5. juli 2007.
Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije [VV], br. 47848/08, ECHR 2014
Centre of Societies for Krishna Consciousness in Russia i Frolov protiv Rusije, br. 37477/11, 23. novembar 2021.
Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije [VV], br. 38433/09, ECHR 2012
Červenka protiv Češke Republike, br. 62507/12, 13. oktobar 2016.
Cestaro protiv Italije, br. 6884/11, 7. april 2015.
Chagos Islanders protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 35622/04, 11. decembar 2012.
Chaldayev protiv Rusije, br. 33172/16, 28. maj 2019.
Chapman protiv Belgije (odl.), br. 39619/06, 5. mart 2013.
Chappex protiv Švicarske, br. 20338/92, Odluka Komisije od 12. oktobra 1994.
Charzyński protiv Poljske (odl.), br. 15212/03, ECHR 2005-V
Chennouf i drugi protiv Francuske (odl.), br. 4704/19, 20. juni 2023.
Chernenko i drugi protiv Rusije (odl.), br. 4246/14 i 4 druge, 24. januar 2019.
Chernitsyn protiv Rusije, br. 5964/02, 6. april 2006.
Chevrol protiv Francuske, br. 49636/99, ECHR 2003-III
Chiarello protiv Njemačke, br. 497/17, 20. juni 2019.
Chief Rabbinate of the Jewish Community of Izmir protiv Turske, br. 1574/12, 21. mart 2023.
Chiragov i drugi protiv Armenije (odl.) [VV], br. 13216/05, 14. decembar 2011.
Chiragov i drugi protiv Armenije [VV], br. 13216/05, ECHR 2015
Chong i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 29753/16, 11. septembar 2018.
Church of X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 3798/68, Odluka Komisije od 17. decembra 1968, Zbirka 29
Çinar protiv Turske (odl.), br. 28602/95, 13. novembar 2003.
Ciupercescu protiv Rumunije, br. 35555/03, 15. juni 2010.
Cocchiarella protiv Italije [VV], br. 64886/01, ECHR 2006-V
Çölgeçen i drugi protiv Turske, br. 50124/07 i 7 drugih, 12. decembar 2017.
Colibaba protiv Moldavije, br. 29089/06, 23. oktobar 2007.
Collins i Akaziebie protiv Švedske (odl.), br. 23944/05, 8. mart 2007.
Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) protiv Švicarske [VV], br. 21881/20, 27. novembar 2023.
Confédération française démocratique du travail protiv Evropskih zajednica, br. 8030/77, Odluka Komisije od 10. jula 1978, DR 13
Connolly protiv 15 država članica Evropske unije (odl.), br. 73274/01, 9. decembar 2008.
Constantinescu protiv Rumunije, br. 28871/95, ECHR 2000-VIII
Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske (odl.), br. 13645/05, ECHR 2009
Cordella i drugi protiv Italije, br. 54414/13 i 54264/15, 24. januar 2019.
Cotleț protiv Rumunije, br. 38565/97, 3. juni 2003.
Croatian Golf Federation protiv Hrvatske, br. 66994/14, 17. decembar 2020.
Croatian Radio-Television protiv Hrvatske, br. 52132/19 i 19 drugih, 2. mart 2023.
Cudak protiv Litvanije [VV], br. 15869/02, ECHR 2010
Cvetković protiv Srbije, br. 17271/04, 10. juni 2008.
Kipar protiv Turske [VV], br. 25781/94, ECHR 2001-IV

—D—

D.B. protiv Turske, br. 33526/08, 13. juli 2010.
D.H. i drugi protiv Češke Republike [VV], br. 57325/00, ECHR 2007-IV

D.J. i A-K.R. protiv Rumunije (odl.), br. 34175/05, 20. oktobar 2009.
Dalban protiv Rumunije [VV], br. 28114/95, ECHR 1999-VI.
Dalia protiv Francuske, 19. februar 1998, *Izveštaji* 1998-I
Daniel Faulkner protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 68909/13, 6. oktobar 2016.
De Becker protiv Belgije, br. 214/56, Odluka Komisije od 9. juna 1958.
De Ieso protiv Italije, br. 34383/02, 24. april 2012.
De Pace protiv Italije, br. 22728/03, 17. juli 2008.
De Saedeleer protiv Belgije, br. 27535/04, 24. juli 2007.
De Tommaso protiv Italije [VV], br. 43395/09, 23. februar 2017.
De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije, 18. juni 1971, Serija A br. 12
Delecolle protiv Francuske, br. 37646/13, 25. oktobar 2018.
Demir i Baykara protiv Turske [VV], br. 34503/97, ECHR 2008
Demirbaş i drugi protiv Turske (odl.), br. 1093/08 i 18 drugih, 9. novembar 2010.
Democratic Republic of the Congo protiv Belgije (odl.), br. 16554/19, 6. oktobar 2020.
Demopoulos i drugi protiv Turske (odl.) [VV], br. 46113/99 i 7 drugih, ECHR 2010
Denisov protiv Ukrajine [VV], br. 76639/11, 25. septembar 2018.
Dennis i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 76573/01, 2. juli 2002.
Depauw protiv Belgije (odl.), br. 2115/04, 15. maj 2007.
Di Salvo protiv Italije (odl.), br. 16098/05, 11. januar 2007.
Di Sante protiv Italije (odl.), br. 56079/00, 24. juni 2004.
Diacenco protiv Rumunije, br. 124/04, 7. februar 2012..
Dimitar Yanakiev protiv Bugarske (br. 2) br. 50346/07, 31. mart 2016.
Dimitras i drugi protiv Grčke (odl.), br. 59573/09 i 65211/09, 4. juli 2017.
Dimitrescu protiv Rumunije, br. 5629/03 i 3028/04, 3. juni 2008.
Dimo Dimov i drugi protiv Bugarske, br. 30044/10, 7. juli 2020.
Dinchev protiv Bugarske (odl.), br. 17220/09, 21. novembar 2017.
Dink protiv Turske, br. 2668/07 i 4 druge, 14. septembar 2010.
Dîrjan i Ştefan protiv Rumunije (odl.), br. 14224/15 i 50977/15, 15. april 2020.
Djokaba Lambi Longa protiv Nizozemske (odl.), br. 33917/12, ECHR 2012
Doğan i Çakmak protiv Turske (odl.), br. 28484/10 i 58223/10, 14. maj 2019.
Döner i drugi protiv Turske, br. 29994/02, 7. mart 2017.
Dos Santos Calado i drugi protiv Portugala, br. 55997/14 i 3 druge, 31. mart 2020.
Döşemealtı Belediyesi protiv Turske (odl.), br. 50108/06, 23. mart 2010.
Doshuyeva i Yusupov protiv Rusije (odl.), br. 58055/10, 31. maj 2016.
Drijfhout protiv Nizozemske (odl.), br. 51721/09, 22. februar 2011.
Droz d i Janousek protiv Francuske i Španije, 26. juni 1992, Serija A br. 240
Društvo za varstvo upnikov protiv Slovenije (odl.), br. 66433/13, 21. novembar 2017.
Dubovtsev i drugi protiv Ukrajine, br. 21429/14 i 9 drugih, 21. januar 2021.
Dubská i Krejzová protiv Češke Republike [VV], br. 28859/11 i 28473/12, 15. novembar 2016.
Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 22. oktobar 1981, Serija A br. 45
Dukmedjian protiv Francuske, br. 60495/00, 31. januar 2006.
Dumpe protiv Latvije (odl.), br. 71506/13, 16. oktobar 2018.
Duringer i drugi protiv Francuske (odl.), br. 61164/00 i 18589/02, ECHR 2003-II
Durini protiv Italije, br. 19217/91, Odluka Komisije od 12. januara 1994, DR 76
Dvořáček i Dvořáčková protiv Slovačke, br. 30754/04, 28. juli 2009.
Dzidzava protiv Rusije, br. 16363/07, 20. decembar 2016.

— E —

E.M. i drugi protiv Norveške, br. 53471/17, 20. januar 2022.
Eberhard i M. protiv Slovenije, br. 8673/05 i 9733/05, 01. decembar 2009.

Egić protiv Hrvatske, br. 32806/09, 5. juni 2014.
Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası protiv Turske, br. 20641/05, ECHR 2012
Egmez protiv Kipra (odl.), br. 12214/07, 18. septembar 2012.
Egmez protiv Kipra, br. 30873/96, ECHR 2000-XII
Ekimdzhev i drugi protiv Bugarske, br. 70078/12, 11. januar 2022.
Eldar Hasanov protiv Azerbejdžana, br. 12058/21, 10. oktobar 2024.
El Majjaoui i Stichting Touba Moskee protiv Nizozemske (brisanje) [VV], br. 25525/03, 20. decembar 2007.
El-Masri protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije [VV], br. 39630/09, ECHR 2012
Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije, br. 25091/07, 26. april 2011.
Eon protiv Francuske, br. 26118/10, 14. mart 2013.
Epözdemir protiv Turske (odl.), br. 57039/00, 31. januar 2002.
Er i drugi protiv Turske, br. 23016/04, 31. juli 2012.
Ergezen protiv Turske, br. 73359/10, 8. april 2014.
Eskerkhanov i drugi protiv Rusije, br. 18496/16 i 2 druge, 25. juli 2017.
E.T. protiv Republike Moldavije, br. 25373/16, 12. novembar 2024.
Euromak Metal Doo protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, br. 68039/14, 14. juni 2018.
Eyoum-Priso protiv Francuske, br. 24352/94, Izvještaj Komisije od 9. aprila 1997.

—F—

Fábián protiv Mađarske [VV], br. 78117/13, 5. septembar 2017.
Fabris i Parziale protiv Italije, br. 41603/13, 19. mart 2020.
Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 24790/04, ECHR 2005-VI
Fakhretinov i drugi protiv Rusije (odl.), br. 26716/09 i 2 druge, 23. septembar 2010.
Farcaş protiv Rumunije (odl.), br. 32596/04, 14. septembar 2010.
Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France protiv Francuske (odl.), br. 53430/99, ECHR 2001-XI
Federation of French Medical Trade Unions and National Federation of Nurses protiv Francuske (odl.), br. 10983/84, Odluka Komisije od 12. maja 1986, DR 47
Fedotov protiv Moldavije (odl.), br. 51838/07, 24. maj 2011.
Fedotova protiv Rusije, br. 73225/01, 13. april 2006.
Fener Rum Patrikliği (Ecumenical Patriarchy) protiv Turske (odl.), br. 14340/05, 12. juni 2007.
Fernandez protiv Francuske (odl.), br. 65421/10, 17. januar 2012.
Fernie protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 14881/04, 5. januar 2006.
Ferrara i drugi protiv Italije (odl.), br. 2394/22 i 18 drugih, 16. maj 2023.
Ferreira Alves protiv Portugala (br. 6), br. 46436/06 i 55676/08, 13. april 2010.
Fetisov i drugi protiv Rusije, br. 43710/07 i 3 druge, 17. januar 2012.
Filipović protiv Srbije, br. 27935/05, 20. novembar 2007.
Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 821/03, 15. decembar 2009.
FINE DOO i drugi protiv Sjeverne Makedonije (odl.), br. 37948/13, 17. maj 2022.
Finger protiv Bugarske, br. 37346/05, 10. maj 2011.
Folgerø i drugi protiv Norveške (odl.), br. 15472/02, 14. februar 2006.
Forcadell i Lluís i drugi protiv Španije (odl.), br. 75147/17, 7. maj 2019.
Foti i drugi protiv Italije, 10. decembar 1982, Serija A br. 56
Fressoz i Roire protiv Francuske [VV], br. 29183/95, ECHR 1999-I
Friedrich i drugi protiv Poljske, br. 25344/20 i 17 drugih, 20. juni 2024.
Fu Quan, s.r.o. protiv Češke Republike [VV], br. 24827/14, 1. juni 2023.

—G—

Gäfgen protiv Njemačke [VV], br. 22978/05, ECHR 2010
Gaftoniuc protiv Rumunije (odl.), br. 30934/05, 22. februar 2011.
Gagiu protiv Rumunije, br. 63258/00, 24. februar 2009.
Gagliano Giorgi protiv Italije, br. 23563/07, ECHR 2012
Gaglione i drugi protiv Italije, br. 45867/07 i 69 drugih, 21. decembar 2010.
Galev i drugi protiv Bugarske (odl.), br. 18324/04, 29. septembar 2009.
Galić protiv Nizozemske (odl.), br. 22617/07, 9. juni 2009.
Galović protiv Hrvatske (odl.), br. 54388/09, 5. mart 2013.
García Ruiz protiv Španije [VV], br. 30544/96, ECHR 1999-I.
Gard i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 39793/17, 27. juni 2017.
Gardean i S.C. Grup 95 SA protiv Rumunije (revizija), br. 25787/04, 30. april 2013.
Gas i Dubois protiv Francuske (odl.), br. 25951/07, 31. august 2010.
Gasparini protiv Italije i Belgije (odl.), br. 10750/03, 12. maj 2009.
Genderdoc-M i M.D. protiv Republike Moldavije, br. 23914/15, 14. decembar 2021.
Gennari protiv Italije (odl.), br. 46956/99, 5. oktobar 2000.
Genovese protiv Malte, br. 53124/09, 11. oktobar 2011.
Gentilhomme, Schaff-Benhadji i Zerouki protiv Francuske, br. 48205/99 i 2 druge, 14. maj 2002.
Gruzija protiv Rusije (I) [VV], br. 13255/07, ECHR 2014
Gruzija protiv Rusije (II) [VV] (meritum), br. 38263/08, 21. januar 2021.
Georgian Labour Party protiv Gruzije, br. 9103/04, ECHR 2008
Gernelle and S.A. Société d'Exploitation de l'Hebdomadaire Le Point protiv Francuske (odl.), br. 18536/18, tačke 50-54, 9. april 2024.
Gevorgyan i drugi protiv Armenije (odl.), br. 66535/10, 14. januar 2020.
Ghazaryan i Bayramyan protiv Azerbejdžana, 2023, br. 33050/18, 5. oktobar 2023.
Gherardi Martiri protiv San Marina, br. 35511/20, tačke 83-84, 15. decembar 2022.
Gherghina protiv Rumunije (odl.) [VV], br. 42219/07, 8. juli 2015.
Ghoumid i drugi protiv Francuske, br. 52273/16 i 4 druge, 25. juni 2020.
Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 24. novembar 1986, Serija A br. 109
Giuliani i Gaggio protiv Italije [VV], br. 23458/02, ECHR 2011
Giummarra i drugi protiv Francuske (odl.), br. 61166/00, 12. juni 2001.
Giuran protiv Rumunije, br. 24360/04, ECHR 2011
Giusti protiv Italije, br. 13175/03, 18. oktobar 2011.
Gogitidze i drugi protiv Gruzije, br. 36862/05, 12. maj 2015.
Göktan protiv Francuske, br. 33402/96, ECHR 2002-V
Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španije, br. 62543/00, ECHR 2004-III.
Gough protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 49327/11, 28. oktobar 2014.
Grădinar protiv Moldavije, br. 7170/02, 8. april 2008.
Grande Stevens i drugi protiv Italije, br. 18640/10 i 4 druge, 4. mart 2014.
Grässer protiv Njemačke (odl.), br. 66491/01, 16. septembar 2004.
Gratzinger i Gratzingerova protiv Češke Republike (odl.) [VV], br. 39794/98, ECHR 2002-VII
Greek Federation of Bank Employee Unions protiv Grčke (odl.), br. 72808/10, 6. decembar 2011.
Grišankova i Grišankovs protiv Latvije (odl.), br. 36117/02, ECHR 2003-II
Grori protiv Albanije, br. 25336/04, 7. juli 2009.
Grosam protiv Češke Republike [VV], br. 19750/13, 1. juni 2023.
Gross protiv Švicarske [VV], br. 67810/10, ECHR 2014
Grossi i drugi protiv Italije (revizija), br. 18791/03, 30. oktobar 2012.
Grozđanić i Gršković-Grozđanić protiv Hrvatske, br. 43326/13, 28. januar 2021.
Grzinčič protiv Slovenije, br. 26867/02, 3. maj 2007.
Guðmundur Gunnarsson i Magnús Davíð Norðdahl protiv Islanda, br. 24159/22 i 25751/22, 16. april 2024.

Guisset protiv Francuske, br. 33933/96, ECHR 2000-IX
Gülen protiv Turske, br. 28226/02, 14. oktobar 2008.
Güneş protiv Turske (odl.), br. 53916/00, 13. maj 2004.
Gürdeniz protiv Turske (odl.), br. 59715/10, 18. mart 2014.
Guruyan protiv Armenije (odl.), br. 11456/05, 24. januar 2012.
Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske [VV], br. 36925/07, 29. januar 2019.

—H—

H.F. i drugi protiv Francuske [VV], br. 24384/19 i 44234/20, 14. septembar 2022.
H.F. K-F protiv Njemačke, br. 25629/94, Izvještaj Komisije od 10. septembra 1996.
Haas protiv Švicarske (odl.), br. 31322/07, 20. maj 2010.
Haász i Szabó protiv Mađarske, br. 11327/14 i 11613/14, 13. oktobar 2015.
Hadrabová i drugi protiv Češke Republike (odl.), br. 42165/02 i 466/03, 25. septembar 2007.
Hambardzumyan protiv Armenije, br. 43478/11, 5. decembar 2019.
Hamidovic protiv Italije (odl.), br. 31956/05, 13. septembar 2011..
Hanan protiv Njemačke [VV], br. 4871/16, 16. februar 2021.
Hanzl i Špadrna protiv Češke Republike (odl.), br. 30073/06, 15. januar 2013.
Harkins protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.) [VV], br. 71537/14, 15. juni 2017.
Hartman protiv Češke Republike, br. 53341/99, ECHR 2003-VIII
Hartung protiv Francuske (odl.), br. 10231/07, 3. novembar 2009.
Harutyunyan protiv Armenije, br. 36549/03, ECHR 2007-III
Hasan Tunç i drugi protiv Turske, br. 19074/05, 31. januar 2017.
Hasanov i drugi protiv Azerbejdžana (odl.), br. 2059/16 i 3 druge, 12. septembar 2023.
Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 29750/09, ECHR 2014
Havelka protiv Češke Republike (odl.), br. 7332/10, 20. septembar 2011.
Hebat Aslan i Firas Aslan protiv Turske, br. 15048/09, 28. oktobar 2014.
Hingitaq 53 i drugi protiv Danske (odl.), br. 18584/04, ECHR 2006-I
Hirsi Jamaa i drugi protiv Italije [VV], br. 27765/09, ECHR 2012
Hokkanen protiv Finske, br. 25159/94, Odluka Komisije od 15. maja 1996.
Holland protiv Švedske (odl.), br. 27700/08, 9. februar 2010.
Holub protiv Češke Republike (odl.), br. 24880/05, 14. decembar 2010.
Hoppen and trade union of AB Amber Grid employees protiv Litvanije, br. 976/20, tačka 153, 17. januar 2023.
Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 23390/94, Odluka Komisije od 4. septembra 1995.
Horvat protiv Hrvatske, br. 51585/99, ECHR 2001-VIII
Hoti protiv Hrvatske, br. 63311/14, 26. april 2018.
Hristozov i drugi protiv Bugarske, br. 47039/11 i 358/12, ECHR 2012
Hromadka i Hromadkova protiv Rusije, br. 22909/10, 11. decembar 2014.
H.T. protiv Njemačke i Grčke, br. 13337/19, 15. oktobar 2024.
Hudecová i drugi protiv Slovačke (odl.), vr. 53807/09, 18. decembar 2012.
Humen protiv Poljske [VV], br. 26614/95, 15. oktobar 1999.
Husayn (Abu Zubaydah) protiv Poljske, br. 7511/13, 24. juli 2014.
Hussein protiv Albanije i 20 drugih država članica (odl.), br. 23276/04, 14. mart 2006.
Hutten-Czapska protiv Poljske [VV], br. 35014/97, ECHR 2006-VIII

—I—

I.J.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 39029/97, 6. juli 1999.
Iambor protiv Rumunije (br. 1), br. 64536/01, 24. juni 2008.

İçyer protiv Turske (odl.), br. 18888/02, ECHR 2006-I
Idalov protiv Rusije [VV], br. 5826/03, 22. maj 2012,
Ignats protiv Latvije (odl.), br. 38494/05, 24. septembar 2013.
İhsan Dođramacı Bilkent Üniversitesi protiv Turske (odl.), br. 40355/14, 28. januar 2020.
Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije [VV], br. 48787/99, ECHR 2004-VII
İlhan protiv Turske [VV], br. 22277/93, ECHR 2000-VII
Ilias i Ahmed protiv Mađarske [VV], br. 47287/15, 21. novembar 2019.
Illiu i drugi protiv Belgije (odl.), br. 14301/08, 19. maj 2009.
Imakayeva protiv Rusije, br. 7615/02, ECHR 2006-XIII.
Ionescu protiv Rumunije (odl.), br. 36659/04, 1. juni 2010.
lordache protiv Rumunije, br. 6817/02, 14. oktobar 2008.
Iosub Caras protiv Rumunije, br. 7198/04, 11. decembar 2006.
İpek protiv Turske (odl.), br. 39706/98, 7. novembar 2000.
Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 18. januar 1978, Serija A br. 25
Isaak i drugi protiv Turske (odl.), br. 44587/98, 28. septembar 2006.
Islamic Republic of Iran Shipping Lines protiv Turske, br. 40998/98, ECHR 2007-V
Issa i drugi protiv Turske, br. 31821/96, 16. novembar 2004.
Ivanţoc i drugi protiv Moldavije i Rusije, br. 23687/05, 15. novembar 2011.
Ivko protiv Rusije, br. 30575/08, 15. decembar 2015.

J.B. protiv Poljske, br. 57675/10, 3. novembar 2015.
J.B. i drugi protiv Mađarske (odl.), br. 45434/12 i 2 druge, 27. novembar 2018.
J.M.B. i drugi protiv Francuske, br. 9671/15 i 31 druga, 30. januar 2020.
Jakovljević protiv Srbije (odl.), br. 5158/12, 13. oktobar 2020.
Jalloh protiv Njemačke [VV], br. 54810/00, ECHR 2006-IX
Jaloud protiv Nizozemske [VV], br. 47708/08, ECHR 2014
Jančev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije (odl.), br. 18716/09, 4. oktobar 2011.
Jankovskis protiv Litvanije, br. 21575/08, 17. januar 2017.
Janowiec i drugi protiv Rusije [VV], br. 55508/07 i 29520/09, ECHR 2013
Januškevičienė protiv Litvanije, br. 69717/14, 3. septembar 2019.
Jasinskis protiv Latvije, br. 45744/08, 21. decembar 2010.
Jelić protiv Hrvatske, br. 57856/11, 12. juni 2014.
Jeličić protiv Bosne i Hercegovine (odl.), br. 41183/02, ECHR 2005-XII
Jensen i Rasmussen protiv Danske (odl.), br. 52620/99, 20. mart 2003.
Jensen protiv Danske (odl.), br. 48470/99, ECHR 2001-X
Jeronovičs protiv Latvije [VV], br. 44898/10, 5. juli 2016.
Jian protiv Rumunije (odl.), br. 46640/99, 30. mart 2004.
JKP Vodovod Kraljevo protiv Srbije (odl.), br. 57691/09 i 19719/10, 16. oktobar 2018.
Joannou protiv Turske, br. 53240/14, 12. decembar 2017.
Johtti Sapmelaccat Ry i drugi protiv Finske (odl.), br. 42969/98, 18. januar 2005.
Joos protiv Švicarske, br. 43245/07, 15. novembar 2012.
Jørgensen i drugi protiv Danske (odl.), br. 30173/12, 28. juni 2016.
Jovanović protiv Hrvatske (odl.), br. 59109/00, ECHR 2002-III
Juhas Đurić protiv Srbije (revizija), br. 48155/06, 10. april 2012.
Jurica protiv Hrvatske, br. 30376/13, 2. maj 2017.

—K—

K2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 42387/13, 7. februar 2017.
K.S. i K.S.AG protiv Švicarske, br. 19117/91, Odluka Komisije od 12. januara 1994, DR 76
Kaburov protiv Bugarske (odl.), br. 9035/06, 19. juni 2012.
Kadiķis protiv Latvije (odl.), br. 47634/99, 29. juni 2000.
Kafkaris protiv Kipra (odl.), br. 9644/09, 21. juni 2011.
Kaganovskyy protiv Ukrajine [VV], br. 2809/18, 15. septembar 2022.
Kalashnikov protiv Rusije, br. 47095/99, ECHR 2002-VI.
Kalfagiannis i Pospert protiv Grčke (odl.), br. 74435/14, 9. juni 2020.
Kamaliyevy protiv Rusije, br. 52812/07, 3. juni 2010.
Kandarakis protiv Grčke, br. 48345/12 i 2 druge, 11. juni 2020.
Karácsony i drugi protiv Mađarske [VV], br. 42461/13 i 44357/13, 17. maj 2016.
Karakó protiv Mađarske, br. 39311/05, 28. april 2009.
Karapanagiotou i drugi protiv Grčke, vr. 1571/08, 28. oktobar 2010.
Karastelev i drugi protiv Rusije, br. 16435/10, 6. oktobar 2020.
Karelin protiv Rusije, br. 926/08, 20. septembar 2016.
Karner protiv Austrije, br. 40016/98, ECHR 2003-IX
Karoussiotis protiv Portugala, br. 23205/08, ECHR 2011
Karpylenko protiv Ukrajine, br. 15509/12, 11. februar 2016.
Kashlan protiv Rusije (odl.), br. 60189/15, 19. april 2016.
Kátai protiv Mađarske (odl.), br. 939/12, 18. mart 2014.
Kavala protiv Turske, br. 28749/18, 10. decembar 2019.
Kaczmarek protiv Poljske, br. 16974/14, .
Kefalas i drugi protiv Grčke, 8. juni 1995, Serija A br. 318-A
Kemal Çetin protiv Turske, br. 3704/13, 26. maj 2020.
Kemmache protiv Francuske (br. 3), 24. novembar 1994, Serija A br. 296-C
Kerechashvili protiv Gruzije (odl.), br. 5667/02, ECHR 2006-V
Kerimov protiv Azerbejdžana (odl.), br. 151/03, 28. septembar 2006.
Kerman protiv Turske, br. 35132/05, 22. novembar 2016.
Kerojärvi protiv Finske, 19. juli 1995, Serija A br. 322
Kezer i drugi protiv Turske (odl.), br. 58058/00, 5. oktobar 2004.
Khadzhialiyev i drugi protiv Rusije, br. 3013/04, 6. novembar 2008.
Khadzhimuradov i drugi protiv Rusije, br. 21194/09 i 16 drugih, 10. oktobar 2017.
Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 35394/97, ECHR 2000-V
Khashiyev i Akayeva protiv Rusije, br. 57942/00 i 57945/00, 24. februar 2005.
Khayrullina protiv Rusije, br. 29729/09, 19. decembar 2017
Khlaifia i drugi protiv Italije [VV], br. 16483/12, 15. decembar 2016.
Khodorkovskiy i Lebedev protiv Rusije, br. 11082/06 i 13772/05, 25. juli 2013.
Khural i Zeynalov protiv Azerbejdžana (br. 2), br. 383/12, 19. januar 2023.
Kiiskinen i Kovalainen protiv Finske (odl.), br. 26323/95, ECHR 1999-V
Kikots i Kikota protiv Latvije (odl.), br. 54715/00, 6. juni 2002.
Kiوسي protiv Grčke (odl.), br. 52036/09, 20. septembar 2011.
Kiril Zlatkov Nikolov protiv Francuske, br. 70474/11 i 68038/12, 10. novembar 2016.
Kitanovska i Barbulovski protiv Sjeverne Makedonije, br. 53030/19, 9. maj 2023.
Klass i drugi protiv Njemačke, 6. septembar 1978, Serija A br. 28
Klausecker protiv Njemačke (odl.), br. 415/07, 6. januar 2015.
Klyakhin protiv Rusije, br. 46082/99, 30. novembar 2004.
Koç i Tambaş protiv Turske (odl.), br. 46947/99, 24. februar 2005.
Koç i Tosun protiv Turske (odl.), br. 23852/04, 13. novembar 2008.
Koch protiv Poljske (odl.), br. 15005/11, 7. mart 2017.
Köhler protiv Njemačke (odl.), br. 3443/18, 7. septembar 2021.

Kondrulin protiv Rusije, br. 12987/15, 20. septembar 2016.
Kongresna Narodna Stranka i drugi protiv Bosne i Hercegovine (odl.), br. 414/11, 26. april 2016.
Konstantin Stefanov protiv Bugarske, br. 35399/05, 27. oktobar 2015.
Konstantinidis protiv Grčke, br. 58809/09, 3. april 2014.
Kopecký protiv Slovačke [VV], br. 44912/98, ECHR 2004-IX
Korenjak protiv Slovenije (odl.), br. 463/03, 15. maj 2007.
Korizno protiv Latvije (odl.), br. 68163/01, 28. septembar 2006.
Kornakovs protiv Latvije, br. 61005/00, 15. juni 2006.
Korolev protiv Rusije (odl.), br. 25551/05, ECHR 2010
Kósa protiv Mađarske (odl.), br. 53461/15, 21. novembar 2017.
Kotilainen i drugi protiv Finske, br. 62439/12, 17. septembar 2020.
Kotov protiv Rusije [VV], br. 54522/00, 3. april 2012.
Koumoutsea i drugi protiv Grčke (odl.), br. 56625/00, 13. decembar 2001.
Kozacioğlu protiv Turske [VV], br. 2334/03, 19. februar 2009.
Kozlova i Smirnova protiv Latvije (odl.), br. 57381/00, ECHR 2001-XI
Krstić protiv Srbije, br. 45394/06, 10. decembar 2013.
Kudła protiv Poljske [VV], br. 30210/96, ECHR 2000-XI
Kurić i drugi protiv Slovenije [VV], br. 26828/06, ECHR 2012
Kurşun protiv Turske, br. 22677/10, 30. oktobar 2018.
Kurt protiv Turske, 25. maj 1998, *Izveštaji 1998-III*
Kušić i drugi protiv Hrvatske (odl.), br. 71667/17, 10. decembar 2019.
Kuzhelev i drugi protiv Rusije, br. 64098/09 i 6 drugih, 15. oktobar 2019.

—L—

L.R. protiv Sjeverne Makedonije br. 38067/15, 23. januar 2020.
Labsi protiv Slovačke, br. 33809/08, 15. maj 2012.
Ladygin protiv Rusije (odl.), br. 35365/05, 30. august 2011.
Lagutin i drugi protiv Rusije, br. 6228/09 i 4 druge, 24. april 2014.
Lambert i drugi protiv Francuske [VV], br. 46043/14, ECHR 2015
Laska i Lika protiv Albanije, br. 12315/04 i 17605/04, 20. april 2010.
Łatak protiv Poljske (odl.), br. 52070/08, 12. oktobar 2010.
Laurus Invest Hungary KFT i drugi protiv Mađarske (odl.), br. 23265/13 i 5 drugih, ECHR 2015
Leandro Da Silva protiv Luksemburga, br. 30273/07, 11. februar 2010.
Lechesne protiv Francuske, br. 20264/92, *Izveštaj Komisije* od 21. maja 1997.
Léger protiv Francuske (brisanje) [VV], br. 19324/02, 30. mart 2009.
Lehtinen protiv Finske (odl.), br. 39076/97, ECHR 1999-VII
Lekić protiv Slovenije [VV], br. 36480/07, 11. decembar 2018.
Lenzing AG protiv Njemačke, br. 39025/97, *Odluka Komisije* od 9. septembra 1998.
Leon Madrid protiv Španije, br. 30306/13, 26. oktobar 2021.
Lepojić protiv Srbije, br. 13909/05, 6. novembar 2007.
Leroy i drugi protiv Francuske, br. 32439/19 i 2 druge, 18. april 2024.
Lewit protiv Austrije, br. 4782/18, 10. oktobar 2019.
Liblik i drugi protiv Estonije, br. 173/15 i 5 drugih, 28. maj 2019.
Lienhardt protiv Francuske (odl.), br. 12139/10, 13. septembar 2011.
Liepājnīeks protiv Latvije (odl.), br. 37586/06, 2. novembar 2010.
Liga Portuguesa de Futebol Profissional protiv Portugala (odl.), br. 49639/09, 3. april 2012.
Loizidou protiv Turske (meritum), 18. decembar 1996, *Izveštaji 1996-VI*
Loizidou protiv Turske (prethodni prigovori), 23. mart 1995, *Serija A* br. 310
Lopata protiv Rusije, br. 72250/01, 13. juli 2010.
Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala [VV], br. 56080/13, 19. decembar 2017.

Lopez Cifuentes protiv Španije (odl.), br. 18754/06, 7. juli 2009.
Lowe protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 12486/07, 8. septembar 2009.
Luchaninova protiv Ukrajine, br. 16347/02, 9. juni 2011.
Lukenda protiv Slovenije, br. 23032/02, ECHR 2005-X
Lyons i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 15227/03, ECHR 2003-IX.

—M—

M. protiv Danske, br. 17392/90, Odluka Komisije od 14. oktobra 1992, DR 73
M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 13284/87, Odluka Komisije od 15. oktobra 1987, DR 54
M.A. i drugi protiv Litvanije, br. 59793/17, 11. decembar 2018.
M.A. protiv Francuske, br. 9373/15, 1. februar 2018.
M.C. protiv Turske, br. 31592/18, 4. juni 2024.
M.H. i drugi protiv Hrvatske, br. 15670/18 i 43115/18, 18. novembar 2021.
M.K. i drugi protiv Poljske, br. 40503/17 i 2 druge 23. juli 2020.
M. N. i drugi protiv Belgije (odl.) [VV], br. 3599/18, 5. maj 2020.
M.N. i drugi protiv San Marina, br. 28005/12, 7. juli 2015.
M.S. protiv Hrvatske (br. 2), br. 75450/12, 19. februar 2015.
M.S.S. protiv Belgije i Grčke [VV], br. 30696/09, ECHR 2011
Magnitskiy i drugi protiv Rusije, br. 32631/09 i 53799/12, 27. august 2019.
Magomedov i drugi protiv Rusije, br. 33636/09 i 9 drugih 28. mart 2017.
Magyar Keresztény Mennonita Egyház i drugi protiv Mađarske, br. 70945/11 i 8 drugih, ECHR 2014
Magyar Kétfarkú Kutya Párt protiv Mađarske [VV], br. 201/17, 20. januar 2020.
Makarashvili i drugi protiv Gruzije, br. 23158/20 i 2 druge, 1. septembar 2022.
Makharadze i Sikharulidze protiv Gruzije, br. 35254/07, 22. novembar 2011.
Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske, br. 17247/13, 26. maj 2020.
Malhous protiv Češke Republike (odl.) [VV], br. 33071/96, ECHR 2000-XII
Malkov protiv Estonije, br. 31407/07, 4. februar 2010.
Malysh i Ivanin protiv Ukrajine (odl.), br. 40139/14 i 41418/14, 9. septembar 2014.
Mamasakhlisi i drugi protiv Gruzije i Rusije, br. 29999/04 i 41424/04, 7. mart 2023.
Mamatkulov i Askarov protiv Turske[VV], br. 46827/99 i 46951/ 99, ECHR 2005-I
Mamić protiv Hrvatske (odl.), br. 21714/22 i 2 druge, 9. juli 2024.
Mann protiv Ujedinjenog Kraljevstva i Portugala (odl.), br. 360/10, 1. februar 2011.
Mannai protiv Italije, br. 9961/10, 27. mart 2012.
Manoilescu i Dobrescu protiv Rumunije i Rusije (odl.), br. 60861/00, ECHR 2005-VI
Manuel protiv Portugala (odl.), br. 62341/00, 31. januar 2002.
Maravić Markeš protiv Hrvatske, br. 70923/11,9. januar 2014.
Margaretić protiv Hrvatske, br. 16115/13, 5. juni 2014.
Margulev protiv Rusije, br. 15449/09, 8. oktobar 2019.
Marguš protiv Hrvatske [VV], br. 4455/10, ECHR 2014
Marić protiv Hrvatske, br. 50132/12, 12. juni 2014.
Marion protiv Francuske, br. 30408/02, 20. decembar 2005.
Markovic i drugi protiv Italije [VV], br. 1398/03, ECHR 2006-XIV
Marshall i drugi protiv Malte, br. 79177/16, 11. februar 2020.
Martins Alves protiv Portugala (odl.), br. 56297/11, 21. januar 2014.
Maslova i Nalbandov protiv Rusije, br. 839/02, 24. januar 2008.
Mastilović i drugi protiv Crne Gore, br. 28754/10, 24. februar 2022.
Mătăsaru protiv Republike Moldavije (odl.), br. 44743/08, 21. januar 2020.
Mateuț protiv Rumunije (odl.), br. 35959/15, 1. mart 2022.
Matoušek protiv Češke Republike (odl.), br. 9965/08, 29. mart 2011.
Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 24833/94, ECHR 1999-I

Matveyev protiv Rusije, br. 26601/02, 3. juli 2008.
McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 27. septembar 1995, Serija A br. 324
McElhinney protiv Irske i Ujedinjenog Kraljevstva (odl.) [VV], br. 31253/96, 9. februar 2000.
McFarlane protiv Irske [VV], br. 31333/06, 10. septembar 2010.
McFeeley i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 8317/78, Odluka Komisije od 15. maja 1980,
 DR 20
McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 28883/95, ECHR 2001-III
McShane protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 43290/98, 28. maj 2002.
Medvedyev i drugi protiv Francuske [VV], br. 3394/03, ECHR 2010
Mehmet Ali Ayhan i drugi protiv Turske, br. 4536/06 i 53282/07, 4. juni 2019.
Mehmet Ali Eser protiv Turske, br. 1399/07, 15. oktobar 2019.
Mehmet Zeki Doğan protiv Turske (br. 2), br. 3324/19, 13. februar 2024.
Melnichuk i drugi protiv Rumunije, br. 35279/10 i 34782/10, 5. maj 2015.
Melnik protiv Ukrajine, br. 72286/01, 28. mart 2006.
Meltex Ltd protiv Armenije (odl.), br. 37780/02, 27. maj 2008.
Mentzen protiv Latvije (odl.), br. 71074/01, ECHR 2004-XII
Merabishvili protiv Gruzije [VV], br. 72508/13, 28. novembar 2017.
Merger i Cros protiv Francuske (odl.), br. 68864/01, 11. mart 2004.
Merit protiv Ukrajine, br. 66561/01, 30. mart 2004.
Micallef protiv Malte [VV], br. 17056/06, ECHR 2009
Michalak protiv Poljske (odl.), br. 24549/03, 1. mart 2005.
Michaud protiv Francuske, br. 12323/11, ECHR 2012
Migliore i drugi protiv Italije (odl.), br. 58511/13 i 2 druge, 12. novembar 2013..
Mikolajová protiv Slovačke, br. 4479/03, 18. januar 2011.
Mile Novaković protiv Hrvatske, br. 73544/14, 17. decembar 2020.
Milošević protiv Nizozemske (odl.), br. 77631/01, 19. mart 2002.
Milovanović protiv Srbije, br. 56065/10, 8. oktobar 2019.
Mirojubovs i drugi protiv Latvije, br. 798/05, 15. septembar 2009.
Miszczyński protiv Poljske (odl.), br. 23672/07, 8. februar 2011.
Mitrović protiv Srbije, br. 52142/12, 21. mart 2017.
Mocanu i drugi protiv Rumunije [VV], br. 10865/09 i 2 druge, ECHR 2014
Moldovan i drugi protiv Rumunije (odl.), br. 8229/04 i 29 drugih, 15. februar 2011.
Monnat protiv Švicarske, br. 73604/01, ECHR 2006-X
Moon protiv Francuske, br. 39973/03, 9. juli 2009.
Mooren protiv Njemačke [VV], br. 11364/03, 9. juli 2009.
Moreira Barbosa protiv Portugala (odl.), br. 65681/01, ECHR 2004-V
Moreira Ferreira protiv Portugala (br. 2) [VV], br. 19867/12, 11. juli 2017.
Moretti i Benedetti protiv Italije, br. 16318/07, 27. april 2010.
Moskovets protiv Rusije, br. 14370/03, 23. april 2009.
Mouvement raëlien suisse protiv Švicarske [VV], br. 16354/06, ECHR 2012
Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije [VV], br. 11138/10, 23. februar 2016.
MPP Golub protiv Ukrajine (odl.), br. 6778/05, ECHR 2005-XI
Mrkić protiv Hrvatske (odl.), br. 7118/03, 8. juni 2006.
Mukhin protiv Rusije, br. 3642/10, 14. decembar 2021.
Municipal Section of Antilly protiv Francuske (odl.), br. 45129/98, ECHR 1999-VIII
Muratovic protiv Srbije (odl.), br. 41698/06, 21. mart 2017.
Muršić protiv Hrvatske [VV], br. 7334/13, 20. oktobar 2016.
Mutu i Pechstein protiv Švicarske, br. 40575/10 i 67474/10, 2. oktobar 2018.
Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine, br. 35091/02 i 9 drugih, ECHR 2004-XII

—N—

NA protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 25904/07, 17. juli 2008.
N.D. i N.T. protiv Španije [VV], br. 8675/15 i 8697/15, 13. februar 2020.
Nada protiv Švicarske [VV], br. 10593/08, ECHR 2012
Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije (odl.), br. 27451/09 i 60650/09, 23. septembar 2010.
Narbutas protiv Litvanije, br. 14139/21, 19. decembar 2023.
Nasr i Ghali protiv Italije, br. 44883/09, 23. februar 2016.
Nassau Verzekering Maatschappij N.V. protiv Nizozemske (odl.), br. 57602/09, 4. oktobar 2011.
National federation of Sportspersons' Associations and unions (FNASS) i drugi protiv Francuske,
 br. 48151/11 i 77769/13, 18. januar 2018.
Navalnyy protiv Rusije [VV], br. 29580/12 i 4 druge, 15. novembar 2018.
Naydyon protiv Ukrajine, br. 16474/03, 14. oktobar 2010.
Nencheva i drugi protiv Bugarske, br. 48609/06, 18. juni 2013.
Neshkov i drugi protiv Bugarske, br. 36925/10 i 5 drugih, 27. januar 2015.
Nešić protiv Crne Gore, br. 12131/18, 9. juni 2020.
Nicholas protiv Kipra, br. 63246/10, 9. januar 2018.
Nicklinson i Lamb protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 2478/15 i 1787/15, 23. juni 2015.
Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije [VV], br. 41720/13, 25. juni 2019.
Nicoleta Gheorghe protiv Rumunije, br. 23470/05, 3. april 2012.
Nikula protiv Finske (odl.), br. 31611/96, 30. novembar 2000.
Nizomkhon Dzhurayev protiv Rusije, br. 31890/11, 3. oktobar 2013.
Nobili Massuero protiv Italije (odl.), br. 58587/00, 1. april 2004.
Nogolica protiv Hrvatske (odl.), br. 77784/01, ECHR 2002-VIII
Nolan i K. protiv Rusije, br. 2512/04, 12. februar 2009.
Nold protiv Njemačke, br. 27250/02, 29. juni 2006.
Nölkenbockhoff protiv Njemačke, 25. august 1987, Serija A br. 123
Norbert Sikorski protiv Poljske, br. 17599/05, 22. oktobar 2009.
Normann protiv Danske (odl.), br. 44704/98, 14. juni 2001.
Novinskiy protiv Rusije, br. 11982/02, 10. februar 2009.
Nurcan Bayraktar protiv Turske, br. 27094/20, 27. juni 2023.
Nurmagomedov protiv Rusije, br. 30138/02, 7. juni 2007.

—O—

O'Halloran i Francis protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 15809/02 i 25624/02, ECHR 2007-III
O'Keefe protiv Irske [VV], br. 35810/09, ECHR 2014
OAo Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije, br. 14902/04, 20. septembar 2011.
Obote protiv Rusije, br. 58954/09, 19. novembar 2019.
Öcalan protiv Turske [VV], br. 46221/99, ECHR 2005-IV
Oferta Plus SRL protiv Moldavije, br. 14385/04, 19. decembar 2006.
Öğrü i drugi protiv Turske, br. 60087/10 i 2 druge, 19. decembar 2017.
Ohlen protiv Danske (brisanje), br. 63214/00, 24. februar 2005.
O.J. i J.O. protiv Gruzije i Rusije, br. 42126/15 i 42127/15, 19. decembar 2023.
Olaechea Cahuas protiv Španije, br. 24668/03, ECHR 2006-X.
Olczak protiv Poljske (odl.), br. 30417/96, ECHR 2002-X (izvodi)
Oleksy protiv Poljske (odl.), br. 1379/06, 16. juni 2009.
Oliari i drugi protiv Italije, br. 18766/11 i 36030/11, 21. juli 2015.
Oliyevskyy protiv Ukrajine (odl.), br. 65117/11, 14. januar 2020.
Olkhovik i drugi protiv Rusije (odl.), br. 11279/17, 76983/17 i 4597/20, 22. februar 2022.
Ölmez protiv Turske (odl.), br. 39464/98, 1. februar 2005.

Omkanananda and Divine Light Zentrum protiv Švicarske, br. 8118/77, Odluka Komisije od 19. marta 1981, DR 25

Orhan protiv Turske (odl.), br. 38358/22, 6. decembar 2022.

Oruk protiv Turske, br. 33647/04, 4 februar 2014.

Osmanov i Husseinov protiv Bugarske (odl.), br. 54178/00 i 59901/00, 4. septembar 2003.

Österreichischer Rundfunk protiv Austrije (odl.), br. 57597/00, 25. maj 2004.

Otto protiv Njemačke (odl.), br. 21425/06, 10. novembar 2009.

— P —

P. protiv Ukrajine (odl.), br. 40296/16, 11. juni 2019.

P.C. protiv Irske, br. 26922/19, 1. septembar 2022.

Pais Pires de Lima protiv Portugala, br. 70465/12, 12. februar 2019.

Paksas protiv Litvanije [VV], br. 34932/04, ECHR 2011

Paladi protiv Moldavije [VV], br. 39806/05, 10. mart 2009.

Palić protiv Bosne i Hercegovine, br. 4704/04, 15. februar 2011.

Panioglu protiv Rumunije, br. 33794/14, 8. decembar 2020.

Papachela i Amazon S.A. protiv Grčke, br. 12929/18, 3. decembar 2020.

Papachelas protiv Grčke [VV], br. 31423/96, ECHR 1999-II

Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke, 24. juni 1993, Serija A br. 260-B

Paradiso i Campanelli protiv Italije [VV], br. 25358/12, 24. januar 2017.

Parizov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, br. 14258/03, 7. februar 2008.

Parrillo protiv Italije [VV], br. 46470/11, ECHR 2015

Paşa i Erkan Erol protiv Turske, br. 51358/99, 12. decembar 2006.

Patera protiv Češke Republike (odl.), br. 25326/03, 10. januar 2006.

Pauger protiv Austrije, br. 24872/94, Odluka Komisije od 9. januara 1995.

Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 46477/99, 7. juni 2001.

Paulino Tomás protiv Portugala (odl.), br. 58698/00, ECHR 2003-VIII

Peacock protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 52335/12, 5. januar 2016.

Pedersen i drugi protiv Norveške, br. 39710/15, 10. mart 2020.

Peers protiv Grčke, br. 28524/95, ECHR 2001-III

Pellegriti protiv Italije (odl.), br. 77363/01, 26. maj 2005.

Peñañiel Salgado protiv Španije (odl.), br. 65964/01, 16. april 2002.

Pentagiotis protiv Grčke (odl.), br. 14582/09, 10. maj 2011.

Peraldi protiv Francuske (odl.), br. 2096/05, 7. april 2009.

Perlala protiv Grčke, br. 17721/04, 22. februar 2007.

Petithory Lanzmann protiv Francuske (odl.), br. 23038/19, 12. novembar 2019.

Petra protiv Rumunije, 23. septembar 1998, *Izveštaji*1998-VII

Petrescu protiv Portugala, br. 23190/17, 3. decembar 2019.

Petroiu protiv Rumunije (revizija), br. 33055/09, 7. februar 2017.

Petropavlovskis protiv Latvije, br. 44230/06, ECHR 2015

Petrova protiv Latvije, br. 4605/05, 24. juni 2014.

Petrović protiv Srbije (odl.), br. 56551/11 i 10 drugih, 18. oktobar 2011.

Petrović protiv Srbije, br. 40485/08, 15. juli 2014.

Philis protiv Grčke, br. 28970/95, Odluka komisije od 17. oktobra 1996.

Piętka protiv Poljske, br. 34216/07, 16. oktobar 2012.

Platini protiv Švicarske (odl.), br. 526/18, 11. februar 2020.

Pisano protiv Italije (brisanje) [VV], br. 36732/97, 24. oktobar 2002.

Pitsayeva i drugi protiv Rusije, br. 53036/08 i 19 drugih, 9. januar 2014.

POA i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 59253/11, 21. maj 2013.

Pocasovschi i Mihaila protiv Republike Moldavije i Rusije, br. 1089/09, 29. maj 2018.

Podeschi protiv San Marina, br. 66357/14, 13. april 2017.
Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španije, br. 34147/06, 21. septembar 2010.
Polyakh i drugi protiv Ukrajine, br. 58812/15 i 4 druge, 17. oktobar 2019.
Pop-Ilić i drugi protiv Srbije, br. 63398/13 i 4 druge, 14. oktobar 2014.
Popov protiv Moldavije (br. 1), br. 74153/01, 18. januar 2005.
Porchet protiv Švicarske (odl.), br. 36391/16, 8. oktobar 2019.
Portu Juanenea i Sarasola Yarzabal protiv Španije, br. 1653/13, 13. februar 2018.
Poslu i drugi protiv Turske, br. 6162/04 i 6 drugih, 8. juni 2010.
Post protiv Nizozemske (odl.), br. 21727/08, 20. januar 2009.
Povilonis protiv Litvanije (odl.), br. 81624/17, 15. mart 2022.
Poznanski i drugi protiv Njemačke (odl.), br. 25101/05, 3. juli 2007.
Preda i drugi protiv Rumunije, br. 9584/02 i 7 drugih, 29. april 2014.
Predescu protiv Rumunije, br. 21447/03, 2. decembar 2008.
Predil Anstalt protiv Italije (odl.), br. 31993/96, 14. mart 2002.
Prencipe protiv Monaka, br. 43376/06, 16. juli 2009.
Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije, 20. novembar 1995, Serija A br. 332
Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a.A. protiv Poljske (odl.), br. 47550/06, 7. oktobar 2008.
Project-Trade d.o.o. protiv Hrvatske, br. 1920/14, 19. novembar 2020.
Prystavka protiv Ukrajine (odl.), br. 21287/02, ECHR 2002-X
Puchstein protiv Austrije, br. 20089/06, 28. januar 2010.

—Q—

Quark Fishing Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 15305/06, ECHR 2006-XIV

—R—

Radio France i drugi protiv Francuske (odl.), br. 53984/00, ECHR 2003-X
Radomilja i drugi protiv Hrvatske [VV], br. 37685/10 i 22768/12, 20. mart 2018.
Raimondo protiv Italije, 22. februar 1994, Serija A br. 281-A
Ramadan protiv Malte, br. 76136/12, 21. juni 2016.
Ramos Nunes de Carvalho e Sá protiv Portugala [VV], br. 55391/13 i 2 drugih, 6. novembar 2018.
Ramsahai i drugi protiv Nizozemske [VV], br. 52391/99, ECHR 2007-II
Ranđelović i drugi protiv Crne Gore, br. 66641/10, 19. septembar 2017.
Rantsev protiv Kipra i Rusije, br. 25965/04, ECHR 2010
Řehák protiv Češke Republike (odl.), br. 67208/01, 18. maj 2004.
Rezgui protiv Francuske (odl.), br. 49859/99, ECHR 2000-XI
Rhazali i drugi protiv Francuske (odl.), br. 37568/09, 10. april 2012.
Ryabov protiv Rusije, br. 3896/04, 31. januar 2008.
Riad i Idiab protiv Belgije, br. 29787/03 i 29810/03, 24. januar 2008.
Riđić i drugi protiv Srbije, br. 53736/08 i 5 drugih, 1. juli 2014.
Riener protiv Bugarske, br. 46343/99, 23. maj 2006.
Rinck protiv Francuske (odl.), br. 18774/09, 19. oktobar 2010.
Ringeisen protiv Austrije, 16. juli 1971, Serija A br. 13
Robert Lesjak protiv Slovenije, br. 33946/03, 21. juli 2009.
Rodina protiv Latvije, br. 48534/10 i 19532/15, 14. maj 2020.
Rõigas protiv Estonije, br. 49045/13, 12. septembar 2017.
Roman Zakharov protiv Rusije [VV], br. 47143/06, ECHR 2015
Romanov i drugi protiv Rusije, br. 58358/14 i 5 drugih, 12. septembar 2023.
Rooman protiv Belgije [VV], br. 18052/11, 31. januar 2019.

Rossi i drugi protiv Italije (odl.), br. 55185/08 i 7 drugih, 16. decembar 2008.
Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i drugi protiv Gruzije, br. 16812/17, 18. juli 2019.
Rutkowski i drugi protiv Poljske, br. 72287/10 i 2 druge, 7. juli 2015.

—S—

S.A.S. protiv Francuske [VV], br. 43835/11, ECHR 2014
S.L. i J.L. protiv Hrvatske, br. 13712/11, 7. maj 2015.
S.L. i J.L. protiv Hrvatske (pravično zadovoljenje), br. 13712/11, 6. oktobar 2016.
S.P, D.P. i A.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 23715/94, Odluka Komisije od 20. maja 1996.
Saakashvili protiv Gruzije (odl.), br. 6232/20 i 22394/20, 1. mart 2022.
Sabri Güneş protiv Turske [VV], br. 27396/06, 29. juni 2012.
Sadak protiv Turske, br. 25142/94 i 27099/95, 8. april 2004.
Safaryan protiv Armenije (odl.), br. 16346/10, 14. januar 2020.
Sagayeva i drugi protiv Rusije, br. 22698/09 i 31189/11, 8. decembar 2015.
Saghinadze i drugi protiv Gruzije, br. 18768/05, 27. maj 2010.
Şahmo protiv Turske (odl.), br. 37415/97, 1. april 2003.
Sakhnovskiy protiv Rusije [VV], br. 21272/03, 2. novembar 2010.
Şakir Kaçmaz protiv Turske, br. 8077/08, 10. novembar 2015.
Sakvarelidze protiv Gruzije, br. 40394/10, 6. februar 2020.
Salman protiv Turske [VV], br. 21986/93, ECHR 2000-VII
Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish protiv Rumunije (odl.), br. 48107/99, 25. maj 2004.
Sánchez Ramirez protiv Francuske, br. 48787/99, Odluka Komisije od 24. juna 1996, DR 86
Sancho Cruz and other „Agrarian Reform“ cases protiv Portugala, br. 8851/07 i 14 drugih, 18. januar 2011.
Şandru i drugi protiv Rumunije, br. 22465/03, 8. decembar 2009.
Sanles Sanles protiv Španije (odl.), br. 48335/99, ECHR 2000-XI
Sapeyan protiv Armenije, br. 35738/03, 13. januar 2009.
Sargsyan protiv Azerbejdžana (odl.) [VV], br. 40167/06, 14. decembar 2011.
Sargsyan protiv Azerbejdžana [VV], br. 40167/06, ECHR 2015
Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske [VV], br. 931/13, 27. juni 2017.
Saveljev protiv Rusije (odl.), br. 42982/08, 21. maj 2019.
Savenkoi drugi protiv Rusije, br. 13918/06, 14. septembar 2021.
Savridin Dzhurayev protiv Rusije, br. 71386/10, ECHR 2013
Savu protiv Rumunije (odl.), br. 29218/05, 11. oktobar 2011.
Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švicarske (odl.), br. 41773/98, 30. novembar 2004.
Ščensnovičius protiv Litvanije, br. 62663/13, 10. juli 2018.
Schipani i drugi protiv Italije, br. 38369/09, 21. juli 2015.
Schmidt protiv Latvije, br. 22493/05, 27. april 2017.
Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft and publisuisse SA protiv Švicarske, br. 41723/14, 22. decembar 2020.
Scoppola protiv Italije (br. 2) [VV], br. 10249/03, 17. septembar 2009.
Scordino protiv Italije (odl.), br. 36813/97, ECHR 2003-IV
Scordino protiv Italije (br. 1) [VV], br. 36813/97, ECHR 2006-V
Scozzari i Giunta protiv Italije [VV], br. 39221/98 i 41963/98, ECHR 2000-VIII
Sebeleva i drugi protiv Rusije, br. 42416/18, 1. mart 2022.
Secară protiv Rumunije (odl.), br. 56658/22, 28. januar 2025.
Segame SA protiv Francuske, br. 4837/06, ECHR 2012
Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine [VV], br. 27996/06 i 34836/06, ECHR 2009
Sejdovic protiv Italije [VV], br. 56581/00, ECHR 2006-II
Şeker protiv Turske (odl.), br. 30330/19, 7. septembar 2021.

Šeks protiv Hrvatske, br. 39325/20, 3. februar 2022.
Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2) [VV], br. 14305/17, 22. decembar 2020.
Selami i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, br. 78241/13, 1. mart 2018.
Selmouni protiv Francuske [VV], br. 25803/94, ECHR 1999-V
Senator Lines GmbH protiv petnaest država članica Evropske unije (odl.) [VV], br. 56672/00, ECHR 2004-IV
Sergey Zolotukhin protiv Rusije [VV], br. 14939/03, ECHR 2009
Shalyavski i drugi protiv Bugarske, br. 67608/11, 15. juni 2017. br. 52142/12, 21. mart 2017.
Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije (odl.), br. 36378/02, 16. septembar 2003.
Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije, br. 36378/02, ECHR 2005-III
Shchukin i drugi protiv Ukrajine [Odbor], br. 59834/09 i 249 drugih, 13. februar 2014.
Shefer protiv Rusije (odl.), br. 45175/04, 13. mart 2012.
Shevanova protiv Latvije (brisanje) [VV], br. 58822/00, 7. decembar 2007.
Shibendra Dev protiv Švedske (odl.), br. 7362/10, 21. oktobar 2014.
Shiohvili i drugi protiv Rusije, br. 19356/07, 20. decembar 2016.
Shishanov protiv Republike Moldavije, br. 11353/06, 15. septembar 2015.
Shmelev i drugi protiv Rusije (odl.), br. 41743/17 i 16 drugih, 17. mart 2020.
Shmorgunov i drugi protiv Ukrajine, br. 15367/14 i 13 drugih, 21. januar 2021.
Shortall i drugi protiv Irske (odl.), br. 50272/18, 19. oktobar 2021.
Shtefan i drugi protiv Ukrajine [Odbor], br. 36762/06 i 249 drugih, 31. juli 2014.
Shtukurov protiv Rusije, br. 44009/05, ECHR 2008
Sieć Obywatelska Watchdog Polska protiv Poljske, br. 10103/20, 21. mart 2024.
Siemaszko i Olszyński protiv Poljske, br. 60975/08 i 35410/09, 13. septembar 2016.
Siliadin protiv Francuske, br. 73316/01, ECHR 2005-VII
Šilih protiv Slovenije [VV], br. 71463/01, 9. april 2009.
Simitzi-Papachristou i drugi protiv Grčke (odl.), br. 50634/11 i 18 drugih, 5. novembar 2013.
Šimšek, Andiç i Boğatekin protiv Turske (odl.), br. 75845/12 i 2 druge, 17. mart 2020.
Sindicatul Păstorul cel Bun protiv Rumunije [VV], br. 2330/09, ECHR 2013
Sine Tsagarakis A.E.E. protiv Grčke, br. 17257/13, 23. maj 2019.
Sisojeva i drugi protiv Latvije (brisanje) [VV], br. 60654/00, ECHR 2007-I
Škorjanec protiv Hrvatske, br. 25536/14, 28. mart 2017.
Škrlj protiv Hrvatske, br. 32953/13, 11. juli 2019.
Slavgorodski protiv Estonije (odl.), br. 37043/97, ECHR 1999-II
Slaviček protiv Hrvatske (odl.), br. 20862/02, ECHR 2002-VII
Slivenko i drugi protiv Latvije (odl.) [VV], br. 48321/99, ECHR 2002-II
Slovenija protiv Hrvatske (odl.) [VV], br. 54155/16, 18. novembar 2020.
Smirnov protiv Rusije (odl.), br. 14085/04, 6. juli 2006.
Sociedad Anónima del Ucieza protiv Španije, br. 38963/08, 4. novembar 2014.
Söderman protiv Švedske [VV], br. 5786/08, ECHR 2013
Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 7. juli 1989, Serija A br. 161
Sokolov i drugi protiv Srbije (odl.), br. 30859/10 i 6 drugih, 14. januar 2014.
Solmaz protiv Turske, br. 27561/02, 16. januar 2007.
Solonskiy i Petrova protiv Rusije (odl.), br. 3752/08 i 22723/09, 17. mart 2020.
Sorbalo protiv Moldavije (odl.), br. 1210/10, 31. januar 2023.
Sperisen protiv Švicarske, br. 22060/20, 13. juni 2023.
Spycher protiv Švicarske (odl.), br. 26275/12, 17. novembar 2015.
Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1), 26. oktobar 1993, Serija A br. 271
Stamoulakatos protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 27567/95, Odluka Komisije od 9. aprila 1997.
Star Cate – Epilekta Gevmata i drugi protiv Grčke (odl.), br. 54111/07, 6. juli 2010.
State Holding Company Luganskvugillya protiv Ukrajine (odl.), br. 23938/05, 27. januar 2009.
Statileo protiv Hrvatske, br. 12027/10, 10. juli 2014.

Stavropoulos i drugi protiv Grčke, br. 52484/18, 25. juni 2020.
Ștefănescu protiv Rumunije (odl.), br. 11774/04, 12. april 2011.
Stella i drugi protiv Italije (odl.), br. 49169/09 i 10 drugih, 16. septembar 2014.
Stepanian protiv Rumunije, br. 60103/11, 14. juni 2016.
Stephens protiv Kipra, Turske i Ujedinjenih Nacija (odl.), br. 45267/06, 11. decembar 2008.
Stephens protiv Malte (br. 1), br. 11956/07, 21. april 2009.
Stojkovic protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, br. 14818/02, 8. novembar 2007.
Story i drugi protiv Malte, br. 56854/13 i 2 druge, 29. oktobar 2015.
Stoyanov i Tabakov protiv Bugarske (br. 2), br. 64387/14, 7. decembar 2021.
Strand Lobben i drugi protiv Norveške [VV], br. 37283/13, 10. septembar 2019.
Strezovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije, br. 14460/16 i 7 drugih, 27. februar 2020.
Studio Monitori i drugi protiv Gruzije, br. 44920/09 i 8942/10, 30. januar 2020.
Stukus i drugi protiv Poljske, br. 12534/03, 1. april 2008.
Sultygov i drugi protiv Rusije, br. 42575/07 i 11 drugih, 9. oktobar 2014.
Šumbera protiv Češke Republike (odl.), br. 48228/08, 21. februar 2012.
Sürmeli protiv Njemačke (odl.), br. 75529/01, 29. april 2004.
Sürmeli protiv Njemačke [VV], br. 75529/01, ECHR 2006-VII
Svinarenko i Slydanev protiv Rusije [VV], br. 32541/08 i 43441/08, ECHR 2014
Sy protiv Italije, br. 11791/20, 24. januar 2022.
Sylka protiv Poljske (odl.), br. 19219/07, 3. juni 2014.
Szaxon protiv Mađarske (odl.), br. 54421/21, 21. mart 2023.
Szott-Medyńska i drugi protiv Poljske (odl.), br. 47414/99, 9. oktobar 2003.

—T—

Tverdokhlebova protiv Ukrajine, br. 15830/16, 16. januar 2025.
Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana, br. 13274/08, 5. decembar 2019.
Tahsin Acar protiv Turske [VV], br. 26307/95, ECHR 2004-III
Tănase protiv Moldavije [VV], br. 7/08, ECHR 2010
Taner Kiliç protiv Turske (br. 2), br. 208/18, 31. maj 2022.
Tanrikulu protiv Turske [VV], br. 23763/94, ECHR 1999-IV
Tamazount i drugi protiv Francuske, nos. 17131/19 i 4 druge, 4. april 2024.
Tarakhel protiv Švicarske [VV], br. 29217/12, ECHR 2014
Techniki Olympiaki A.E. protiv Grčke (odl.), br. 40547/10, 1. oktobar 2013.
Tempel protiv Češke Republike, br. 21429/14 i 9 drugih, 21. januar 2021.
The Holy Monasteries protiv Grčke, 9. decembar 1994, Serija A br. 301-A
Thévenon protiv Francuske (odl.), br. 2476/02, ECHR 2006-III
Thibaut protiv Francuske (odl.), br. 41892/19, 14. juni 2022.
Tomaszewscy protiv Poljske, br. 8933/05, 15. april 2014.
Torreggiani i drugi protiv Italije, br. 43517/09 i 6 drugih, 8. januar 2013.
Transpetrol, a.s. protiv Slovačke (odl.), br. 28502/08, 15. novembar 2011.
Treska protiv Albanije i Italije (odl.), br. 26937/04, ECHR 2006-XI
Trivkanović protiv Hrvatske, br. 12986/13, 6. juli 2017.
Trofimchuk protiv Ukrajine (odl.), br. 4241/03, 31. maj 2005.
Trubnikov protiv Rusije, br. 49790/99, 5. juli 2005.
Tsalikidis i drugi protiv Grčke, br. 73974/14, 16. novembar 2017.
Tucka protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1) (odl.), br. 34586/10, 18. januar 2011.
Tuna protiv Turske, br. 22339/03, 19. januar 2010.
Tunç protiv Turske (odl.), br. 45801/19, 22. februar 2022.
Turgut i drugi protiv Turske, br. 1411/03, 8. juli 2008.
Turturica i Casian protiv Republike Moldavije i Rusije, br. 28648/06 i 18832/07, 30. august 2016.

Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. april 1978, Serija A br. 26

—U—

Ukrajina protiv Rusije (po pitanju Krima) (odl.) [VV], br. 20958/14 i 38334/18, 16. decembar 2020.

Ukrajina i Nizozemska protiv Rusije (odl.) [VV], br. 8019/17, 43800/17 i 28525/20, 30. novembar 2022.

Ukraine-Tyumen protiv Ukrajine, br. 22603/02, 22. novembar 2007.

Ulemek protiv Hrvatske, br. 21613/16, 31. oktobar 2019.

Ülke protiv Turske (odl.), br. 39437/98, 1. juni 2004.

Unédic protiv Francuske, br. 20153/04, 18. decembar 2008.

Unifaun Theatre Productions Limited i drugi protiv Malte, br. 37326/13, 15. maj 2018.

Uzun protiv Turske (odl.), br. 10755/13, 30. april 2013.

—V—

V.D. protiv Hrvatske (br. 2), br. 19421/15, 15. novembar 2018.

V.D. i drugi protiv Rusije, br. 72931/10, 9. april 2019.

V.P. protiv Estonije (odl.), br. 14185/14, 10. oktobar 2017.

Vallianatos i drugi protiv Grčke [VV], br. 29381/09 i 32684/09, ECHR 2013

Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 7678/09, 13. novembar 2012.

Van der Putten protiv Nizozemske (odl.), br. 15909/13, 27. august 2013.

Van der Tang protiv Španije, 13. juli 1995, Serija A br. 321

Van Velden protiv Nizozemske, br. 30666/08, 19. juli 2011.

Varadinov protiv Bugarske, br. 15347/08, 5. oktobar 2017.

Varbanov protiv Bugarske, br. 31365/96, ECHR 2000-X

Varnava i drugi protiv Turske [VV], br. 16064/90 et al, ECHR 2009

Vartic protiv Rumunije (br. 2), br. 14150/08, 17. decembar 2013.

Varyan protiv Armenije, br. 48998/14, 4. juni 2024.

Vasilchenko protiv Rusije, br. 34784/02, 23. septembar 2010.

Vasilescu protiv Belgije, br. 64682/12, 25. novembar 2014.

Vasiliauskas protiv Litvanije [VV], br. 35343/05, ECHR 2015

Vasiliciuc protiv Republike Moldavije, br. 15944/11, 2. maj 2017.

Vasiliy Ivashchenko protiv Ukrajine, br. 760/03, 26. juli 2012.

Vasilkoski i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, br. 28169/08, 28. oktobar 2010.

Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke, br. 50973/08, 21. decembar 2010.

Vasyanovich protiv Rusije (odl.), br. 9791/05, 27. septembar 2016.

Vatandaş protiv Turske, br. 37869/08, 15. maj 2018.

Vegotex International S.A. protiv Belgije [VV], br. 49812/09, 3. novembar 2022.

Veeber protiv Estonije (br. 1), br. 37571/97, 7. novembar 2002.

Velev protiv Bugarske, br. 43531/08, 16. april 2013.

Velikova protiv Bugarske (odl.), br. 41488/98, ECHR 1999-V

Velikova protiv Bugarske, br. 41488/98, ECHR 2000-VI

Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2) [VV], br. 32772/02, ECHR 2009

Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švicarske [VV], br. 53600/20, 9. april 2024.

Veriter protiv Francuske, br. 31508/07, 14. oktobar 2010.

Vernillo protiv Francuske, 20. februar 1991, Serija A br. 198

Veronica Ciobanu protiv Republike Moldavije, br. 69829/11, 9. februar 2021.

Victoria Cassar (odl.), br. 14179/21, 18. juni 2024.

Vidu i drugi protiv Rumunije (revizija), br. 9835/02, 17. januar 2017.

Vijayanathan i Pusparajah protiv Francuske, 27. august 1992, Serija A br. 241-B
Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije [VV], br. 71243/01, 25. oktobar 2012.
Vladimir Romanov protiv Rusije, br. 41461/02, 24. juli 2008.
Voggenreiter protiv Njemačke, br. 47169/99, ECHR 2004-I
Vojnović protiv Hrvatske (odl.), br. 4819/10, 26. juni 2012.
Volodina protiv Rusije (br. 2), br. 40419/19, 14. septembar 2021.
Vovk i Bogdanov protiv Rusije, br. 15613/10, 11. februar 2020.
Vučković i drugi protiv Srbije (prethodni prigovor) [VV], br. 17153/11 i 29 drugih, 25. mart 2014.

—W—

Waite i Kennedy protiv Njemačke [VV], br. 26083/94, ECHR 1999-I
Weber i Saravia protiv Njemačke (odl.), br. 54934/00, ECHR 2006-XI
Wikimedia Foundation, Inc. protiv Turske (odl.), br. 25479/19, 1. mart 2022.
Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 32567/06, 17. februar 2009.
Worm protiv Austrije, 29. august 1997, *Izveštaji* 1997-V

—X—

X protiv Francuske, 31. mart 1992, Serija A br. 234-C
X i Y protiv Rumunije, br. 2145/16, 19. januar 2021.
X. protiv Francuske, br. 9587/81, Odluka komisije od 13. decembra 1982, DR 29
X. protiv Njemačke, br. 1611/62, Odluka komisije od 25. septembra 1965.
X. protiv Njemačke, br. 7462/76, Odluka komisije od 7. marta 1977, DR 9
X. protiv Italije, br. 6323/73, Odluka komisije od 4. marta 1976, DR 3
X. protiv Nizozemske, br. 7230/75, Odluka Komisije od 4. oktobra 1976, DR 7
X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 6956/75, Odluka Komisije od 10. decembra 1976, DR 8
X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 8206/78, Odluka Komisije od 10. jula 1981, DR 25
Xenides-Arestis protiv Turske, br. 46347/99, 22. decembar 2005.
Xynos protiv Grčke, br. 30226/09, 9. oktobar 2014.

—Y—

Y protiv Latvije, br. 61183/08, 21. oktobar 2014.
Y.F. protiv Turske, br. 24209/94, ECHR 2003-IX
Y.T. protiv Bugarske (revizija), br. 41701/16, 4. juli 2024.
Y.Y. i Y.Y. protiv Rusije, br. 43229/18, 8. mart 2022.
Yam protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 31295/11, 16. januar 2020.
Yaşa protiv Turske, 2. septembar 1998, *Izveštaji* 1998-VI
Yakut Republican Trade-Union Federation protiv Rusije, br. 29582/09, 7. decembar 2021.
Yatsenko protiv Ukrajine, br. 75345/01, 16. februar 2012.
Yavuz Selim Güler protiv Turske, br. 76476/12, 15. decembar 2015.
Yepishin protiv Rusije, br. 591/07, 27. juni 2013.
Yevgeniy Dmitriyev protiv Rusije, br. 17840/06, 1. decembar 2020.
Yonghong protiv Portugala (odl.), br. 50887/99, ECHR 1999-IX
Yordanovi protiv Bugarske, br. 11157/11, 3. septembar 2020.
Yorgiyadis protiv Turske, br. 48057/99, 19. oktobar 2004.
Yurttas protiv Turske, br. 25143/94 i 27098/95, 27. maj 2004.

Yusufeli İlçesini Güzelleştirme Yaşatma Kültür Varlıklarını Koruma Derneği protiv Turske (odl.),
br. 37857/14, 7. decembar 2021.

—Z—

Zakharki protiv Rusije, br. 1555/04, 10. juni 2010.
Žáková protiv Češke Republike (pravično zadovoljenje), br. 2000/09, 6. april 2017.
Zambrano protiv Francuske (odl.), br. 41994/21, 21. septembar 2021.
Zana protiv Turske, 25. novembar 1997, *Izveštaji 1997-VII*
Zastava It Turs protiv Srbije (odl.), br. 24922/12, 9. april 2013.
Zehentner protiv Austrije, br. 20082/02, 16. juli 2009.
Zelčs protiv Latvije, br. 65367/16, 20. februar 2020.
Zhdanov i drugi protiv Rusije, br. 12200/08 i 2 druge, 16. juli 2019.
Zhidov protiv Rusije, br. 54490/10 i 3 druge, 16. oktobar 2018.
Ziętal protiv Poljske, br. 64972/01, 12. maj 2009.
Zihni protiv Turske (odl.), br. 59061/16, 29. novembar 2016.
Živić protiv Srbije, br. 37204/08, 13. septembar 2011.
Zubkov i drugi protiv Rusije, br. 29431/05 i 2 druge, 7. novembar 2017.
Zwinkels protiv Nizozemske (odl.), br. 16593/10, 9. oktobar 2012.